M. LUDEMIS

Un copil numără stelele

MENELAOS LUDEMIS

UN COPIL NUMĂRĂ STELELE

In romîneşte de:
ŞTEFAN POPESCU şi
DIMOS RENDIS

1959
EDITURA TINERETULUI

Coperta şi Ilustraţii
ANGI PETRESCU

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ ΕΝΑ
ΠΑΙΔΙ ΜΕΤΡΑΕΙ Τ'ΑΣΤΡΑ
ΛΘΗΝΑ

PREFAȚĂ

În 1956 s-a desfășurat la Atena procesul intentat scriitorului progresist grec Menelaos Ludemis. Pretextul acestei înscenări judiciare a fost volumul său de schițe Zile lăcrimate, *abia ieșit de sub tipar, iar corpul delict adus pe masa tribunalului, schița* Lupii suie-n cer, *care și deschide volumul. Ținînd seama de concluzia actului de acuzare, formulată lapidar:* înaltă trădare, *învinuire foarte la modă în acea vreme — și după cît se pare nu numai atunci — socotim că nu este de prisos să înfățișăm succind subiectul schiței incriminate.*

În casa unor bogătași slujește o fată de treisprezece ani, pe nume Irina (în grecește, Irina însemnează: pace), care îndură răbdătoare toanele și grosolăniile stăpînilor. Într-o seară, după ceasuri întregi petrecute cu joc de cărți și cu băutură, stăpînii și musafirii se năpustesc asupra fetei, vrînd s-o siluiască. Irina fuge speriată pe terasă și strigă după ajutor. Spre norocul ei, chiar în vecinătatea casei se află o bina: muncitorii de aici o aud, vin iute cu o scară și o scapă. „Nu plînge Irina — îi spun ei — cîtă vreme ești în mîinile noastre, n-are de ce să-ți fie teamă."

Pare de necrezut, poate, dar tocmai aceste cuvinte constituiau centrul de greutate al actului de acuzare. Justiția burgheză greacă a considerat că scriitorul calomniază astfel bur-

ghezia și ridică în slavă virtuțile clasei muncitoare, fapt echivalent, nici mai mult, nici mai puțin, decît cu înaltă trădare. *Este locul să arătăm aici că scriitorul apărea acum pentru prima oară în fața unei instanțe judecătorești, deși se afla deportat de zece ani, fără nici un temei și fără să se fi pronunțat împotriva sa vreo sentință în acest sens. Așadar, bunul plac al stăpînirii căuta de astă dată o aparență de legalitate, apelînd cu ipocrizie la justiție, mai ales că nu-și făcea nici o grijă de partea cui va fi „imparțialitatea" judecătorilor.*

Ziua procesului a însemnat însă o amară și rușinoasă înfrîngere pentru regizorii acestei înscenări. În cursul dezbaterilor a ieșit lămurit la iveală cît de vană și de ridicolă este străduința acelor ce vor să sugrume conștiințele cinstite, devotate poporului. Menelaos Ludemis și-a apărat ferm și cu demnitate convingerile, arătînd că înțelege să se respecte pe sine atît ca om, cît și ca scriitor. Întrebat de președinte de ce a refuzat să semneze o declarație de dezavuare a convingerilor sale, Ludemis răspunde cu o mușcătoare ironie: „Omului i-au trebuit milioane de ani să se ridice în două picioare". Tot schimbul de replici dintre judecători și cel judecat punea dramatic în lumină, pe de o parte o conștiință cinstită, pătrunsă de patosul credinței în idealul slujirii omului și a dreptății sociale, pe de altă parte micimea unor conștiințe salariate, de judecători. Un amănunt al procesului dobîndește o deosebită semnificație în această privință. La un moment dat, vrînd să demonstreze șubrezenia învinuirilor aduse scriitorului, Theotocatos, avocatul apărării, a citit un fragment dintr-un poem:

Mai bine să crească peste tot ciulini,
mai bine să urle lupii,
să iasă rîurile din albii, să se deschidă mormintele,
să bubuie, sfărîmînd, dinamita, sîngele să curgă șiroaie,
decît să rămînă în palate arhonții
și în temple — minciuna!
...Vin din nou vremile vechi ale potopului.
Să vină! Voi dărîma Urîțenia!

Iar președintele, convins că un asemenea poet subminează statul și că locul lui este pe banca acuzării, alături de Ludemis,

a întrebat cu ignoranță și cinism dacă autorul acelui poem a fost condamnat. Numai că, spre stupoarea lui, a aflat că poemul în cauză aparține lui Costis Palamas (1859—1943), poetul național al Greciei...

Scriitorul a fost achitat la proces, dar cartea... confiscată și Ludemis... deportat din nou, avînd să fie eliberat mai tîrziu, în urma presiunilor exercitate de opinia publică din țară și de peste hotare.

*

Cele cîteva amănunte ale procesului, relatate mai sus, creionează un viguros portret moral al scriitorului. Să încercăm a-l întregi cu o scurtă notiță biografică.

Menelaos Ludemis s-a născut în anul 1905, în Trachia, pe vremea cînd aceasta aparținea Turciei. După războiul greco-turc din 1922, căruia i-au urmat schimburile de populație dintre cele două țări, Ludemis părăsește meleagurile natale și vine în patrie, pierzîndu-se în convoaiele de înfometați ce cutreierau satele și orașele, în veșnică goană după lucru și hrană — o tragedie ale cărei urmări nu s-au putut șterge nici pînă astăzi, după mai bine de treizeci și patru de ani.

Organism plăpînd, Ludemis s-a văzut aruncat în vîltoarea aprigă a luptei pentru existență, ca oricare dintre repatriați. A fost, rînd pe rînd, muncitor agricol, pietrar, băiat de prăvălie, chelner, sufler, actor într-o trupă de provincie, etc. pînă s-a dedicat scrisului și a izbutit să se afirme pe tărîm literar.

A debutat în literatură în perioada dintre cele două războaie, publicînd cîteva scurte povestiri în revistele vremii. În 1938 îi apare prima carte Corăbiile n-au ancorat *— o culegere de schițe care îl impune criticii și îi aduce premiul pentru proză al Academiei.*

Viața nu l-a răsfățat pe Ludemis, l-a purtat în peregrinări nesfîrșite prin orașe și sate, pe ogoare și pășuni, prin porturi și cariere de piatră. A cunoscut astfel îndeaproape muncitori și țărani, păstori, pescari, tăietori de piatră, i-a cunoscut pe țigani și pe slavo-macedoneni — oameni simpli cu toții, săraci și obijduiți. Le-a cunoscut deopotrivă graiul și obiceiurile, necazurile și dorurile de mai bine. I-a văzut trudind din greu la bogătașii cruzi și lacomi. Și Ludemis și-a dăruit inima lui fierbinte și ge-

neroasă omului simplu, lumii de suferințe, dar mai ales de nădejdi a acestuia Iată eroii cărților sale ; către ei se îndreaptă dragostea scriitorului.

Opera lui Ludemis se resimte poate uneori de vitregia condițiilor în care a fost nevoit autorul să creeze, fie că l-au hărțuit nevoile de fiece zi ale vieții, fie deportarea cu tot cortegiul ei de neajunsuri. Dar frumusețea limbii scriitorului, măiestria și căldura cu care surprinde natura înconjurătoare și frămîntările eroilor săi, bogata și avîntata sa imaginație, tematica sa cuprinzătoare îl așază printre prozatorii de frunte ai Greciei. Volumele sale de schițe și nuvele : Așteptînd curcubeul, La revărsatul zorilor, Zile lăcrimate, Cei care au adus ceața, *precum și romanele :* Extaz, Noapte bună, viață !, Cerul se înnourează, Cireșii vor înflori și-n ăst an, Un copil numără stelele *și* Pe cînd goneam vîntul, *mustesc de adevărul vieții, găzduiesc oameni din toate păturile sociale și de toate profesiile, dimpreună cu durerile și năzuințele lor. În cîteva lucrări, scriitorul înfățișează lupta curajoasă purtată de cei mai buni fii ai poporului grec împotriva cotropitorului, în anii ocupației fasciste.*

Deși proza reprezintă preocuparea sa principală, se cuvine să arătăm că Menelaos Ludemis este și un poet dăruit. A publicat numai două volume de versuri : Un strigăt în cele patru colțuri ale lumii *și* Cîntec pentru Cipru, *dar el se situează printre cei mai de seamă poeți contemporani, ca Iannis Ritsos, Rita Bumi Papa, Nikiforos Vretacos etc. În anii ocupației fasciste, Ludemis a scris cîteva cîntece, compunînd tot el și muzica, și care au fost purtate apoi în popor, din gură în gură. Poemul său* Vocea Moscovei *s-a bucurat de o largă popularitate.*

Spirit bogat înzestrat (printre operele sale se numără și cîteva piese de teatru reunite în volumul Se pornesc trăsnetele) *Ludemis întruchipează tipul scriitorului-cetățean, conștient de menirea și de îndatoririle sale. Cărțile îi sînt așteptate și îndrăgite, iar atitudinea patriotică și lupta lui curajoasă pentru apărarea păcii (Ludemis face parte din Consiliul Mondial al Păcii) i-au cîștigat dragostea și stima oamenilor cinstiți din țara sa și de pretutindeni.*

Și, neîndoios, cărțile lui Menelaos Ludemis vor fi îndrăgite și în Republica Populară Romînă.

DIMOS RENDIS

PARTEA ÎNTÎI

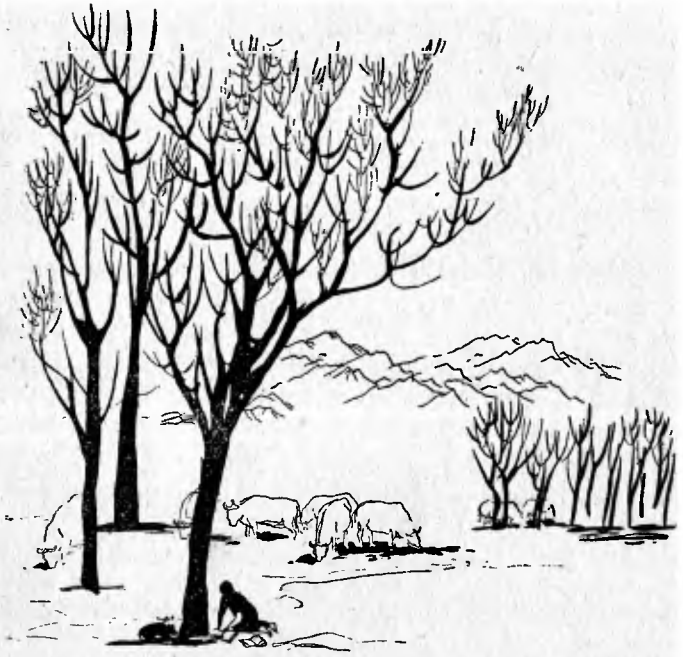

CAPITOLUL I

Sufla vîntul ca niște foale țigănești. Parcă ar fi vrut să aprindă undeva un foc mare, la care să se încălzească toată lumea, fiindcă în toamna asta oamenilor le era frig. Le era frig ca unor amărîți. Pînă și caselor din acest oraș le era frig. Se înghesuiseră pe coasta muntelui, colo sus, de mult și parcă acum le părea rău. Era prea tîrziu. Se strînseseră prea multe case, se făcuse un oraș. Și un oraș n-o poate lua din loc așa ușor.

La drept vorbind însă, frigul n-avea ce căuta atît de devreme. Nici calendarul nu se potrivea cu asta. Înghețurile ar fi trebuit să fie încă departe. Dar rîurile se închegau de pe-acuma, apele prindeau pojghiță. Tot treburi de-ale iernii. În septembrie nu-i timpul pentru așa ceva. La vremea asta vîntul e încă molatic. Vînturile nu vor să fie însoțite de nori și sînt ușoare ca joaca unor băieți desculți. Miroase a fructe coapte.

Uite, cum e pasul băiatului acestuia desculț care aleargă în astă-seară pe drumul spre oraș. Aleargă fiindcă îi e frig și pentru că vîntul îl poartă ca pe-o treanță. Se numește Melios, dar la ce folosește să știi cum îl cheamă? Nimeni nu-l întreabă. Străbate acum ulița cea nouă, mărginită cu salcîmi, care taie orașul în două. E o stradă frumoasă. Vara, aerul e înmiresmat aici de aromele pomilor din grădinile de primprejur. Ca să nu se prăfuiască rochiile fetelor, în fiecare duminică, ulița e stropită cu sacaua, un butoi găurit, urcat într-un car. Bun obicei. Altfel, poate că fetele n-ar mai ieși la plimbare și-atunci ce farmec ar mai avea ulița asta, ca un drumeag de țară?

Băiețașul acesta desculț ajunsese pe podul unde se întîlneau, încrucișîndu-se, strada cu rîul. De-aici, de pe acest pod vechi, ale cărui picioare tremură de curgerea apei repezi, băiatul o să meargă spre mahalalele întunecoase. De mîine acest rîu va însemna ceva în viața băiețașului.

Și asta pentru că, mai devale, rîul coboară și udă rădăcinile unor mici plopi care prejmuiesc curtea școlii. Curge și înconjoară clădirea albă-albă și-o înfășoară ca într-un scutec albăstrui. Se vede bine de-aici acoperișul roșu al clădirii, cele două coloane de dinaintea ușii, ferestrele mari. Ce frumos va fi mîine acolo, înăuntru... Copiii vor purta șapcă avînd drept insignă o bufniță și vor putea vorbi ca oamenii mari.

Școala era precum o visase. Și în vis tot albi îi erau pereții și tot așa îi străluceau ferestrele în nopțile lui de singurătate. Așa o vedea, de pe salteaua lui de paie...

Cine e băiatul ăsta? Cine altul decît Crif[1]? Mai simțea încă în gură gustul amar al singurătății pe care a cunoscut-o, după cum ne-au povestit paginile unei alte cărți, „Se înnourează..."[2]. Crif e acum mare. Curînd obrajii i se vor acoperi de puf. Trei ani întregi au trecut de atunci. Copilul a crescut, a tot crescut. E mai palid în obraji, și slab. S-a chinuit cu boala, dar nu s-a dat bătut. În toți acești trei ani a căutat, a căutat căldura unui adăpost ca lumea. A plătit pîinea pe care a mîncat-o, cu sudoarea lui de copil, sudoare ce mirosea încă a lapte. Acesta-i Crif, cel din vechea carte, băiețașul care n-a aflat bucuria de-a prinde norii, pentru că ei erau slobozi și-i scăpau printre degete.

Ce-a făcut Crif în toți anii din urmă? Nimic. A adunat înțelepciune și venin. Voia să fie bun și nu știa cum. Voia să găsească fericirea, dar drumurile l-au înșelat. Ce să facă? A stat o zi întreagă și s-a frămîntat. A pus capul în piept, și s-a tot gîndit. Și-a împletit gîndurile, cum îi văzuse pe țigani împletind coșuri. Pînă la urmă a găsit: să se facă prietenul cărților. Să caute a învăța de la ele ceea ce îi ascundeau cei mari sub mustățile lor.

Avea să iubească desenele, poveștile pe care le deapănă cărțile, bunicii ăștia mărunței ce ți se-așază pe genunchi și-ți spun povești fără să facă nazuri, fără să aștepte rugăminți.

Dar în satul acela unde era slugă, nu existau librării. Trebuia să roage pe vreunul din cei care mergeau la oraș să-și vîndă porumbul, să-i aducă o carte. Într-o zi, chiar așa s-a și întîmplat. Găsi

---

[1] Crif — șchiopul. (n.t.)

[2] Aici e vorba de romanul precedent al romancierului, intitulat „Se înnourează..." (n.t.)

pe un bătrîn, îi strecură în pumn cîțiva bănuți și îi spuse: „Te rog, dacă acolo unde te duci găsești vreo carte cu povești frumoase, să mi-o cumperi. Da? Vrei? Te rog mult!"

Bătrînul deschise pumnul în care erau banii, îi pipăi cu degetul, întoarse unul ca să vadă ce scrie pe el, își mîngîie mustața și îi dădu banii înapoi. „Ia-i, dacă hîrțoagele alea spun povești frumoase... mi le spui și mie. Așa o să mi le plătești. Dar dacă nu sînt povești frumoase, o să-ți rup urechile. Da?" Băiatul se sperie. Bătrînul pufni în rîs. „Haide, haide, liniștește-te... n-am să-ți rup urechile! Uite, o să-ți iau un ban! Bine?"

După trei zile îi aduse o carte, mai groasă chiar decît Scriptura și i-o dădu, spunîndu-i: „O întorsei eu pe toate fețele, da' nu-nțeleg nimic. Ia-o tu, poate pe tine te cunoaște și-o să vă-nțelegeți!"

Băiatul deschise cartea tremurînd. Era pentru el ca o căsuță în care putea intra cînd voia. „Povestea lui Simbad marinarul" scria pe copertă. Băiatul se cufundă în citit. Și citi, citi toată iarna. Citea cartea, o recitea și iar o mai citea, o știa pe dinafară. Bătrînul care i-o adusese îl asculta adeseori și îi tremurau mustățile de plăcere. Frumoasă carte! Numai că avea o ciudățenie: spunea povestea numai cui voia ea.

Pînă să se sfîrșească anul, înghiți încă vreo alte zece cărți. Începu să se vorbească în toate casele despre sluga aceea care citește. A aflat și învățătorul și într-o zi i-a trimis vorbă să vină la el. Băiețașul își puse o cămașă curată și se duse.

— Ia vino-ncoa! îi zise învățătorul. Tu ești cel care spui povești?

— Nu sînt eu de vină! bîigui băiatul.

— Dar cine îți spune că ai vreo vină? E bine ce faci. Dar, de ce nu vii să te înscrii la școală? Hai? Nu-ți place învățătura?

Învățătura? De la școală! Dacă-i plăcea! Există oare învățătură mai dulce?! Dar cum să învețe? El învăța pe apucate, din fugă, un rînd de ici, unul de colo. Impreună cu vitele. Ele păsteau iarba, iar el cartea. Dacă-i plăcea? Ce crezi dumneata, dom'le învățător! In cîte bucăți se poate rupe un omuleț atîtica? Toate școlile din lume sînt școli de zi. Își deschid porțile o dată cu ale coșarelor de vite. Unde să te duci? La școală ori pe izlaz?

Se ducea cu vitele la păscut. Căpăta în schimb cîțiva bani și mult năduf. Bănuții... îi strînge încet-încet, ca furnica boabele. Are el gîndurile lui.

Cînd o strînge destui, vrea să meargă la un învățător și să-i spună: „Uite, ia banii și dă-mi învățătură! Învățătură bună, ca în școală!" Nădăjduia că în felul ăsta n-o să-l dea pe ușă afară. A auzit el despre învățători că sînt oameni cumsecade și poate nu-l vor goni.

Iată că acum învățătorul a venit singur. Norocul i l-a adus. Și ce mai învățător! Unu' adevărat, cu ochelari! Îl cheamă să vină la școală! Era deci timpul. Își luă haina și o scutură.

— Ce-ai acolo? îl întrebă învățătorul.

— Gologani!

— Unde i-ai găsit?

— I-am muncit!

— Și de ce-i zornăi așa?

— Îi strîng ca să pot învăța pe ei. Dar n-am mulți. Cînd oi avea destui, am să ți-i aduc să mă înveți. Se poate așa, domnule învățător?

Dacă se poate!

Învățătorul își duse pumnul la ochi, să înlăture un fir de praf, apoi îl privi pe copil adînc în ochi.

— Deci... încercă să-i spună.

Vocea îi era puțin altfel, răgușită parcă.

— Lasă-i! Lasă-i acolo și du-te! Mîine, după ce te întorci cu vitele, vino pe-aici.

— Să-mi cumpăr tăbliță și condei, domnule învățător? Hîrtie, creioane?

— Nu, nu, dragul meu! Cum te cheamă?

— Melios.

— Nu, Melio! Și glasul i se schimbă iarăși. Era și mai răgușit.

Băiatul zăbovi o clipă; apoi își goli repede buzunarul pe masă și-o șterse. Învățătorul nu-și întoarse privirea să se uite după el. Se încăpățîna să privească afară pe fereastră, ca și cum acolo răsărise o lume nouă și-ar fi vrut s-o cunoască.

Din seara următoare începu să meargă la învățător. După ce adăpa boii și-i băga în coșar, își turna pe cap o găleată cu apă, se ștergea, își vîra în sîn hîrtiile și, pe nesimțite, se strecura în casa învățătorului. Se înțeleseră între ei să nu afle nimeni de planul lor ascuns.

Dar într-o noapte, cînd împinse ușa hambarului vrînd să urce la pod, să se culce, își văzu opaițul aprins. Cine să fie? Merse pe vîrful picioarelor. Urcă cele cîteva trepte...

— Ia vino-ncoace! auzi o voce groasă.

Simți că nu-l mai țin picioarele. Acolo, pe pătuiag, stînd turcește, cu ciubucul între dinți, îl aștepta stăpînul.

— Ia vino-ncoa'... — îi spuse iar. Apropie-te. Șezi. Unde-mi umbli nopțile?

Băiatul tremura.

— Lași și ușa hambarului deschisă. De ce?

— Ca să nu... ca să nu fac zgomot și să vă trezesc! spuse băiatul.

— Și dacă ne fură vitele? Ei? La asta îmi poți răspunde? Dacă vine cineva, nepricopsitule, și ne fură vitele? Cine o să mă despăgubească? Ai?

— Eu...

— Tu? Ia te uită cine mi-i bogatu'! Și cu ce? Hai? Zi-o și pe-asta, dacă poți!

— Nu le fură... — îndrăzni băiatul.

— Asta-i... de unde știi? Te-ai încuscrit cu hoții de cai? Ai? Pe-acolo hoinărești, pesemne! Te-ai împrietenit cu ei! Taci! Vorbim noi mîine, cînd te-oi da pe mîna jandarmului! Stăm noi de vorbă atunci!

— Nu! spuse băiatul cu glas tremurat. Nu, nu mă duc cu de-alde ăștia! Eu...

— Unde naiba hoinărești?

— La școală.

— La școală? Asta-i bună! La școală, ai spus? Ei, s-a stricat lumea! Păi, bine, mă prostule, adică învățătura nu poate fără mutra ta? Adică, cum s-ar zice, dacă n-ai să-nveți tu, învățătura n-o să mai aibă cătare? Hai? Asta să-mi spui! Asta e? Ascultă acu'! Scurt: de mîine șterge-o! Ori la boi, ori cu cartea! Te-am luat văcar, nu notar! Ne-am înțeles? Haide, acu' culcă-te! Mîine ai treabă. Arzi și uleiu'...

Băiatul stinse opaițul, se trînti pe paie și pînă dimineața le udă cu lacrimi.

De-a doua zi sfîrși cu toate. Își zvîrli cărțile în bălegar și nu le mai scoase de-acolo. Se hotărî să rămînă văcar. Așa-i era scris.

Gîndea el astfel, dar se înșela. A treia zi, pe cînd se întorcea de la păscut, învățătorul îl opri și-i spuse:

— Știu ce-ai pățit, vai de tine! Dar nu te las eu să te pierzi așa! Ascultă-mă! Îți dau cărțile care îți trebuie. Să înveți pînă treci toate clasele. Și după ce sfîrșești clasele primare, să te încumeți să intri la liceu! Nu te lăsa! Dă-l încolo de stăpîn! Mergi înainte! Ia sacul ăsta. În el sînt cărțile. Nu mai plînge! Treabă bună!

Învățătorul plecă. Privirile băiatului îl petrecură pînă departe, pierzîndu-l prin praful ridicat de cireadă.

Și se întîmplă precum spusese învățătorul. Cărțile pe care i le dăduse le învăță pe toate, pe de rost.

Spre vară, se pomeni într-o zi cu învățătorul pe izlaz.

— Am venit să văd ce-ai învățat.

Se așezară sub un păr sălbatic și stătură de vorbă. Răsfoiră cărțile. Băiatul era ager la minte, scînteia. Vorbiră ce aveau de făcut. Învățătorul era încîntat. Cînd se despărțiră, totul era pus la cale. Putea merge în toamnă la oraș să dea examen. Învățătorul era gata să-i dea certificatul de absolvire. Putea zice, împăcat, că l-a ascultat toate lecțiile, „toată materia", cum spunea el, că școlarul lui era cuminte etc. etc. A terminat elementara „excelent". Și-acum mai ține-l locului, dacă poți!

Ultima lună trecu cu multe bătăi de inimă, cu multe emoții, pînă sosi toamna bogată în rod, cu o mireasmă ce pentru prima dată o simțea în piept. Se duse la croitorul satului să-i facă un suman, dădu și cizmarului să-i pingelească pantofii, își spălă schimburile în jghiabul vitelor. Stăpînul îi plăti simbria. Toate erau rînduite. Învățătorul îl însoți pînă la răscrucea drumului. Acolo își strînseră mîinile... dar mîna învățătorului avea ceva în ea de n-o putea închide.

— Ce-i asta, dom'le învățător?

— Sînt banii tăi. Să ai la oraș cîțiva de cheltuială. E grea viața pe acolo! O să ai nevoie pentru chirie, pentru mîncare... caiete. Ia-i!

Voi să sărute mîna învățătorului, dar n-o mai vedea. Ochii i se umpluseră de lacrimi.

CAPITOLUL II

Iată-l acum pe băiat privind de pe pod școala mare. De-aci începe orașul vechi, cu mucegaiul și cu casele lui înghesuite.

Se așează pe marginea podului și-și încălță pantofii. Luă niţică apă și se spălă. Își aruncă boccelușa pe umăr și se pierdu în ulițele strîmte.

Unde se ducea? Nici el nu știa prea bine. Căuta o casă. O casă modestă, cu o gospodină cumsecade, care să nu strîmbe din nas cînd îi va plăti o chirie după puterile lui.

Dar cum putea găsi așa ceva? Parcă scrie pe ușa caselor cine-i stăpînul și dacă-i cumsecade? Toate casele sînt pe dinafară din cărămidă, din scînduri de culoare închisă și din piatră, cu ferestre vechi, decolorate. Toate au un aspect bătrînesc și toate la ora asta sînt tăcute.

Pingelele noi scîrțîiau pe pietrele ulițelor și el căuta din ochi la porți, să găsească vreuna deschisă, doar-doar de-o apărea în prag vreo gospodină cu privirea mai prietenoasă. Dar degeaba!

Orașelor ăstora, cocoțate pe munte, le este teamă de frig, ca și pisicilor. O dată cu primii fiori ai toamnei, orășelele astea sînt pustii. Ulițele se golesc de parcă pe oameni i-ar fi înghițit pămîntul. Iar cînd apune soarele, toate casele se oblonesc de parc-ar fi vreo molimă.

Bietul Melios cutreieră ulițele în sus și-n jos, și nu îndrăznește să bată la nici o poartă. Pînă cînd? Curînd se va înnopta de-a binelea și au să înceapă să-l latre cîinii. Undeva zări un perete alb, se apropie. Ușa era închisă, ca gura unui mort. Nu cumva orașul ăsta era un cimitir? I se păru că în josul uliței se mișcă ceva. Melios rămase locului. După puțin timp se ivi o femeie dolofană.

— Pe cine cauți?

Ochii îi erau rotunzi, cu pleoapa de jos puțin umflată. Nu părea binevoitoare.

— Bună seara! spuse băiatul.

Femeia se opri dinainte-i, cătînd să-l privească mai bine.

— A... bună seara! Pe cine cauți?

— Casă. Caut casă.

— Casă? Ce casă?

— Vreau o cămăruță cu chirie.

— O cămăruță... Cu chirie... Și cu ce-ai să plătești?

— Cu bani!

Își scutură buzunarul.

— A, cu banii tăi... Nu știu nici o cămăruță!

Plecă. Nu era cumva vreo fantomă?

Melios o luă la fugă. Să nu se năpustească asupră-i cumva o mulțime de fantome și să-l chinuiască pînă n-o mai știi de el! Auzise despre așa ceva de la ăi mari. Nimic! Trebuie să intre într-o casă! Cît mai grabnic! Chiar de-ar fi una necunoscută și chiar de-ar fi încuiată.

Strînge din ochi și nimerește o ușă... Dinăuntru auzi pași.

— Cine-i? întrebă cineva.

— Eu!

Trecu cîtva timp.

— Care eu?

— Eu... Om bun! Deschide, mătușico!

După ușă se făcu liniște. Cineva se gîndea.

— Ești un copil?

— Da, copil!

După ușă se făcu iar tăcere. Apoi se auziră apropiindu-se pași.

Trase zăvoarele. Ușa se întredeschise. Doi ochi de bătrînă îl cercetară atenți. Ca niște ace îl împungeau acești ochi, parcă el ar fi fost un costumaș ce trebuia cusut.

— E frig... — zise, cu glasul lui subțirel, băiatul de afară.

— Da. E frig... — răspunse femeia. Dar ce să-ți fac? Sînt singură. Bărbată-miu nu-i acasă. E la arat!

— Să intru, mătușă. O să-l aștept. Am să plătesc. Vreau o cameră cu chirie. Nu sînt un hoț. Am venit la școală!

— Bine... — zise mai mult în silă femeia. Intră. Pînă vine omul meu, așteaptă! Dar cameră de închiriat n-avem! Hai înăuntru! Nu-ți promit nimic. Să știi! Ți-am spus să intri doar o clipă, să nu mai tremuri așa, ca o vrabie. Lasă bocceaua jos. Pune-o, uite, acolo! Și șezi. O să vină acuși. Da, da, colo! Dacă vrei... Ascultă, dacă vrei, uite vino încoa'! Intră în cămăruța asta! Ia-ți și legăturica! Așa. Stai colo! O să vedem! Mă duc să gătesc. Nu ți-am făgăduit nimic, nu-i așa?

Melios intră. În odăiță era întuneric. Se strecurau doar cîteva raze de la lampa din bucătărie. Își puse bocceaua într-un ungher și se așeză. Era istovit. Iar inima îi bătea ca un ciocănel. Un cariu rodea liniștit în bîrna veche. Să-i fie de bine, îi mai ține niței de urît. Norocos cariu! Putea să mănînce cît voia și să doarmă într-un culcuș uscat. Pe cînd el... cine știe pe unde va mai tremura mîine!

Femeia șovăie. Mai ar fi vrut, mai n-ar fi vrut. Și de unde poți ști ce fel de om o fi bărbatul ei. A spus că-i plugar. Da, sigur, plugarii nu sînt

oameni răi, dar cum o fi bărbatu-său? A, dacă ea ar fi o femeie miloasă, l-ar lua cu binișorul pe soțul ei, s-ar ruga puțin de el și l-ar îndupleca. Ea însă șovăie, e bănuitoare, cu ochii speriați. Și cît bine i-ar face! Unde să găsească bunătatea din care să se poată înfrupta și el? La oraș găsești mame care-și aruncă copiii în stradă ca lăturile. Aici sînt frați care se mănîncă între ei!

Asta-i casă străină și pică în ea, peste noapte, un musafir. Stăpîna casei nici n-a apucat să-i vadă bine ochii. Atunci cum să-l primească mai cu omenie? Ce, îl cunoștea parcă de-acum un an? Bine cel puțin că nu l-a gonit. Ce să mai vorbim, tot e bine...

Cariul rodea de zor, ca și ceasul care mistuie timpul. Din uliță se auzi un nechezat ascuțit. Femeia trînti nervoasă un capac peste cratiță și pasul ei grăbit se auzi în săliță. Băiatul nu-și mai ținu urechile ciulite la cariul din grindă, își ațintì auzul la zgomotele noi.

Femeia coborî cu lampa să-i lumineze omului ei.

— Ai întîrziat... — îi auzi vocea. Ce s-a întîmplat?

Melios deveni mai atent, s-audă glasul. Aștepta să-și dea seama ce fel de om e. Învățase să deosebească oamenii după glas.

— Bine c-am răzbit să vin... — zise bărbatul.

— Ce-ai pățit, Doamne, iartă-mă!

— Calul ăsta, Fotia!

— Ei, ce-i? Isuse, Maică Precistă!

— S-a speriat de o veveriță. Era cît p-aci să mă trîntească! Uită-te la el. Tremură carnea pe el, de parcă l-ai bate cu biciul. Am descălecat și l-am adus tot trăgîndu-l de căpăstru.

— Fotia... Fotia... — făcu femeia cu binișorul. Ptru!

Se auziră copitele de cal răsunînd pe caldarîmul curții și oprindu-se sub zidul cămărutei.

— Să-l leg la iesle? întreabă femeia.
— Da. Dar adu-mi întîi țipirigul și încălzește-i niște tărîțe.
— Să-l frecăm cu puțin oțet?
— Bine zici, adă-l!
Bărbatul mîngîie animalul. Apoi îi frecă spinarea cu oțet.
— Îi place! zise femeia.
— Îi plac lui mîngîieri de-astea, strengarul! Fotia... Ia răsuflă!
Se auzi animalul strănutînd.
— A-a, bravo! Așa, vileazule! Uite, vezi, Areti, i-a trecut!
— Slavă Domnului! Auzi!
— Ce?
— Avem sus un musafir.
— Da? Bun sosit! Ai pregătit ceva?
— Stai puțin...
— Ce?
— Nu ți-am spus cine-i.
— Oricine-o fi, îi bun! A bătut înainte de-a intra?
— Bătut!
— Ei, atunci e om bun. Ticăloșii nu bat!
— Ascultă întîi!
— Zi!
— E un băiețaș. A bătut la ușă și a cerut o cameră. O vrea cu chirie, pentru că o să meargă la școală.
— Ce fel de băiat?
— Pare sărac. Nu l-am întrebat cum și ce fel. Are și o bocceluță. Cu schimburi, se vede!
— O fi vrînd să meargă la liceu!
— Așa zice.
— Ei, și tu... ce i-ai spus?
— I-am spus: „Stai acolo, pe legăturica ta, pînă vine bărbată-miu!"
— Bine-ai făcut!

— O să-și petreacă și el noaptea... și mîine, ducă-se sănătos!

— Nu te pripi... Dac-a bătut la ușa noastră, înseamnă că n-are pe nimeni pe-aci!

— Așa gîndesc și eu.

— Atunci... Las' c-o să vedem.

— Ce? Ai să-l ții?

— Am spus: „Las' c-o să vedem!" Să vedem ce fel de om îi! Așa! Dar altceva? Ce-ai gătit pentru astă-seară?

— M-am dus să caut zarzavat. Nimic. Am avut niște fasole și am pus-o la fiert.

— E gata?

— Aproape! Hai!

— Numaidecît. Stai... Ai cumva niște apă caldă?

— Hai sus, ți-am pregătit totu'!

Se auziră pași pe scări. Melios se ridică de jos. Era om bun, moșul! Vorba îi pornea de la inimă. Cu cît o auzea, cu atît simțea că-i trece frica. Se încălzise. Haina începu să-l ardă ca o blană.

Gazdele, în odaia lor, se așezară la masă, iar mirosul de mîncare umplu casa. Ah, mîncare caldă, gătită... și-o casă care îl adăpostește! O casă caldă, ca un sîn de mamă! Da, dar au să-l cheme și pe el la masă? Au să-i spună: „Poftește și tu"? Sau îl vor lăsa să se satureze doar cu mirosul? Taci, Melios, nu despera! Acum, într-o clipă... Uite, nu sînt ăștia pași? Și nu s-au oprit la ușa ta? Da, da, așa-i!

— Băiatule...

Sigur. E vocea gospodarului. Băiatul se mișcă.

— Dormi, copile? Hai, scoală! Scoală! Vino să cinăm! Să ne și cunoaștem. Vai, vai! Așa, singur, stai în întuneric? Ai să-ți pierzi vederea!

Melios se ridică și își netezi hainele și îl urmă pe cel care îl poftea la masă.

— Bre! făcu bătrînul, cînd dădură de lumină. D-apăi tu ești cogeamite cavaler! Cum ai spus că te cheamă?

— Melios.

— Auzi, ce nume! Să-l porți sănătos, flăcăule! Eu sînt moș Anesti. Uite-o și pe mătușa Areti. Hai, hai, stai! Aici, aici, pe sofa. Așa. Oh, da rușinos mai ești! Păi așa, ai să mori de foame! Femeie, dă-i o lingură lui Melios! Bagă lingura mai adînc, să prinzi și fasole. Așa, bravo! A-a-a! Gospodină, ai făcut o mîncare ca pentru viziri!

După o clipă se auzeau numai lingurile cărînd vîrtos.

Bătrînul mai ceru ciorbă.

— Frigul mi-a deschis o poftă... Vrei și tu? Nu? Bine. După cum ți-e voia.

Cînd bătrînul isprăvi cina și se așeză pe-o laviță, zise băiatului:

— Acu' vino-ncoa', lîngă mine. Eu îmi fac o țigară și tu să spui ce te doare. Ai venit la liceu? Am înțeles. Ai văzut, ți-am spus eu, bătrînico... Așadar?

— Să dau examen... — zise băiatul. Am muncit toată vara și astă-iarnă tot așa. Și-acum... am venit pentru examen.

— Aha!

— Am pus deoparte cîțiva gologani... pentru cărți și... pentru chirie. De mîncat, am să mănînc mai puțintel.

— Prea scump cumperi învățătura, piciule! Și ce-ai de gînd să faci cu ea?

Melios se fîstîci. Ce să facă cu ea? Așa ceva se întreabă? Voia să învețe. Nu putea trăi fără de învățătură. O dorea așa... ca pe pîine, cum să zică?

— Mi-e dragă... ca să... citesc cărți.

— Ei bine, ai învățat să citești. Apoi? Ce-ai să cîștigi cu asta?

— Vreau să nu mai păzesc vacile. Să pot purta și eu o îmbrăcăminte curată. Să scriu litere rotunde, cum le făcea învățătorul și să pot vorbi frumos. Să nu rîdă nimeni de mine... Vreau să învăț cîte sînt prin cărți... să le spun și altora.

— Numai pentru asta?

— Se spune că atunci cînd nu știi carte, ești orb.

— Ei, și tu ești?

— Nu știu. Poate că sînt!

— Nu vezi tot ce-i în fața ta?

— Ba văd. Dar poate că mai sînt și altele pe care acum nu le văd... și o să le pot vedea mîine!

— De mari necazuri ai dat, și prea devreme, fiule! Ești încă necopt pentru astfel de dureri de cap.

— Alții se duc la școală. Eu n-am putut. Trebuia să strîng bani. N-am pe nimeni.

— Ce? Să nu mai spui una ca asta, că îți tai limba! N-are pe nimeni, auzi colo! Da eu ce-ți sînt? Nu-ți sînt unchi? Nu ți-am spus mai adineauri? Ai și uitat?

— O să... o să... mă ții?

Anesti făcu pe supăratul:

— Areti! Ia adu-mi făcălețul să-i ard vreo cîteva! Auzi, dac-o să-l ținem! Mîine dimineață te duci să te-nscrii. Iar de ți-or face niscaiva necazuri, „vă spun unchiului", să le zici. Să te duci, copile, la școală. Da, da, să te duci! N-asculta ce ți-am spus adineauri. Așa, din prostie, am spus-o. Să te duci la școală și poate c-o să-mi deschizi și mie ochii, pentru că eu am rămas orb pe lumea asta. Și-acum du-te și te culcă. I-ai făcut patul, Areti? Haide, somn ușor! Eu plec în zori. Dacă dimineața o să ai nevoie de ceva, să-i ceri mătușă-ti. Hai, măicuță, și să te văd tobă de carte!

Melios plecă fără să scoată un cuvînt. Voia să spună o sumedenie de vorbe, dar nu-și putea mișca

buzele. Și de-ar fi fost în stare, tot nimic n-ar fi spus, îi pierise glasul. Toate le făcu pe dos. Cînd se găsi singur în cameră, se dezbrăcă să se culce, dar uită să-și scoată pantofii. Mîinile îi tremurau. Apoi îi veni să rîdă în hohote. Pînă la urmă, adormi cu ochii plînși.

Prin vis văzu o casă de aur, zidită sus, pe vîrf de munte, și împrejmuită cu gard. De ani de zile se plimba în jurul ei și nu putea intra. Pînă la urmă îi dădu prin cap să sară gardul și astfel se pomeni înăuntru!

CAPITOLUL III

Liceul își deschise dis-de-dimineață porțile. De zile întregi trebăluia moș Todos Tsangalo, cu bătrîna lui, Zumbulia, ca să-l dichisească. Curățau tavanul de păianjeni și erau morocănoși.

Bătrînica era albă de praf, ca un hering dat prin făină. Bătrînul, cu un băț făcut mistrie, astupa crăpăturile pereților. Își tăiase un halat vechi și de două zile se îndeletnicea cu treaba asta. Da — trebuie s-o spunem — moș Todo nu era îmbrăcat ca toți bătrînii. Nu purta pantaloni sau șalvari. Purta anteriu. Adică ceva așa ca o haină bisericească, albastră, ca cea pe care o poartă popii prin casă, dar mai luxoasă, și crăpată pe poale, pe dreapta și pe stînga. Ținea foarte mult la haina asta moș Todos. N-ar fi dat-o nici pe patrafirele episcopului, nici pe pelerinele regelui. Zumbulia avea și ea portul ei. Fustă cafenie ce făcea ape-ape, o bluză cu volănașe la gît și o scufiță de copil mic cu nasture. Cum îi tichia armenească. Erau amîndoi ca o pereche de păsări măiastre, pe care cine știe ce furtună le-a aruncat în acest orășel.

Locuiau în subsolul școlii, într-o cămăruță făcută anume pentru ei.

Se sculaseră amîndoi dis-de-dimineață, cu găinile. Măturaseră, stropiseră curtea și-acum așteptau

să sosească „iezii", să răstoarne toate. Era prima zi de școală.

Se ciorovăiau într-una cu copiii, cu „neastîmpărații dracului", cum le ziceau, dar școlarii nu se cumințeau. Vara, cînd nu venea nimeni să-i tulbure, se certau între ei și așteptau ziua cînd vor sosi „prostuții", să-i mai dezmorțească. Le intrase în obicei să se războiască an de an cu școlarii.

Așadar, astăzi, cînd bătrînul Todo deschise școala, se ascunse după ușă, așteptînd cîte un „zgînboi", care să-i dea prilej de gîlceavă. Și, iată, că se întîmplă întocmai.

Din uliță apăru un copil ars de soare, cu sticluța de cerneală și cu toate cele de trebuință pentru examen. Se rezemă de-o colonadă de la intrare. Nu îndrăznea să intre. Bătrînul îl aștepta să pășească înăuntru, aștepta să-i murdărească dalele de marmură... dar nu. Cînd în sfîrșit văzu că nimic nu se întîmplă și că băiețașul e un viteluș, începu să-l zgîndăre. Tuși de vreo două ori, își suflă nasul într-o cîrpă colorată și se rezemă de cealaltă coloană.

— Ce vînt te-aduce, îndărătnicule? îl întrebă, cu ochii pe jumătate închiși.

— Bună ziua! spuse copilul.

Dădu greș. „Hm! Ăsta-i băiat bine crescut! Ai văzut ce purtări are slăbănogul ăsta? Văzuta-i cum lasă ochii în jos?"

— Pentru examene? întrebă.

— Da.

„Cum spuneam: cu *dumneavoastră* pe buze!"

— Bine, și... în vis văzuși școală? N-așteptași să se lumineze?

— N-am ceas... domnule — răspunse, speriat, copilul. E devreme? N-am știut. Vin mai tîrziu.

— Vino-ncoace... vino-ncoace! Ce șopîrlă îmi ești, Maică Precistă! Șezi colea! Acuși trebuie să sosească. Ești de la țară?

— Da.

— Și nu te-ai săturat în satul tău de învățătură? Ai venit să șterpelești și de pe-aci? Vino-n-coa', vin-aici! Unde fugi? Te-am supărat cu ceva? Bine. Îmi trag vorbele-ndărăt. Ai părinți? Bine, bine, nu te supăra... Cine-mi ești! Gata să te bosumfli, să te umfli, ca laptele cînd stă să dea în foc. Altceva nu te mai întreb. Numai, vezi, să ne înțelegem bine amîndoi. Eu sînt „administrator". Nu vreau scandalagii! Vezi fereastra aia? Aia de colo, uite-o! Uite ce sîrmă! Groasă ca degetul tău! Am împletit-o și am pus-o la geam, dar „drăcușorii" mei tot îl sparg cu mingea. Tu te joci cu mingea?

— Nu!

— Să te vedem! Ți le spun astea de pe-acum, pentru că sînt... stai acum acolo, st!... vine profesorul. Domnul Anahoridis!

Amîndoi se ascunseră după colonadă. După puțin mai apăru un profesor.

— Îl vezi pe-ăsta? Este domnul Scamburas. Cu ăsta ai să dai egzamen!

Un omuleț scund, cu hainele de culoarea untdelemnului și cu papion, se apropie de intrarea școlii.

Melios zise: „Bună ziua". Așa trebuia.

Profesorul stătu locului și-l privi cu o ciudată stinghereală.

— Bună ziua, domnule Scamburas! zise administratorul și-i întinse mîna, cu un aer vesel, dar totodată jenat. An bun să dea Dumnezeu!

Profesorul zise „mulțumesc", rușinîndu-se. Apoi se întoarse către copil:

— Pentru... pentru scris? întrebă. Și se încurcă. Numele?

— Melios Cadras.

— Vino! Condu-l dumneata, moș Todo. Ai venit cam tîrziu, însă...

— N-am putut în iunie, domnule... — zise băiatul.

— Bine, să vedem. Să vină și directorul.

Urcă scările și intră.

— E bun? întrebă băiatul, cu tulburare în glas.

— A-ah, nenișorule, multe mă mai întrebi! Nu-ți spun nimic. Ghicește singur. Este și nu este! Cum îl iei. Și eu sînt bun, dar cine mă felicită? Și tu ești bun, dar unde ți-e hăinuța, ca să nu-ți fie frig acu', toamna? Știu ce-o să-mi spui. N-ai, pentru că ești sărac. Dar de ce ești sărac? Nu știu. Pe mine atît mă taie capul. Cînd ai să crești, străduiește-te și află și pentru mine. Eu mi-am trăit traiul, mi-am mîncat mălaiul. Acu', liniște! Vine directorul. Îl vezi pe ăsta înaltu'? Pe ăsta, ăsta blond, cu fața roșie?... Ei, ăsta-i domnul director. Îți urez succes. Eu mă duc!

— E rău directorul, nene?

— Nu știu, ghicește singur!

Își suflecă anteriul și plecă. Directorul se apropie, urcă treptele privind de sus și intră. Era un om greoi, țanțoș, cu sprîncene albe. Curînd se arătă iarăși anteriul bătrînului Todo.

— Pst... hei, băiatule! Cu tine vorbesc, smochină! Hai, te-așteaptă înăuntru domnul profesor. Mai ușurel cu picioarele. Stai, spune-mi cum se zice „ușurel", la voi, în sat?

— Îs grele pingelele — spuse băiatul. Nu pot să...

— Înainte de-a încerca, niciodată să nu spui nu!

— Încerc, dar nu pot!

— Atunci, haide, intră! Și, bine-ai venit!

Melios intră pe ușa ce i-o arăta.

Înăuntru era liniște. Băncile așteptau, la rînd, ca niște stupi goliți.

Profesorul privea afară. Ochii copilului îi cercetară figura. O față uscată, ca de tăciune. Părul

ca de arici, des și lăsînd să se vadă o frunte îngustă. Vîrsta, greu de ghicit.

— Ai venit? zise într-un tîrziu. Stai acolo! Nu acolo, în prima bancă!

Profesorul se duse la catedră și începu să-l măsoare cu privirea de-acolo.

— Ai diploma?

Băiatul o trase cu băgare de seamă dintre alte hîrtii și î-o întinse.

— A! făcu profesorul și se aplecă să vadă mai bine. Notele sînt bune. Purtarea, la fel. Bine!

Împături hîrtia și jucîndu-se cu ea își lovea palma stîngă. Apoi se duse iar la fereastră și privi afară.

Melios crezu că n-o să se mai sfîrșească tot privind așa și că o să-l apuce noaptea acolo. Cît timp trecuse? Nu știa. Undeva cînta un cocoș. N-o să se trezească nici acum?

Nu, nu se trezi nici acum. Nu cumva s-a răzgîndit?... Nu cumva a uitat că-i profesor? Cît o să țină asta?

Dar nu mai dură mult. Înainte ca Melios să despereze, profesorul se întoarse:

— Al cui ești?

Melios se gîndi puțin, apoi zise:

— Al nimănui.

— Dar... cine te îngrijește?

— Eu.

— Și cine te-a învățat carte?

— Am învățat singur!

Papionul se înălță și coborî caraghios pe beregata lui. Profesorul se așeză la catedră și deschise o carte. Trase o coală de hîrtie, scrise vreo douăzeci de rînduri și-i dădu coala.

— Acestea sînt „întrebările". Scrie-le curat, una cîte una, pe coala ta și dedesubt dă răspunsurile. Nu te grăbi!

Se urcă iarăși la catedră, deschise o carte și se cufundă în citit.

Pentru Melios, întrebările erau o jucărie. Se apucă de scris și într-o clipită le și copie. Dădu apoi răspunsurile, împături coala și ridică privirile spre profesor.

— Ce s-a întîmplat? întrebă cînd, la un moment dat, îl descoperi pe elev stînd. De ce nu scrii?

— Am scris.

— Bine, dă atunci răspunsurile.

— Am dat și răspunsurile.

— Cum?

Profesorul veni spre el.

— Imposibil! Nu se poate! Să văd!

Le luă, le cercetă cu privirea, se lovi de vreo două ori peste gură și puse coala pe catedră.

— Te felicit! zise aproape înduioșat de scrios. Mi-e teamă însă că ai învățat pe de rost toate textele din cartea de clasa a șaptea. Ai memorie bună, dar nu încurajez niciodată reținerea mecanică. Ortografie ai făcut?

— Nu.

— Și totuși ai puține greșeli. Acum trecem la oral!

O jumătate de oră mai tîrziu intra în clasă directorul.

— Domnule director... — zise profesorul încet — am terminat.

— Cum a mers? întrebă acesta tăios și-l măsură pe băiat cu neîncredere.

— Bine... pot spune. În general, foarte bine!

— Hm!... Ia să văd! și luă coala să o cerceteze. Hm... — făcu iar. Și... la oral?

— De asemenea... pot spune...

— Bine. Ești din oraș? De ce ai întîrziat?

— Domnule... — spuse Melios și înghiți în sec. N-am... n-am... știut. Am venit de la țară!

— Indiferent! Trebuia să știi! Ai rămas repetent?

— ...

— De ce nu răspunzi?

— Oh! Nu...

— De ce șovăi? Ai urmat regulat toți cei șase ani?

— Nu... n-am...

— Ce „nu"?

— N-am... fost de loc la școală.

— De loc? Cum? Domnule Scamvuras! Ce-i asta?

Sărmanul domn Scamvuras ar fi preferat să fie el în locul băiatului. Papionul coborî, urcă și-l strînse de gît. Rămase rezemat de catedră, privind cînd pe director, cînd pe băiat.

— Nu prevăzusem așa ceva, domnule director. Mărturisesc, asta este ceva surprinzător!

— Ce „surprinzător", domnule Scamvuras? Aici e vorba de o înșelăciune nemaiîntîlnită. Să se noteze numele învățătorului!

Apoi se adresă băiatului:

— Cum ai îndrăznit, tinere, să-nșeli un liceu întreg? Ei? Taci? Ha-a! Tăcerea vinovatului! Isprăvește imediat cu plînsul!

Deodată copilul își dădu capul pe spate și-atunci cei doi profesori se găsiră în fața unui tigru furios.

— Nu? Nu plîng! De ce să plîng? Nu sînt cu nimic de vină! Și nici n-am mințit. De ce nu vă place cum am învățat, domnule director? E o învățătură mai altfel decît cea de la școală? Dar n-am avut bani să mă duc la școală. Am învățat pe cîmp, păscînd vacile. Ce e rău în asta? Acum dumneavoastră îmi spuneți că nu-i destul cît știu!

— Taci!

Directorul se făcuse negru de mînie.

— Am să plec... — mai spuse Melios. Cine o să mă întrebe, îi voi spune: „Cîndva, strînsesem bani, ca să urmez liceul, dar m-au gonit, pentru că

învățătura pe care o știam eu era de la țară, și n-avea trecere la oraș".

— Poftim, prietene, ce obrăznicie! Ce tupeu nemaipomenit! Te-am întrebat de numele învățătorului, ca să-l raportez ministerului. La asta vreau să-mi răspunzi. Restul, flecăreală! Aștept... Nu răspunzi?

— Probabil... — încercă profesorul să intervină. Poate că a uitat numele învățătorului. Nu-i așa?

— Nu... — spuse Melios. Îl știu.

— Și de ce nu-l spui? Directorul întinse mîna să-l urechească.

— Nu sînt Iuda! strigă Melios și o luă la fugă.

Directorul alergă după el ca un lup.

— Vino-ncoa'! Hei, tu! Ei!

Melios coborî scara.

— Administrator! Pune mîna pe el!

Melios coborî scara sărind treptele. În fața lui era ușa. Dar ceva îl împiedica. Un anteriu albastru îi ținea calea.

— Vino-ncoa', cărăbușule! Tu erai, ăla cumintele?

— Ține-l! urlă de sus directorul.

— Dă-mi drumu'! se roagă copilul cu ochii plini de lacrimi. Moș Todos, tu care ești bun... lasă-mă!

— Te-aș lăsa, micuțule, dar mi-or da și mie papucii... și-atunci, ce-o să mănînce baba? Asta e! Nu da din picioare, că-ți pun căpăstru!

— Moșule... lasă-mă! Altminteri, te muște!

— Stai cuminte!

— Pentru ultima oară te rog: dă-mi drumu'!

— Sst! Am spus!

— Ei, atunci, na! Melios îi zvîrli călimara în obraz. Bătrînul își duse mîinile la ochi și scăpă prada care o zbughi. Înainte de a da colțul străzii, Melios zvîrli o privire îndărăt și-l văzu pe director cum, din capul scării de marmură, gesticula ca un apucat.

CAPITOLUL IV

Melios se pierdu prin uliţele înguste. Strigătele directorului îl urmăriră pînă şi în cartierele de sus, acolo unde nu mai erau oameni cu gulere tari, şi cu ochelari — toţi acei care de ani de zile îl fugăreau ca lupii. Acolo sus erau oameni istoviţi, oameni săraci, cu frunţile brăzdate, femei îmbătrînite înainte de vreme, în braţe cu copii mici şi murdari.

Acolo sus se putea aşeza pe-o piatră, să-şi ia capul în mîini şi să se gîndească la toată nenorocirea lui. Iată, aşadar, că totul s-a dus de rîpă. Şi învăţătura, şi visele! Totul... Poarta liceului i s-a închis. Parcă ar fi fost astupată cu un munte. Acum, Melios, toate s-au schimbat în rău. Acum toate drumurile s-au închis şi doar rîul ăsta a mai rămas, rîul ăsta care curge prin faţa ta.

Reazămă-te deci de dudul ăsta. Pune-ţi mîna pe inimă şi spune-i să nu mai bată o clipă. Iată, uită-te la copilul acela care te priveşte din apă, zîmbeşte-i. Ai să vezi, îţi va zîmbi şi el.

Mai în susul apei, o femeie bate zdravăn o cergă miţoasă. Aşa îl lovea şi pe el viaţa de ani şi ani de zile. Nu, să nu plîngi, nu merită! Te vede şi cîinele de culoarea scorţişoarei.

Da, era acolo un căţeluş şi-l privea. Adineauri trecuse gînditor, apoi se opri, cugetînd parcă, şi

deodată se întoarse și începu să-l privească. După cum l-a necăjit pe director, vor trebui ani pînă să-i treacă supărarea. Și pînă să-i treacă directorului supărarea, Melios va fi mare și nu-l vor mai primi în școală. La gîndul ăsta nu se mai putu stăpîni și începu să plîngă. Și rîul îi primea lacrimile, ducîndu-i-le spre mare.

Părea atît de urîtă astăzi apa, era atît de tulbure!

De mult era Melios prieten cu rîurile. Le iubea apele, se cunoșteau. Poate că din pricina asta s-a amărît rîul și curge înlăcrimat. Lui Melios i se pare astăzi că tot ce vede plînge. Plîng casele, pomii, gîștele ce împroașcă apa, rațele ce plutesc ca niște vaporașe...

Pînă și moșul ce cobora purtînd în circă rîșnițe și tingiri i se păru că și el plînge. Ce negru era! Avea o desagă petrecută peste umăr, o pălărie cîrpită cu fel de fel de petice și cobora ciocnindu-și alămurile și cîntînd.

Deodată se opri în fața femeii care își spăla prеșul și începu să vorbească fără grabă cu ea:

— Ia, coniță... — spunea. Alama mea e aur, bre... pe pîinea mea! Haida, ia-le! Ce sînt doi napoleoni? Două bucăți de pastramă! Copiii mi-s flămînzi și mici. Uite, îți jur pe luna lui mai! Bre... ia o rîșniță să-i faci lu' pașa al matale diminicioara turcească! Caimacul... să i se ducă duhu' și să miroasă bilé! Bre, coniță!... De copilașii mei nu ți-e milă de loc, bre! Ți-o dau degeaba! Ia tingirile! Să gătești ciorba!

Femeia se încurcă și nu știe ce să spună.

— E plecat bărbată-miu!

— Işlé[1]! Atîta pagubă! Să vină stăpînul la prînz să mănînce ciorba. „Aman — să zică — mi

[1] Işlé, pe turcește — iată. (n.t.).

s-a îndulcit gîtlejul! Ce ciorba e asta azi, femeie?" Ia, coniţa... lucru de alama îţi dau!

— Lasă, la prînz, cînd vine bărbată-miu.

— Taman... Ia-l acum, gateşti, şi după masa viu după parale. Haide, bre! Ia-l! îţi spun... Hai, uite-l las şi plec... Noapte buna, coniţa... Să-ţi fie cu noroc!

Făcu doi paşi.

— Stai! îl strigă femeia. Aşteaptă să-ţi dau banii! Mi-am căpătat beleaua cu tine!

Ţiganul rîde, arătîndu-şi toţi dinţii îngălbeniţi.

— Ce noroc! Ce noroc! Ai luat, coniţa, aur, nu alama!

Femeia îşi şterge mîinile, intră în casă şi îi aduce banii, două monede de douăzeci.

Ţiganul îi ia. Închide ochii şi-şi mîngîie barba cu ei.

— Se faca oua, coniţa! Eivalah!

Descheie cămaşa şi-i vîrî înăuntru. Veni apoi lîngă băiat. Era acolo o bancă din piatră albă. Se aşeză, îşi puse pălăria pe pămînt şi îşi şterse cu dosul palmei sudoarea. Pe urmă băgă mîna în sîn şi scoase o bucată de pîine. Pîine uscată, neagră cum e tuciul. Cine ştie, poate se înnegrise şi din vina pielii lui. Luă pîinea, o udă în rîu, apoi o lăsă pe piatră să se facă papară. Mai băgă mîna o dată în sîn şi scoase o hîrtie. Avea ceva pe ea — i se păru ceva unsuros — pentru că era învelit în multe hîrtii. Începu s-o desfacă. Pînă la urmă se văzu o bucată de halva.

Rupse cu mîna stîngă pîinea, deschise gura şi aruncă înăuntru o bucată. Aruncă şi o bucăţică de halva. Închise ochii şi începu să mestece. Mesteca... mesteca... Numai dulce... iar mustăţile i se mişcau ca la iepure.

Dar plăcerea-i nu dură mult. Văzu copilul privindu-l cu nişte ochi mari. Se grăbi să înghită dumicatul şi cu mustăţile îi trimise un zîmbet. În

jurul ochilor i se încreţiră cute atît de dese, încît se acoperiră ochii de tot.

— Vrei pîine? zice. Şi nu aşteptă. Frînse o bucată mare şi i-o întinse.

Băiatul se ruşină şi-şi mişcă degetele încurcat.

— Ia... — îi spuse ţiganul. Ia, mîncă... mîncă! Berechet!

Băiatul nu se clinti.

— Mîncă... mîncă! îl îndemna el mereu.

Ochii ţiganului îl priveau cu o dragoste atît de caldă, că îi fu ruşine să n-o ia. Întinse deci mîna.

— Vrei alva? continuă ţiganul. Ia alva... mîncă... mîncă... berechet...

Se întind sub dud şi mănîncă. Căţelusul de culoarea scorţişoarei — ar vrea şi el. Se dă mai aproape să cerşească. Amîndoi îi dau firimituri.

Fac o tovărăşie fericită cei trei. După puţin, raţele se apropie şi ele, legănîndu-se, să-şi primească porţia. Au haz aşa cum îşi întind gîtul, ca să prindă pîinea. Iar cînd scapă firimiturile, le caută, scufundîndu-se şi dînd din aripi.

Cum terminară masa, ţiganul îşi făcu mîinile căuş, le umplu cu apă din rîu şi se răcori. Îşi spălă apoi mîinile, şi le umplu iar cu apă...

— Buiurum[1]... — zise băiatului. Bea... bea! Berechet!

Melios nu făcu nazuri şi nici nu se uită să vadă dacă mîinile îi sînt curate. Erau mîini cinstite — asta ştia. Mîini de muncitor sărac, bătătorite de ciocan. Îi plăcea şi apa. Îi era inima opărită şi-i era sete!

— A-a-a! făcu ţiganul, şi se sprijini de dud. Acum să ne facem şi tabietul, să pufăim niţel fum. Tu bei tiutiun!

— Nu!

— Bine faci. Să nu fumeşti! Că te gălbeneşti!

---

[1] Buiurum — poftiţi! (n.t.)

Scociorî prin desagă şi scoase un pumnişor de tutun. Îl curăţi de păr şi firimituri, apoi suflă pe piatră ca să îndepărteze praful şi îl puse acolo. Băgă două degete în buzunarul de la vestă, trase foiţele, suflă să ia una, îşi scuipă degetul şi începu liniştit să răsucească ţigara.

Melios şi căţeluşul îl urmăreau atenţi.

După puţin, ţigara fu gata. Ţiganul îi astupă gaura de jos cu degetul, apoi scoase din chimir amnarul, iasca şi piatra şi scăpără aprinzînd ţigara. Le puse iarăşi în chimir şi se rezemă mai cu nădejde de dud.

— Merge şcoala? întrebă sufiînd fumul.

În loc de răspuns, ochii lui Melios se umplură de lacrimi. Se încurcă ţiganul. Începu să privească pe băiatul acela trist, atît de trist... Semăna, cum stătea aşa, cu un sfînt înnegrit de fum dintr-o veche biserică.

— Ei, ce-i? întrebă. Cu ce te-am supărat? Şi plîngi? Ia te uită... acum plînge! Cu ce te-am suparat? Bine! Nu vrei, să nu vrei! Bine, n-ai decît să nu mergi! Ce plîngi? Nici copilaşii mei nu merg. Şi ce, plîng? Ei bine, sa nu se duca. Am vazut eu o fiţuica. Nu-i nimic. O hîrtie plina cu paduchi. Ei, de? Am spus... nu te duce. De ce mai plîngi! Vai! Nu eşti bun „cardasis"[1]!

Băiatul plîngea şi mai sfîşietor.

— S-a dus şcoala, nene, pentru mine s-a dus... s-a dus... s-a dus!

Ţiganul aruncă ţigara în rîu. Se aplecă deasupra copilului.

— Bre, ciorbagiule, bre, cine te-a paraponisit? Aci îs eu! Ei, ia te uită... Aci îs! Cine îndrazneşte sa vina! Pe Alah! Îi fac capul smochină! Uite, aşa! Uite... smochină! Şi călcă cu pantoful lui găurit pămîntul. Ştii cine-s eu? Bitros... ha-ha-ha!...

[1] Cardasis — prieten. (n.t.)

Melios nu se mîngîia cu asta. Acoperindu-și ochii, plînge amar, amar...

Țiganul se apropie mai mult și se așează turcește. Pînă și cîinele se neliniști și se apropie și el.

— Of, inimioară... Mare „seclet"[1] îmi faci... Spune-mi mie, hai, spune-mi... Ce-i?

—M-au gonit, nene, de la școală! Astăzi m-au gonit, și gata, nu mai mă primesc! M-au lăsat pe dinafară. Și tare-i bună învățătura, nene! Mie tare mult îmi place să învăț!

— Te-au gonit? Bre! Ei, să-i spui lui tatînetău să le tragă o mamă de bătaie. Dacă n-ai tătuc, eu, Bitros, am să le dau. Uite, așa, uită-te! Așa, așa, așa! Tu, învățătorule, ai făcut-o! Na, ia învățătorule, ia, ia, ia! Hait, acum școală! Hait, du-te la conacul tău! Dacă n-ai, vino la mine. La nenea Bitros. Eu te iau. Ei, nu mai făcea așa! Ce nevoie ai, bre, de învățătură? Ți se strică ochii. Nu-i așa?

— Vreau să învăț!

— Ei, să te duci atunci la școală și dacă nu vrea învățătorul, îl bat. Taci acum... gata! Hai! Așa! Taci!

Se aplecă și luă din rîu apă de-i spălă ochii. Apoi îl puse pe bancă și-i arătă cu ciomagul o căsuță singuratică printre pomi.

— Uite, colo, uite! Ei? Vezi, conacul! Uite acum, ala micu', se joaca. Uita-te, se joaca acu'... E cam slăbuț... Neisa[2], acu' se joaca!...

Un țigănuș gol se juca în fața colibei de pămînt. Melios privi în ochii țiganului. Ce duioși erau!

— Uite, acum se joaca! mai repetă țiganul înduioșat. Sarmana femeia, spala. Spala, spala! Vezi? Asta-i cel mai mic! Mai are și alții! Uite, na, na... Cînd ai „seclet", vino. Ei? N-ai sa uiți?

---

[1] Seclet — necaz (n.t).
[2] Neisa — În fine... (n.t.).

Sa vii. Da? Haide, acum! Mai dau o roată. Să mînce copiii. Aide!

Țiganul plecă spre mahalaua din jos, întorcînd mereu capul spre băiat și tot arătîndu-i cu ciomagul — să nu uite „conacul". Apoi dispăru. I se mai auzi prin mahala, încet doar, cîntecul și zăngănitul tingirilor lui.

Melios stătu și privi coliba. Era mică, pierdută printre pomi. Însă copilașul cu burtica neagră se juca, se juca. Lua pămîntul și îl căra, apoi iar venea, iar lua și iar îl ducea într-alt loc.

Stătu mult timp privindu-l. Apoi începu, încet-încet, să coboare împreună cu rîul.

CAPITOLUL V

Cei din casa lui moș Anesti în zadar așteptară toată ziua să vină băiatul. Mătușa Areti punea lemnul pe foc și se uita mereu pe fereastră. „Ce s-o fi întîmplat cu el, sărmanul?“ se întreba într-una. Pînă la urmă, cînd se făcu de prînzit și băiatul tot nu apăru, îi duse mîncarea în cămăruță, o acoperi cu un șervet și așteptă. Dar sosi seara și băiatul încă nu se ivise. După puțin se întunecă, magazinele își aprinseră luminile. Băiatul nicăieri.

Cînd veni acasă moș Anesti, întîi întrebă:

— Cum i-a mers băiatului, Areti?

— Cum să-i fi mers... — răspunse ea, șezînd ghemuită — parcă l-am văzut astăzi?

— Ce?

— A dispărut de dimineață!

— Ferească sfîntul! Și nu te-ai dus să-ntrebi de el?

— Unde să mă duc? Cînd a trecut un copil pe-aici, mi-a spus că școala era închisă. Mi-am zis că o să se arate el, acuși-acuși.

Anesti căzu pe gînduri.

— Nu cumva l-ai supărat cu ceva, băbușco? Te cunosc eu. Cam faci tu de-astea!

— Isuse și Maică Precistă! Cum era să-i fac inimă rea? A plecat ca o pasăre. Și s-a dus...

Moș Anesti băgă caii în grajd. Era cufundat în gînduri. Fără nici un chef, îi legă la iesle și le dădu tainul. Nici nu-i țesălă, nici nu-i mîngîe. Ei, în alte seri se hîrjonea cu ei de parc-ar fi fost copii mici. Își scoase opincile și urcă, abia răsuflînd, în casă. Aprindea țigară după țigară, clătina mereu din cap și făcea „țțțț". În casă i se părea frig și-i spuse Aretiei să aprindă focul. Nici n-o întrebă, așa cum făcea în fiecare seară, „ce-o să-i dea demîncare". Părea sătul, ca și cînd ar fi mîncat la ospețe împărătești.

Își aminti cum odată, cînd era mic, într-o zi intrase în casa lor o păsărică și se așezase pe policioara căminului. Și pe atunci era tot o astfel de vreme rea. Păsărica ședea pe policioară și se uita la ei. Încercase să se împrietenească. La prînz coborîse pe dușumea și ciugulise firimituri. Se domesticise. Pînă seara se împrieteniseră de-a binelea. Și mai mult o îndrăgise Anesti. Se distra cu ea. Îi făcu tot felul de jucării, pînă seara fură nedespărțiți. Cînd se trezi însă dimineața și se duse la policioară să-i dea păsăricii zahăr și să-i spună „bună dimineața", ea zburase.

Văzuse afară pesemne, zi plină de soare și zburase să se bucure de lumină și de căldură. Nici n-a mai dat pe la casa lor.

Ce desperat fusese! Două zile întregi, n-a vorbit și nici n-a rîs. Limba i se legase, îi pierise orice poftă de mîncare. O săptămînă întreagă fu tot trist.

Așa și în astă-seară, se simțea la fel de amărît. Aceeași durere îi apăsa inima. Și după atîția ani își amintise de păsărică... Tot așa și băiețașul venise în casă, dormise o noapte și dimineața zburase.

Încerca Areti să-l mîngîie, să-l ia cu binișorul, căuta să-l convingă că poate n-o fi plecat. Poate că a uitat casa și umbla în noapte căutînd-o fără să o găsească.

— Unde o să înnopteze, Areti? tot întreba el. Unde-și va pune capul, sărmanul? Crezi că sînt mulți ca mine să-l adăpostească? O să degere pe vreun prag de casă și dimineața o să-l găsească lemn.

— Poate că s-a cuibărit în vreun staul, în paie, și dimineața o să vină, deh, poți să știi?

— Orice mi-ai spune, nu mă mîngîi. Era un băiat cinstit și i-a fost rușine să ne împovăreze! Așa o fi crezut el!

Rămaseseră amîndoi lîngă foc și vorbiră pînă la miezul nopții. Și numai despre același lucru. Au vrut să schimbe discuția. Dar iarăși și iarăși se întorceau la băiat.

Deodată bătrînului îi trecu un gînd prin minte:

— Ai lipsit de-acasă azi, Areti? își întrebă nevasta.

— Nu! Ba da, dar numai o clipă, cît m-am dus pînă aci, la Sevdo, să-i cer rîșnița de cafea.

— Spune-mi: ai lăsat ușa deschisă?

— Da... Dar ce, nici un minut n-am lipsit!

— Asta a fost! zise tare. Era ora prînzului?

— Cam așa!

— Așa s-a întîmplat! Atunci a intrat, și-a luat bocceluța și a plecat. Aprinde-mi lampa!

— Unde te duci?

— Aprinde, îți spun! Mă duc să văd ce-i cu hainele.

Se ridică repede și intră cu lampa. Dar cum deschise ușa, lumina se stinse. Parcă ar fi fost deschisă o fereastră. Privi stelele prin geam și căzu pe gînduri. Dar, deodată, tresări. Se auzea în întuneric respirînd cineva. Bătrînul își duse mîna la inimă.

— Melios! strigă. Băiatule! Tu ești?

Ceva negricios se mișcă. Dușumeaua scîrțîi.

— Melios! mai strigă odată. De ce nu răspunzi, copilule? Tu ești? Vorbește! Sînt eu, unchiul tău!

Cel de jos nu răspunse și începu să plîngă.

— Areti! Aprinde! E aici!

Areti aduse repede lampa și-l găsiră pe băiat plîngînd cu hohote.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă blînd bătrînul. Ce-ai pățit, dragul meu? Scoală-te! Scoală! Hai dincolo, să-mi spui totul! Areti, pune masa! Băiatului îi e foame.

— Nu! spuse îmbufnat Melios. Nu vreau!

— Scoală-te, măi! Ai să-mi povestești totul și o să te ușurezi, să vezi, c-ai să mă mănînci și pe mine. Încălzește mîncarea, Areti! Am să mănînc și eu. Mi s-a făcut o foame! Haide, beiule!

Îl duse, ținîndu-i mîna pe umăr. Melios își freca ochii ca să-și usuce lacrimile.

— Stai aici! Aici! Reazămă-te de perne. Ai văzut, avem și focușor! Haide, acum! O să mîncăm bine-bine, și apoi să-mi povestești! Ce mîncare ne-ai pregătit, Areti? Îmi miroase a carne prăjită.

— Puțină carne de vacă, cu ceapă.

— Ah, să-ți fie mîinile lăudate! Umple și urciorul cu vin negru. O să sărbătorim clipa asta!

— Nu, nene! Eu nu mănînc!

— Uite-l, na! Bre, ai să mănînci! Și-ncă pîn-ai să te saturi! N-o să te țin flămînd! Nu-l asculta, Areti! Pune masa! Dacă n-ai să mănînci, ce putere o să mai ai mîine la școală?

De ce spuse vorba asta? Ochii lui Melios se umplură de lacrimi.

— Uite-l, iar! Ei, ce ai? N-ai de gînd să-mi spui?

— Nu mai e școală, nene Anesti, m-au gonit! S-a dus!

— Te-au gonit? Și cine-i tîlharul?

— Directorul!

— Auzi vorbă! Pe tine s-au găsit să te gonească, nepricopsiții? Aurul? Taci... Mă ai pe mine. Aranjez eu totul! O să mergi la școală și-o să-nveți carte! Taci!

— Nu, nu... — repeta într-una Melios. Nimeni nu mă mai poate ajuta.

— Ei, spune-mi atunci, ce s-a întîmplat?

Melios își șterse ochii și povesti totul. Despre învățătorul cu papion, despre director. De insulta ce i-o adusese acolo, față de profesor, și, în sfîrșit, de bătrînul administrator cu anteriu, și de cerneala pe care i-o aruncase în obraz.

I se ușură inima povestind.

Bătrînul își netezi mustața și începu să cîntărească totul. Cîntări și cele drepte, și cele nedrepte. Unde a fost Melios de vină și unde ceilalți.

Pe scurt, toată vina o purta directorul. El a insultat copilul, el l-a pus pe goană. Și, săracul, ce era să facă? Ca să nu-l prindă, aruncase cerneala în ochii bătrînului.

— Ei, asta nu era bine, nu! Cu ce era bătrînul de vină? Să vorbim drept. Și răul pe care l-a făcut băiatul ăsta nu e chiar așa de neînsemnat. Să-i zvîrle în față o călimară întreagă! Uite, asta strică totul. Restul se poate îndrepta. Toată greutatea-i aici. Cum să-l îmbuneze pe bătrîn? Ai spus că locuiește în subsol? Și poartă anteriu? Bine. De asta mă ocup eu. Cu directorul n-am să pot aranja, dar cu ăsta e ca și făcut. Sărac cu sărac se-nțelege. Cu celălalt ce te faci? Dar, fie vorba între noi, n-are nici un motiv să fie supărat. El l-a insultat pe copil. S-a făcut! Mîine, dis-de-dimineață, Areti, să-mi pregătești hainele! Mă duc să aranjez lucrurile. Haide acum, gata! S-a terminat! Pune masa, Areti! Mîncăm!

* * *

Zis și făcut.

A doua zi de dimineață, nici nu se luminase bine, moș Anesti se gătì și se duse la ușa subsolului.

Bătu de vreo două ori, iar mai bătu. Dinăuntru se auzeau sforăieli. Ghinion! Se pregăti să dea o raită prin curte, pînă se vor scula cei din subsol, dar în clipa aceea o ușiță se deschise și un cap, cu ochii murdari încă de cerneală, apăru.

— Ce dorești, cumetre? întrebă. Pe mine mă cauți?

— Pe tine, cumetre, pe tine! Fii bun, te rog, dacă vrei, și vino să vorbim ceva.

— Așteaptă!

Închise ușa, se spălă cu puțină apă, își puse în buzunarul anteriului bricheta și ieși. Anesti se trăsese într-o margine a curții, acolo unde curgea rîul, și se rezemă de unul din plopii de lîngă apă. Plopii ăștia sînt ca rațele. Unde-i apă și răcoare, hop și ei!

— Ei, ce vînt te-aduce? întrebă bătrînul administrator și ochii mînjiți cu cerneală căutau să și-l amintească.

— Nu mă cunoști! îi spuse Anesti. Degeaba mă cercetezi așa. Am venit să te rog pentru... pentru...

— Lasă... — zise bătrînul — am înțeles. Ești tatăl pezevenghiului de ieri. Vezi? Dacă n-am învățat eu carte, învățară ochii mei. Tu l-ai crescut așa? Halal să-ți fie!

Anesti zîmbește cu bunătate.

— Nu, nu-i al meu. Nici nu-l cunosc bine de tot. Nu vreau să mă scuz. A greșit!

— Mai zi o dată! Așadar, a greșit! Și-acu' trebuie să-l iert! O să vină iar și-o să-mi facă la fel. Ți-e vecin?

— Nu. E un hoinar neajutorat. Dar mă doare, cumetre, mă doare, cum să-ți spun... Parcă l-ar fi făcut bătrîna mea. Eu n-am copii. A venit alaltăieri în casă, ca pasărea la apă. Te ține inima să-l gonești? Nu! Spune-mi, ce-ai fi făcut tu?

— O să-ți mînjească obrajii cu cerneală. Să-ți aduci aminte ce-ți spun eu. E soi rău.

— Ba nu. Tu nu știi ce i-au făcut ăștia cu gulere tari. L-au jignit rău de tot. I-au rănit inima, și-apoi l-au gonit. Tu ai vrut să-i ții calea. Ce să fi făcut băiatul? Să se lase să cadă în mîinile lor? Oricine ar fi făcut la fel, darămite sărmanul ăsta de băiețaș!

— Ei, și acum ce vrei să-i facem, cumetre? Să-i spunem și mulțumesc? De ieri baba mea mă tot spală pe față și nu mă poate curăți. Cum de n-am orbit...

— Ascultă, cumetre! Amîndoi sîntem oameni nevoiași, muncim pentru o pîine. Simțim la fel. Să-l lăsăm pe țîncul ăsta să pățească așa cum am pățit noi? Să nu învețe măcar două boabe din carte? Să meargă așa înainte? O să-l ai pe conștiință!

— Nu-mi spune asta, cumetre! Eu nu știu să fac rău. Uite, pe sufletul meu, l-am și iertat! Dar ce folos? Aga-lele de sus nu-l vor ierta! Cum să-ți spun, nu chiar toți. E unul, Scamburas îl cheamă. A venit astăzi și așa, pe departe, m-a întrebat dacă s-a arătat cumva băiatul! Dacă nu cumva l-am văzut și dacă știu cumva adresa unde locuiește.

— Ce spui, cumetre?!

— Cum mă auzi! Și era trist... trist... Credeai că a pierdut pe cineva de-al lui. Apoi m-a întrebat de ochi și dacă am pățit ceva. „S-au înnegrit — i-am spus — altceva nimic! Numai că, ce să-ți spun, domnule profesor — îi zic eu — îmi fac cruce! Știți ce bun băiat a fost de dimineață? Ce creștere! Creștere bună, nu glumă! Cum de făcu asta? Nu pot să-mi dau seama!" Și profesorul mi-a spus: „Acum, dacă poți, caută să-l găsești."

Anești se bucură.

— Ai veşti atît de bune şi nu mi le spui?

— Aveam planul meu. Voiam să te cunosc... să văd ce fel se poartă acasă. E scandalagiu? Ursuz? Ei, acum am dat cărţile pe faţă. Ia-mi inima, ce vrei să mai fac?

— Să ai bătrîneţi senine, cumetre. Să-ţi dea Dumnezeu sănătate ţie şi bătrînei tale. Nu ştii cît bine mi-ai făcut! Îţi mulţumesc din toată inima. Acu', dacă vrei, spune-mi unde stă învăţătorul cela milos? Mă duc la el să-l rog...

— Nu-i nevoie. Oh!... (Îşi duce grăbit mîna la buzunarul anteriului şi scoate un ceas.) Cumetre, m-am ars! E timpul să deschid. Dacă nu deschid la timp, ăla „mare", urlă ca un taur. Doamne, iartă-mă!

— Du-te sănătos — îi spuse. Acu' sîntem prieteni. Într-o zi, să-ţi iei femeia şi să vii să ne faci o vizită.

— Duminica, da!

— Am să-ţi trimit vorbă prin băiat!

Cei doi bătrîni îşi strînseră puternic mîinile muncite şi despărţindu-se, îşi văzu fiecare de treabă.

CAPITOLUL VI

Casa profesorului era modestă, cu un singur etaj, cu ferestre înguste ce dădeau spre un zid dărîmat. Nici un străin nu-i trecuse pînă atunci pragul. Totul era posomorît, toată casa, pînă și sufletele celor care o locuiau.

De puțină vreme Anesti ieșise de-acolo. Năduşit și cu pași grăbiți, o luă spre locuința lui. Într-o oră isprăvise totul. Găsise un om plictisit, nu prea vorbăreț, cu o privire liniștită, care-l ascultase fără să-l întrerupă și care, la urmă, ridicîndu-se de pe scaun, spusese celui ce venise la el, cu voce joasă, că e gata să facă tot ce trebuie. Spusese și „vă rog". „Rog să vină băiatul mîine post mensam" [1], sau mai bine, după orele de școală. Aici, acasă. Îl însoți apoi pînă la ușă și-i spusese iar „mă iertați". De ce „mă iertați"? Asta nu înțelesese bătrînul. Își ținea pălăria în mînă. Ieși în stradă. Mergea, și continua să țină, încurcat, pălăria în mînă. Urcă la el acasă, călcînd cu toată puterea pe trepte și strigîndu-i încă de jos Aretiei să-i pregătească uneltele de muncă.

— S-a făcut! îi zise bătrînei.

---

[1] Post mensam — după masă (n.t.)

Se duse la băiat, îl așeză pe un scaun și-i povesti toate cu blîndețe, cu atîta blîndețe, de parcă ar fi dat susan unei păsări.

Își puse opincile și plecă la muncă.

Numai să nu uite. „Post mensa", să se ducă acolo unde i-a spus. Are o sonerie la ușă, pe care dacă o sucești, sună ca o „bicicletă". Să nu uite... „Post mensa".

Cum rămase singur, profesorul — cam distrat astăzi — frunzări „materia" lecțiilor din acea zi. Își bău cu un pesmete ceaiul adus de soră-sa, își legă papionul și plecă.

Îngerul păzitor al casei era sora lui. Înaltă, osoasă, cu o piele uscată, întinsă, conducea, închisă între patru pereți, întreaga gospodărie. N-o vedea soarele. Ce i-ar fi putut face soarele? Să-i arate cruda realitate? Despre măritiș nu mai putea fi vorba, chiar de n-ar mai fi fost fete pe pămînt. Anii o năpădeau. Acum toată bucuria ei era să-l spele și să-l perie pe unicul ei frățior, să-i pregătească mîncarea, iar nopțile, cînd el citea, să croșeteze, să tot croșeteze fără să scoată o vorbuliță. Dragostea ei era acest frate. Ea îl crescuse, ea îl trimisese la școală, îi fusese și mamă, și soră.

Se jertfea ca o călugăriță pe altarul acestui Isus, pentru care ardea mirodeniile bucătăriei ei. Își iubea fratele din inimă. Citeodată, înainte de a i se fi grămădit prea mulți ani în spinare, ceva se zbătea pe furiș în inima ei, o chinuia puțin, apoi iar lăsa gîndurile la o parte și se apuca de gătit mîncare, ori de croșetat.

Astăzi, cum plecă fratele ei la școală, mai stătu puțin la fereastra care de ani de zile da spre același zid orb, lăsă să-i scape un suspin sec, plîngăreț. Închise fereastra și se apucă iar de treabă. Făcu rînduială, șterse praful, spălă policioarele și-apoi, pe o tavă, începu să curețe nițică linte.

O mîncare gătită, bine preparată, o să-l mulțumească pe frățior cînd va veni de la școală. Și astăzi ziua va trece la fel ca toate celelalte, fără nimic deosebit, ca plugul care ară mereu brazde. Dar la ora prînzului, pe cînd se afla în bucătărie și tăia ceapă mărunță pentru mîncare, se întîmplă ceva. O bătaie ușoară în ușă. Asta făcu să-i tresară inima. Cine bătea oare la ora asta? Așa ceva n-a mai pățit niciodată. Nu cumva i s-a întîmplat ceva fratelui și și-a întrerupt lecțiile? Își șterse ochii înlăcrimați de ceapă și alergă să deschidă. Stătu puțin în dosul ușii și aștepta. Ciocănitul se repetă. Nu, nu era el, îi cunoștea ciocănitul. Ce să facă? Să deschidă? Dar cine să fie? Nu i se mai întîmplase așa ceva. Se duse tiptil și se uită pe gaura cheii. Nu se vedea nimic. Ce să facă? Se apropie de fereastră, să întredeschidă puțin oblonul. Acesta scîrțîi, amărît că-i trezit din somnul lui adînc. Un copil slăbuț stătea în fața ușii. Închise fereastra și se duse să descuie.

— Ce s-a întîmplat? îl întrebă.

— Domnul... domnul profesor? bîigui băiatul, pipăindu-și butoniera. Domnul profesor aici locuiește?

— Da, aici... Ce ai cu el?

— Mi-a... mi-a spus să vin și... (ezită) mi-a spus să vin! încheie, așteptînd.

— Ți-a spus? Bine. Dar... — se gîndi puțin. În sfîrșit... Bine! O să întîrzie puțin. Dar intră și așteaptă-l!

Melios își șterse picioarele și o urmă. Îl puse să șadă pe un scaun și fugi la bucătărie. După puțin, veni și-i dădu o dulceață. Îl privea cu multă bănuială pe sărmanul Melios. În această casă mohorîtă, băiatul se înspăimîntă pentru o clipă și fu cît pe-aci să o ia la fugă. Ce s-ar fi întîmplat atunci? Nu, pentru nimic în lume, nu trebuia să facă așa ceva. Va aștepta. Chiar dacă i se făcea frică de-a

binelea. Nu-l va mînca nimeni. Dar mîrțoaga asta de ce-l privește așa? Și ce negre sînt toate aici, Dumnezeule! Draperiile, pereții, mobilele, toate de culoare închisă, un maro mohorît. I se părea că se află într-un mormînt.

La un moment dat, într-un tîrziu, se auzi ușa, pași tîrșîiți în coridor și după puțin zări costumul de culoarea untdelemnului, cunoscut deja, al profesorului.

Se apropie cu sfială de băiat. Îi zîmbi chiar, cu stîngăcie, și luă loc pe scaun, în fața elevului. Își scoase ochelarii și începu să se joace cu ei.

— Se înțelege... — zise după puțin. Adică... În definitiv, nu trebuia să fugi. Domnul director, sigur, s-a simțit jignit. Acum, se înțelege... toate se vor limpezi. Cît despre fugă... mă mir. De ce-ai fugit?

— Pe învățătorul meu!... zise copilul. Voiau să-l alunge pe învățătorul meu, pentru că mi-a dat diplomă!

— A...

Își ștergea acum ochelarii cu o batistă. Îl încurca sensibilitatea copilului. Atașamentul său emoționant față de omul acela, învățătorul, binefăcătorul său. Nu era obișnuit să întîlnească atîta recunoștință.

De atîția ani profesor, se obișnuise să audă în spate șușoteli și batjocoriri. Toate astea îi născuseră în adîncul sufletului o nespusă amărăciune. Nu. Cu toată străduința lui, cu toate sentimentele lui afectuoase, nu cucerise sufletul și îndurarea elevilor. Se pierdea în fața lor ca și cum l-ar fi prins cu vreo greșeală. Se compara pe el cu restul colegilor, și vedea distanța ce-l despărțea de ei. Cu purtarea lor severă, brutală și de multe ori barbară, cîștigau mai mult. Poate că nici pe ei nu-i iubeau copiii, dar nici nu primeau batjocoririle lor. Li se da ascultare cu respect și teamă. Toți colegii săi, în timpul predării lecțiilor, făceau uz de linie și

nuia. El nu luase niciodată nici linie, nici măcar un creion mai mare, ca să nu-i sperie, să nu-i facă să-l urască. Ce cîștigase însă? Îi apuca în timpul orei o tuse în cor. Sau uitau și scriau pe tablă cu creionul. Sau le cădea tuturor odată penarele și aplecîndu-se să le ridice, îi scoteau limba.

Și numai atît?

O dată, în mijlocul orei, se sculară toți în picioare. „A sunat, domnule profesor! Recreație" îi strigau. Iar el, în loc să-și scoată ceasul și să-i certe... le zise: „Iertați!", și-i trimise în curte să tulbure întreaga școală și să-l oblige pe director să iasă la fereastră să certe întreaga clasă, însă cu ochii mereu țintă spre el — profesorul — ca să-și dea seama de greșeala săvîrșită. Cîtă supărare avusese atunci...

Și mai curios lucru e că, în loc să-i certe și să-i pedepsească, le-a cerut iertare! „Mă iertați, am greșit", le spuse. Iar ei se înecară iarăși în tuse.

Dar tragedia lui nu se sfîrșea aici. De mult simțise că i-au pus poreclă. Se prefăcea că nu știe, se prefăcea că n-aude, nu vede. Prima dată cînd își auzi porecla, o tristețe îi acoperi fața. „Copii... — strigase unul de la ușă — vine Zizi-ul!" La prînz, acasă, fu atît de trist încît nici nu se atinse de mîncare. De ce și de unde îi scorniseră această poreclă? Ce înțelegeau prin asta? Pe care din cursurile lui le batjocoreau așa? Întîrzie mult ca să-și dea seama, pînă cînd într-o zi i-o spuseră în față. Era la ora de Științe Naturale. Nu era lecția lui, dar îl suplinea pe profesorul respectiv, bolnav de gripă. Se găseau la clasificarea coleopterelor.

— Dați exemplu de coleopter — zise profesorul.

— Fluturele! strigă drăcușorul clasei.

— Bine. Poți să-mi dai un exemplu?

— Nu pot, domnule profesor — răspunse drăcușorul.

— De ce, fiul meu, zi! Haide, zi, zi!

— Nu pot, domnule Zizi!

O perdea i se lăsă peste ochi.

— De ce? întrebă pe elev, prefăcîndu-se că nu înțelege.

— Pentru că-i... sub bărbia dumneavoastră, domnule Zizi!

Își duse mîna, fără să-și dea seama, sub bărbie, și apucă papionul.

Tuși, se încurcă, lovi cu creionul în catedră și continuă lecția.

A doua zi, înnodă și deznodă papionul... Pînă la urmă, îl aruncă și-și puse cravată. Dar cum intră în clasă: „Domnule, domnule! îi strigară. S-a desfăcut! S-a desfăcut și atîrnă!"

— Ce atîrnă? întrebă cu bunătate.

— Papionul dumneavoastră, domnule profesor.

Vru să-și pipăie cravata, dar deschise catalogul și scoase pe unul la lecție.

Doar o dată apucase să se înfurie, și-i păru rău de tot. Începură toți să facă atîta gălăgie... încît toată școala vuia și-l obligară pe director să vină să vadă.

Începînd din ziua următoare își puse iar papionul și se prefăcu că n-aude.

Cum s-a întîmplat asta? Cum au început să rîdă de el? Cum a început? Nu știe. Venise treptat, așa, ca ceva implacabil.

Niciodată n-a reușit să aibă vreun elev de partea sa. În privirea niciunuia dintre ei nu a întîlnit respectul atît de mult dorit. Nici măcar puțină milă. Se convinsese că anumite sentimente bune dispăruseră din sufletul tineretului.

Iar acum, uite. Aici, în fața lui, stă un pumn de om și-și apără învățătorul.... Și cu ce însuflețire! Dar ce fel era acest învățător? Cum a reușit

o astfel de faptă strălucită? Cum a izbutit? Prin ce metodă?

Nu-i mai rămînea altceva de făcut, decît să dezvăluie acest mister. Încetă de a-și mai șterge ochelarii și întrebă cu interes pe băiat:

— Îl iubești, așadar, pe învățătorul tău?

— Desigur, domnule!

Căută întrebarea a doua:

— Și de ce, copilul meu... De ce?

— Nu știu... — răspunse cu stîngăcie. Pentru că... mă învață carte.

— A! Pentru asta... Nu cumva îl iubeai pentru că te iubea și el?

— Da, domnule!... zise cu entuziasm copilul.

Numai pentru asta... Dar de ce nu se întîmplă și cu el la fel? Parcă el nu-i iubea pe copii? Parcă făcea altceva decît să-i iubească? De ce, prin urmare, îl supărau atît? Virtutea... șopti ca pentru sine. N-a murit încă virtutea!

— Deci, Cadras... altceva nimic. De mîine vii în clasă.

— Domnule... — făcu băiatul și ochii i se umplură de lacrimi. Mulț... mulțumesc foarte mult!

— Nu trebuie... nu trebuie... — făcu rușinat.

— Și... domnul director? întrebă, cu glasul tremurînd, Melios.

— Desigur! Domnul director m-a rugat...

Era așadar bun, atît de bun directorul? Și el care s-a purtat atît de sălbatic! Oh, nu-i cunoștea, nu-i cunoștea de loc pe cei mari! Se ridică. Să-i sărute mîna? Făcea oare? Nu cumva îi e scîrbă de el? Nu cumva îl consideră slugarnic? N-o făcu. Spuse numai: „Mulțumesc, domnule profesor", și porni, însă atunci văzu că profesorul îi întinse el mîna. Ce să facă acum cu această mînă întinsă? S-o strîngă... Dar nu mai făcuse așa ceva... I se părea că e necuviincios dacă la vîrsta lui... Numai cei mari își strîng mîinile între ei. Oamenii devin

mari de-atunci de cînd încep să fumeze. Ce să facă, deci? Dacă profesorul îi întinde lui mîna, asta înseamnă că a devenit și el mare. Întinse deci mîna și... în loc s-o strîngă... o sărută, fără să-și dea prea bine seama de ceea ce face.

Își ridică apoi rușinat capul și, ce văzu?

Profesorul era în obraji mai roșu decît el.

— Deci, mîine! îi spuse, neștiind ce să facă cu mîinile.

Sora profesorului îl conduse pînă la ușă. Trecu pragul și o luă la fugă atît de repede, că nici o pasăre nu l-ar fi putut întrece.

Cînd sora reveni în odaie, îl găsi pe frățiorul ei frecîndu-și mîinile. Nemaiauzit! Ce-i asta? De atîția ani de zile, niciodată n-a mai făcut așa ceva. Nu-și amintește să-l fi văzut vreodată astfel.

— Pune masa! îi zise cu un glas triumfător. Mi-e foame!

Și-și bătu palmele.

Ea fugi într-un suflet.

Pe cînd punea mîncarea în farfurii, îi veni să-și facă cruce. Cineva din casă... fluiera!

Lăsă să-i cadă lingura din mînă. Apucă repede șorțul și-și șterse ochii.

Mîncară cu zgomot supa. Și acest lucru se întîmpla pentru prima oară. Pînă atunci mergeau pe vîrfuri, mîncau tăcuți, și se înțelegeau doar prin semne.

După puțin, îl petrecu pînă la ușă pe fratele său care pleca pentru orele de după-amiază. Cum mergea pe coridor în urma ei, la un moment dat, fără să vrea, privirea-i căzu pe oglindă și... avu senzația că nu vede bine. Din sticla aceea veche îl privea un bărbat negricios, care îi zîmbea! Își mîngîie niței papionul... vru să și-l desfacă. Se apropie mai mult de oglindă; duse amîndouă mîinile la papion și-l mîngîie, plin de bucurie, plin de mîndrie! Papionul se mișcă pe beregată ca un cocoșel care face primele nazuri de fuduleală.

CAPITOLUL VII

Intîile zile de școală ale elevului Cadras au trecut încîlcite, ca într-o ceață. Trebuia să pună ordine în atîtea și-atîtea lucruri. În clasa întîi, grumazul îi era încă neînvățat cu greul. Trebuiau două-trei săptămîni pînă să se deprindă, pînă să lege prieteniile. Zilele, deci, nu curgeau lin, ci se poticneau, neștiind prea bine încotro să se îndrepte.

Sala clasei întîi dă spre apus. Dimineața-i întunecoasă, dar după-amiaza o năpădește soarele. Li s-a cerut elevilor să se tundă. Vreo doi-trei drăcușori însă, învățați de cei mari, s-au prefăcut că suferă de o boală de ochi, la care se recomandă ca pacientul să poarte freză. Cei din ultimele bănci erau toți repetenți din anul trecut. Pe aceștia părintele — profesor de religie — îi numea „perși". Unul din fundul clasei i-a șoptit asta lui Melios. Era un băiat neastîmpărat, cu părul roșu ca al unui viezure, și care trecea drept „Regele perșilor".

— Nu sufăr de ochi — îi spuse Melios.

— Parcă eu sufăr!

— Atunci de ce nu te tunzi?

— Ca să nu fiu ca un arici, de-asta!

— Bine. Eu nu sînt bolnav de ochi! repetă Melios, și-și văzu mai departe de citit.

— Nu sînt un papă-lapte ca cei de la primară! mai spuse viezurele. Ai înțeles?

— Am înțeles, dar eu mă tund!

— Ei, tunde-te! Dacă ești căpățînos! Ce să-ți fac? Tunde-te!

Băiatul ăsta parcă era lovit în cap. Le făcea toate anapoda. Numele-i era Dacrigikos[1] sau Hristidis, însă părintele îl botezase Ahristidis[2], și-i rămăsese porecla. Se ferea de învățătură, de parcă ar fi fost o bubă. Avea drept gardă alți doi drăcușori: Pe Kurkulos și pe Hamolias.

Încetul cu încetul începură să se deosebească și „stelele" clasei. Un băiat, liniștit și galben ca un caşcaval, era primul la religie, însă ultimul la celelalte materii. Se numea Hadziasteriu. Sigur că mamă-sa era zgîrcită și bisericoasă. Bănuiai astea din mai multe lucruri. Cărțile îi miroseau a untdelemn de candelă. Venise tuns înainte de a li se cere la școală. Ciorapii îi erau împletiți în casă cu inglițele, iar hainele transformate din unele vechi. La geografie îi „mînca" pe toți Evanthia Muscura, o șatenă cu ochii mici. Ședea cu celelalte fete în băncile din fund și nu vorbea cu nimeni. De altfel toate făceau pe mironosițele ori pe marile cucoane. Evanthia începea întotdeauna lecția cu vorba *deci.*

— Polighiros *deci,* este capitala peninsulei Chalcidice. Produce, *deci* untdelemn. Ormilia *deci*...

— Destul, Muscura! Excelent...

„Excelent! Excelent, Muscura!" șopteau drăcușorii cînd colega lor trecea printre bănci, să se ducă la locul ei. „Excelent d e c i, Muscura!"

Clasa avea și un mare matematician, Arghirios Evanghelu. Un băiat negricios, greoi, cu sprîncene dese, băiat de băcan, care în vacanță stătea la tejgheaua prăvăliei lor. Era scund și lat, prea devreme serios și cu o gropiță în bărbie. Se juca cu problemele.

---

[1] Dacrigikos — plîngărețul.

[2] Ahristidis — cel de prisos.

Însă la greaca veche erau alții virtuoși. Artemios Lainos și Nionia Liaghura. La limba latină, Aposperitis, Hristóforos. Aposperitis era din alt oraș și era tare anost. Avea o fire rece. La franceză Aliki Spavéri avea o pronunțare ce-l umplea de mulțumire pe profesor. La compoziție Velico Prinola, cea „mai mare", din clasă. O fetiță bălaie, cu ochii căprui, pătrunzători, gata parcă din oră în oră, tot crescînd, să ajungă femeie în putere.

Steaua lui Melios era încă tulbure, învăluit cum se păstra în firească lui timiditate. Dar ziua în care să-i întreacă pe toți nu era departe. Mai erau în clasă încă două „stele": Hamolia, care îi lua pe toți peste picior, așa cum puțini din întreaga școală erau în stare să o facă, și Kúrkulos.

Se mai distingeau prin „personalitatea" lor nu îndeajuns de îndreptățită, Néarhos Candarihkos, Státhis Kalamizos și Thétis Ierémi. Cel dintîi era, însă, după cum s-a mai spus, „Dacridzikos", viezurele. În fața lui, restul „perșilor" nici nu contau. Numere și nume, altceva nimic. Acolo însă unde se sfîrșeau numerele și numele, mai era o unitate ce se afla sub zero. Era Fólos, *trădătorul* clasei.

Profesorul de franceză se da de ceasul morții din pricina prostiei acestuia. Profesorul era tare curios. Gălbejit și chel, abia de se mai ținea pe picioare, parcă ar fi fost gata-gata să zboare. Era un gîndac cu nume de om, Albert Anahoridis. Un omuleț izbit de valurile vieții ca un vapor de talazurile mării. Rîdea lesne, dar mai totdeauna părea un chinuit. Scund și slab — un pumn de om.

În recreație, copiii coborau scările prăvălindu-se ca pietrele din munte. Se năpusteau zgomotoși pe ușă și se împrăștiau prin curte ca untdelemnul. Curtea școlii era imensă. Rîul era împrejmuirea curții, doar la malul apei se înălța din loc în loc o perdea de plopi zvelți.

Izmă și ierburi de apă bine-mirositoare înfloreau lîngă mal, iar printre ele săltau și fîlecăreau broscuțe colorate.

Copiii strigau ca și barcagiii. Moș Todo, din pragul subsolului, își făcea cruce.

— Ei, Doamne Isuse, Atotputernice! Ce drăcușori îs ăștia! Am mai văzut copii, dar ăștia sînt copiii satanei, de trei ori blestemați. Că a ta este împărăția și puterea, în numele Tatălui și-al Fiului și-al Sîntului Duh!

Cîte o minge îl nimerea drept la mir de-l trîntea la pămînt. Bătrîna stropea curtea cu aghiazmă ca să se împrăștie „duhurile rele". Atunci drăcușorii își făceau de lucru și tăiau cu pilele sîrmele ce apărau geamurile. Pînă nu auzeau zăngănit de geamuri sparte, nu se astîmpărau.

Fetele aveau curtea lor de joacă. Erau și în curtea lor plopi, și acolo era malul plin cu izmă și ierburi. Unele dintre fetele mai mari, din clasa a șasea, se rezemau de plopi și cădeau pe gînduri. „Corpul" profesoral ieșia în balconul școlii. Acolo fumau distrați și se făceau că nu aud gălăgia de jos. Domnul Scamvuras sta mai deoparte. Îi era parcă rușine să stea alături de ceilalți, ca și cum ar fi fost de prisos. Îi era teamă să se arate, ca să nu-l descopere copiii, și să înceapă iarăși cu batjocurile lor. Nu putea uita ceea ce îi făcuseră în primăvara trecută. Se adunaseră vreo zece dintre cei mai îndrăciți sub balcon și jucau „zboară... zboară..." Se întîmplase ca el să fie singur pe balcon. Sub el era o hărmălaie!

— Zboară... zboară... barza zboară!

— Zboară... zboară... mătura!

— Zboară... zboară... fluturele!... strigă unul, iar toți ceilalți izbucniră în hohote de rîs.

Domnul Scamvuras se înapoiase acasă amărît. La prînz nici nu se atinsese de mîncare.

★

Toamna din anul acesta înainta încetișor. Era una din acele toamne bolnăvicioase, care tușesc, tușesc apoi se vestejesc și pier. Pămîntul nu mai încolțește, se preface că-i mort. Dar viața pîndește ca vulpea de după tufiș, cu ochii abia întredeschiși. În casa lui moș Anesti se fac pregătirile de iarnă. În geamlîc puseră divane cu perne — toate îmbrăcate în pînză țesută în casă. Pînă și ferestrele își îmbrăcară veșmintele de iarnă. Areti se urcă într-o zi pe un scaun și atîrnă niște perdele grele, țesute tot în casă și care dădură odăilor un aspect întunecos. Iatacele se făcură mai mici, pentru că Areti ridicase păturile, le strînsese și așternuse covoarele. Avea în sînge spiritul gospodăresc. Strașnică femeie! Era însă ceva în sufletul ei, care o făcea să fie rece. Nu spunea nimănui nimic. Băiatul căuta să-i afle din privire acest „ceva", dar bătrîna întorcea ochii cu spaimă.

Serile, băiatul citea la lumina lămpii. Atunci inima lui moș Anesti fîlfîia ca o rîndunică. Din toată casa se răspîndea un miros plăcut, necunoscut pînă atunci. Mirosea a copil, a învățătură... Bătrînului îi venea să se ducă într-un colț și să plîngă pe ascuns. Asta ar fi fost ca o recunoștință, ca o rugăciune a lui.

Cînd se întîmpla ca Areti să fie plecată, bătrînul venea lîngă el și-i spunea, cu glas tremurat:

— Ei, n-ai să mă împrumuți și pe mine cu vreuna din literele astea de aur ale tale?

Băiatul rîdea fericit și-i mîngîia gîtul.

— Ți le dau pe toate, moș Anesti!

— Stai! Incap toate? Cîte sînt?

— Douăzeci și patru!

— Ah! ofta bătrînul. Multe au mai făcut! Cei cu carte nu s-au gîndit de loc la sărmanii de noi! Numai pentru ca lor să le fie ușor! Numai pentru ei!

— Atîtea sînt toate literele, moș Anesti! Nu-s ei de vină. Cu litere mai puține n-am fi putut scrie toate cuvintele.

— Ce să fac eu cu toate cuvintele? Eu două cuvinte vreau să scriu: Anesti Kalioritis. Altceva nu vreau! Stai! Pentru aceste două cuvinte cîte litere îmi trebuie?

— Tot douăzeci și patru!

— Vezi? Vezi cîte bețe-n roate ne bagă? Nu încerca să le iei acum apărarea! Bine! Văd că nu se poate face nimic! Învață-mă cel puțin pe *a*. Învață-mă, ca să-l știu. Și să nu-mi scape. Aici, în cartea asta a ta, e vreo literă *a*?

— E plină de *a*-uri!

— Vezi! făcu iar necăjit moș Anesti. Îți umple cartea cu litere și nici nu le pasă cum ai să te descurci cu ele! Arată-mi un *a*!

— Pe cel mic îl vrei, sau pe cel mare?

— Oh! Mai e și asta? Vai de noi! Așa sînt toate literele? Duble?

— Toate sînt așa!

— Păi, atunci nu sînt douăzeci și patru, sufletele! Sînt patruzeci și opt! S-a zis cu mine! Patruzeci și opt ăsta mă face să deznădăjduiesc! Nu pot învăța carte și gata! Dar, dacă tot am început, învață-mă măcar pe *a*.

— Pe care-l vrei? Pe cel mare sau pe cel mic?

— Eh, păi, dacă înveți unul, să-l înveți cel puțin pe cel mare. Înainte! Arată-mi pe cel mare!

Melios alese un *A* mare și i-l arătă.

— Ia dă-mi-l încoa', să-l văd! și luă cartea dinainte-i. Ăsta-i?

Îl privi, iar îl privi. Nu deosebea nimic. Pînă la urmă, voi să-l compare cu vreo unealtă din munca sa. Își freca și iar își freca ochii. Nimic. Pînă la urmă, găsi:

— Ai văzut? zise. Seamănă cu scara paracliserului pe care se urcă să stingă candelele. Su-

fleţele, „Anesti Kalioritis“ cum se scrie? Firește, voiam să învăţ multe. Voiam să învăţ să-ţi scriu o scrisoare, atunci cînd ai să fii mare, cînd vei pleca și te voi pierde... ca să te pot regăsi, cînd va fi nevoie... Dar nu-i nimic. N-am timp. Cel puţin învaţă-mă numele meu. O să-mi trebuiască.

— Bine, nene, am să te învăţ! Într-o săptămînă, ai să-l ştii!

— Vreau să-mi scriu numele pe o cruce, să o ţin într-un colţ și să o înfig în pămînt, cînd o fi să mor!

— Ei, lasă asta, nene!

— Taci! zise bătrînul și începu să rîdă, în timp ce-și ștergea ochii pe ascuns. Parcă atunci cînd o fi să mor, vei fi tu lîngă mine? Întreabă pe cine vrei! Așa ceva nu se poate întîmpla!

Aceste bucurii durau însă puţin. Că Areti venea din pivniţă, ori de prin vecini și le strica lecţia ca să pună masa. Vreo mîncare sfîrîia nerăbdătoare în cratiţă și după puţin timp mirosea și aburea farfuriile. Mîncau în tăcere. Uneori se opreau cu lingura în mînă, ţinută ca un ciomag, și ascultau vîntul, ce parcă voia să-i sperie, așa cum se năpustea să dărîme coliba săracului.

Cînd se strîngea masa, coana Areti lua croșeta. Melios deschidea iar cărţile, iar bătrînul își scotea săculeţul cu tutun, răsucea o ţigară și, rezemat într-un cot, îl privea cu admiraţie pe băiat.

— Sst! făcea către Areti, deși ea nu scotea o vorbă. Citește...

Închidea ochii, ca să revadă și în minte marea, prea marea lui fericire familială.

CAPITOLUL VIII

Clopoțelul zornăia în fiecare zi, scuturat de mîna slăbuță a bătrînului Todos. Era un clopot micuț, cu mîner, a cărui limbă atîrna ca a unei cățelușe care gîfîie. Din această cauză bătrînul zicea că clopoțelul „latră", în loc de „sună". Se prefăcea că îi e scîrbă de el, că i s-a urît de el, îl numea dirdiri. Dacă însă îi cerea careva să sune, nu-l lăsa. Nici pe bătrîna lui n-o lăsa. „Lasă, tu nu știi..." — îi spunea el. Parc-ar fi fost cine știe ce știință. Jos, în regatul lor de la subsol, aveau o pirostrie pe care își fierbeau mîncarea. Mîncarea... adică fasolea — pentru că nu-și aminteau să fi gătit vreodată altceva. Toată școala mirosea a fasole, spre marele necaz al părintelui, profesorul de religie. I se umplea de abur barba („bărbița" sa, cum îi zicea pe ascuns profesoara de gimnastică, ca să-l tachineze, pentru că și el o poreclise „ghimpe").

Într-o zi, ținîndu-și barba în mîini, coborî să-l întîlnească pe moș Todos. Se sperie cînd îl văzu bătrîna, crezu că-i „sosise ceasul".

— Sînteți, dar n-o să mai fiți... — rosti profetic părintele.

— Doamne păzește! De ce, părintele?

Popa o privi aspru în ochi și-i aruncă în ureche un cuvînt usturător ca plumbul topit:

— Ce-lu-lo-za !
— Isuse ! Ce-i asta, părinte ?
— Moarte !
— Ajută-ne, Doamne !
— A m i d o n u l !
— Ce mai e și-asta ? Sfîntă Fecioară !
— Altă moarte !
— Dumnezeu să ne ajute !

Moș Todos, care-și peria într-un colț anteriul, fierbea. Se apropie de popă și-și puse urechea în dreptul bărbii lui.

— Unde sînt aceste feluri de morți, părinte învățător ?

— În fasole !

Bătrînul clătină capul la stînga și la dreapta.

— Glume ! răspunse el.

Popa ridică sprîncenele. Erau ca doi vulturi față în față, gata să se ia la harță.

— N-am auzit bine !

— Am spus : *glume !* Prin mațele mele au trecut pînă acum treizeci de pogoane semănate cu fasole. N-am pățit nimic. Nici durere de cap.

— Da, dar urciorul nu merge de multe ori...

— Urciorul e urcior, iar fasolea fasole. De ce-o sperii pe bătrînica mea, părinte ? Asta avem, asta mîncăm ! Dă-ne carne, că mîncăm carne !

— Da... dar monotonia alimentației...

— Ce să fac eu cu... „monotonia amilentației“ ? Eu 'vreau ca oalla asta a mea să cînte. Dacă tu vrei să-ți cînte psalmii, aruncă atunci în ea niște bucăți de carne.

Părintele își ascunse barba în pumni și plecă. Era atît de furios încît la lecție, în loc să vorbească despre „Drumul spre Emaus“, începu să dezvolte tema : „Rezultatele distrugătoare ale teribilei hrăniri cu leguminoase uscate“.

Era un popă scandalagiu. Numai păr și nervi. Cînd începea să se supere, amesteca înjurăturile cu

psalmii încît nu-ți puteai da seama dacă înjura sau se ruga. Nu iubea profesoratul. De multe ori încurca lecțiile cu ale celorlalți colegi. Pînă și muzica o predă într-o zi pe motive bizantine. Trăsnelile astea le aflau, desigur, și ceilalți profesori, dar nu scoteau o vorbă, pentru că popa se lăuda că are „relații sus-puse".

Își mîngîia barba cum ar fi mîngîiat blana unui mic animal. Barba îi ținea loc de mătănii ori jucărie. Dacă soarta l-ar fi făcut să-și piardă cumva mîinile în război, și-ar fi trăit restul zilelor într-o adîncă tristețe, pentru că n-ar mai fi avut cu ce să-și mîngîie barba.

— Nu pot! zicea. De cînd mă știu cu barbă, așa m-am obișnuit. Obișnuința-i a doua natură!

— Bine, sfinte! îi zicea profesoara de gimnastică care, — după el, era „nepoata satanei" — bine, sfinte colega, și... înainte de a avea barbă, ce mîngîiai?

— Aveam pisică!... îi răspundea urcînd și coborînd barba ca o armonică.

Dragostea aceasta pentru păr îl determinase să se facă popă. Avea în degete o mîncărime bolnăvicioasă.

— Alții au mania șahului! spunea el. Alții mania „cărților".

— Și dumneavoastră a bărbii! îi replica satana îmbrăcată în rochie.

Era zgîrcit la note ca un cămătar. Niciodată nu punea excepțional. Considera asta un sacrilegiu.

— Nimeni nu-i perfect, în afară de Dumnezeu! declara el, ca și cum anatemiza pe cineva.

Barba-i sfîntă i se înălța ca să confirme ceea ce el profera. Barba popii arăta ca o mătură, îngustă și lungă, colorată. La mijloc avea o dîră albă, care de pe la jumătate în sus era îngălbenită de tutun, ca și cum i-o stropise cineva cu iod.

Copiii tot zgîindu-se la barbă, se amuzau de coloritul ei, își lipeau parcă privirea de ea.

Ăst popă tîra după el un miros ciudat. Nu mirosea ca toți popii din lume, a tămîie. Mirosea a smochine. Și-aceasta era cu atît mai curios, cu cît niciodată nu-l văzuse cineva mîncînd smochine.

In general, acest învățător în sutană avea puține patimi, dar foarte puternice. Ura de moarte față-n față, lecțiile de religie și copiii. Ghinion, fiindcă toate trei le întîlnise într-un același loc.

Avea o mamă care își trăise viața: trăise, trăise pînă ajunsese la bătrînețe și aci se oprise.

„Aci am să rămîn! zicea cu încăpățînare. Și-am să aștept a doua judecată de apoi!"

Viața și-o trăia... de la fereastră. O sorbea de-aici, de la fereastră, ca și cum ar fi găsit-o răspîndită prin aer.

— De ce n-o scoateți pe-afară, sfinte colega? îl întreba Ghimpele.

— Are prea mulți ani... de-asta — îi răspundea.

— Cîți?

— Nimeni nu știe! Eu sînt „ăl mai mic".

Izbucneau rîsetele.

Pînă și directorului îi venea să rîdă. Și fiindcă nu știa să rîdă, privea sălbatic, cu ochii lui albaștri, pe popă și pe profesoara de gimnastică.

Popa se ridica atunci ca un val mînios:

— Mă retrag! Aici triumfă nerușinarea! Arunca spre profesoara de gimnastică o privire atît de teribilă, încît ți se părea că-și zvîrlea după ea pînă și ochii.

Matematicianul rîdea gemînd surd și-și ciupea ceafa, ca și cum voia să prindă o muscă invizibilă.

Domnul Scamvuras se gîndea... se gîndea... Îi era rușine de toate cîte se întîmplau. Îi era teamă să nu se supere cineva, să nu fie careva jignit, să nu aibă vreun gînd rău.

— Domnișoară... — zicea.

— Da — îi răspundea „drăcușorul". Dumneavoastră de ce nu rîdeți?

— În general...

— În general, da, dar parțial, adică din cînd în cînd ați putea rîde, domnule colega!

Scamvuras se înroșea. Mărul lui Adam îi sălta ca o fundă în părul unei fetițe alergînd și îl auzeau spunînd:

— Iertare!

Matematicianul o privea visător din pungile grase ale ochilor. I se părea că seamănă cu o rodie sau cu o aguridă. Dar se ferea să dea la iveală aceste comparații. Tot ce avea de spus, spunea din privire și cu oftaturi stîngace.

De fiecare dată cînd cineva îi făcea vreo observație, matematicianul necheza tare și-i lua apărarea. Numaidecît ochii jucăuși ai profesoarei de gimnastică se îndreptau spre el și-i spuneau strengărește: „Merçi, nene!" Iar matematicianul se declara mulțumit și cu atît.

„Ghimpele" se numea Hloidu. Domnișoara Aglăița Hloidu.

— Dezmierdător nume! zicea matematicianul, umezindu-și buzele.

— „Vă place?" îl întrebau ochii ei albaștri și șăgalnici pe sub sprîncene.

— „Nemărginit" — gemeau de sub lentilele groase ochii lui ca doi lupi.

În recreație, discutau întotdeauna despre o excursie rămasă de pomină.

— Desigur, vom face excursia... numai că... da să înceapă directorul.

Drăcușorul se zbătea. Se supăra mai mult pe cel mai nehotărît.

— Dumneavoastră, domnule Scamvuras — îi zicea — dumneavoastră trebuie să vă dați mai întîi votul.

— Dar de ce, domnișoară colega? întreba el timid.

— Pentru că... Întrucît, domnule colega, fluturașul dumneavoastră — și-i arăta papionul — are și el nevoie, sărmanul, de puțin aer, de flori...

— Grațios! striga matematicianul.

— Lipsă de respect! protesta părintele.

Scamvuras îi privea pe toți pierdut într-o sfioasă desperare. Ceilalți se mișcau pe scaune, întrucîtva stînjeniți.

Numai entuziasmul fără de margini al matematicianului umplea atmosfera cancelariei.

Barba părintelui tremura ca o pătură scuturată de pe balcon.

— Ah, ministerul... ministerul! zicea.

— Și legiuitorii! îi șuiera vreunul pe-ascuns.

— Desigur, ei! continua părintele. Aceștia-s otrăvitorii vîrstei fragede a tinereții studioase. Ai acestei fragede...

— Lasă — zicea matematicianul — dacă nu iubești vîrsta asta...

— O urăsc! urla.

— Ai văzut? Ce sînt deci de vină legiuitorii? Ei n-au de lucru și fac legi, ca să nu se spună că stau degeaba!

— Chiar că stau degeaba! Șomează!

Directorul zicea: „Domnilor... Domnilor..." și cearta lua sfîrșit. Suna clopoțelul. Unul cîte unul își stingeau atunci țigara, își puneau linia în catalog, luau catalogul la subsuoară, și se îndreptau spre clasă.

Copiii umpleau clădirea școlii cu vuietul lor.

„Beee..." — făceau drăcușorii de elevi din ușile claselor și intrau ca oile în strungă.

Moș Todos, cu mîna în care ținea nedespărțitul lui clopoțel, îi amenința cu mustățile. Zadarnică amenințare! Astfel de „sălbatici" nu țin seama de nimic. Mai ușor era să spui mării „potolește-te!" decît lor.

— Copiii satanei — murmura pe sub mustăți bătrînul. (Învățase asta de la popă.) Monștrilor! Continua: Lucruri fără de folos și necurate, drăcușori! Astea erau urmate de dezmierdările lui: „Căprioarele mele!... Frumoasele mele oițe, sst!"

— Sst, sst, sst! se auzea în toată școala, ca și cum s-ar fi deschis robinetele tuturor cișmelelor împroșcînd aerul din țevi.

Bătrînul își acoperea mustățile cu palma, ca să nu-l vadă rîzînd.

Apoi intrau toți prin clase, și școala devenea tăcută, ca și cînd ar fi fost goală.

CAPITOLUL IX

În dreapta lui Melios, în bancă, ședea un băiat brunet, micuț, care mirosea a bomboane. Se numea Stamiris. Mimákis Stamiris. Purta întotdeauna haine curate, iar cînd rîdea, făcea o gropiță în bărbie.

Încet-încet, fără să-și dea seama, deveniră prieteni. Nu era un copil cu nasul pe sus. Nu-și dădea încă seama, după cum se pare, ce înseamnă bogat și sărac. Credea că în școală erau toți egali, numai elevi, atîta doar. Duminicile se duceau împreună prin vii și pîndeau broaște țestoase de care erau pline tufișurile. Mișunau toată ziua prin desișuri sau se ciocneau una de alta ca berbecii. Cînd le luai în mînă, se scăpau de teamă, iar Melios îi striga prietenului său să fie atent, deoarece se spunea că atunci cînd te udă broasca capeți niște bube de care nu te mai vindeci. Chiar *broaște* le spunea bubelor ăstora. Și Stamiris era cu băgare de seamă. Se mira mult că Melios știa atîtea lucruri. Pînă și mirarea lui cînd află de ce morții sînt îngropați culcați, tot Melios i-o lămuri. Stamiris credea că îi îngroapă culcați pentru ca să nu umble noaptea și să intre prin casele celor vii.

— Nu te uita că sînt morți... Noaptea învie ză! zicea el.

— Eu însă nu cred... — explica Melios. Bătrînele vorbesc așa, și țărăncile.

— Dar tu ce crezi, Cadras?

— Cred că... păi, cum pot sta în picioare de vreme ce sînt morți? N-au suflet nici să respire și o să aibă ca să umble? Păi, nu?

— De unde să știu eu... Știu numai că morții sînt răi! Asta mi-a spus-o bunica... Nici nu încape vorbă.

Melios stătu puțin și se gîndi, apoi întrebă:

— Bunic ai?

— Nu, a murit!

— Și l-ai cunoscut?

— Cum să nu!

— Ei, cînd trăia era rău?

— Nu!

— Atunci cum vine asta? N-o cred pe bunică-ta! Să spună ce-o vrea. Eu cred că... nici nu există morți! și Melios se sperie singur de curajul lui.

Stamiris holbă ochii.

— Nu există? zise. Și-atunci în cimitire ce-i?

— Oase. Le-am văzut cu ochii mei.

Se uitau unul la altul speriați. Melios, ca să arate că nu-i pasă, începu să fluiere. Stamiris era mîndru de prietenul lui. Acum înțelegea de ce îi întrecuse pe toți la lecții.

— Am să-i spun surorii mele! Să știe și ea!

— Ai soră?

— Am!

— Cum arată?

— Ce vorbă-i asta „cum arată"? Uite-așa, soră, fată... Cum vrei să fie? Dacă vrei, ne împrietenim toți trei. Avem noi doi niște planuri. Am s-o întreb dacă pot să ți le spun și ție.

— Ea nu merge la școală?

— Cum să nu? Dar e încă la primară, în clasa a cincea. Știi ce voce are? Mama îi spune „privighetoarea".

— Dacă are o voce atît de frumoasă, bine îi zice. Și... o să vrea să fie prietenă cu mine?

— De ce să nu vrea?

— Știu eu?! Dacă pe tine nu te supără...

— Ce să mă supere? Eu nu văd nimic rău în asta. Dar ce, ai ceva?

— Ce să am? Sînt țăran!

— Țăran? Ea spunea că o să se mărite cu un țăran ca să călărească. E nebună după cai! Mie nu-mi plac de loc! Eu am să construiesc vapoare! O să am un vapor și-o să-i las pe marinari să înjure pe coverta. Știi cum înjură? Îi auzeam cînd veneam din Pireu. Toată ziua înjură și scuipă. Îți dai tu seama că n-are de ce să le pese!

Melios îl asculta și nu înțelegea prea bine ce voia să spună.

— N-am cal... — zise. Și nici n-am vreun sat care să fie al meu. Eu sînt țăran pentru că port haine țărănești. Deci... lasă pe soră-ta. Și gata, nu mai vreau prietenie cu fete!

— De ce? Ele-s moarte după prietenie!

— Treaba lor! Nu-mi arde de ele!

— Soră-mea spune că dacă tot o să se mărite, atunci de ce să nu se mărite de pe acum? Are niște planuri...

— Și ce-o să facă cu ăla, cine-o fi el, pe care o să-l ia?

— Ce-o să facă? Ptiu! Ei bine... Tu nu știi de-astea? O să-l ia de bărbat, numai pentru ea, o să aibă casa lor și ea o să gătească. Iar cînd o să le fie frig, au să doarmă unul lîngă altul, și-au să se încălzească. Strașnic, nu? Ei bine, tu nu știai asta?

— Eu știu altceva.

— Ce?

— Dacă te căsătorești, te căsătorești pentru a fi iubit. Dacă nu iubește, e mai bine să stea fata acasă. Se iubesc, soră-ta și cel cu care vrea să se mărite?

— Dacă o vor lăsa să se mărite, se vor iubi. Cum să nu se iubească! I-a spus mama „s-aștepte" și ea așteaptă. Tu o să te însori?

— Nu. Să am întîi mustață, și pe urmă. Dacă n-ai mustață, așa, mare, nu poți să te însori.

— Prostii. Soră-mea n-are de loc mustață și ea tot vrea să se mărite!

— Ha-ha! Păi dacă-i fată, cum vrei să aibă mustăți? N-o să aibă niciodată!

— Nici cînd o să fie mare?

— Nici.

— Atunci ești un prost! Bunică-mea are, prostule! Crezi că le știi pe toate!

— Mă, femeile au mustăți?

— Atunci bunica de ce are?

— De ce? N-o fi... femeie, de-asta!

— Nu-i? Păi dacă poartă rochii? Într-o zi chiar am tras-o de mustață.

— Rușine... Nu ți-e rușine?

— M-a bătut!

— Bine ți-a făcut!

— Dar mustăți are! Îți jur! Dinți poate că n-are, dar mustăți are berechet! Dacă vrei, le număr și-ți spun cîte are. Și barbă are. Are un fel de nasture negru pe bărbie și acolo a crescut o barbă. Să-mi sară ochii dacă te mint!

— N-am mai auzit despre femeie cu barbă!

— Ei, dar ea cum are?

— Nu știu... — zise Melios — și-o fi dat cu vreo alifie și i-a crescut. Pe sora ta cum o cheamă?

— Agrambeli... Îți place?

— Nu.

— Nici mie! Maică-mea e fericită. Zice că nu-i nume mai potrivit. Agrambeli... pf... Nici nu-l poți pronunța. Eu rîd în fiecare zi de ea.

— Dacă-i fată bună, atunci de ce rîzi de ea?

— Este. E chiar foarte bună. Vrei să ne împrietenim toți trei?

— Nu.

— De ce, mă, Cadras? Știi ce fată bună e? O să ne și cînte. Știe franțuzește! Vrei?

— Nu!

— Iar „nu"? De ce, mă Cadras?

— M-am jurat să nu mai mă împrietenesc cu nici o fată!

*

Cu băiatul ăsta era prieten Melios. Era cel mai liniștit elev din clasă. Nu era primul la lecții, însă la purtare, da. La caligrafie nu-l întrecea nimeni. Cît despre desen profesorul zicea că-i va trimite desenele la Atena, ca să fie premiate. Avea mereu cîte o prăjitură în servietă. Dar Melios nu primea nimic de la nimeni. Era mofturos.

— Ia-le, mă, blegule, și mi le dai mie! îi spunea din spate Hamolias, care asculta. Cu acest școlar nu te puteai împrieteni. Își bătea joc de orice, și de învățat, pace! Popa îi spunea:

— Hamolias... n-ai să iei notă de „trecere". Capul tău e un hambar cu tărîțe, altceva nimic!

Lui Hamolias nici că-i păsa. El voia doar să aibă buzunarele pline cu semințe, să le rontăie, chiar dacă ardea lumea. Îi cerea lui Stamiris să-i deseneze nasul. Nu-și vorbeau de loc. Scuipa într-una sub bancă și cu țărîna de pe podea făcea noroi. Cojile de la semințe le arunca în buzunarele lui Melios. În fiecare zi îi invita pe amîndoi — pe Stamiris și pe Melios —să intre în „banda" lor.

— Avem cel mai bun conducător, bă! le spunea.

— Pe cine?

— Pe Dakridzikos.

— Nu viu! zicea Stamiris. Și... ce faceți?

— Facem găuri sus, în munte, aprindem focul și coacem castane.

— Ești un mincinos! De cîte ori ați copt pînă acum?

— Niciodată! De unde să iei castane?

— Atunci de ce zici „coacem"?

— Mă, blegule! Dacă am avea, ce, n-am coace?

— Nu, nu venim — zise Stamiris. Noi avem „banda" noastră.

— Și cine-i șeful?

— Cadras.

Hamolias izbucni în rîs.

— Ha! Face el de șef? Nu s-a bătut niciodată cu nimeni și nici nu-l necăjește vreodată pe „Zizi". Ce mai șef! Pe cine mai aveți în bandă?

— Pe nimeni. Eu, Cadras și cu sora mea.

— Nu vă e rușine, mă, s-aveți în bandă fete? Ptiu! Bine fac eu că nu vă iau în banda noastră. E frumoasă soră-ta?

— Ce-ți pasă?

— Dacă-i frumoasă, venim s-o răpim!

Melios și Stamiris se înțeleseră să nu-i mai vorbească și-i întoarseră spatele. Hamolias mai-mai să turbeze. Se scobea în nas, lovea banca. Apoi Dakridzikos începu năzbîtiile lui. Își băgă în nas o muzicuță care atunci cînd sufla, fluiera. Se chinuia părintele să-l descopere pe cel care fluiera. Îi punea pe toți elevii să stea cu mîinile în sus, îi căuta în gură... Nimic. Fluieratul continua. Îl apuca nebunia pe teolog. Întreprinse o serie de cercetări, ca să descopere făptașul. Zadarnic.

Pînă la urmă se hotărî să facă un plebiscit. Îi puse pe toți în rînd și-i întrebă pe fiecare în parte:

— Știi cine fluieră?

— Nu!
— Tu?
— Nu!

Nimeni nu știa. Ajunse și la Melios. Își cobor sprîncenele, aținti asupra lui ochii ca niște sulițe și-l întrebă sălbatic:

— Tu știi cine fluieră?

— Da, domnule! răspunse Melios.

— Slavă milei tale, Doamne!... Slavă! strigă plin de bucurie popa. Bravo, tinere! Întotdeauna am spus: iată, un elev silitor și corect! Bravo! Și... cine-i, fiul meu?

— Nu spun!

Ochii părintelui se roteau ca sfîrlezele.

— Nemaipomenit! strigă. Asta-i prea mult! Nu! Îți dai seama ce-ai spus?

— Îmi dau seama, domnule. Știu cine-i, nu pot să mint, dar nu vreau să-l trădez.

— Oribil! Și se cheamă că tu ești elev? Și tînăr? Și grec? Am să te raportez la colegiu, să propun eliminarea ta! M-ai auzit?

— Da, domnule profesor!

— Și nu simți nici o căință?

— Nu!

— Afară!... Afară, mucosule! Iuda! Om de nimic!

Strigătele popii îl urmăriră pe scări. Ieșise în curte și tot se mai auzeau. În recreație îl înconjurară toți „perșii". Urlau în jurul lui ca turbați și nu puteai înțelege ce vor să spună. Unii îl înjurau, alții îi spuneau „bravo". În tot cazul, el nu găsea că e vinovat cu ceva. Făcuse ceea ce trebuia să facă. Altfel nu putea. N-au decît să-i gonească.

A doua zi se duse, devreme de tot, în subsol. Moș Todos clătina din cap.

— Ce făcuși iar, pricopsitule? În mare încurcătură îl băgași pe sărmanul domn Scamburas! Stai să vezi ce le-a zis! A! „Dragostea pentru adevăr

trebuie s-o lăudăm și nu s-o condamnăm!" Asta-i profesor... Of, mîncător de smochine ce ești... Ai scăpat! Ai spus totul moșului tău?

— Da!

— Și ce ți-a zis?

— Că am făcut bine!

— Așa? Cu alte cuvinte, și el a dat în mințile tale! Așa? Asta ți-a spus?

— Da.

— Bine a făcut! Și orice om cinstit asta trebuia să spună. Vrei să-ți dau un ceai, ca să-ți vină inima la loc?

— Vreau!

— Uite, așa să-mi vorbești! Dar cine-i ăsta de la ușă? Ți-e prieten?

În prag apăru Stamiris. Amîndoi băieții se îndreptară spre plopi. Se rezemară de ei și mîncară cîte un covrigel pe care îl avea Melios în ghiozdan. Tot ce-i dădea moș Anesti, mîncau împreună.

— Știi... — zise Stamiris — cele întîmplate ieri le-am povestit acasă și s-au bucurat mult. Au zis: „Bravo! Asta ne-a plăcut!"

Se opri ezitînd, apoi continuă hotărît:

— Soră-mea mi-a spus să-ți zic ceva.

— De unde mă știe ea pe mine?

— Îi vorbesc în fiecare zi de tine, cum să nu știe!

— Ei, ce ți-a spus?

— Mi-a spus că... să vă căsătoriți! Eu nu mă amestec! Ea a spus, și... mi-a zis să-ți spun.

— Dar nici nu m-a văzut, cum vorbește așa?

— Asta i-am spus și eu. Dar ea a zis că nu-i pasă. Îi e destul s-o vrei tu, că ea e hotărîtă. Asta vrea să știe. I-am spus că n-am să-ți zic nimic!

— Bine ai făcut!

— Da, dar s-a întristat!

— Ce să-i fac? Ea în fiecare zi ar vrea poate să se mărite și tu trebuie să-i găsești de fiecare dată un bărbat?

— Nu-i adevărat! Pentru prima dată alege și te-a ales pe tine.

Melios lăsă capul în jos, se afla în mare încurcătură.

În clipa aceea îi chemă moș Todos la ceai. Porniră spre subsol. Pe drum Melios se gîndi la sora prietenul său. Ce voia adică? Să-și bată joc de el? Nu și-a găsit omul!

— E înaltă? întrebă gînditor.

— Nu. E doar un pumn de fetiță.

— Și mai vrea să se mărite!

— Dacă vrea, ce să-i facem? Înainte îl voia pe unul, Plîngărețul, dintr-o poveste. Cerea de la bunică-sa să i-l găsească, ca să se mărite cu el. Acum te vrea pe tine.

— Mîine o să găsească pe altul și o să mă uite, ca pe Plîngărețul din poveste. Să ne lase mai bine în pace! Le cunosc eu pe de-alde astea!

— Îți mai spun un singur lucru: nu-i ca celelalte. O cunosc bine. Tot ce spune, spune din inimă. Iar dacă a zis că te vrea, apăi să știi că te vrea! De multă vreme îmi tot cere să-i vorbesc despre tine. Acum vrea să se și mărite cu tine. Zice că s-a gîndit mult!

— Agrambeli ziceai că o cheamă?

— Da.

— Eh, nume-i ăsta? Spune și tu!

— De acord! Dar ea susține că numele n-are nici o importanță, de ce să vă stricați cununia din pricina lui! Ei... ce să-i spun?

Melios se gîndi.

— Să-i spui că trebuie să mă mai gîndesc. Că-i bine să știe că eu nu sînt ca Plîngărețiii ăia pe care îi cunoaște ea din basme. Dacă ea vrea măritiș, eu nu vreau. Pe mine mă interesează să mă iubească. Asta să-i spui! Acu', să mergem, o fi așteptînd moș Todos cu ceaiul!

CAPITOLUL X

Școala fierbea toată ziua ca un cazan. Clasele zumzăiau ca niște cutii pline cu insecte. Din cînd în cînd numai se auzea din curte, ca un ecou, glasul profesoarei de gimnastică comandînd: „mîinile pe șolduri!"

Hamolias trage într-una pe nas, parcă ar fi fumat dintr-o narghilea. Pe catedră șade, greu ca un munte, domnul Carlaftis. Cu ochii înroșiți, caută „nătărăi".

— Știe toată lumea lecția? întreabă.

— Da-a-a! strigă elevii și cel mai tare „regele perșilor".

Hamolias se miră și se întoarce spre „rege".

— Adevărat? Chiar știi? îl întreabă pe Dakridzikos.

— Pe coarnele mele de țap că nu știu! îi răspunde cu privirea tulbure de furie.

— Păi, atunci de ce-ai spus că știi?

— Așa, ca chestie! Vreau să-l fac pe Cucui să crape. (Așa îl porecliseră pe matematician.)

— O să te-audă!

— Asta și vreau! Să m-audă și să mă dea afară. Dar nu mă dă.

— Și eu vreau, dar nu mă dă!

Profesorul întinde mîna lui păroasă și-l arată pe Hadziasteriu. „Cașcavalul" se scoală și se duce

la tablă. Muștele zburară în urma lui. Ce insecte curioase! A dat înghețul și ele tot trăiesc! „Caș-cavalul" scrie o fracție: trei pe patru. „Cucui" îl întreabă, scuipîndu-l puțin, ca să-l trezească. Era clei la matematică! O știau toți.

— Care-i unitatea superioară, Hadziasteriu? Numitorul sau numărătorul?

— Este... este... — bîiguie Cașcavalul. Nu putea să sufere aritmetica.

— Ce spune acolo domnul Hamolias? întrebă profesorul.

— Numărătorul, domnule!

— Și de ce numărătorul, domnule?

— Pentru că el e mai mare, domnule!

— Și de ce-i mai mare, domnule?

Plîngărețul ridică mîna ca o suliță.

— Zi, Dakridzikos, tu cel demn de plîns!

— Pentru că stă călare! Numărătorul e călare pe numitor. Iar numitorul e mai mic, pentru că numărătorul e mai mare și-l călărește pe numitor!

— Bravo, Dakridzikos, tu cel udat în lacrimi! Poftim un zero. Excelentul excelenților!

În jurul lui rîd toți, iar Plîngărețul strînge din dinți ca un iepure.

Melios nu-și poate explica de ce acest coleg de care tremură toți recunoscîndu-l ca șef al lor, rabdă să fie de rîsul tuturor.

La un moment dat îl vede cum se întoarce spre Jurjulos și-i zice ca turbat:

— Rîzi și tu, mă? Să vezi ce-o să pățești cînd ieșim numai afară! Îți mănînc urechile!

Melios, cînd îl aude vorbind astfel, îl și crede în stare. Toți rîd și mai tare. Rîde și profesorul; clasa întreagă nu se mai poate stăpîni. Plîngărețul duce mîna pe după spătarul băncii și-l ciupește pe Melios.

— Tu de ce nu rîzi, mă?

Acesta îl privește mirat.

— Pentru că nu vreau. De ce să rîd?

— Numai tu faci pe grozavu'! Adică ce, crezi că numai tu ești deștept aici?

— Nu știu! N-am chef de ris!

— Știi ce fac eu cu de-alde ăștia care se țin cu nasul pe sus ca tine? Întreabă-mă, și-ți spun!

— Nu vreau să rîd de tine!

— Adică de ce nu vrei? Nu merit?

— Nu!

— A!... Tu ești ăl care face pe grozavu'?! De care se vorbea? Blegule, ți-a intrat în cap că murdăria ta e miere și ai băgat-o în gură! Ieșim noi afară, bă! Ți-arăt eu ție!

— Degeaba! Nu mă bat!

— Fără motiv crede, idiotul! Păi te ciupesc și mai te și-njur!

— Nu-i nimic. Nu ești tu de vină. Greșeala-i a celorlalți.

— Ah! Dumnezeule! Dă-mi un briceag, să-l găuresc! Bă-ă! Tu pe ce limbă vrei să-ți vorbesc? Nu-mi place să fiu plîns! Cum să-ți explic?

— Nu te plîng! Cine ți-a spus că te compătimesc?

— Atunci de ce nu rîzi?

Melios ridică puțin tonul.

— Pentru că sînt supărat, de-asta! Pe ei, pe „Cucui". De-asta!

Profesorul observă discuția și lovi cu linia în catedră.

— Ce s-a întîmplat acolo, Cadras? Te-amenință?

Melios se necăji că era nevoit să mintă.

— Nu, domnule, vorbeam despre lecție!

Ciupitura lui Dakridzikos fu acum mai otrăvitoare.

— De ce i-ai spus, mă, minciuni? Nu ești tu ăla care nu minte niciodată?

— Nu te pot trăda!

— A!... Cu alte cuvinte ți-e milă de mine, hai? M-ai întrebat tu pe mine dacă-mi place să mă compătimească cineva?

— Cine ți-a zis că te compătimesc? Nu ești vreun nenorocit, ca să-mi fie milă de tine.

— Așa te vreau! Dar atunci de ce mă susții?

— Pentru că... pentru că...

— Hai, zi, deh... „Pentru că"... „Pentru că"... Zi!

— Pentru că te nedreptățesc! De-asta!

Dakridzikos nu găsi în mintea lui nici un răspuns.

— Du-te dracului! Nici nu vreau să mai discut cu tine. Așteaptă să sune recreația și-ți arăt eu! Haide, acum uită-te înainte, dacă nu, îți ard una și mai zdravănă. Nu ești tu de vină. Ce să-ți fac? De vină e „Zizi"! Ți-a îmbuiat capul că ești grozav!

Lecția continua, ironiile profesorului poreclit „Cucui" nu mai conteneau. După Kalamizos și Liaghura — care își primiră și ei porția de observații, îl mai scoase la tablă și pe Evanghelu, „fala" profesorului. După asta, dînd cu pumnul în catedră, începu următoarea cuvîntare:

— Ascultați aici! Sînteți cu toții niște catîri! Școala nu-i *a cinsti-cinstire* și *mi-e foame, foamete!* Pentru că, dacă voi credeți asta, atunci și eu *a bate-batere* și *a lovi-lovire*. Ne-am înțeles? Dacă nu ne înțelegem, rămîneți și la anul cu toții, să repetați clasa și să-i țineți de urît respectabilului domn Dakridzikos! Matematica, domnilor, nu-i o vorbă în vînt și un fleac. Înțelesu-m-ați? Este o învățătură practică, științifică, pozitivă. Și-acum, cărați-vă! A sunat de recreație!

În recreație, cum ajunseră în curte, Dakridzikos alergă și-i înșfăcă de guler pe Hamolias și pe Kurkulos.

— Țineți-mă, băieți! strigă el ca turbat. Țineți-mă, că de nu îl smintesc în bătăi! Cei doi, garda lui, priviră spre Melios.

Kurkulos se repezi să-l lovească. Dakridzikos îl opri însă:

— Ce te-nfigi, bă? Eu n-am mîini?

— Păi atunci de ce nu-l cafteşti odată?

Apoi, ruşinîndu-se, le spuse:

— N-o să-ți dau eu ție socoteală!

— Las' c-o să-l zvîrl altădată în gîrlă!

Melios o luă spre plopi. După puțin veni lîngă el Stamiris. Dar Kurkulos îi strigă, oprindu-l:

— Nu te duce, mă, la el!

— De ce? Mi-e şef... — spuse hotărît băiatul şi se duse totuşi lîngă Melios.

Aveau de mîncat nişte năut. Îşi umpleau pumnul şi aruncau boabele în gură.

— Sînt de la soră-mea! Îți plac?

— Sînt bune!

— Mi-a zis să-ți spun că nu există nici „Plîngăreț", nici nimeni altul... şi să fii liniştit!

— Iar a început? Ți-am mai spus. Dacă n-am mustăți, ce nevoie am să mă însor?

— Nu vrea să ştie de mustățile tale. Mi-a şi spus: „Mai bine că n-are, altminteri ar fi fost ca un pisic!" Ea a zis-o!

— N-are cărți de citit? Numai de măritiş îi arde?

— Îi place. De-asta s-a măritat şi alte dăți!

Melios holbă ochii.

— S-a măritat? S-a mai măritat?

— De multe ori!

— Bine! Şi, mă rog, cam de la ce vîrstă a început dumneaei să se mărite?

— De foarte mică. Prima dată s-a măritat, chiar în aceeaşi zi în care a cunoscut-o, cu Marina.

— Cine mai e şi Marina asta?

— Păpuşa ei.

— Și... pe cine a luat?
— Cine? Marina?
— Nu, soră-ta?
— Pe mine!
Melios se supără.
— Frații se căsătoresc între ei?
— Mi-au spus și alții că nu se cade, dar noi ne-am căsătorit și n-am pățit nimic!
— Păi, dacă v-ați căsătorit așa, în glumă, ce puteați să pățiți?
— Da, dar acum nu-i minciună. Acum vrea să se mărite de-adevărat.
— Cu cine?
— Cu tine!
— Să-i spui că n-am de gînd. Așa să-i spui și să terminăm odată!
— Bine, dar o să plîngă!
— Ce să-i facem? N-o să lăsăm cartea, ca să ne apucăm de însurătoare!
— Ea o lasă!
— N-are decît! Adică ce face o puștoaică, să facem și noi? Hai să mergem c-a sunat!

*

Ora următoare aveau muzica. Muzica era o linie ce mișca cînd încoace, cînd încolo, în mîna profesoarei. Da, dar azi doamna Raul, în loc să lace pe profesoara, făcu pe plasatoarea. Cum intră în clasă, prima ei grijă fu să se îndrepte spre banca întîi și să le spună școlarilor care ședeau acolo să facă un loc. Se urcă apoi pe catedră, se uită în băncile din fund și strigă numele elevului.
— Stamiris! Ia-ți ghiozdanul și vino încoa'!
Băiatul se supuse. Își luă cărțile și se ridică. Profesoara, apucîndu-l de mînă, îl puse să șadă pe locul liber din banca întîi.
— De azi înainte acesta este locul tău!

— De ce, doamnă? întrebă el întristat. Eu şedeam acolo!

— Taci! Tu nu ştii care ţi-e locul. Pe viitor ai să stai cu aceşti copii. Ei îţi vor fi prietenii!

— Nu. Eu vreau să-l am prieten pe Cadras!

— Am spus tăcere! Cadras să-i aibă prieteni pe cei de seama lui. Trebuie să asculţi de ce îţi spun eu. De altfel, părinţii tăi mi-au cerut să procedez astfel!

Stamiris stătu puţin şi o privi pierdut pe profesoară. Îşi încrucişă apoi mîinile pe bancă, puse capul pe ele şi începu să plîngă încet, amarnic.

Plîngea ca un cetăţean micuţ căruia i-a fost izgonit regele.

O să i se pară şcoala casă pustie.

Melios rămase mut pentru o clipă. Încet-încet începu apoi să înţeleagă. Oameni pe care nu-i ştia, ridicau munţi de netrecut între cei doi prieteni. Cine erau cei care voiau să-i despartă şi de ce făceau asta? Nu înţelegea încă prea bine. Numai un singur lucru înţelese. Că în viaţa aceasta fiecare îşi are locul lui, care nu era la fel pentru toţi oamenii. Cine-i acum cel care împărţea locurile? Nu cumva Dumnezeu? Dar cei mari — în afară de celelalte rele pe care le făcuseră — au făcut-o şi pe asta! Îl făcuseră pe Dumnezeu după înălţimea lor şi Dumnezeul lor nu mai ajungea şi pentru copilaşi.

Îi veni să strige aceste gînduri în auzul fiecăruia. Să strige nedreptatea asta! Nu vedea pe nimeni puternic, nici în cer, nici pe pămînt. Strînse pumnii. Atunci, pentru întîia oară, descoperi că singura forţă pe care se putea bizui era în mîinile sale. Era el însuşi. Sufletul lui de copil singur şi sărac. Nimeni altcineva.

CAPITOLUL XI

O mie de copii încap în pivnița lui moș Todos. O mie de copii și mai poți aduce și-alții. Atîrnase de tavan niște bîrne groase și trecuseră vreo treizeci de ani de cînd moș Todos tot spînzura de bîrnele astea copiii... fără ca totuși să spînzure pe vreunul.

In fiecare toamnă, cînd începe anul școlar și sosește noua recoltă, bătrînul ia copiii și-i duce sub tavan.

— Veniți încoace, mîncătorilor de smochine! Vedeți bîrnele astea groase din tavan? Le vedeți?

— Le vedem, bunicule! răspund copiii mirați.

— V-ați uitat bine? Ia mai priviți o dată!

— Am privit!

— Ei, ce sînt astea?

— Bîrne!

— A-așa! Să mergem mai departe cu lecția. Și ce treabă fac bîrnele acolo sus? Poi să știu și eu?

— Da! Sprijină tavanul.

— A... așa v-au spus? Ei, e greșit! Nu... nu sînt pentru asta. Aceste bîrne, născocite de dracu' și de seminția lui, bîrnele astea le-am pus acolo ca să spînzur de ele pe copiii care nu sînt cuminți!

După vorbele astea, lua cuvîntul cealaltă „profesoară" a subsolului, coana Zumbulia, baba moșului.

— Pe Isus Cristos... unul născut... adevăr grăiește bunicul! Milioane de copii a spînzurat pînă acum!

— Vedeți? făcea bătrînul. Asta am avut de spus. Și-acu', duceți-vă în ricriație. Mai stați însă o clipă! Sînt unii copii fără suflet, ce fac din pantofii lor găleți de tencuială și cară tot noroiul sus, în școală. Nu vreau să am în fața ochilor asemenea copii! Mai sînt și unii care sparg cu mingea geamurile și intră vînturile de îmi îngheață baba. Nu plecați încă, mai avem și altele de spus... Afară-i curte, nu găsești în ea nici o pietricică. V-o spun asta, că nu vreau mîine să găsesc prin curte bolovani și să fiu nevoit să spînzur pe vreunul din voi. Atît am avut de spus. Și-acum, marș! Am terminat cu voi!

Copiii ies, făcînd zgomot ca un roi de albine.

— Tu le zici ce fac ceilalți, ca să le vină gîndul să facă și ei la fel.

— Babo! strigă furios moș Todos — nu vreau să te amesteci în treburile mele!

— Îți plac nebuniile lor! continuă bătrîna. Îți plac ca și tutunul. Văd eu!

— Și ce te privește pe tine?... Plăcerea mea e chinul tău, nu?

— Ce cauți, găsești! Atît îți spun!

— Ce, vrei să împietrim aici ca broaștele țestoase? Vrei chinurile din timpul verii? Vrei să ne ia Dumnezeu glasul? Marș acum! Am terminat și cu tine!

Melios șade în bancă cu încă doi băieți, dar parcă ar fi singur. Din ziua în care l-au despărțit de cel mai bun prieten al lui, nu se mai joacă și nici nu mai vorbește. În prima zi a vrut să se

apropie de el în recreație, dar profesoara îl goni. Ce rea devenise!

Înainte îl avea la inimă. N-apuca să-și termine cîntecul și Melios îl și învăța. Și cînta și mai dulce ca ea. Îi spunea „privighetoarea". Iar acum îl gonea ca pe un animal. Dar nu ăsta era cel mai trist lucru. Cel mai rău și cel mai amar lucru era că și prietenul său se purta acum la fel ca profesoara. În prima zi îl așteptă la terminarea orelor, ca să meargă împreună spre rîu și să vorbească despre nenorocirea ce se abătuse asupra lor. Apoi și prietenul lui bun făcu totul ca ei să nu mai fie niciodată împreună. Își schimbă pe de-a-ntregul purtarea. Acum se juca cu copiii bogați, din aceeași bancă — niște copii grăsuți, bine pieptănați — de care fiecare își putea da seama că sînt copiii cu care Stamiris se potrivea. Hamolias îi propuse să se ducă în vie, să taie vreji.

— O să-i frigem — îi zise. Știi ce grei se fac?

— Și la ce sînt buni?

— Să batem pe dănciucii țiganilor.

— Dar ce rău îți fac ei? N-au nici ce mînca!

— Nu-i nimic. N-ai văzut ce burți negre au?

— Și pentru asta trebuie să-i bați?

— Trebuie!

Putea un astfel de copil să-i devină lui prieten? El n-avea nici un motiv să nu-i înghită pe țigănuși, și chiar se supăra cînd le zicea „dănciuci". Mamele celor mai mulți erau negre, cu unghia îngălbenită de la țigări. Îi spusese un bătrîn că fumează fiindcă au multe necazuri. Și-apoi, cel mai bun prieten al lui, Bitros, era țigan, atunci de ce să-și bată joc de ei?

— Nu viu! îi zise.

Hamolias îi făcu atunci altă propunere. Să se ducă să găsească trestii și să le facă „olițe".

— Ce-i asta?

— Olițe, mă! Nu știi? Iată, le umplem cu apă și apoi cu un bețișor împingem apa și ea curge ca și cum ar face pipi. Dacă vrei, facem gloanțe din hîrtie și le împușcăm.

— Pe cine să împușcăm?

— Pe țigănci, pe cine altcineva?

— De ce? Ce ne-au făcut?

— Mă, tu ai văzut vreun om care să nu rîdă de țigănci? De unde să știu eu ce ne-au făcut? Pentru că vînd... ciururi, de-aia!

— Nu rîd de țigănci — îi zise Melios. Au destule belele pe cap. Mi-a spus mie un bătrîn. Ia-ți pe altu'!

— Ei, ce crezi că n-o să-mi iau? Tu ești un bleg, n-am nevoie de tine!

Dakridzikos, ca „șef" ce era, din banca din spatele lor își băgă nasul:

— Lasă-l, mă! îi zise lui Hamolias. Nu-i ăsta ăla care a luat în „bandă" pe-o fată? Ce-o să facem cu el?

Hamolias tăcu.

După puțin însă, îi dădu cu cotul și-i șopti la ureche:

— Mergem după fete?

— Ce să facem cu ele?

— Să le furăm!

— Și după ce le răpim, unde să le ducem?

— În munți!

— Nu, nu viu! Au să se ia după ele mamele lor și-or să ne ducă la poliție.

— Asta vreau și eu! N-ai văzut cum se întîmplă la cinema?

— Bine... Și ce-o să facem cu fetele după ce le răpim?

— Mai întrebi ce-o să facem! Iată, o să le punem să ne coacă castane și pe urmă o să le învinețim de ciupituri.

— Nu fac una ca asta! Numai haimanalele fac așa ceva!

— O să mă trădezi?

— Nu.

Hamolias deveni serios și-i zise gînditor:

— Mă, Cadras! Tu niciodată nu trădezi! De ce, mă?

— Nu sînt un trădător!

— Văd. Dar de ce nu ești?

— Tu ești ?

— Cum să nu! Îs nebun după trădare! Ca cei pe care îi pîrăsc să se supere și să-i iau la bătaie.

— Spui minciuni! Eu niciodată nu te-am văzut trădînd!

— Nu m-ai văzut, pentru că n-am avut prilejul. Să-mi vie mie ocazia, să vezi ce trădător sînt!

— Nu, nu ești!

— Bă, blegule! Știi tu mai bine?! Ia fă tu ceva și-ai să vezi... dacă te trădez sau nu!

— Nu, nu fac. Dar nici n-o să mă trădezi!

— Stai, mă Cadras... Zi, mă, ceva ca să te trădez... Nu vezi c-am să crăp dacă nu te trădez?

— Minți! Tu nu ești trădător!

Profesoara de desen le strigă să facă liniște.

Hamolias se astîmpără pentru un timp, dar apoi începu din nou, mai încet:

— Spune-mi... îți pare rău că ți l-au luat pe prietenul tău din „bandă"?

— Nu. Bine a făcut că s-a dus cu ceilalți. Și-apoi nici nu mă interesează de loc unde s-a dus.

— Noi mirosim a capre! Ei sînt copii de oameni bogați. Lor le stropește hainele cu levănțică.

— Cine ți-a spus că noi mirosim?

— Ei, ce-i? Trebuie să recunoști. Mirosim ca niște pisici moarte! Uite, întreabă-l și pe Dakridzikos! Nu cred că ai să ne spui acum că mirosim frumos! Ce zici, Dakridzikos, tu miroși frumos?

— Pe barba mea de țap! Put ca murdăria de cîine! El zice că miros frumos?

— Da!

— Ăsta-i un bleg! Nu ți-am spus să nu fii prieten cu el?

Melios nu mai vorbi cu ei pînă ce sună clopoțelul. Nici în recreație nu vorbi cu nimeni. Cînd urcau spre clasă, se apropie de el Muscura.

— Cadras, ce tot îți spuneau „perșii" în timpul lecției?

— Nimic... — îi zise el înroșindu-se. Ce vă pasă?

— N-ai decît să nu spui, dar eu știu ce discutați. Nu faci bine! Ăștia-s niște haimanale! Vorbesc de fete!

Melios nu știa cum să se poarte cu ea. Era prima oară că vorbea cu o fată mai mare.

— Noi toate te socotim cel mai bun băiat din clasă! continuă Muscura. De asta nu vrem să umbli cu ei.

— Nu vorbeam despre voi! îi răspunse Melios.

— Pe cuvînt?

— Da. Vorbeam despre niște fete pe care vor să le răpească.

— Cine? Ei?

— Da. Dar eu le-am spus că nu fac bine.

— Te cred. Tu ești băiat bun.

— Pe urmă însă, mi-am dat seama că mințeau.

— Adevărat?

— Nu le arde lor de răpit fete. Le place să mănînce castane, dar n-au!

— Adică, încetul cu încetul, ai să ne spui acum că sînt copii buni?

— Sînt!

— Păcat, Cadras! Te credeam altfel!

— Ce să vă fac!

Melios se îndepărtă și se duse la banca lui. N-o înghițea pe Muscura. Spunea lecția ca o mașină. Vocea ei era tărăgănată, pe o singură coardă. Atîta știa, să învețe pe de rost. Creierul ei nu se mai obosea să pună ceva și de la el. Toate vorbele ei erau împrumutate din cărți. Acum venise la el să facă pe grozava! Era limpede că-i căuta prietenia. Dar Melios nu mai avea de gînd să lege prietenie decît cu colegi de teapa lui. Ca mîine o să facă și cu ea ce au făcut cu Stamiris. Ar fi venit doamna Raul, și i-ar fi spus: „Muscura, locul tău nu-i lîngă el!"

Cum se așeză în bancă, Hamolias își vîrî în el fața lui ca pergamentul:

— Ce-ți tot spunea asta, Cadras?

— Ce-ți pasă?

— Îmi pasă! Asta-i moartă să afle dacă vorbim despre fete. Vrea s-o răpim?

— Ei și, de ce n-o răpiți?

— E mare, n-o poți răpi. Dacă ar fi fost niței mai mică, o făceam și pe-asta!

— Pe mine să nu mă amestecați!

— Știu că ești fricos. Cum vezi ceva, te-apucă burta!

— Așa zici tu? Greșești! Am să ți-o dovedesc!

— Asta vreau și eu!

— Ai să vezi!

— Dacă erai, mă, cavaler, îl aruncai în gîrlă pe Stamiris, care a călcat în picioare prietenia voastră.

— Nu cred că aș fi făcut bine.

— Nu crezi? Să i-o spui lu' altu'! Vrei să-ți spun eu de ce erai prieten cu el?

— De ce?

— Pentru că te îndopa, mă! De-asta!

Melios se ridică deodată de pe bancă, se întoarse și așa cum sta Hamolias, cu mutra aplecată spre el, îi pocni una de-l podidi sîngele.

„Perșii" se aruncară toți ca unul pe el, să-l mănînce, nu alta, dar în clipa aceea tocmai intră profesorul Scamvuras. Se așeză la catedră, căută cu privirea prin clasă și descoperi nasul însîngerat al lui Hamolias.

— Cine ți-a făcut asta? îl întrebă.

— Cadras, domnule! strigă Folos.

— Mărturia ta nu-i convingătoare! spuse profesorul.

Hamolias dădu un ghiont lui Folos.

— Eu, domnule! zise Melios, umil.

Profesorul înmărmuri.

— Bine! În recreație rămîi în clasă.

În timpul orei, Dakridzikos și Hamolias se înghionteau cu turbare. Scamvuras, tulburat, îl tot privea pe micul lui prieten. Sună clopoțelul și rămaseră numai ei doi în clasă.

— Este adevărat, deci, ce-a spus colegul tău? E de necrezut! De ce, copilul meu? Sper că-ți pare rău!

— Nu, domnule profesor!

— Nu? Ce înseamnă asta?

— Nu, pentru că m-a insultat. Mi-a zis că eram prieten cu Stamiris pentru că îmi dădea prăjituri.

Scamvuras își muște gînditor buzele. Încercă să curețe cu linia o pată de cerneală de pe catedră.

— Nu... nu pot să te acuz, copilul meu. Ești demn! Te felicit. De altfel, ești elev. Trebuie să înțelegi, copilul meu, că școala are o lege a ei care neglijează cauzele și examinează numai motivele. Pentru același motiv, pentru care tu l-ai pedepsit pe Hamolias, sînt și eu nevoit să te pedepsesc. Trebuie să te pedepsesc, copilul meu! Pentru că dacă n-am să o fac eu, o vor face alții, care nu sînt desigur Dakridzikos sau Kurkulos, pe

care eu i-aș fi preferat, vor jigni mîndria mea. Or să m-acuze că iert și că sînt parțial. Înțelegi acum, copilul meu? Ce spui, Cadras?

— Trebuie să mă pedepsiți, domnule!

Scamvuras tăcu puțin și se gîndi, adînc întristat.

— Bine, băiatul meu! Du-te acum. Voi... voi raporta pedeapsa.

Melios fugi repede, ca să nu-l vadă pe profesor întristîndu-se și mai mult.

CAPITOLUL XII

Iarna porni spre munți tîrîndu-și picioarele înghețate. Sosi primăvara. Cu flăcări se pîrguiră florile piersicilor. Moș Todos își scosese haina și se plimba prin curte numai în anteriu.

Melios n-avea nici un prieten. Cu „perșii" nu se împrietenise. Ei erau acum cu gîndul la grădini. Voiau să găsească o scară și, cu sosirea primăverii, să-și construiască o casă într-un pom și să locuiască acolo. Aveau de gînd ca, într-o noapte, cînd o să bată vîntul, să aprindă o lumînare pe care să o pună în acel pom și să alerge apoi prin tot orașul zvonind că a căzut o stea de pe cer și, căzînd, s-a oprit într-un pom. Dakridzikos voia să pună și un steag pe care îl avea pentru bătălie. Își puseseră în gînd să facă un război crîncen. Erau niște copii de țărani din satul vecin, care veneau în oraș cu ciomegele, îi băteau și plecau apoi îndărăt. Dacă erau viteji, să vină deschis, ziua, și să se măsoare cinstit, cu pietre, nu cu ciomegele! Asta era părerea lui Dakridzikos. Și toată „banda" era de acord. Folos, care în tot acest timp dădea tîrcoale șefului doar-doar îl vor primi în „bandă", se apropie de Dakridzikos și le propuse să meargă duminica la biserică, cînd se duc moșnegii, și să le fure ciomegele.

— Taci, mă! Îi zise Dakridzikos. Dacă vreau să fur, n-o să aștept să-mi spui tu!

— Banda noastră nu fură! zise Hamolias.

— Păi, atunci ce bandă-i asta?

— Bandă care coace castane!

— Mincinosule! Nu fură... Dar fetele pe care vreți să le răpiți? Zic că nu fură...

— Fetele... Fetele, mă caraghiosule, voiam să jucăm cinema cu ele!

— Nu sîntem o bandă de hoți! zise serios Dakridzikos.

— Dar de moș Todos de ce rîdeți? Asta ce-i? E lucru cinstit? Și lui Zizi de ce îi tot înfigeți hîrtiuțe? Hai, zi că și asta-i cinstit!

— Asta-i altceva! Nu-i furt! Nici necinste! Uite, întreabă-l și pe ăsta! Eu nu-i vorbesc, dar întreabă-l, să-ți spună el.

Melios stătea rezemat de perete și-i asculta fără să ia parte la discuția lor.

— Tu de ce nu zici nimic, mă? îl atacă pe Melios. La altele ți se aude glasul, și-acum, cînd e nevoie, de ce nu vorbești?

— Nu. Nu-i necinstit... — zise serios Melios.

— Vezi? se repezi Hamolias în Folos. Du-te și mai suge la mă-ta!

— Să-i spun lui moș Todos că ați închis cîinele în școală?

Dakridzikos îl luă de guler:

— Mă, dacă nu-i spui acum, nu ești bărbat! Haide, șterge-o înăuntru!... Intră, intră! Acu' să-i spui!

Șeful îl împinse în subsol. Ca pietrele se rostogoliră și ceilalți.

Bătrînul ieși mirat din cămăruță.

— Ce s-a întîmplat? Ce-i? Vă jucați de-a caraula?

— Spune, mă! strigă Dakridzikos, ținîndu-l încă de guler.

Băiatul se răsti enervat:
— Ce, crezi că mi-e frică?
— Zi, vreau să te-aud!
— Am și zis!
— Zi!
— Moșule... — începu cu răutate Folos.
— Ce-i, mă? întrebă bătrînul cu bănuială.
— El a închis cățeaua înăuntru! Uite, c-am spus!

Văzură atunci toți cum îi jucau bătrînului mustățile. Fugi și închise ușa pe dinăuntru. Dakridzikos îl apucă pe Folos de gît.

— Ce? urlă. Ești laș? Ești trădător? Și mai zvîrli și un cuvînt de-ăl strașnic de-al lui, unu' din cele pe care nimeni nu le știa și care lui îi plăceau mult.

— Dini-mani... foc maidan! Deci tu ești ăla, coajă murdară? Iuda! Ai căzut acu' în ghearele mele, satană! Frînghia, babo! Repede frînghia pe bîrnă!

Bătrîna apăru cu frînghia și i-o trecu pe după gît. Moș Todos îl apucă pe trădător de păr.

— Ți-a venit ceasul, Iudo, te spînzur! De două mii de ani te aștept și-mi tot scapi!

— Te spun directorului, să vezi! zbieră Folos.

— Două frînghii! strigă și moș Todos.

În clipa aceea însă, fără să-și dea seama cum, îi scăpă. Toți alergară după el, dar trădătorul șterse putina.

Gălăgia continuă în subsol. Moș Todos înțelese că-i bun prilejul pentru o lecție.

— Ascultați! începu. Trădarea... De trădare mi-e scîrbă. Și poznele sînt bune! Ai să spui: nu. Dar trădarea...

Deodată însă se opri și apucă un băiețaș de ureche.

— Tu, vino încoa'! Tu știi ce-i trădare?

— Trădarea — începu cu greu copilul — trădarea e cînd ești trădător și zici că cîinele care a fost închis e Dakridzikos... și...

— Stai! Am să mai spun o dată, de la început. Trădarea e cînd stai într-un colț și mănînci de unu' singur și nu lași pe altul să-și vîre nasul. Tu mănînci singur fasole și pe el îi ții de vorbă. Asta se cheamă trădare? Nu. Ia ziceți și voi cu mine: Nu!

— Nu!

— Păi, atunci ce dracu-i trădarea? Nu vă grăbiți! Și asta o vom afla. Pe toate le vom învăța, încet-încet. Deci, trădarea-i...

În clipa aceea însă, o fată mai mare, din a șasea, își vîrî capul pe geam și-l întrerupse.

— Ce-i, fata mea? întrebă moș Todos. Așa le spunea celor mai mari. Toate erau „fetele" lui.

— Domnul director! zise fata.

— Ce-i? făcu moș Todos, care înțelese imediat. Să merg sus? Bine, o să mă duc!

Intră în cameră, își puse haina peste anteriu și porni.

— Lecția s-o lăsăm pentru altă dată, spuse el copiilor, puțin tulburat. Acu' ne judecă!

Liniștit, curajos, cu mintea cumpănită și inima la locul ei, moș Todos intră în cancelarie. Era plină. Directorul, drept, țeapăn în costumul lui verde și cu fața roșie, semănînd cu o pătlăgică roșie, îi zise:

— Apropie-te, bătrîne! Acest copil — și-l arătă pe Folos — a îndrăznit să te acuze. Și de asta cerem ca tu să spui ce pedeapsă să-i dăm. Te învinuiește de lucruri groaznice...

— Ce fel de acuzații îmi aduce, domnule director?

— Zice că ai încercat să-l spînzuri pentru o faptă strălucită pe care ar fi făcut-o!

— Care faptă, domnule director?

— Denunțarea unui vinovat de activitate antișcolară!

Moș Todos tuși într-o batistă roșie, ca să-și găsească vorbele.

— Carte... — începu să vorbească el domol... Carte, domnule director, tatăl meu nu m-a învățat. Din ceea ce ai zis, poate că n-am înțeles nimic. Eu cinste n-am avut de nici o școală. Ce-i bun și ce-i rău am găsit singur, cu mintea mea. Unde-l găsesc pe Hristos, îl recunosc: „Iată — zic — ăsta-i Isus!" Iar unde-l găsesc pe Iuda, îl recunosc și pe-ăsta. „Ăsta — zic — e Iuda care l-a trădat pe Hristos! Fac în barba lui!" Doamne, iartă-mă!

— O iei prea pe departe... — zise nerăbdător popa.

— Să vin mai aproape... Și pe Tanasis Valas îl cunosc. „Ăsta-i — zic eu — acel trădător care i-a renegat pe-ai lui și a lucrat cu turcii!"

— Treci la cazul de față... — zise Carlaftis.

— Iacă, încă un cuvînt pe care nu-l înțeleg. Vin unde vrei. Dar... să zic că-i lucru bun trădarea, asta nu! Iartă-mă!

„Bravo!" se deosebiră vreo două voci. Atunci fu cît pe-aci să se năruiască școala. Moș Todos povestea mai tîrziu că nici lupii nu se năpustesc unul la altul, așa cum s-au năpustit ei. Bătrînul nu mai avea ce căuta în cancelarie. Își strînse poalele anteriului și-o zbughi.

Copiii îl așteptau, să vadă ce s-a întîmplat în cancelarie. Erau chiar neliniștiți. Dar iată că bătrînul apăru, alb ca varul, cu buzele vinete, și-i dădu la o parte.

— Faceți loc! strigă, împingîndu-se printre ei. Faceți loc să trec!

Nimeni nu se încumetă să-l întrebe ceva. Moșul, cu pași mari, intră în cămăruță, luă clopoțelul, luă cheia și-o chemă lîngă el pe Zumbulia.

— Ascultă aici... Ia cheia asta. Ai luat-o? Bine. Ia și clopoțelul ăsta! L-ai luat? Bine. Du-te acu'

să le predai directorului. Domnul Todos, să-i spui, mi le-a dat să ți le dau și să-ți cauți administrator. Pentru că el demisionează! Domnul Todos, zi, mi-a ordonat să fac asta! N-au să mă-nvețe ei la bătrînețe ce-i cinstea, nu! Și nici n-o să mă-nvețe pe mine să zic „bravo" trădătorilor, și să-i pedepsesc pe copiii buni, chiar dacă-s scandalagii, auzi? Chiar așa să-i spui! Dacă nu vine aici, să-mi ceară iertare, clopot în mînă nu mai iau. Du-te acum!

Apoi îi privi pe copii. Pentru o clipă, șoviți. Vru să zică ceva, dar înghiți ca și cum și-ar fi ținut lacrimile. Se liniști însă numaidecît.

— Marș acum și voi! zise. De mîine să vă certați în altă parte! Subsolul se închide! 'arș! Mai sînteți aci? Am închis, n-auziți? Subsolul s-a închis! Eu am isprăvit cu școala!

Se vedea că se străduia să devină rău.

— 'arș! Am zis!

„Vrr"... se auzi în subsol, parcă ar fi scos funduri de la butoaiele cu must.

— Noi nu vrem școală fără cei de la subsol! strigă cineva și toți fură de acord. Bătrînul turbă:

— Care-i șopîrla care a răspuns? Și voi, ăștia „mari", ce v-ați strîns aici? Nu vă e rușine de cravatele voastre? Să iasă ăl care a răspuns, să-l duc legat la taică-su. Afară toți!!

Subsolul se goli. Moș Todos se încuie pe dinăuntru și coborî pînă și oblonul odăiței.

Un minut mai tîrziu, clopoțelul sună fără nici un pic de farmec. Tăcerea se întinse peste curte. Pînă și fetele își dădură seama că se întîmplase ceva, fiindcă tăcură și ele. Clopoțelul chema necăjit, cu glas schimbat. În curte, elevii continuară să păstreze tăcere. Cine-i învățase? Nimeni. Erau însă toți în același gînd că nimeni nu trebuie să se clintească și să intre în clase. Curtea era plină de elevii deveniți stane de piatră. Clopoțelul obosi să

sune pe culoarele școlii și ieși pe terasă. Atunci văzură cu toții că era atîrnat de mîna popii. În zadar, cu toată osteneala profesorului de religie, nimeni nu se clinti. Ba mai făcură ceva cînd apăru sutana popii: întoarseră spatele la școală și continuară să stea așa, dispreţuitori, păstrînd tăcerea. Cine-i mai învățase și asta? Nimeni. Ei singuri.

Ca un pai uscat se clătina barba părintelui.

— Nerușinarea a atins culmea! scrîșni el.

Lăsă clopoțelul și începu să bată din palme.

— Elevi și eleve! strigă. Intrați imediat în clasele voastre!

Nici un răspuns.

— Școală-i asta? urlă popa.

Nici un răspuns. Nu se mișcă nici un elev.

— E staul! Staul pentru surdomuți!

Și intră împiedicîndu-se de clopoțelul pe care-l lăsase pe prag. Tăcerea sălbatică, ambițioasă, continua. Nimeni nu-și dădu seama cîtă vreme. Ochii copiilor erau ațintiți pe acoperișul vecin — acel acoperiș pe jumătate dărăpănat — parcă acolo s-ar fi concentrat tot sensul vieții.

Dar tăcerea asta se rupse dintr-o dată cînd se auzi un sunet — nu acel sunet respingător și rece — ci cel cîntat al clopoțelului scuturat de moș Todos. Mustățile-i ţineau isonul. Un „a-a-a!" se ridică din întreaga curte și școlarii dădură buzna, ca niște valuri, spre clase.

— Înce-e-et! strigă bătrînul, surîzînd pe sub mustăți. Încet, drăcușorilor! Copii ai satanei! Copii ai satanei!

CAPITOLUL XIII

De cîteva zile școala era într-un iureș de nedescris. Pregătiri, un continuu du-te-vino. Se apropia sărbătoarea națională, „sărbătoarea regenerenței noastre", cum o numea Carlaftis. Părintele însă o numea altfel și cu multe cuvinte:

— „Ziua Buneivestiri, sau ziua istorică a prinderii preacurate în pîntece de către Maica Precista, preasfînta și pururea Fecioara noastră Maria". Ai înțeles, Dakridzikos?

— Am înțeles, domnule... (Pe coarnele mele de țap dac-am înțeles ceva!)

— Domnule Hamolias?

— Și eu, domnule!

— Ce, domnule?

— Și eu am înțeles.

— Ce-ai înțeles?

— Na, despre „prinderea Buneivestiri... și a Pelaghiei".

— Să spui tot, așa cum am zis eu.

— Tot?

— Exact tot.

Hamolias era de plîns.

— Tot, așa... Buna... vestire... prinderea...

— ...de către domnișoara noastră Maria — îi șopti Melios.

Hamolias nu înțelesese bine.

— ...de către domnișoara Maria, domnule! Al ei era! strigă bucuros Dakridzikos.

Părintele rîdea ca un munte zguduit de cutremur.

— De ajuns, „Inutilule", ne-ai lămurit! Stai jos, c-o să leșinăm de rîs! Catîrilor! Ah! Catîri... Am să repet totul de la început, ca să băgați la cap!

Această sărbătoare a fost un prilej de frămîntare și agitație în întreaga școală.

Pregătirile începuseră cu o săptămînă înainte. Unii făceau din sîrmă litere pe care le împodobeau cu lauri. Alții văruiau. Iar alții curățau curtea și formau din pietricele steaguri, date istorice și „trăiască".

Carlaftis alesese pentru „perși" munca cea mai ingrată. Îi trimisese să înoate în praful de la depozit și să-i dezgroape pe Eroii de la '21[1]. Erau niște tablouri pe care le aruncau unul peste altul în oficiu, iar în anul următor le căutau iar, le reparau cu mare grijă și le atîrnau iarăși pe pereții din sala de festivități, unde avea loc serbarea. Dakridzikos găsi prilejul să-și arate și aci șefia. După ce studie bine-bine tablourile, se întoarse și le zise celorlalți:

— Dar ce naiba! Toți ăștia erau frați? Bravo, mamă-vacă!

— De ce, mă?

— Cum de ce? Nu vezi? Uite ce scrie aici: Aspiotis[2]. Și aici: Aspiotis. Toți sînt frați!

Ceilalți se scărpinară după ureche. Dakridzikos dădea ordine, lucra ca un mare artist cu pana care curăța de praf figurile schimonosite ale eroilor. La un moment dat, se opri în fața bătrînului din

---

[1] La 25 martie 1921 a fost proclamată revoluția grecilor împotriva jugului turcesc (n.t.).

[2] Aspiotis — firmă greacă de litografiere (n.t.).

Morea. Curăți bine tabloul și citi: „Theodoros Kolocotronis".

— Mă! zise celorlalți — ăsta-i tizu' meu!

„Perșii" se grămădiră buluc dinaintea figurii războinice a „bătrînului".

— Stai, mi se pare că-ți și seamănă... — zise Kurkulos.

Lui Hamolias îi veni un gînd:

— Nu vrei, mă, Thori, să-ți fie bunic?

— Salată cu oțet! Păi bunică-meu trăiește, mă!

— De ce, adică? Nu poate să fie bunicul mamei tale?

— Adică — zise Dakridzikos, care dorea atît de mult s-o creadă... Stai, am impresia că, cu cît îl privesc mai mult, cu atît îmi seamănă mai bine.

— Da, dar numele... — zise neîncrezător Kurkulos. De unde pînă unde? Ăsta-i Kolocotronis, și tu ești Dakridzikos.

Hamolias însă nu voia să renunțe la născocirea lui:

— Își schimbă, mă, numele! Unii au mania să nu-și lase numele să se învechească. Iată! Cum din Hristidis ai devenit Dakridzikos? Poate că și Hristidis a devenit din Kolocotronis.

— Blestemații... — zise Dakridzikos. Să nu-și lase ei numele în pace!

— Da — continuă Hamolias — dacă-i razi mustața, e leit. Și pe urmă ce, nu ești și tu comandant?

— Dar ce rahat mi-s? Nu sînt?

— Eu zic că... — urmă Hamolias — tot ca ăsta ai să ajungi cînd vei fi mare, de ce să nu fii de pe-acuma? Zi că ai și devenit!

— Da, dar tu nu te uiți la el? El are alt nume.

— Parcă nu-l schimbi? Șterge-l și scrie-l pe al tău. Eu zic să ți-l scrii pe al tău.

Kurkulos se scobi în nas.

— Cînd ai să fii mare, să-l scrii... — zise el.
— Nu-l șterg de-acum?
— Într-adevăr ai să-l scrii?
— Cred și eu, să vezi că-l scriu! Dă-mi un creion, mă! Chimic însă.

„Reconstituirea" adevărului istoric avu loc de îndată. Cu multă rîvnă șterse „șeful" numele căpeteniei de oști și scrise cu litere groase, mari:

„THEODOROS DAKRIDZIKOS"

Hamolias îl invidie. Căută în grămada de tablouri și găsi unul:
— Iată-mă! zise. Uitați-vă! Să nu-mi spuneți că nu seamănă cu bunică-mea!
Kurkulos se strîmbă la el.
— Mă, găgăuță! Ăsta-i Miaulis. Nu citești? Amiralul Miaulis!
— Amiral? Cu atît mai bine. Se zice că taică-meu înainte de a muri era corăbier.
— Nu cred că vrei și tu să-ți scrii numele.
— Nu-ți vine să crezi? Dă-mi creionul, Dakridzikos!

A doua zi sosi momentul să le atîrne pe pereți. Dis-de-dimineață intră în clasă Carlaftis. După el moș Todos cu Zumbulia, care ținea tablourile. Bătrînul era ca un copil bătut.

— Ia să vedem, copii — zise „Cucui" — vă mai amintiți ceva din istoria Greciei?

Întinse mîna, luă un tablou și acoperi titlul.

Nu cumva știți cine-i acesta? întrebă, arătînd tabloul copiilor.

— Kolocotronis! strigară toți în cor.

— Ia să văd și eu... — făcu neîncrezător Carlaftis. Hm... Așa credeam și eu, dar se pare că am greșit. Ei, da, toți ați greșit. Ia uitați-vă mai bine!

— Kolocotronis e, domnule! strigară copiii cu încăpățînare.

— Greșiți, acesta e Theodoros...

— ...Kolocotronis, am spus!

— Nu vă grăbiți. Acesta-i Theodoros Dakridzikos!

O hărmălaie grozavă izbucni în clasă.

— Sînteți toți foarte slabi la istorie! strigă Carlaftis. Ia să mai încercăm.

Lăsă pe Kolocotronis și luă alt tablou.

—Acesta nu cumva știți cine-i?

— Știm! Miaulis!

— Pe naiba! Ați greșit și-acuma! Este excelența sa domnul, domnul Hamolias!

Se ridică de la catedră și părăsi mutra glumeață ce-o avusese pînă atunci.

— Mă voi răzbuna! strigă cu ochii bulbucați, ca și cum cineva i-ar fi insultat rudele. Am să elimin de pe fața pămîntului pe toți acești nelegiuiți! N-o să vă puteți salva nici în gaură de șarpe!

Se întoarse spre moș Todos, care tocmai voia să-i șoptească ceva.

— Nu... Nu, domnule profesor... Sînt niște prostuți. Nu gîndesc. Cînd au să crească mari, singuri se vor găsi vinovați de ce-au fost în stare să facă în copilăria lor!

— Bătrîne! urlă ca o fiară înjunghiată profesorul. Destul că te-am surprins încercînd să le ștergi! Din fericire, am apucat să salvez corpul delict. Nu mă privi așa, că mă înfurii! Du-te și adu-mi numaidecît cinci ciomege din cele de care ai la subsol. Vezi să fie noduroase.

— S-au dus... — zise bătrînul scuturîndu-și mîinile. S-a isprăvit cu ele! Le-a pus baba mea pe foc! Nu știa, și le-a ars, ca să fiarbă fasolea!

— Nu știa-am! făcu tristă bătrîna.

— A-așa ?! zbieră turbat Cucui. Ei, a prevăzut natura și ne-a înzestrat cu pumni sălbatici! Ia, poftim, Dakridzikos! Apropie-te! Și tu, Hamolias! A sosit clipa să scape lumea de niște șnapani ca voi!

— Nu pot privi! zise bătrînul.

— Leșin! făcu bătrîna.

— Atunci cărați-vă! Voi face singur dreptate!

Drama începu. Ca un turbat se năpusti „Cucui" asupra copiilor. Se aruncă și bătrînul să-i scape... și Zumbulia să-și salveze bătrînul, și amîndoi își primiră partea. Era atît de furios „Cucui", că nu l-ar fi putut stăpîni o armată întreaga.

*

Cinci zile „perșii" n-au mai dat pe la școală. Iar cînd au venit, erau înfofoliți ca niște moșnegi. Era ajunul sărbătorii. Eroii erau atîrnați pe pereți, măreți, cu mustața în furculiță, afară de „Bubulina"[1] care semăna cu o gulie. Era în discordanță cu portretele celorlalți. Din fericire, ochiul de artist al lui Dakridzikos, cu toate că era umflat și vînăt, observă acest lucru.

Marea zi istorică sosi. De dimineață fură cu toții încolonați pentru defilare. După-amiază avu loc serbarea. Istoricul zilei îl făcu popa. Toți profesorii erau în picioare, cu eroii pe perete deasupra capetelor lor, ascultînd cuvîntarea.

De șapte ori tuși popa înainte de-a începe. Apoi, greoi de parcă ar fi izbit cu barosul în fier, începu să recite cuvintele memorabile. Începu cu două versuri :

Cu întreaga glorie și mulțumire, sfînta zi începută,
Națiunea, în genunchi, memoria ta o salută.

[1] Eroină a Greciei din anul 1821.

— Exact. Memoria națiunii. Pentru că națiunea istorică, națiunea greacă, națiunea străbunilor noștri nobili, este națiunea memoriei ei. Națiune a Sfintei Fecioare, națiune Creștină! În această zi, Mama lui Isus prinse sămînță în pîntec și zămisli pe fiul...

Încet-încet uită partea istorică și se limită doar la partea creștinească a sărbătorii[1]. Atît de mult se întinse, încît atunci cînd socotiră că vorbitorul se apropie de sfîrșit, colegii lui fură nevoiți să-i amintească prin semne ca să spună ceva și despre națiune.

— Am terminat... — zise încet părintele și continuă: Acesta a fost deci istoricul acestei zile istorice și strălucite. De asta... („Națiunea!" îi șoptiră iarăși colegii.) De asta... (continuă spre auditoriu, aruncînd o privire piezișă spre colegi) de asta să strigăm cu toții din tot sufletul. („Națiunea!" îi reamintiră). Popa urlă suprem: Trăiască Națiunea!...

— Trăiască! strigară toți ușurați.

— Trăiască Patria! continuă.

— Trăiască... — fu de acord, cam sec, și domnul Albert, iar ceilalți îi urmară exemplul. Dar părintele nu le-o putea ierta. Răgușì și zise pe tonul cel mai sărbătoresc:

— Trăiască și prinderea în pîntece de către Preasfînta și Stăpîna noastră, cea pururea Fecioara Maria!

— Tră-iască... — murmurară rușinați colegii, și-și ascunseră fața de rîs.

Dar, ceva și mai cumplit îi aștepta. Descoperiră că printre eroii luptători de la 1821, îi privea cu aerul cel mai sever mustățile războinice ale... Bubulinei!

---

[1] Sărbătoarea Națională a Greciei — 1821 — are loc la 25 martie, cînd biserica ortodoxă sărbătorește Bunavestire (n.t.).

Dindărătul colegilor lui, Dakridzikos urmărea tragedia cu conștiința împăcată că și-a făcut pe deplin datoria estetică.

Profesorii abia se mai stăpîniră să nu pufnească în rîs.

Domnul Albert alergă să înlăture nenorocirea ivită și să salveze solemnitatea clipei. Strînse grăbit portretele eroilor, ca pe niște cărți de joc, și-le puse pe masă.

— Serbarea a luat sfîrșit... — zise copiilor.

— Domnule Anahorides — țipară ei — serbarea-i pînă deseară!

— Veți sărbători restul zilei fără eroi!

— Dar se poate fără eroi?

— Se poate... se poate... zicea profesorul, în timp ce-și scotocea buzunarele. În sfîrșit descoperi într-unul o gumă. Pardon, madame — zise Bubulinei, și începu să-i șteargă mustățile.

Și-apoi:

— *Enfin*... Nu-i nimic, veniți să-i puneți iar pe pereți. Atenție, însă... Eu sînt de părere că femeile-s femei, iar bărbații, bărbați! *N'est-ce pas?* Cel care înțelege, să înțeleagă... Dakridzikos, vino încoa'!

Șeful ieși după profesor. Stătură într-un colț și vorbiră încet. Albert îi aruncă o privire tristă.

— Mi-e milă de tine... — îi zise. Îmi pare rău de cîte ai suferit. Sîntem severi, pentru că ne doare. Și domnului Scamvuras i-a fost o milă nespusă. Nu te învață bătaia, nu! Ea nu învață! Și nici nu-i de folos. Dovadă e că ai făcut o și mai mare greșeală. De ce, fiul meu, ai făptuit asta? Trebuie să respectăm tradițiile sfinte. De ce ai schimbat sexul Bubulinei?

— Domnule, nu i-am schimbat sexul... — zise naiv Dakridzikos — i-am pus doar mustăți!

— Asta spun și eu. De ce-ai făcut asta?

— Mi-e scîrbă de capre cînd se amestecă la un loc cu bărbații!

— Dakridzikos!

— Pedepsiți-mă... Primesc!

— Nu... nu... te... te iubesc, copilul meu! Și tu-mi faci atîtea pocinoage... De ce?

— Pentru că... pentru că și eu, domnule... și eu vă iu... La dracu'!

— Dakridzikos!!

CAPITOLUL XIV

După cîteva zile, sosi și primăvara cu luna aprilie în frunte. Aprilie, o lună nebunatică, aci întunecată, aci surîzătoare. Fată zvăpăiată! Zilele aduceau fiecare la lumină cîte o nouă floare. Cînd își sfîrși menirea, se duse la culcare alături de martie. Pe calendar apăru o nouă lună. Luna mai... care îndemnă întreaga școală să pornească în excursie. Dimineața însă se dezlănțui o furtună atît de grozavă, încît aproape jumătate din oraș, din pricina temperaturii scăzute brusc, se îmbolnăvi. Răci și Melios. Rămase în casă zece zile. Atunci înțelese el că, deși coana Areti făcea totul ca să-l mulțumească, bătrîna nu-l iubea. Se purta frumos cu el numai ca să nu-l supere pe bătrîn. Și asta fiindcă, de ce trecea mai multă vreme, de ce moș Anesti îl iubea mai mult. Seara îi aducea năut, venea la patul lui și cîte îi mai povestea! Într-o zi îi aduse chiar o pălărie plină cu cireși. Erau primele cireși de grădină.

Cît de caldă ar fi fost casa, dacă ochii coanei Areti s-ar fi îndulcit... viața copilului ar fi fost mai liniștită atunci. Ah! ce frumos ar fi fost să aibă și o carte de povești, să citească! Pentru că n-avea ce citi, desena din închipuire, pe tavan, cîte îi treceau prin minte. Făcea din peticele de

tencuială căzută corăbii și trenuri ce goneau mereu, pînă nu se lăsa întunericul. Luau din stații apă, cărbuni și plecau mai departe, lăsînd în urma lor gheme de fum alb și albăstrui.

Unul din trenuri era vopsit în negru și gonea înspre o pădure, să găsească acolo un copil care se pierduse. În pădure însă, sălbăticiunile de tot felul se împrieteniseră cu copilul și nu voiau să-l mai lase să plece. De-astea puneau piedici trenului, voind să-l facă să deraieze. Pe urmă, trenul se supără și scuipă apă fiartă și-i opări.

Moș Anesti, din cîte îi povestea copilul, își dădea seama că Melios mai are temperatură și că trebuie să mai stea în casă. Cînd auzi, coana Areti îngenunche în fața icoanelor... rugînd s-o apere Dumnezeu și să n-o lase să înjure.

Melios însă n-avea habar de toate astea și continua să-și deseneze poveștile pe tavanul cu tencuiala căzută. Cîteodată erau atît de frumoase lucrurile pe care le desena, încît se minuna el singur de frumusețea lor și tremura ca nu cumva să se șteargă. Însă tencuiala îl înșela. De la o clipă la alta forma peticelor se schimba și o dată cu ele, poveștile. Lui Melios îi venea să moară de necaz de atîta nestatornicie. Își bătu capul ca să găsească o soluție. Se strădui, se chinui. Trebuia să găsească un mod de a păstra aceste povești. Să nu le uite. Tavanul, oricît ar fi fost de binevoitor, nu-i putea da vreun ajutor. El i-a oferit caietului tencuiala scorojită, plină de desene și figurine. „Ei... mai departe, Melios, găsește singur calea!" Așa-i, avea dreptate tavanul. Și Melios începu iar să se gîndească și să se frămînte.

Într-o zi, Melios, cu mintea lui cîtă o avea și bolnav cum era, descoperi s i n g u r ceea ce descoperiseră oamenii cu mii de ani în urmă: modul de a păstra prin scris cele ce îți trec prin minte.

Trase lîngă el un creion și un caiet și începu să scrie pe hîrtie poveștile închipuite de el pe tavan. Nimeni nu-i dădu nici o mînă de ajutor. Ba mai mult, încet-încet începu să nu mai aibă nevoie nici de tavan. Făcea totul singur. Erau povești născocite de mintea lui, fără să-l ajute nimeni altcineva.

Într-o seară, cînd erau numai ei doi, așa, fără să se gîndească prea bine, Melios îi dezvălui lui moș Anesti secretul său.

— Ce spui tu, băiatul meu?! făcu bătrînul. Vorbește-mi lămurit!

— Uite, le am aici!

— Le-ai dăruit caietului?... N-ai fi vrut mai bine să mi le spui mie?

— Da, nene, însă... dacă le pierdeai?

— Desigur... sigur. Ai dreptate. Dacă le pierdeam? Pe cînd caietul, ce păstrează, păstrează bine. Dar le păstrează? Asta aș vrea să știu!

— Le păstrează. Și sînt ale mele! Eu le-am scris, cu mîna mea!

— Și cine ți le-a dat, bre copile?

— Mintea!

— Ia te uită! strigă plin de bucurie bătrînul. Am spus eu! Are cap! Are să ajungă om mare, copilul ăsta! Ei... ai să-mi citești vreuna? Citește-mi, că eu am un gînd. Mi-a venit acu', cînd îmi povesteai. Dar mai întîi citește-mi, hai!

Melios luă caietul și începu să citească ultima lui poveste.

— «A fost odată o furnică. Ea răcise. Tușea și era șchioapă și atunci se duse la o casă: „Deschideți-mi, le spuse, că mi-e frig și am să mor...", iar femeia avea părul tras pe frunte.

„ — Nu cumva ai umblat hai-hui prin noroi și gropi, și acum vii să bați la ușile oamenilor cumsecade?

„ — Nu m-am jucat — zise copilul — am muncit ca să am ce mînca și să pot învăța carte".

„Carte? I-auziți ce spune copilul ăsta hoinar, carte! Da' ce, cartea e de mutra ta? Cartea-i pentru cei care au case bogate și se hrănesc cu carne și au haine multe!" Plecă copilul și nu învăță carte, ci păzi vacile. Veni iar timpul de școală și iar bătu pe la uși, și la una, unde era un moș bun — nenea Anesti — a zis; tu ești un copil sărac, pentru tine-i cartea... Vreau însă o cămăruță — zise copilul — și niște haine și vreau și... taci, taci îi zise nenea Anesti, dacă ai bătut la ușa mea, vei avea și casă și tot ce îți trebuie. Copilul voi atunci să-i sărute mîna și-i fu rușine și...»

Aci însă, Melios se opri. Moș Anesti plîngea.

„Cum am spus eu... Așa-i! Are cap băiatul ăsta! Și are și suflet... suflet..." gîndi el și își șterse ochii cu batista lui mare și roșie.

— Acum, uite — îi zise... — uite care-i gîndul care mi-a trecut prin cap. Aci, mai jos, în casele refugiaților, stă domnul Stamos. Ai auzit de el? Dar tu n-ai de unde să-l știi... Ei, despre el se spune că din asta trăiește. Scrie, trimite poveștile la Atena și așa a devenit om mare.

— Mare, mare?

— Închipuiește-ți! Dacă-i și prefect! Asta pot să te-asigur cu jurămînt. Scrie-le pe curat și du-te să i le dai!

— Nu, nu mă duc! zise Melios. Mi-e rușine!

— A, așa... Atunci... atunci bine. Scrie-le tu și le duc eu. De unde poți să știi? Poate c-o să ajungi și tu prefect!

Chiar a doua zi „prefectul" începu să scrie pe curat, făcînd și o mulțime de înfloriturі. Moș Anesti le luă și cu înfrigurare bătu la ușa domnului Stamos. I se deschise ușa și el, de sfială, se strecură, parc-ar fi fost un hoț. Trecu o oră. Iată-l ieșind și trîntind ușa atît de tare, că era să o dărîme și pe fetița care i-o deschisese. Veni acasă ca o furtună și dădu buzna în cămăruța lui Melios.

— Scoală!... îi zise gîfîind. Scoală-te! Îmbracă-te! Am spus eu... Ei, Areti! Ah am uitat nu-i aici... Am spus eu! Hai, mai repede!

— Ce să fac? îl întreabă copilul fîstîcit de tot.

— Ce să faci... Stă și se uită la mine și mă întreabă „ce să fac"? Și nu se duce la omul care-l așteaptă!

— La omul care...

— ...te așteaptă, am spus! Ah, ce păcat că nu știu eu carte! Uită-te la el! Iar s-a culcat! Așa răspunzi tu la un „te așteaptă"? Se înserează. Cînd ai de gînd să pleci?

Melios se sculă, dar casa se învîrtea cu el. Parcă ar fi fost beat. Totuși se spălă, se îmbrăcă cu hainele cele curate, că noi n-avea — și ieși împreună cu bătrînul.

Moș Anesti îl însoți pînă în pragul casei.

— Pe domnul Stamos să spui că îl cauți. Așa-l cheamă. Să-i mai spui că ești copilul Melios, pe care îl așteaptă dumnealui. Acum mă duc acasă!

Melios sună la ușa domnului Stamos. O fetiță mai mică decît el, cu ochii căprui și părul negru, îi deschise și-l privi curioasă.

— Vrei... Vrei... — zise Melios, și-și dădu seama că nu va putea scoate un cuvînt, că mai degrabă leșină.

— Cu tata vrei să vorbești? îl întrebă fata, ca să-l ajute.

Melios o privea înlemnit.

— Nu cumva ești c o p i l u l de care a pomenit un bătrîn care a fost aici?

— Da... — reuși să zică Melios.

— Tăticu' e aici! îi spuse fetița, deschizînd larg ușa.

Melios o urmă. Era vioaie fetița, cu părul vîlvoi, vioaie și dulce.

— Tată... a venit copilul! strigă ea bucuroasă.

Un bărbat înalt, cu părul negru, cu o cărare la mijloc, cu un zîmbet blînd, se sculă din fotoliul lui și-i întinse mîna.

— A, tu ești? îi zise. Bine ai venit, Melios! Dă-mi mîna.

Se așeză la birou și atunci își dădu seama Melios, cu instinctul lui de copil, că acest om blînd avea ceva care-l făcea să fie trist. Niciodată, nici mai tîrziu, Melios n-a reușit să afle ce anume. Poate că nimeni altul n-a aflat vreodată tristețea domnului Stamos.

Fetița cocea castane în sobă, și așa cum se apleca, părul îi cădea pe ochi.

— Deci tu ești Melios... — îi zise domnul Stamos. Ce frumoase sînt poveștile pe care le-ai scris! Nu te întreb cine ți le-a povestit, pentru că toate-s ale tale. Nu-i așa?

„Așa-i!" făcu din cap Melios.

— Atunci, fără multă vorbă. Mi le vinzi mie?

Melios se roși.

— Uite — zise domnul Stamos. O vezi pe fetița asta? Ea le va cumpăra din pușculița ei. Iar mai tîrziu, cînd vei crește mare, mare... ei, atunci, aceste hîrtii ale tale vor valora mai mult decît banii pe care ți-i va da fetița mea. Vrei?

Fetița se ridică de la sobă cu un pumn de castane. Îi frigeau mînuțele și sărea ca o căprioară.

— Tată... — îi zise. Se poate?

— Ce, micuța mea?

— Pot să-i dau și lui cîteva castane?

— Vino să te sărut! îi zise tatăl ei și-o luă pe genunchi.

Glasul îi era foarte răgușit de emoție:

— Da, Melios... — zise el. În astfel de mînuțe bune vor cădea scrierile tale. Și-acum ascultă ce am să-ți spun. Iubește cărțile, fiul meu... orice carte. Și-apoi, după ce-ți faci lecțiile, scrie... scrie... scrie... Cînd ai să fii mare, numai atîta îți cer, cînd ai

să crești și ai să devii bărbat și vei scrie cărți, să-mi trimiți și mie cîte una, ca să citesc și să mă bucur. Da? Și-acum, ia-ți banii, copilul meu!

Scoase o sută de drahme și cînd i le dădu, îi strînse mîna cu banii, fără să scoată mult timp o vorbă. Domnul Stamos plecă tulburat, stînjenit, și trecu în odaia alăturată.

Melios ieși buimac afară din casă, ca și cînd ar fi fost legat de-o roată care se învîrtea... se-nvîrtea... se-nvîrtea... și-i făcea să joace în fața ochilor culorile și chipurile lumii întregi.

O luă în jos pe stradă. Ieși în cîmp. „Cînd ai să fii mare... mare... doamne!" Se întinse pe iarbă. Seara era bălaie și îmbietoare ca o poveste țesută cu aur. „Melios... ești mare! Datorezi vreo douăzeci de povești, stai de le scrie. Zi: „Ei, datornicul am venit să plătesc. Am venit să-mi plătesc datoriile". Dar cine-ți va da poveștile? Cine, Melios? Melios? Tu singur trebuie să le găsești în astă-seară. Bine, stai aici, așa. Ai fost obișnuit să-ți desprinzi poveștile, cîte le-ai scris de pe tavan. Uite... acu', ia-le de pe cer. Tot un tavan e și cerul! Dar mare, iar drept tencuială, stelele... Plăzmuiește-ți, deci, poveștile din ele. Modelează figurine și păpuși... Cîndva, a fost odată o pasăre, care mînca furnici. O furnică îi zise: — Fie-ți milă, am copii flămînzi în cuib. — Tu ești o mamă bună — zise pasărea — nu te mănînc. — Îți mulțumesc, și tu ești bună, pasăre, atît de bună încît vreau să le spun la toți cum îți zice. — Zi-mi ciocîrlie moțată, eu mănînc în fiecare dimineață stele. Dar, te rog, asta să rămînă între noi. — Bine, zise furnica, tu, care mergi spre cer, să-mi spui dacă nu cumva aceste stele nu sînt decît un pumn de porumb. Numai asta vreau să știu, spune-mi! — Cu plăcere! zise pasărea, ceea ce vezi sînt cele mai de seamă lucruri din lume, sînt boabe de porumb. Să nu spui nimănui însă, fiindcă vor

veni toate ciocîrliile moțate să le mănînce și cerul se va întuneca. — Fii liniștită! răspunse furnica. Îți mulțumesc foarte mult! Noapte bună!"

. . . . . .

Merse iar la școală. Mai ușurat sufletește. Cunoscîndu-se parcă mai bine acum. Pe omul acela nu l-a mai văzut niciodată. Pe omul acela ciudat care își zvîrlise banii ca să cumpere mîzgălelile lui. De multe ori chiar i se făcea și milă de cel care se înșelase prețuindu-i astfel poveștile.

Ajunse om în putere. Începu să se bărbierească... Nu numai că nu tipărea cărți de-ale lui, dar nici de mîzgăleli din acelea nu se mai ocupa. „Păcat" — ziceau cei care îl cunoșteau și care așteptau atîtea de la el. Ura hîrtia și creioanele. Pînă în ziua cînd împlini nouăsprezece ani. Atunci...

Dar mergem prea repede. Copilul e încă un copil. Anii nu prea vor să fugă. Zilele se scurg încet, ca broaștele țestoase. Sîntem în examene. Moș Todos, cît durau examenele („încercările", cum le numea directorul), era sever ca un ministru.

— Nu-i vreme de ghidușii... — zicea. Asta nu-i minge! Sînt „examene"! Mare lucru! Te speli, te ștergi și hop! cu ochii pe carte. Vă vreau pe toți silitori! Nu vreau să mă faceți de rușine! De ce-am mai învățat atunci atîtea lecții! Sst! Toți cu ochii în cărți și pe caiete!

. . . . . .

La cîteva zile după ce își închise școala porțile, își puse costumul cel nou, luă bastonul și veni la Anesti acasă.

Sărmanul moș Anesti se sperie. Aștepta din zi în zi vizita asta.

— Ce noutăți? întrebă fără să aștepte.

— Bune! A venit vara. Pămîntul se scaldă în soare. Miroase cîmpia a piersici și a pere!

— Copilul, cumetre! întrebă nerăbdător moș Anesti.

— Ziarele scriu pînă și de război. Zic că altfel nici că se poate. Și e mai bine.

— Copilul, cumetre!

— Ai salutări de la baba mea!

— Copilul, cumetre! Copilul!

— Copilul? Noroc să aibă! Ne-a făcut pe toți de rușine! A ieșit primul la toate materiile!

PARTEA A DOUA

CAPITOLUL I

Iar încep școlile. Cuvintele astea sînt pline de îngrijorare și de bătăi de inimă, de speranță și de desperare.

Moș Todos a uns broasca ușii de la intrare. A luat cheia din cuiul în care stătuse toată vacanța, a curățit-o și a uns-o și pe ea și a încercat-o să vadă dacă merge.

— Ca ceasu'... — zise bătrînei.

Bătrîna îl admira cum descuia și încuia ușa. Tot încuia și descuia și moș Todos nu se mai

sătura. Stăteau amîndoi de multă vreme și se minunau ca niște copii cum se încuie și se descuie ușa. Pînă la urmă, bătrînul luă cheia la el și-o trase pe bătrînă de haină.

— Haidem acuma, să vindecăm de răgușeală și clopoțelul!

Plină de bucurii era perechea asta de bătrîni sărmani. Vara se certau din nimic, toate le erau pricină de gîlceavă. Îi speria tăcerea imensă a școlii. Acum se poartă ca o pereche de păsărele îndrăgostite.

Curtea singuratică se va umple iarăși de gălăgie, subsolul va fi iar inundat de cetele de copii. Va începe să „funcționeze" și școala din subsol a lui moș Todos. Vor veni și fragedele vlăstare de la primară. Iar dureri de cap, certuri, și iar „motive de dojană". Alți copii vor învăța ce este „trădarea" și ce e „cinstea".

Melios, anul acesta, îi părăsește pe cei „mici". Trece în rîndul celor mari. Trebuie să plece și de la subsol. Așa s-a întîmplat și cu ceilalți. Dar el n-avea de gînd să-și mai termine școala.

Vara, toți copiii hoinăriseră ca haimanalele și uitaseră mai tot ce învățaseră. Duseseră poznele lor din curtea școlii pe ulițele orașului, pe coastele dimprejur, pînă și pe mormintele din cimitir. În cimitir, din joacă, își spărgeau capul cu pietre. Furau de prin grădini sau făceau grote în care se ascundeau ca niște cîrtițe. Cei de familie bună se duseseră la mare sau la munte și se întorseseră arși de soare.

Melios n-a fost nicăieri. Nu era el de vilegiatură, după cum nici de războaie cu pietre. Dar nici cu vacile nu s-a mai dus în vara asta. Încă de cu iarnă își făcuse planurile pentru vară, și pentru toată viața chiar. Era timpul să-și aleagă o meserie. Ce să se facă? De învățat — vedea și el că n-o să se mai poată. Cu vaiete, cu gîfîieli,

cu chinuri și cu nădușeli, poate c-ar fi reușit să termine cel mult și anul acesta. Alt an nu mai putea urma. La început gîndi să se facă cizmar. Muncă pașnică și iarna nu te bate ploaia. Mai avea meseria asta și un alt bine — și ăsta era cel mai important — te făcea om bun. O să întrebe cineva: de unde știa Melios asta? De la un prieten cizmar pe care-l cunoștea. Era un frate de suflet al lui moș Todos. Chiar bătrînul îi făcuse cunoștință.

Suflet bun era cizmarul, ca și moș Todos. Gîndeau și priveau viața în același fel. Cînd începea să povestească, îți pierdeai ziua ascultîndu-l. Se numea Angheliu, mai bine zis „moș Anghelos". La el se hotărî să se ducă Melios.

De aceea, cînd școala își închise porțile pentru vacanța de vară, primul lucru pe care îl făcu fu s-alerge la moș Anghelos. Îl văzu băgînd cuiele în gură și ceruind rama. Se așeză lîngă el și-i povesti totul „cum" și „ce".

— Ce spui, mă, meștere-strică! strigă bătrînul parcă l-ar fi înțepat cineva cu sula. Să te lași de învățătură? Să nu mai îndrăznești să-mi spui așa ceva, pentru că o să te blestem și cînd oi fi sub pămînt. Lasă, lasă vorba asta și spune-mi mai bine cîte ceva despre moș Todos. Nu l-am mai văzut de cîteva zile. Cum îi merge? Ce face Zumbulia? Slăbește? Slăbește? Ah, cînd începe omul să se topească, nu mai termină. Se tocește, uite așa, ca piatra asta de ascuțit. Mănînci năut? Ia te uită la el! Ce mă privești așa, ca pe un urcior gol? N-am dinți? Pun năutul în gură, se udă și îl înghit. Nici o grijă, nu cumpăr eu năutul. Un drăcușor care mi-a adus să-i cîrpesc sandalele l-a uitat pe bancă. Să nu-i spui cumva lui frate-miu că vrei să te lași de școală! O să se facă foc! Șterge-o acum, și să nu te mai văd în ochi... Să vii numai cînd te-or lăsa pingelele. Noapte bună!

Deci nu se poate face nimic cu cizmăria. Îi povesti totul lui moș Anesti. Bătrînului i se făcu rău.

— Nu! îi zise. Tai din carnea mea și-o vînd, dar tu de școală n-ai să te lași! Am terminat!

Melios îi povesti apoi ceea ce pățise la moș Anghelos.

— Bine ți-a făcut!

— Da, și eu... — continuă copilul — de-aia m-am hotărît să mă fac tîmplar, să construiesc scaune, dulapuri...

— Ce? strigă moș Anesti. Dogar să te faci? Nu. Să nu-mi mai spui așa ceva!

Nu i-a mai spus. Dar intră ucenic la o croitorie. Croitorul era un meșter bun. Îi legă degetul cu o cîrpă și în vîrf îi puse un degetar.

Moș Anesti se amărî, se întristă, însă hotărîrea lui Melios fu de neclintit. Pînă sosi toamna și reîncepură școlile, el învățase binișor meseria. Învățase să facă un tiv, să coasă nasturi, să calce fără să facă cute. Cusu singur chiar un pantalon pentru un țăran și acesta fu foarte mulțumit.

Școala începu. Croitorul „mulțumi" calfei. Și calfa se întoarse la învățătură.

Își băgă iar în sîn un caiet gros, nou și se duse să se înscrie.

În afară de Hadziasteriu, care se îmbolnăvise și cîțiva copii de țărani care fuseseră eliminați, restul trecuseră într-a doua. „Perșii" erau ca întotdeauna „clei", însă, pentru că stătuseră prea mult în întîia, îi trecură într-o clasă superioară, și îi lăsară acolo. Nimeni, nici în anul acesta, nu-i arătă prietenie, dar nici el n-o căută. „Perșii" îl considerau cu nasul pe sus, disprețuitor, și nu se apropiau de el. Stamiris se prefăcea că nici nu-l cunoaște. Puțin îi păsa de fostul lui prieten. Cîteodată se gîndea: „Cum o fi arătînd oare fetița aceea, Agrambeli, care-l ceruse în căsătorie? O

fi bună? Binevoitoare? Sau seamănă cumva cu fratele ei, prietenul lui necredincios?" O vreme se gîndi la ea și încercă să-i potrivească vorbele cu purtarea. Să-și imagineze ochii, degetele ei. Mai știi... Poate că nici nu seamănă cu fratele ei. Un alt gînd îl făcea să-și schimbe iarăși părerea. Trebuie să fie la fel cu frate-său.

Profesorii rămăseseră aceiași. Cei mai mulți se îngrășaseră. Părintele mai pusese pe el osînză. Semăna acum cu o casă neagră, care umblă. La fel și „Cucui". Mîrîia de sub grăsime ca un animal îndopat.

Scamvuras era ceva mai bine. Își purta, desigur, ca întotdeauna, papionul. Dar începuse cumva să capete curaj. Din ziua cînd i se opusese lui Carlaftis, o forță ascunsă începuse să lucreze în el. Mai făcu cîteva încercări, dar curajul îl părăsea la jumătatea drumului. Nu se schimbă atît de ușor un om. E adevărat însă că respectul și dragostea pe care i-o arăta micul lui elev îi insufla puțină forță, un simțămînt de încredere în el însuși. Directorul își adîncea tot mai mult dîra răutății, cînd își încrunta sprîncenele. Întrecuse cuta „Cucuiului". Și parcă cu fiecare zi care trecea, îi era tot mai frig în costumul lui.

*

Moș Anesti se străduia din ce în ce mai mult ca să-i facă viața plăcută copilului. Inima mătușii Areti, însă, era din ce în ce mai rece, se făcuse ca de gheață. Îl privea ca pe un dușman care ar fi venit să-i fure untdelemnul din candelă. Pierdea, din cauza grijii pentru el — zicea ea — timpul ce-i trebuia ca să îngenuncheze și să se roage în fața icoanelor.

Cînd Melios lipsea de-acasă și mătușa Areti rămînea singură cu soțul ei, pufnea mereu pe nas,

să-și arate supărarea. Astăzi, însă, pufnea mai rău ca-ntotdeauna.

— Ce ți-a făcut iar? o întrebă Anesti. Cine te-a supărat? Vino-ncoa'!

— Ce să-mi facă? răspundea ea îmbufnată. Ce să mai vorbim... Mi-am pierdut liniștea, s-a dus!

— Areti... ai uitat? Ce ai? Nu-ți amintești ce spunea Cristos? „Iubiți copiii!"

— Iubiți copiii, dar n-a spus să fie și bolnavi.

— Cu atît mai mult.

— Nici n-a spus să nu știi al cui e.

— Eu știu. Al mă-si. Că trebuie să fi avut o mamă care să-l fi născut! De-asta sînt sigur.

— Și cum o chema?

— Eh! Avea ea un nume! Că nu se putea să nu aibă! O să ne luăm la ceartă pentru numele ei? Haide, eu zic c-o chema Garufalea, tu Cristalia. O să luăm cuțitele și o să ne tăiem? Nu se poate... avea un nume de femeie. Eu zic s-o numim Lemonea și să ne liniștim, sau vrei Vangheliția? Știi... nu vreau să supăr pe nimeni.

— Asta-i... — făcu Areti. Cu de-astea ne stricăm casa. Și-apoi, făina-i puțină!

— De-asta ți-e frică? Oh! O s-ajungă și-o să mai și rămînă!

— Cu o gură în plus?

— A... nu ți-am spus? Cumătrul Zafir a citit zodiacul, zice c-o s-avem un an bun. Recoltă bună și ploaie cîtă trebuie. Ai văzut? Trebuie să avem răbdare. Copilul ăsta o să ne-aducă noroc!

— Și pînă atunci, ce-o să mîncăm?

— Linte, tărîțe, porumb... ce s-o găsi.

— Și caii?

— O să-i mîncăm.

— Vorbești prostii! Am de făcut colivă anul ăsta pentru părinții tăi, pentru ai mei... Am de dat liturghii, pomeni...

— Ei... o să ne dea de mîncare și morții!

— Ce? făcu Areti și sări în picioare cu ochii holbați. Ia mai zi o dată! Auzi vorbă! Am să las eu „pomenile" pentru un țigănuș? Să te duci să te-nchini la icoane. Să faci opt mătănii. Asta-mi mai lipsea s-aud! Să satur o burtă străină și să las nemîncate sufletele?

— Care suflete, bre Areti? Burțile, vrei să spui. Burțile popii și-ale preotesei.

— Păgînule! strigă Areti. Ce să fac, ia, acum? Am să duc un chil de untdelemn părintelui Anghelo și am să-l rog să facă slujbă. Pleacă! Piei din ochii mei! Du-te la cafenea! Să nu te mai văd, că intru-n păcate!

Anesti lăsă deoparte supărarea, își luă pălăria, mătăniile și se duse să se plimbe, ca să se mai destindă nițeluș.

La masă Areti fu ca mută. Anesti intră ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Îl găsi pe copil citind.

— Areti! strigă încă de pe scară — ai gătit ceva? Mi-e o foame de lup!

Ea îi aruncă o privire care-l străpunse ca un ac.

— E în toane rele... — șopti el copilului, făcîndu-i semn din ochi și mîngîindu-l. Haide, vii la masă? Ce văd? Numai două farfurii ai pus? A ta unde-i?

Areti, care se lupta s-aprindă focul, își arătă ochii înroșiți de fum și de plîns, și-l izbi în inimă cu vorbele ei:

— Mîncați, beți și desfătați-vă voi! Eu am mîncat înjurături și am băut oțet... „oțetit", cum spune și părintele.

— Nu isprăvești cu vorbele astea?

— Am tăcut. Dar voiam să știți amîndoi că aci eu comand!

— Iar eu aduc!

— Atunci faceți tovărășie voi doi! Eu mă duc la soră-mea.

— Areti... — zise cu blîndețe Anesti, încercînd s-o îmbuneze. Bre, Areti, sufletele! Ce-i cu tine azi? Vino să mănînci!

— Mîncați voi! Dacă mîncăm toți trei, mîine ce-om mai avea de mîncare?

Melios era gata-gata să izbucnească în plîns. Ținea lingura în mînă fără s-o poată duce la gură. Înțelegea de mult că Areti „bate șaua", dar nu putea crede. Ăsta era deci adevărul. Lăsă șervetul și se sculă, ca și cum s-ar fi înecat cu un dumicat. Pînă să-și dea seama bătrînul, copilul ieșise în stradă. Anesti alergă în ciorapi la ușă, făcu ocolul casei, strigă... Nu găsi nicăieri nici urmă de copil.

Atunci își văzu deodată inima pustiită, toată viața searbădă, plină de năduf, de trudă și insomnii zadarnice. Își aminti de taică-su, care îi spunea unuia din cartier, unui slăbănog, fără copii, așa cum era și el acum: „Ce-ai venit să faci pe lume, mă? Te-am trimis să umpli o casă de copii și tu ai umplut o casă de bălegar. Ești un om de prisos pe lumea asta. Piei!"

CAPITOLUL II

La marginea orașului, în mahalalele de sus, „ale țiganilor", sînt niște grajduri. Prin curțile de-acolo ard focuri. Ei numesc aceste mahalale „cațivelo". Miros, zic ei, a balegă și zdrențe, nimeni nu se apropie de mahalaua lor. Acolo oamenii umblă cu burțile goale, desculți și lăieți. Duc lipsă de toate. De haine, de pîine. Numai copii îs mulți. Fac la copii oamenii din mahalalele astea cîți nori sînt pe cer. Dar și moartea seceră în fiecare an destui. Mai rămîn însă și în viață.

Pe un delușor, sub un dud, mare ca un platan, iese fum din coșul unei căsuțe strîmbe. Săracă și tristă, așteaptă zile mai bune, care nu mai vin. Stăpînul ei, Bitros, stă în fața focului, își încălzește mîinile și se joacă cu copiii. Le dă ușor cîte o palmă pe fundurile lor dezvelite, le mîngîie burțile, se-apleacă și-i lasă să-l tragă de mustăți. Nevastă-sa dă prin sită făină groasă să facă „cațamaki"[1].

Femeia lui e tare de treabă, cu pielea oacheșă și ochi ca migdala. Un singur lucru o înfurie pe lumea asta: batjocurile ce le primește de la cei din mahalalele de jos și mai ales de la copiii de pe

[1] Cațamaki — terci (n.t.).

acolo. Nu apuca s-o ia într-acolo, că se și luau după ea:

Hei, chirando barabulea,
Vino-ncoa' și ia-ți fasulea.
Briț-griț!

Cînd se înapoia la colibă, inima-i era atît de amărîtă că nici nu mai vedea dinaintea ochilor și călca peste copii cînd pășea.

— Femeie! îi zicea Bitros — hairola[1]... Iar a prins ceața sufletul. Ce ți-au facut?

— M-au supărat puii lupului, iartă-mă, doamne!

— Te iert. Ce ți-au făcut?

— M-au luat peste picior... Briț și griț!

— Îs copilași, fa fomeie! se joaca. Lasa-i. Îs niște brotacei și se joaca. D-apai, vrei să nu se joace ei, copiii? Ai inima de țarina, bre fomeie! Nu ți-e mila!

— Mi-e mila. Da' mi s-a umfla ficații și nu mai poci.

— Ai sa poci! Au sa creasca repede!

— Da, da' s-or naște alții tot așa de obraznici!

— Ei, ce sa-i faci?... Las' sa se faca alții. Vrai ca fomeile lor sa ramuna sterpe? Bine... Roaga-te așa! Ce-ai sa chișligi? Vrei sa moara copilașii lor? Roaga sa moara, fa!

— Nu, nu vreau...

— Vezi? Stai jos sa-ți vii în hire! Haita! Hairola! Fierbi puțin cușcuș sa dau muncaric la copii. Lasa-i pe-aștia sa se joace. Nu zorlcadîdi to tzieri[2], ca ai sa-l crapi.

— Sa țin de mine cu trestiile și fac la urechea mea pocnitori de mai-mai sa-mi dau sufletul...

— Și asta-i bine... Daca nu face așa, sparge geamu' și-i mai rau!

---

[1] Hairola — sănătate (n.t).
[2] Nu-ți zăpăci ficatul (n.t.).

— De unde geam? N-avem!

— Au alții... Lasa-i sa joace, sa creasca! Daca nu joaca, ramune mici ca furnicile. Ai vrea?

— Nu, nu vreau!

— Taman! Stai sa-ți vii în hire! Și sa dam muncaric la ai noștri. Știu... Acolo, în oraș, oamenii se țin de matrapazlîcuri. Ce sa facem? Încet-încet toate or să hie bine!

Era bun ca un viteluș, sărmanul Bitros! Cu suflet liniștit și moale ca o nalbă. Ăia mici se jucau și-n astă-seară pe genunchii lui. Îl călăreau ca pe-un căluț și-l trăgeau de mustăți ca de hamuri.

— Hii! strigau. Sari! Diii! Dii!

Fetița cea mică, cu părul în cosițe subțiri, ca niște viermișori, își băga căpșorul în sînul tuciuriu al tatălui ei.

— Te joci ca un copil... — îi zise nevasta.

— Ce sa fac? Ma caznesc sa-i cresc!

— Nu așa cresc. Nu fi caraghioz!

— Și-așa cresc. Puțin joc, puțin muncaric! Taman... joaca și rîsul îi face mîncacioși. Acum au sa manînce cîte un blid. Au, au, au musteața! Vai, fomeie, m-au tras bine de tot de mustețe!

— Ișalah![1]... Ce-ai catat!

Băiețelul rîdea, ținînd ca un trofeu în pumnișorii lui firele de păr smulse. În clipa aceea o umbră mică, speriată, apăru în fața ușii.

*

Cînd se văzu în stradă, Melios parcă orbise. Picioarele nu-l mai ascultau. Ăsta-i era sfîrșitul. Acum nu i se mai păruse. Îl goniseră. Ceea ce îi spuneau lui ochii, a auzit astăzi din gura tușii Areti. Era o povară pentru ei. „Pleacă! Ne mănînci pîinea! Și ne lipsește! Du-te și mai trăiește și pe spinarea altora! Nu-nțelegi? Ai adus vrajbă în

[1] Slavă domnului! (n.t.).

casa noastră!" Da, a înțeles. Văzuse de mai înainte asta, din toată purtarea ei. O vedea cum tăcea, cum se ruga la icoane, din felul cum trăgea aerul pe nas și cînd spunea „Slavă Domnului!" Acum a și auzit. Nu era bou să nu priceapă, nu era din tinichea să nu simtă. Să mai calce vreodată în casa aceea?... Mai bine se-aruncă în rîu.

Începu să-i fie iar teamă de oameni. Se gîndea numai la ei și tremura. Își aminti de-o seară, cînd afară ningea și vîntul tăia ca un cuțit. Somnul nu venea. În micul grajd, nopțile nu mai aveau sfîrșit. Și chiar dacă se isprăveau, Melios n-avea cînd să știe. Nu exista fereastră, nici nu era nevoie. Animalele văd și noaptea. Slugile... nu trebuiau să vadă nici ziua. Stăpînul era mulțumit că slugii îi era frig. „Dacă îi este frig, nu doarme — zicea. Dacă doarme el, trebuie să fiu eu treaz."

Stăpînul avea o soră. O cucoană frumoasă care plecase din sat cu muzică și dans și se înapoiase după puțin singură. Nu știa ce i s-a întîmplat. Auzea numai că se spunea despre ea că „s-a măritat rău". Ei îi era milă de copil. De multe ori îi da cîte o smochină sau o migdală — așa cum dai iarna păsărelelor să ciugulească firimituri. În timpul cînd zăpada era mai mare și vacile nu ieșeau la păscut, sora se uita mereu neliniștită spre staul.

— Sărmanul... — zicea fratelui ei.

— Ce mai e? Ce s-a întîmplat? Întreba acesta. Iar ai început cu compătimirile!

— Nu se sălbăticește așa, singur?

— De ce „singur"? E cu viței, cu bălegarul!

— Da, dar îi e frig!

— Măcar de-am avea și noi căldurica pe care o are el! Bălegarul e cald ca spuza din vatră. Mai sînt și vacile. Răsuflarea lor e ca baia de abur. Lasă-l pe văcar și gîndește-te mai bine în ce hal ești tu.

Soră-sa intra atunci în casă și se pornea pe plîns.

Era în staul o vacă ce-și pierduse vițelul. Îl luase apa în timpul unei inundații. Lîngă vaca asta se ducea Melios să se ghemuiască atunci cînd îi era tare frig. Vaca nu numai că-l lăsa lîngă ea, dar chiar îl și pieptăna în legea ei, lingîndu-l.

Își reamintea acum de vaca asta. Acum cînd îl prinsese iar frigul, ar fi avut nevoie de căldura și dragostea ei. Să-i simtă răsuflarea lîngă urechea lui. Avea răsuflarea caldă ca a unei mame! Melios mergea de-a lungul rîului. În urechi îi stăruia glasul neliniștit, desperat al lui moș Anesti, cînd alergase după el.

„Ce suflet! Cît e de îngăduitor, cît e de bun moș Anesti! Numai tușa Areti e rea de n-are pereche!"

Mergea pe malul rîului.

«La școală au început lecțiile de după-amiază. Avem religia. Și muzica. Profesoara, cu vocea ei melodioasă, cu privirea ageră, bate tactul cu linia... „Și-acum iarăși de la început, copii. Dacapo!" »

O fi terminat acum și sînt în recreație. Cadras e absent.

Unde se duce așa în neștire? Rîul ăsta nu se sfîrșește, de-ai merge și douăzeci de ani. Dar încotro merge? Încotro? Se va întuneca. Și astă-seară va fi mai întuneric ca oricînd... I se face somn. Ar vrea să doarmă.Staulul vacilor e departe. Atît de departe încît are impresia că așa ceva n-a fost decît prin cărți.

Rațele nu se mai bălăcesc în gîrlă. Și-au spălat bine-bine picioarele, și le-au uscat, iar acum au intrat în cotețele lor. Își aminti de tovărășia lor de odinioară. Mai era un cățeluș și un țigan. Ah! El, da!... Bitros, prietenul său. La el trebuie să se ducă. Numai el i-a mai rămas. Casa n-o știa. Dar îl va conduce rîul la ea.

E în mahalalele de sus, asta își amintește bine. I-a spus limpede. Își întinsese mîna lui neagră și-i arătase casa. Se depărtase, și tot mai continua să-i arate casa.

Acum își aminti cît de bun era și ce prietenie legaseră. În cîteva minute deveniseră cei mai buni prieteni din lume. Copilașul lui Bitros avea burtica neagră.

Alții nici nu vor să vadă astfel de copii. Își scot limba de-un cot după ei și scuipă. Fac: ptiu! și își încrețesc obrajii făcînd ochii mici. Îi numesc dănciuci, cine știe de ce. Cînd îi întrebi de ce, se supără. Ce-i aia „de ce"? îți răspund. Dănciucii sînt dănciuci și atît. Animalelor de ce li se spune *animale?* Se mai întreabă cineva „de ce?" Nu. Atunci taci din gură! Li se spune dănciuci pentru că sînt dănciuci. Asta-i! Prietenul său, țiganul, știe asta. Își mîngîie pieptul gol și rîde. Un țigan are să se necăjească de atîtea necazuri, încît dacă s-ar supăra pentru fiecare din cîte-i vin pe cap, ar fi trebuit să dea ortul popii pînă acuma. Li se mai zice și că sînt „murdari", pentru că poartă cămăși negre...

Melios ajunse la piatra unde îl dusese atunci țiganul, ca să-i arate coliba lui. De-aici se vedea grămada de tizic pe care îl ard ca să se încălzească, și ca să-și gătească mincarea. Se apropie încet. Umbra-i tremurîndă apăru în ușă.

Micuțul de pe „căluț" se opri din rîs și arătă cu degetul. Bitros se întoarse cu fața spre ușă.

— Hairola! Ce s-a întîmplat? și își întinse palmele spre oaspete, întrebînd: Tu ești, Geambekiris? Poftim, bre. Mer habar[1]. Vino înăuntru. Fumul asta te orbește... da' nu mănînca pe nimeni.

Dar deodată se răsuci ca o sfîrlează.

— Vai... Unde l-am vazut eu pe-asta? strigă cu glasul lui duios Bitros. Tatucule, ia vino-aici!

[1] Salut musulman (n.t.).

Ah! Berbecelule! Fomeie! Vino, pasarica mea! Dudu! Lasa ciurul. Avem mosafir. Uite c-a venit! Melo... Stai... stai... Uite și copilașii! Îs cam golași, da' nu-i nimic. Cel mai mic e asta. Trage la musteți! Oh! Dudu! Iata-l! Vino! Stai! Tot ce-i al meu e și al tau... Noua sa ne dai iubire. Asta ne-ajunge. Berechet! Bre, stai! Ai muncat? Lasa, noi dam muncare! N-ai mai putut, ei? Ha-ha-ha!... Învațatura rea este! Ți-am spus! Te umpli de țiple. Și creierul tot așa. Și frumosul creier al tau îl pierzi. Cușcuș munci? Ah! Ce bun e! Ha-ha-ha!... Uite-l! E prietenul meu! Hii, ce prieteni buni sîntem noi! Nu-i așa? Acolo jos pe rîu. Adevarat, nu? Spune acum „buna seara" la copilași! Ăsta-i cel mai mic! Nu-ți fie teama! N-ai înca musteți! Știe sa traga de ele! Oho!

Femeia își puse fusta să-și acopere picioarele negre și veni să pună mîna pe capul lui Melios. Așa cum i-l ținea, îl întoarse spre ea și-l întrebă:

— Tu faci pocnitori?

Melios înțelese ce-l întreba ea. În oraș era la modă așa ceva. Din trestie, copiii făceau un fel de trompă. O umpleau cu cocoloși de hîrtie muiată în scuipat și aruncau în țigani.

— Nu... — îi spuse.

Dudu îl privi adînc în ochi:

— Faci batjocura la țigani?

— Nu... — mai zise Melios.

Bitros se supără. Cînd se ridică, se lovi de tavan:

— Ah! Dudu, șerbetul meu... Ce-i spui tu prietenului meu! El e un dumnezeu! Iubește rațele, șerpii! De ce superi pe el?

Țiganca îi arătă copilului tavanul scund și afumat:

— Uite... — i-a zis. Așa mi-au înnegrit ficatul. Vino, aci am o trestie. Am să-ți dau să-mi faci și mie o pocnitoare. Da' nu afara, nu-i așa? Aci

faci! Afara nu. Acolo încep toți dracușorii cu „țiganco". Tu rîzi de țigance?

— Nu!

—Faci haz? Atunci fa! Însă aici, da? Nu afară! Afară toți la un loc, te zapacești!

— Se joaca! zice Bitros. Nu-s ei de vina. Au necazuri acasa. Tetea-al lor n-au sa le cumpere jucarii! Ei vor sa se joace cu „țiganii". St! acum, lomeie. Vino sa facem acum cușcușul, sa-i dam muncaric. Hai, vino! Stai! Melo! Aici, aici! Te supara fumul? Stai colo!

Țigănușii se tîrîră cu burticile lor dezvelite spre noul sosit și începură să-l pipăie. Îi zîmbeau chiar lui Melios, de parcă ar fi fost frățiorul lor mai mare.

După puțin, cînd Bitros îl privi pe Melios, îl văzu plîns.

— Hm! făcu el cu alt glas. Ai vazut ce face cu ochii duman[1]!

Bitros își întoarse fața și puse pumnul la ochi, ca să-i șteargă.

— Ah, duman-duman! mai zise el.

De toate astea, femeia lui Bitros nu află nimic.

[1] Fum (n.t.).

CAPITOLUL III

Un nouraș de fum cu miros de fasole iese din subsolul lui moș Todos. O să bea zeama ca să se încălzească și apoi vor mai pune apă ca să se facă mîncarea. De-abia de cîteva minute s-a făcut ziuă. Bate vîntul. Rîuleț sub plopi curge speriat. Pomișorii suspină și-și pierd frunza.

Bătrînul rămăsese pironit, privind frunzele așternîndu-se. Așa se făcu a nu auzi niște pași ce se apropiau. Se întoarse deodată, duse mîna și mîngîie pletele celui sosit.

— A... — făcu. Tu ești? Ei, ce face mieluțelul nostru, cumetre? Bolnav, da? Bîntuie, vezi, frigurile! Ce să-i faci! Răbdare! Mă uit și la timpul ăsta! Să iei seama. Nu intri? Te văd cam necăjit.

— Sînt!

— Ei, ce s-a mai întîmplat? Să-ți dau puțină zeamă? E bună cică pentru ficat. Așa spun unii. Pentru noi însă e bună la portofel.

— Să vă aduc o legăturică de ceai de munte? zise Anesti.

— Ceai de munte... un balsam! Dar... nici tu n-oi fi avînd cine știe cît.

— Ce tot spui, cumetre? Parcă-l cumpăr? Cu mîinile astea l-am cules.

— Ei, dacă nu-l cumperi... atunci bine!

— L-am cules cînd m-am dus după lemne.

— Dacă-i așa, atunci bine. Pentru că cel cumpărat... în primul rînd nu merită. Plătești cu pielea dacă e să-l cumperi. Da' ce s-a întîmplat?

— Copilul...

— Ei, ce-i?

— L-am pierdut!

— Nu mai spune! Cum a fost? Nu cumva l-a supărat cineva? Ei, ce pot să-ți spun, au văzut multe ochii mei. Copii și copii! Fel de fel de soiuri, dar plîngăreț ca ăsta, n-am mai pomenit! L-ai supărat cu ceva?

— Eu?

— Atunci bătrîna ta! Da? Am înțeles. Lumea a fost făcută de bărbați, iar femeile au stricat-o.

— N-ai văzut dacă a venit ieri, la lecțiile de după-amiază?

— Nu, n-a venit! Nici ieri, nici alaltăieri! Dacă ar fi venit, l-aș fi văzut! Da, ochii îmi sînt ațintiți la cei gălăgioși și păguboși. Mai arunc eu ochii și-n-spre el. Nu pentru că mă tem să nu-mi facă vreo pagubă, doamne ferește! Doar așa, am grija lui, pentru că... e puțin cam bolnăvicios. Hai, vino înăuntru. Stai să-ți aduc un scaun, să stăm aici, lîngă focșor. Și bătrînica mi-e puțin cam bolnăvioară. O doare mijlocul, sărmana de ea! Cum s-o scoată la capăt cu o căsoaie ca asta! În fiecare zi scoatem două sute de ocale de pămînt. Să vezi noroi, cumetre... N-ai văzut atîta de cînd ești! De unde atîta noroi, atotputernice?

— Eh... vine iarna, cumetre! Pămîntul e ca o papară. Nu mă întrebi pe mine ce lupt cu noroiu' ăsta!

— Ah, tu nu-i cunoști, cumetre, nu-i cunoști pe drăcușori. Tu spui ce-ți grăiește inima ta cea bună. Dar ei, dacă n-au noroi, iau pămînt și apă și fac noroi!

Moș Anesti se minună: Ţţţţţ!

— Ia privește colo, te rog, colo-n curtea școlii. Vezi? Pămînt gras, mărunt, ca o spumă. Dacă-l cerni, nu găsești o pietricică. Ei, de unde găsesc ei pietre, poți să-mi spui? Bolovani, frățioare! Parcă i-ar aduce din munți! Mi-am pierdut mințile. Eu, cumetre, să mă ierte Dumnezeu, dar am ajuns la un gînd!

— Care, cumetre?

— Ăsta: sau nu există Dumnezeu, sau, dacă există, e numai pentru noi ăștia marii! Celor mici le poruncește dracu'!

— De ce nu-ți schimbi meseria? Am vrut eu de mult să te întreb.

Moș Todos se ridică de pe scaun.

— Eh... aș fi vrut, cumetre, pe Dumnezeu care ne ascultă acuși, că am vrut! Dar nu pot, nu pot, cumetre, nu pot! Am să mă veștejesc încet-încet, ca și ciocîrlia ce moare atunci cînd o ții închisă în colivie. A ajuns ceva de care nu mă mai pot lipsi!

De afară se auzi un zgomot ușor. Apoi un „bună-ziua" speriat. Un copil rămase în ușă. I se părea că înăuntru era ceață. Ajuta la asta și aburii de la fasole! Nu-l înțeleseră ce zicea.

— Și prin somn te-ai gîndit la școală? se înfurie moș Todos. Fie, vino încoace! Vino, să te încălzești! Să vedem care-i ăsta, Doamne iartă-mă, așa de dimineață?

Copilul se apropie. Atunci rămaseră amîndoi muți. Cu hainele mototolite rău, palid de nedormit, sta dinainte-le pricina tristeții lor: Melios.

Moș Todos ieși numaidecît afară să-și sufle nasul cu zgomot. Trăgea de el și sufla și nu mai isprăvea.

Cînd se înapoie, îl văzu pe copil ghemuit la pieptul lui Anesti, iar acesta, mut, neputînd scoate o vorbă. Auzea ce se spunea, dar nu vedea — „l-a împietrit durerea".

— Haide! Uite-l! zise administratorul. El era! Ai văzut? Iată, asta-i! Așa!

Ce era „asta"? ce era „așa"? Moș Todos vorbea și nu înțelegea nici el ce spunea.

— Să te duci la... tuși-ta, cum o cheamă, cumetre Anesti, pe tușa lui?

— Areti!

— Să te duci la tuși-ta Areti. Cum umbli noaptea pe ulițe? O să te mănînce stafiile. Tu știi ce de stafii sînt pe-acolo? Nu știi! Ia, întreabă-ne pe noi, bătrînii, pe noi, care știm! Hii, era cît pe-aci... cît p-aci să rămîn fără grai! Uite, pe Isus Cristos, care ne-ascultă, îți spun! Tăceți acum! Asta a fost! Tăceți, s-auzim ce-i sus. Aud de mult. S-a întîmplat ceva sus!

Se aplecă, își puse ghetele — vechi de nu mai semănau a ghete și ieși bombănind: „Ce s-o fi întîmplat sus?" Își pusese în chimir și cheia de la ușa cea mare.

— Uite, privește — zise moș Anesti, cînd rămase singur cu copilul. Și scoase din buzunar niște plicuri închise. Scrisori! Unde mergeam, lăsam cîte una! Ei, vezi! Nu m-ai învățat degeaba!

Melios le luă și le ascunse în sîn, fiindcă moș Todos se înapoia. Era furios. Mustățile îi tremurau.

— N-am spus eu că s-a întîmplat ceva?

— Dar ce s-a întîmplat, cumetre?

— Închiseseră un cîine.

— Nu mai spune!

— Eh, poți să-ți închipui! Și parcă era un cățel? Nu! Coșcogea dulăul. Cum de nu s-a năpustit asupra mea? La fel mi-au făcut și anul trecut!

— Acum unde-i?

— A fugit, a zbughit-o-ncolo, spre gară, parcă s-ar fi grăbit să nu piardă trenul.

Anesti sta și-l privea.

— Nu pot pricepe — zise — ce cîștigă ei făcînd isprăvi de-astea?

— Două palme la fund! Ce să cîștige? Așa-s făcuți. Satana s-a vîrît în capul lor și-i cîrmuiește! Tu n-ai fost copil? Ai fost! Și eu la fel. Făceam noi trăsnăi dintr-astea? Nu!

— Eu zic, cumetre, să te lași păgubaș de administrația școlii și să te-apuci de altceva! O pîine și un pumn de fasole, oricum, ai să scoți pentru tine și pentru babă.

— Nu! Pe inima ce-ți bate-n piept, nu-mi mai pomeni de asta! Spune-mi să mă duc pînă la Stambul desculț și să mă-ntorc de-acolo precum am plecat. Leagă-mă de-un par la soare, uns cu magiun de struguri... Am să rabd. Dar să plec de-aici! Nu mai spune așa ceva! Nu pot!

— Bine, bine... Te-nțeleg. Mi-ai mai spus-o adineauri. Ei, e timpul să mă duc și eu la gloabele mele. Numai ai grijă de copil. O să facă lecția și-apoi acasă. Ei, Melios?

— Nu... — zise liniștit copilul.

— Ce?

Anesti se-aplecă să-și ia căciula.

— Mă așteptam! zise moș Todos.

— Sufletelule! făcu moș Anesti, numai rugăminte. Privirile îi erau înlăcrimate.

— Te înțeleg! se amestecă moș Todos — dar n-ai să reușești nimic cu el. Lasă-l acum. Pe-ăsta nu-l întorci cum nu poți face rîul să curgă spre izvoarele lui. Ăsta acasă nu mai vine. Ah... de ce le înțeleg pe toate atît de lesne? Mamă, mamă! spuse ca pentru el Todos. De ce m-ai făcut să cunosc inima omenească? Cumetre, lasă-l! O să-l rog eu. Vino-ncoa', Melios. Hai, fi cuminte! Uite, am soba caldă și smochine! Sînt niște smochine pe care nu le dau decît celui pe care îl iubesc! Numai să nu ne miroasă directorul. Pentru că tot mereu mă întreabă care copil e bun și care-i scan-

dalagiu. „Spui ori nu spui?" mă-ntreabă directorul. Dar cînd e unu' ca tine, n-am ce spune. Ce, sînt Iuda? Nu. Ia zi-mi tu mie: las eu pe vreun alt drăcușor să se încălzească atît de mult la pirostria mea? Nu. Te-am luat eu vreodată de ureche să te duc la director? Să-mi spui... te-am dus? Nu. Zi!

— Nu... Dar nici pe ăilalți nu-i duci!

— Ce?? Hm! Nu-i duc! Dar ce, în fața ta vrei să-i duc? Îi duc pe-ascuns. Știi doar cît de rău sînt!

— Ba nu ești! îi spuse copilul convins.

— Ia ascultă! Mă știi tu pe mine mai bine decît mă știu eu singur? Ia te uită la el! Vorbești așa fiindcă nu mă cunoști! Știi tu pe cîți i-am ars eu? Stai! N-ai văzut pe nimeni cu notă „proastă" la purtare? Ei, eu i-am dat-o. Ia-ți acu' smochina. Știu c-ai s-o iei...

Copilul n-o luă.

— ...numai dacă nu mă mai iubești, n-ai s-o iei.

Melios o luă.

— Ah, mamă, mamă, de ce pricep eu atît de bine sufletul omului? Pe moș Anesti nu-l iubești? Mărturisește cinstit! Spune! Nu-l iubești?

— Ba da.

— Iată! Și pe-asta am știut-o! Lasă, cumetre. Dacă ne iubește pe amîndoi, atunci totul e limpede! I-a făcut ceva bătrîna ta! Ah, le cunosc eu pe-astea, le cunosc! Bre-bre, bre... Cum n-au copii, asta-i miroase, aia îi pute! A-ah... le cunosc eu, sărman de mine, le cunosc! Ascultă, Anesti! Ăsta acu' acasă nu-ți vine. Degeaba îți pierzi timpul. Dacă ai vreo soră, vreo nepoată, în sfîrșit, una de-a ta... du-l acolo... și-apoi vedem noi. Da?

— Asta am să și fac. Miine chiar am să mă ocup de treaba asta. Dar astă-seară unde o să stea?

— Lasă-l. Am să-l țin aici!
— Eu mă duc la Bitros! zise copilul.
— Cine-i ăsta? întrebă acru moș Todos.
— Prietenul meu!
— La prieten ai să te duci sau rămîi la moș-tu?
— Nu pot pleca de la Bitros fără să-l vestesc! Mi-e prieten!
— Bine. Spune-i. Și dacă crezi tu, rămîi și peste noapte la el, dar începînd de mîine, te duci în casa pe care o să ți-o găsească moș-tu! Ne-am înțeles?
— Da!

Cînd rămase singur, Melios se duse devale, la rîu, și deschise una din scrisorile lui moș Anesti. Biata scrisoare! În loc de cuvinte erau scrise linii, numai linii și numele „Anesti Calioritis", dar ce scrisoare lungă și emoționantă!

Mai deschise una. La fel. Încă una, tot așa. Toate erau la fel... Scrisori lungi, duioase și emoționante.

CAPITOLUL IV

A furisită iarnă, aici, în oraș! Mușcă fără milă. Rîurile curg necontenit, n-au inimă să vadă nimic. Curg grăbite, mohorîte, voind să se prăvale cu un ceas mai devreme în mare și să se cufunde în ea. N-au timp de nimic altceva. Ce urît a devenit orașul! Din coșuri ies fumurile speriate. Întreg orașul e doar tristețe. Cîte o stăncuță, scormonește ca țigăncile prin gunoaie. Fură cîte o treantă și-o duce în cuib. Păsări urîcioase, cu țipăt ascuțit, sarcastic, au cap cenușiu și pliscul din metal prost. Noaptea întreagă se ceartă pe acoperișul tău. Cu oamenii n-au discutat. Cel mult cu cîte o gospodină, cînd îi fură acesteia săpunul. Nici cu vrăbiile n-au prea multe de vorbit, chiar dacă ciugulesc pe aceeași miriște. Între ele, însă, se ceartă ca niște cumetre. Ce au de împărțit? Cine știe! Au poate vreo moștenire, pentru că generațiile tinere se adăpostesc sub același acoperămînt cu părinții lor. Ginerii și miresele nu se împacă însă cu așa ceva, fiindcă le strică huzurul. Pe urmă mai sînt bătrînele care trăiesc din gîlcevi precum se hrănesc din mîncare, și unde mai pui frigul și bătrînețele!

Nimeni nu vine sub acoperișul lor ca să le împace. Astfel că se străduiesc singure să se chiver-

nisească. Streşinile adăpostesc păsările de toate vîrstele. Sub acelaşi acoperiş poţi găsi cinci generaţii: de la cele mai bătrîne pînă la boboci. La minte, însă, sînt toate la fel. Cînd sînt treze, zici: „Uite, ăştia-s bobocii, astea-s bătrînele!“ Dar cînd dorm, toate sînt bătrîne şi urîte.

În casa nouă unde se găsea, Melios nu se împrietenise cu aceste păsări, dar ştia de ele. Se făcea că uită pe pervazul ferestrei cîte un puf de lînă, niţică pîine mucegăită, o frunză de tutun, o ceaşcă spartă... Şi ele îi făceau hatîrul: scufiţa bătrînei, dacă o lăsa uitată pe undeva, o luau şi pe ea. Într-o zi înşfăcară chiar ibricul de cafea.

Era şi o stăncuţă gulerată şi pătată cu negru, pesemne că furase vreo sticluţă cu cerneală. Era vecina lui Melios şi o cunoştea mai bine decît pe celelalte. O şi botezase: „Fachiola“. Se gîndea într-una băieţaşul de ce o fi păsărica asta atît de hoaţă? Întreba pe bătrîna, gazda lui, care sta mereu bosumflată. De mulţi ani nu mai era mulţumită cu sine şi nimic nu-i mai intra în voie.

— Mamă Strigo! îi zise într-o zi Melios. Iar a venit hoaţa ceea de stăncuţă şi-a şterpelit un nasture!

— Ce să-ţi fac? răspunde bătrîna botoasă. De ar fi o cumătră, i-aş cere ce mi-a luat. Unde ţi-au fost ochii?

— Nu înţeleg ce face cu atîtea lucruri?

— Poate-o fi avînd fete?

— Şi ce dacă are?

— Cum „ce dacă are“? Le găteşte zestre. Aşa-s mamele! strînge, adună... îi face fetei ei zestre şi vine pe urmă ginerele şi-o dă pe uşă afară pe soacră-sa!

— Fata ta nu-i cumsecade? o întrebă Melios, care îşi şi făcuse o părere despre ea.

— Cît a avut nevoie de mine, a fost... Acum, cînd am eu nevoie de ea, e rea. Nu-i nimic! Nu

blestem! O să aibă la fel de la copiii ei. Sînt sigură de asta!

— Da, dar dumneata ai spus că ginerele e de vină!

— Așa ți-am spus? Am greșit. Ea îl pune. Dar nu mă necăjesc de-atît. Sînt liniștită. O să-i facă și fiică-sa ce-mi face ea mie.

Vreo două stăncuțe intrau și în odăița lui. Le dăduse voie, dar, ce vrei, erau păsări nerecunoscătoare. Intrau, îi întorceau cămăruța cu fundul în sus și pe el nici nu-l băgau în seamă! „Dacă ăsta nu ne face nimic, înseamnă că-i mort" — ziceau. Niciuna nu se gîndi că poate-i „bun", „îngăduitor", niciuna...

Miroseau toate ca niște bătrîne nespălate. În stomac aveau fără doar și poate vreun stîrv. Nu se poate să miroasă atît de urît trupul cuiva dacă n-are în el un cadavru.

Unele erau leneșe. Mîncau și se plimbau de colo pînă co'o. Mîncăcioase și rele gospodine. Sau poate erau văduve sau fără copii. Nu cărau niciodată nimic la cuibul lor. Tot ce găseau, înghițeau. Se urcau apoi pe cîte o cracă, trîndăveau și se spîrcîiau. Se mira copilul... N-aveau nici o treabă? Așa își treceau viața? Cu lenevia și cu somnul?

Se duse iar la babă. Ea trebuia să știe.

— Spune-mi, mătușică, ele nu fac ouă?

— Cum ai spus? Dar ce? Pot toate să facă ouă? Bătrînele nu fac.

— Și ce fac bătrînele?

— Mănîncă și stau degeaba ca mine! Mănîncă, adică, dacă au ce, pentru că cele mai multe nu găsesc și mor de foame!

— Dar nu le dau fetele lor?

— A'e lor or fi ca a mea! Ca Urana! Dar fii fără grijă! La fel au să pățească. Toate se plătesc pe lumea asta!

— Parcă am vrut să te mai întreb ceva...

— Și de ce nu mă întrebi ? Le știu pe toate !

— Limbă n-au... Cum se înțeleg ? Numai cu „ca-a" ? Cum se înțeleg ?

— Cu acest„ ca-a" ? N-ai grijă tu ! Le ajunge și-i chiar prea mult. Un „ca-a" înseamnă „vreau mîncare". Doi „ca-a" înseamnă „vreau să zbor". Trei „ca-a", „pleacă după capul meu ! Eu am găsit prima șoricelul ăsta mort !"

— Bine, dar altceva nu-și mai vorbesc ?

— Toate celelalte sînt de prisos ! Atîta le ajunge. Fiică-mea bombăne toată ziua și nu obosește. Ce cîștigă ? Să zică mai bine : „Pleacă, mamă ! Nu te mai vreau !" Eu am să înțeleg. Dar n-o spune !

Fata ei era o scandalagioaică, o nepieptănată, care toată ziua se învîrtea prin casă și drăcuia. Toată ziua. Și nu numai că nu se sătura de înjurături, dar i se deschidea parcă pofta și mai mult. Pe Melios încă nu-l luase în primire, nici n-ar avea de ce. Moș Anesti îi plătea bine și chiria, și mîncarea. Era o femeie înaltă, vînjoasă, umbla ca o furtună, și fața-i era roșie ca un măr. De rochie i se agățau ca strugurii, doi copii. Bărbatul ei era adus de umeri, tăcut și gălbejit. Melios nu i-a auzit niciodată glasul. Poate că nimeni altul nu i l-a auzit. Urana îl avea ca ajutor. Îl trimitea de colo pînă colo ; îi comanda cu glas puternic, iar el lăsa capul în jos și se ducea scoțînd sunete jalnice, ca scheunatul ciinilor.

Bietul de el nu stătea de vorbă nici cu Melios. Îi era frică să-i spună și bună seara, ca să nu-l ia la ochi nevastă-sa. Nici cu soacră-sa nu schimba nici o vorbă. Numai cînd Urana se ducea în pivniță, se apropiau unul de altul, speriați, și-și spuneau cîte o vorbă încet, cu urechea ațintită spre scară. Bătrîna zicea : „Pst ! Pst !", iar el dădea din cap. Sau își încrucișa mîinile și făcea : „Ah ! Ah !"

Pe copilaşi tatăl nu-i certa niciodată. Numai mîngîieri şi cîntece. Vocea-i era ca clopotul de la mitropolie cînd bate pentru vecernie.

Viaţa în casa aceea era foarte agitată. Cînd se scula Urana, credeai că s-a ridicat vîntul dinspre miazăzi. Se scula dis-de-dimineaţă. Da de mîncare găinilor, războindu-se cu cele străine. Căuta în fîn şi venea sus cu vreo cinci-şase ouă, calde încă, şi cu fire de fîn lipite pe ele. Începea pe urmă, ca o adevărată juncană, să se joace cu viţeluşii, mîngîindu-i şi alintîndu-i fel şi chip. Cînta şi arunca şi cîte o privire sălbatică spre uşa de jos, ca nu cumva să apară bătrîna. Un ou i-l oprea lui Melios — aşa se înţelesese cu moş Anesti. Dar întotdeauna îl alegea pe cel mai mic. Melios nu ştie însă să fi mîncat un ou într-o iarnă întreagă. I-l da pe ascuns babei, că pe ea o hrănea numai cu papară.

*

— Oraşul ăsta — zicea baba — are cerul găurit, de-asta picură toată iarna. Către amiază mai înceta, însă dimineaţa, întotdeauna ploua, ploua. Melios n-avea haină de ploaie — asta-i mai lipsea. Baba îi născoci ea una. Îi dădu un sac, făcut ca o glugă, şi-l sfătui să meargă pe lîngă case, pe sub streşini. Nu-i era de nici un folos. Picioarele tot ude îi erau. Pantofii îi luau apă, iar Melios aştepta ziua de sîmbătă ca să se ducă la moş Anghelos şi să i-i cîrpească. Moş Anghelos era deştept, însă bănuitor şi se răstea la copii. Fiindcă era şchiop, nu lăsa să se apropie de el pe niciunul, pentru că îi era teamă să nu-l batjocorească. Îţi spunea vorbe de părinte, dar ţi le zicea răstit, parcă te-ar fi certat, şi-asta ca să te facă să-l respecţi. Cînd lua în mînă pantoful lui Melios, primul lucru pe care-l făcea era să fluiere.

— Fiu-u! făcea. Pe-aici, dragul meu, trece un rîu întreg, cu toate pîrăiaşele lui. Cum eşti în stare

de așa ceva, măi meștere, sărmane? Mîncător de tălpi ce ești! Te lasă ai tăi nemîncat? Intră în colibă, că afară ai să te faci ciuciulete.

Avea o sfoară, o uda cu scuipat, o da apoi bine-bine prin ceară și o trecea prin urechea acului. Sau lua cîte un pumn de cuișoare și le mînca.

— Vrei și tu? îl întreba pe copil. Fac cinste. Sînt foarte hrănitoare. Dă-mi pantoful să văd unde l-ai mușcat. Nu, nu te vreau atît de lacom. Vai-i-i! Păi tu le-ai ros și ciolanele! Hei, n-am spus eu, chiar așa ai făcut!

— Nu se poate drege?

— Se drege! Se drege, dar trebuie să-mi pierz o noapte cu ei. Lasă-i aici și vino mai tîrziu.

— Nu... — se încăpățîna Melios.

— Nu? Ia te uită ce ambițios! Și de ce, mă rog?

— Așa!

— Ia te uită! Și de ce?

— Așa!

Cizmarul fierbea. Lua un pumn de cuișoare, le băga în gură și apoi le scuipa cîte unul. Lovea cu ciocanul atît de tare în banc, încît credeai că-i cutremur. Era furios. Pînă la urmă sufla de vreo două-trei ori tare, și-i zicea copilului:

— Stai jos! Fie! Facă-se voia ta! Dar cu d-astea ți se strică firea. Știu. Știu ce trebuie să fac, dar n-o fac. Am mai văzut eu unul nervos ca tine! Știu eu ce vă trebuie! Dar nu-i treaba mea. S-o facă părinții voștri. Nu te supăra că zic așa! Știu că nu ești tu de vină! De vină-i soțietatea. Dacă nu era ea de vină, tu ai fi avut acu' a doua pereche de ghete. Și n-ai strîmba din nas cînd ți-aș spune să vii să le iei. E de vină, ți-am spus eu cine. Știi ce înseamnă soțietatea[1]?

— Știu... sfînta împărtășanie.

---

[1] Societatea — pe grecește se zice „Kinonia"; schimbîndu-i-se ortografia, se poate înțelege și sf. împărtășanie (n.t.).

— Fii atent și nu mai face pe deșteptul, că nu te prinde!

— Ei, ce înseamnă?

— Vrei să-ți țiu acum o lecție? Înseamnă... Vrei să mă încurci, văd! Drăcușorilor! Învățați două litere și credeți că le cunoașteți pe toate! Crezi că n-am habar? De atîta timp încerci să mă încurci. Soțietatea! Hei! Tu ai să mă înveți acuma ce-i aia soțietatea? Unu' frămîntă cu mîinile pămîntul și altul zice: „Fă-te ghem; să mă urc pe cal!" Mănîncă dreptatea săracului. La naiba! Unu' are buzunarele doldora de gologani, iar altul ca vai de el! Unu' n-are cu ce-și cumpăra nici tutun din ăl mai prost ca să-și mai uite de necazuri. Nu-i drept. Altu' are buzunarele pline de bani. Am să le umplu și eu pe-ale mele cu pietre! Ți-e gata pantofiul! Nu costă nimic. Tu să mă înveți pe mine ce-i aia soțietate! Du-te acasă, că închid. Poftim! Iată, lipsă de progres! Zece ani te ține învățătorul și tot te amenință cu bătaia. Te ia bou și te dă viteluș. Ah! dacă aș ști eu puțină carte! Nu multă. Nitică! Să am și-o cretă și cînd trec pe la porți să scriu: „Hoți!" „Hoți!" „Hoți!" Haide, acum! Du-te, că închid! Pe mine ai să mă înveți tu ce-i aia soțietate?!

CAPITOLUL V

Subsolul e plin de copii zgribuliți. Afară joacă ploaia. Genunchii copiilor sînt murdari de noroi înghețat. Sînt zile care te întristează. Moș Todos îi ceartă, parc-ar plînge. Copiii stau ghemuiți unii într-alții de nu se mai pot mișca. Unii intră la el în subsol, iar alții îi dau tîrcoale pe-afară, invadează bojdeuca bătrînului. Strigătele lui se aud de departe. Cei mai mulți, ca să „crească", ies în ploaie, fac pe căluții și adună pe pantofi tone de noroi. Curînd noroiul se întărește și se face una cu pantoful.

Moș Todos știe ce se va întîmpla și plînge de pe acum. Toate aceste grămezi de noroi le vor lăsa pe sub bancă. Și după ce vor pleca, o să-i trebuiască trei zile și trei nopți ca să poată scoate față dușumelelor.

În aceste zile subsolul miroase nu numai a fasole, ci și a ploaie. Acest miros ciudat, pe care-l simți în hainele ude. Moș Todos își pune degetele în urechi și se urcă pe o lădiță.

— Ssst! strigă.

Nimeni nu-i dă nici o atenție. Moș Todos ridică și mai mult glasul:

— Ssst, tăceți! Ascultați aici! Cine are haina mai udă să se apropie de sobă!

Toți care au haine vin mai lîngă foc. Moș Todos intră atunci în mijlocul turmei și ia pe cei care n-au haine pe ei.

— Cărați-vă! strigă. Cei care au haină să dispară! Marș! Așa faceți? Zgîrciților, iabrașilor! Și cu haină, și la foc, hai? Cei care aveți haine ștergeți-o! Am spus! Acu' să se încălzească păsărelele, cei care n-au haină de loc. Știu eu! Hm! Care are haină are și acasă foc. Sau greșesc? Nu, nu greșesc! Marș! Încă nu v-ați dus? Eu comand aici! Sau plecați, sau sting focul și vă cărăbăniți cu toții! Eu îs director aici! Marș! Ce-i aici? Gloabele lui satan!

Moș Todos avea înnăscut spiritul dreptății. Toate le făcea cam dintr-o bucată, cu otuzbirul. „Nu-s învățat" — zicea. Dar le făcea pe toate cu judecată. „Pe timpul cînd alții învățau carte, eu mă deprindeam să fur cuiburi. Și-apoi, pe vremea mea, era cam rușinos lucru să înveți și de-asta nu ne-am procopsit noi, ăștia de vîrsta mea. Dar... ascultați aci, nu știu ce vă spun acolo sus învățătorii, dar eu vreau lucruri cinstite. Auziți? Eu vreau sinceritate! Gata, am terminat!

— Și ce-i aia sinceritate? strigau șmecherii.

— Ce înseamnă sinceritate? Nu știți, hai? Cine să vă creadă? Uite! Sinceritate înseamnă, cam asta; cînd eram mic ningea, ca și acum, iar eu prăpădeam păsărelele cu un ciur sub care pusesem un vierme și tărîțe. Așteptam, pîndind după un măslin, clipa cînd venea sărmana păsărică să mănînce tărîța, ca s-o prind. Iar cînd mă întreba maică-mea, îi spuneam: „Maică Precistă, ce grea a fost lecția de azi!" Voi credeți că asta era sinceritate? Ei, nu! Asta era ceea ce nu se numește sinceritate.

— Și ce înseamnă sinceritate? mai întrebau iar. N-am înțeles nimic!

— ...le spui ce trebuie, le fărîmițezi totul cu de-amănuntul, ca să înțeleagă, și ei „n-am înțeles nimic"! Iată, nici asta nu-i sinceritate!

— Ce-i aia sinceritate? întrebau iar ștrengarii.

— Nu se mai termină recreația să vă trimit sus și să scap de belea? Toate le înțelegeți și vă prefaceți că nu! Vino tu încoa'! Ție îți spun. Melios te cheamă?

— Da.

— Nu ești tu cel care ai găsit acum cîteva zile pe stradă trei drahme și în loc să cumperi prăjituri, cum fac toți copiii, te-ai dus și-ai cumpărat creioane și caiete?

— Nu... — răspunse Melios. N-am cumpărat caiete. Am cumpărat prăjitură!

— Ei, iată! Asta înseamnă sinceritate. Haideți, acu' plecați de pe capul meu, să scap odată de voi! Clopoțelul! Unde-i clopoțelul, să vă pun pe fugă! Drăcușorii! Drăcușorii! Satane!...

*

În timp ce în subsolul lui moș Todos avea loc „seminarul", sus, în jurul sobei cancelariei, erau în toi bîrfelile pe care profesorii le numeau c o m e n t a r i i. Directorul era plecat la poștă. Profesorul de greacă lipsea, fiind răcit. El era ținta tuturor, din pricina acelui „idiom popular" al lui.

— Înțelegeți, deci, domnilor, mirarea — continuă Carlaftis — cînd, în loc de elevi mă găsii în fața unor ființe păroase ce urlau ca cei mai fioroși barbari.

— Și ce făceau, domnule colega? Dansau cu sulițe și arcuri? întrebă naivă Aglăița.

„Colegul" îi aruncă o privire severă.

— Dansul, domnișoară, era un fel de turbare, un fel de dans... concret, numai dănțuirea Isaiei este singura speranță prin care această școală să-și regăsească seriozitatea.

— Deci mă cereți în căsătorie, domnule colega? întrebă cu cel mai nevinovat aer profesoara de gimnastică.

— Nu, n-am de gînd să-mi transform casa în prăvălie de cosmetică. Nu!

Se făcu deodată liniște. Profesoara de gimnastică păli. Buzele-i roșii deveniră albe ca de pînză. Îi întreba pe toți cu privirea: „Nimeni nu-mi ia apărarea, domnilor?"

Scamvuras se mișcă pe scaun, palid.

— În general... În general... — încercă el să vorbească. Era imposibil însă să scoată un cuvînt mai mult.

— Nimeni, deci? mai întrebă o dată profesoara, cu ochii gata să i se umple de lacrimi.

Toți rămaseră într-o tăcere dușmănoasă.

— Chiar alaltăieri... — începu încurcat și tușind Scamvuras... Jean-Jacques Rousseau, în Contractul social... din păcate mă înșeală memoria. Indiferent însă. Cavalerismul, totuși, față de doamne, este o virtute impusă. Aș vrea să insist asupra cuvîntului „impusă". Nu vreau să mă ascund după Jean-Jacques... Părerea mea, domnule colega! Pe scurt... În fine, dezaprob purtarea dumneavoastră, întristat fiind...

Verva-i fu întreruptă de rîsete înăbușite. Deodată Scamvuras își dădu seama că situația lui era îngrozitoare. Domnișoara Aglaia îl lăsă și plecă fără să-i mulțumească.

Cînd rămaseră singuri, începură să necheze, fără să spună nimic clar.

Teologul întinse mîna după cana cu apă.

— Puțină apă, dragă colega... — îi zise. Iată, nerecunoștința personificată! Refuză pledoaria dumneavoastră dezinteresată. Sau greșesc?

Se auziră afară pași întăriți. Domnișoara Aglaia, fără un cuvînt, de furioasă ce era, se întorcea să-și ia „manșonul" pe care-l uitase.

Toți o urmăriră cu privirea, tăcuți. Profesoara de gimnastică înșfăcă „manșonul" și-și vîrî în el mîinile, teribil de nervoase.

Atunci izbucni protestul popii:

— Moda a invadat și templul acesta al învățămîntului! Blană la mîini... Scîrboasă modă! Unde s-a mai pomenit! Blană la mîini! A mai văzut careva?

Aglăița se întoarse și-l pironi cu o singură frază:

— Toți au văzut. Blană, însă, la bărbie n-a văzut nimeni! Ca să nu cadă, popa se apucă de barbă.

Se ridică atunci domol profesoara de muzică și tuși să-și dreagă glasul. Doamna Raul era o roșcovană veritabilă.

— Am evitat să vorbesc în fața ei... — zise — ca să nu-și închipuie că-i cerșesc prietenia. Vă este deja cunoscut tuturor că între noi totul s-a sfîrșit. Însă purtarea dumneavoastră, domnilor colegi, are caracteristicile unei, mă iertați, unei... tipice lașități.

— Ne ironizați! urlă ca turbat popa.

— Face pe ingenua! Asta-i tot! zise profesoara. Face pe ștrengărița! Asta vă displace. Poate că nici n-o prinde, dar nu-i o crimă!

— E o ingrată! mîrîi matematicianul.

— Bine că mi-ați amintit de prezența dumneavoastră, domnule Carlaftis! Ce-a devenit bunul și vechiul aliat al domnișoarei? Atît de repede s-a răcit entuziasmul dumneavoastră?

— Evident, exagerați! Fiecare are cîte un cusur și domnul Scamvuras un papion... Asta nu înseamnă că trebuie să fie obiectivul de fiecare zi al...

— Vă rog... — făcu înroșindu-se Scamvuras. Mi-e greu să fiu obiectul apărării dumneavoastră. În general... domnișoara Hloidu se... bucură și face uz de familiaritatea ce-i arăt. Prin urmare...

— Prin urmare, sînteți demn de mila noastră. De asta și tac.

— Mă așteptam să fiți de acord cu mine că domnișoara aduce o notă de viață...

— A unei vieți insuportabile! Da.

— De la femeie pornește răul! urlă părintele.

Profesoara se înroși.

— Mi-e silă să vă răspund! zise ea, în timp ce buzele-i păleau. Misoginilor! Ați adora toate femeile dacă ele v-ar da o cît de mică atenție! Știu eu de cînd domnișoara Hloidu nu se mai bucură de favoarea dumneavoastră!

— Admirabil! Vă țineți gura închisă!

— Și-am s-o țin atîta timp cît nu insistați s-o deschid! Numai dacă insistați...

— Eu insist! strigă părintele.

— Vă rog! zise matematicianul. Vă rog! Vă rog!... ridicîndu-și glasul. Nu vă privește!

— Privește însă ordinea morală! Și asta-i cel mai important!

— Faceți uz de sensuri cu care n-aveți nimic comun!

— Doamnă Raul, aveți datoria să vorbiți! strigă părintele.

— Ca să alimentez răutatea dumneavoastră? Nu!

— Sînteți datoare s-o faceți!

— Fie. Am să vorbesc, dar în toate privințele.

Furia teologului se potoli deodată. Profesoara luă catalogul și linia.

— Văd că nu insistați... — zise cu subînțeles. Tăcerea e de aur. Recreația a luat sfîrșit, domnilor. Nu știați?

Toți își stinseră nervos țigările în așa fel, încît fața de masă se umplu de cenușă. Unii uitară linia, alții catalogul. Pe scări, în timp ce matematicianul își sufla nasul — lucru ce ridica în picioare tot cartierul — se întîlniră cu directorul.

Privirea-i ageră prinse numaidecît că atmosfera e încărcată de praf de pușcă. Ochii lui spălăciți îl întrebară energic: „Ce s-a întîmplat?“

— Scînteia există în... permanență. Ocazia se va găsi!

— Știu. Materia cea mai inflamabilă...

— ...sînt eu! strigă părintele. Și-am să fiu, domnilor! Atîta timp cît aci domnește această dezordine! Și atît timp cît raportul pe care mi l-ați promis se tot amînă!

— Aveți răbdare! Toate se vor aranja! Vedeți, asta-i buba inevitabilă a liceelor mixte. Atîta timp cît există eleve, vor exista și profesoare!

— Asta-i... dacă există eleve! Dar de ce să existe, domnilor, eleve? Ce cîștigă omenirea dacă lemeile pierd șapte ore pe zi, umblînd ca niște tentații printre noi? Mizerabile timpuri!

Părintele plecă sărind scările două cîte două și intră pe prima ușă ce-i ieși în cale.

— Ați greșit! îi zise doamna Raul, care tocmai ridica linia ca să dea intrarea unui cîntec.

— Într-adevăr! zise el și ieși. „Într-adevăr am greșit... — continuă printre dinți, în timp ce trecea pe coridor. În loc să intru într-o clasă, am nimerit într-un café șantan!“

CAPITOLUL VI

In ianuarie apele înghețară. Cîmpiile erau ninse cu sticlă pisată. Ciori bolnăvicioase plîngeau amarnic. Îți degera nasul dacă nu-l înveleai. Pîrâiașele din apele de toamnă nu mai curgeau. Ședeau neclintite ca niște cristale, prin șanțuri, și nici Dumnezeu nu știa dacă avea să mai vină soarele să le topească.

Copiii își sufiau în palme în timpul orelor. Toată clasa se umplea de aburi.

— Nu merge... Nu merge... — zicea cu sfială domnul Scamvuras.

Ochii lui negri se străduiau să privească sever, dar nu reușeau. O cută străină îi brăzda fruntea, chiar între sprîncene. O împrumutase de la domnul Carlaftis, pe care-l vedea respectat de copii. „Nu există respect — se mîndrea el față de ceilalți colegi — există doar teama. Făcîndu-te temut, te poți impune. Cei care doresc respect vor aștepta mult și bine. După vîrsta de șaizeci de ani devin profesori respectabili. Și-atunci e prea tîrziu pentru că ies la pensie!"

Însă această cută a domnului Scamvuras striga de departe că nu-i a lui. De-asta și rîdeau copiii.

In astfel de momente găsea refugiu în catalog. Îl deschidea și striga primul nume ce-i cădea sub

ochi. Tot așa și-acum, deschise catalogul la mijloc și strigă un nume:

— Prinola... — zise, dar se rușină imediat. Să vină domnișoara Prinola... rectifică.

Velico își trase șorțul, îl aranjă și ieși la lecție. Ea singură făcea așa. De la catedră profesorul vedea această grijă și nu putea să-și dea seama dacă o făcea din timiditate sau din cochetărie. Anul trecut însă, își amintea că nu avea aceste gesturi. Prinola nu era încă, dar era desigur gata să devină „domnișoară". Răsfățată cum era, o aduseseră la școală cînd împlinise opt ani. Era cea mai mare dintre colegele ei și știa asta. Dar ceea ce știa și mai bine, era că ea e cea mai frumoasă. Vorbea cu o voce liniștită, gînditoare, oprindu-se de fiecare dată cînd trebuia găsit cuvîntul următor... atunci în acea pauză spunea cel mai mult. Te privea cu ochii mari, strălucitori, parcă ți-ar fi spus „nu m-ajuta, am să mă descurc singură, doar trebuie să-ți dai seama de asta". Locuia în aceeași casă cu profesoara de gimnastică, dar nu prindea nimic din strengăria ei.

În băncile din fund ședeau „perșii", repetenții de anul trecut. Au cu toții mutre sălbatice, își mănîncă unghiile, pun porecle colegilor și-și fac planuri pentru trăsnăile de mîine. Toți sînt „deștepți", dar nu înghit școala. Numai unul e liniștit și tot timpul distrat. Nasul îi curge ca o cișmea.

— Ce spune acolo excelența sa? întrebă profesorul.

— Da! spune Iaias.

— Adică ce „da"?

— Păi, uite, asta...

— Adică? Care asta?

— Așa... nimic!

— Bravo! Stai jos!

Copilul își freacă palmele. Stă jos, și numai la sfîrșitul anului se miră de ce n-a trecut clasa.

„Perșilor" nu le este frig. Înnebunesc pe cei din jur tot încălzindu-și mîinile, respirînd în palme, dar așa izbutesc să nu le fie frig. N-au timp și nici nu se gîndesc să le fie frig. Au de făcut atîtea ghidușii și să se lege de atîția colegi ai lor! Ieri, în ora de franceză, au adunat sîmburi de dafin, i-au pus sub tocurile de la pantofi rostogolindu-i pînă ce au început să șuiere groaznic. Nu s-a mai putut face lecția. A trebuit să vină moș Todos, care avea specialitatea să descopere „inovațiile" lor. Nu găsi nimic. Abia a doua zi de dimineață, cînd mătură, găsi un pumn de sîmburi de dafin, pe care îi dădu domnului Albert Anahoridis.

— Iată... — îi zise. Astea-s „fluierele" lor.

— De necrezut! strigă domnul Albert. Cu ăștia fluierau?

— Cînd îi pune dracul să fluiere, sînt în stare să fluiere și cu laptele mamei lor! A-ah, domnule Haralambis!

— Albert, te rog!

— Dumneata știi... Deci, domnule...

— Monsieur, te rog!

— A-a-a... domnule profesor. Un singur cuvînt franțuzesc mai pot să spun. Dar două deodată, nu reușesc.

— Trebuie, domnule Teodul[1], trebuie!

— „Trebuie" atît de multe, domnule profesor, încît nu știi care s-o faci mai întîi și atunci n-o mai faci pe niciuna. Să-ți fac un ceai? A pregătit bătrînica mea. A, iată, a venit și domnul Scamvuras!

Într-o haină scurtă, cenușie, cel sosit se apropie cu pași mărunți de ușa biroului și-i salută cu un „bună ziua" plin de sfială.

---

[1] Sluga lui Dumnezeu. (n.t.).

— Cam devreme astăzi, domnule Scamvuras! îi zise moș Todos.

— Vine ploaia!

— Iar? Oh, vai de mine! Iar au să-mi care drăcușorii tot noroiul! Nu-i așa?

Cei doi colegi rîd fără răutate și puțin rușinați. Au învățat să se înțeleagă. Slăbuți, binevoitori amîndoi, cu o politețe înnăscută și timizi, alcătuiau o pereche potrivită. Poate că asta îi și aducea diminețile așa devreme acolo, și nu „ploaia".

— Tocmai... — zise moș Todos domnului Scamvuras — vorbeam acum despre un ceiușor! Tot are băbuța mea focul aprins...

Domnul Scamvuras își căută atent buzunarul de la vestă.

— Nu... — zise timid și scoase o hîrtiuță ce făcu nara lui moș Todos să tremure.

— Am înțeles... — rîse vinovat bătrînul. Avem de-o cafeluță și cu „puțin" zahăr, și „puțin fiartă".

— Și pentru o cafeluță cu mult zahăr pentru moș Teodul — îi zise Scamvuras.

— Iar? protestă bătrînul. Iar mă tratați? Incetul cu încetul o să mă faceți egalul dumneavoastră. Ce sînt eu? Doar un muncitor!

— Toți sîntem la fel, moș Teodul, ființe ale lui Dumnezeu și victime ale sorții... — îi zise filozofic domnul Anahoridis.

— Ei, nu-i chiar așa, musiu kir Albert.

— Zi-mi Babi... — îi șopti „francezul". Cînd sîntem „entre nous", cred că putem să fim așa cum sîntem în realitate.

— Dacă nu încetezi cu „Teodul", kir-Babi, degeaba îți mai pierzi timpul. Rămîn la „musiu", chiar dacă s-ar isprăvi lumea. Nu zic bine? Mă duc acu' să fac cafelușele!

Plecă tîrîndu-și picioarele și tușind, spre subsol, să-i spună bătrînei, cu o voce în care tremura un pic de mîndrie:

— Adu ibricul! O să bem cafea, colo sus, noi, grupul nostru!

— O cam iei razna... — îi zise bătrîna.

— Haide! Haide!

Sus, „grupul" fuma.

— Încă o urcare a prețului! zise Albert, în timp ce-și scotea lama, ca să taie țigara în două.

— Dac-ar fi numai țigările!

— Și ceea ce e mai rău e... că ești nevoit să fumezi în fața lor țigări întregi. Ai aflat ce-am pățit?

— Da. Și cum s-a întîmplat?

— Se pare că mă urmăreau de mult și unul din ei a observat lama. Adică cel cu anteriu, popa!

— Da... Cum a fost?

— Nu bănuiam nimic... Cînd alaltăieri, în timpul recreației întîia, fiind vorba despre evlavie, domnișoara Hloidu...

Scamvuras se mișcă neliniștit pe scaunul său.

— Da... da...

— Dar mai bine să povestesc de la început. Vorbea colegul meu Golemis despre educație, și spunea că omul se formează mai mult singur decît îl pot forma alții și că rolul educatorului este de a îndruma și ajuta această formare, și nu de a interveni ulterior.

— Just!

— Părerea ta. Și a mea. Popa însă se făcu foc. „Așa ceva e împotriva creștinismului!" strigă el ca o hienă. Am îndrăznit, timid, să nu fiu de acord cu el. „Nu cred" — i-am zis, și-atunci din una se transformă în zece hiene. „Ce știți dumneavoastră? îmi spuse. Dumneavoastră nu sînteți ortodox; sînteți copt[1]. Da! Sînteți copt!" Interveni atunci profesoara de muzică: „Nu știți ce are

[1] Copți — sectă religioasă în Egipt. (n.t.).

în inima lui", îi spune. „Știu însă ce are în tabacheră!" Izbucniră toți într-un teribil vacarm. Ce știi tu? Acolo sus nu există milă!

— Niciunul nu ți-a luat apărarea? întrebă Scamvuras.

— Niciunul, da! Dar nu pot să spun și n i c i u n a.

— Înțeleg — adăugă Scamvuras — colega Hloidu!

— Da. Ea! Cu acel fel grațios al ei de a fi.

— Știu!

— Îi spune popii: „E preferabil să-și taie cineva țigările, decît să sfîșie ființe nevinovate!"

— Bravo ei!

— Da, dar nu știi ce-a urmat!

— Bănuiesc!

— A sărit popa în sus și-a început să strige: „Dumneavoastră n-aveți cuvîntul! Sînteți ateu!" Toți s-au scandalizat. Doamna Raul i-a cerut Aglăiței să retragă cele spuse. Dar ea n-a făcut decît „Pf!" și și-a ridicat un zuluf blond ce-i cădea în ochi. „Poate are dreptate sfîntul coleg", zise. „Ce tot îndrugi acum?" a țipat uimită muziciana. „Nu-l iubești pe Dumnezeu?" „Iubesc tot ce seamănă cu Dumnezeu, dar nu-l iubesc pe el personal". Și-l arătă pe cel cu sutană. A urmat furie, dezaprobare și groază. Popa a simțit nevoia imperioasă să se roage. Doamna Raul a rămas pînă la urmă tăcută. Domnul Carlaftis striga că ministerul a căzut în catalepsie. Iar ființa aceea îndrăzneață și demnă de iubire...

— Da...

— A coborît cu mersu-i mlădios în curte, ca să se întîlnească cu elevele ei!

— Este, într-adevăr... — vru să spună domnul Scamvuras, dar nu continuă, pentru că se sperie de ceea ce îndrăznise să gîndească.

Între timp sosi și moș Todos cu tăvița.

Cafelutele abureau și aroma lor făcea să se zbîrlească mustățile nerăbdătoare ale lui moș Todos. Rămaseră în cancelarie pînă către ora opt, tot vorbind ba despre una, ba despre alta, cu ochii ațintiți spre poarta școlii, pe unde amenințau, din clipă în clipă, să sosească drăcușorii de copii.

Deveniseră nedespărțiți. Vîrsta lor diferită nu ajuta acestei prietenii, dar asemănarea dintre ei o întărea. Domnul Scamvuras avea de strîns zestre pentru sora sa, a cărei vîrstă înainta. Iar zestrea, și ea, trebuia să crească în raport cu vîrsta: două sume „direct proporționale". Cu cît înaintează vîrsta, cu atît simți nevoia să crești și zestrea. Apoi erau de achitat datorii.

Domnul Albert avea și el într-un oraș îndepărtat o casă plină de bătrîni, un frate bețiv și cîte alte angarale.

— Strîngeți! strigă deodată moș Todos, care văzu intrînd pe poartă primul „inamic".

După puțin, cancelaria se umplu cu profesori, iar întreaga școală cu elevi. Moș Todos sună clopoțelul cu o severitate inutilă, iar lecțiile din prima oră de dimineață începură.

CAPITOLUL VII

Mai departe deci, domnișoară Prinola... — zise încet, de pe catedră, domnul Scamvuras fetei care era în fața lui.

— Da, domnule Scamvuras.

— E de ajuns domnule „profesor"... — o corectă vădit necăjit.

— Bine...

„Bine", și mai departe nimic. Această supunere binevoitoare îl stînjeni pe profesor. Fata asta era o enigmă. Nu-și amintea s-o fi văzut rîzînd la atîtea șotii cîte îi făceau lui elevii. Ce să însemne asta? De fiecare dată cînd colegii ei își băteau joc de profesor, ea îl privea cu tristețe. Îi era milă de el sau era tot o bătaie de joc la adresa lui, dar într-alt fel? Imposibil să n-o influențeze Aglăița Hloidu, cu care sta în aceeași casă. Fata asta, cu purtarea ei reținută, care se abținea de la orice batjocorire și cu teama ei inexplicabilă ce-o arăta de fiecare dată cînd o scotea la lecție, devenise pentru el un motiv de îngrijorare ascunsă. Pînă atunci, numai ochii lui Melios îl consolau prin înțelegerea lor sfioasă. Însă, neîncrezător cum era, nici în ei n-avusese încredere. Și, iată, acum încet-încet, fără ca nimeni să bănuiască, îi apăruse un nou aliat enigmatic la orizont.

Lui Scamvuras — fără să-și poată explica de ce — îi era teamă de ea mai mult decît de „dușmanii" săi. Pînă atunci acceptase totul cu acea indulgență dureroasă, cunoscută de întreaga școală. Știa că elevul era pentru el o ființă care-l nedreptățea, îl rănea și-l prigonea ca un mic coșmar. Acesta era pentru el elevul. Iar acest „dușman" nu avea prea multe variații. Avea trăsăturile copilului aspru și neastîmpărat — povestea monotonă a tuturor școlilor din lume unde există copii neastîmpărați și învățători fără de voință.

Ce fel de „dușman" era însă această fată? Ce se ascundea sub masca aceea de drăgălășenie și supunere?

Colegul de religie simplifica totul cu ușurință. Îndepărtase din viață îngerii, rămăsese numai cu satana, și-l înfrunta într-un mod agreabil, de loc complicat. „Drăcușori... zicea. Drăcușori de orice formă și virstă. Nimic mai mult." Și-acum se găsea în fața lui această satană deghizată.

O privi cercetător, cu ochii săi negri. Făcu toate sforțările să pătrundă cu privirea, să dea la o parte masca și să descopere adevărata ființă care se ascundea după acești ochi frumoși, sub acest păr lucios ca abanosul, ființa aceasta cu șorțulețul bleu. Nu. Simplificarea nu era atît de ușoară. Drăcușorul se ascundea bine sub chipul lui îngeresc.

— Deci, domnișoară... domnișoară Prinola. Ce lecție avem astăzi? Adică, înțelegi... ce materie?

— Geografia, domnule profesor!

Geografia. Răspunse atît de clar, geografia aveau? Ce lume nenorocită... Deci în halul ăsta l-a dus de nas acest „dușman"?

— Da... geografia. Desigur, geografia! Asta era de înțeles. Însă ce lecție din geografie?

Atunci se ridică din mijlocul copiilor o mînă vrăjmașă.

— Ce-i, Dakridzikos? întrebă profesorul, gata să înfrunte atacul.

— Prinola minte, domnule profesor. N-avem geografia. Avem istoria.

Tot marele stat major al „perșilor" gesticula în turbare.

— Liniște! strigă profesorul, pradă unor groaznice presentimente.

Toți strigau: „Istoria!" Dar ființa aceasta care se afla în fața lui nu-i dăduse niciodată ocazia să se îndoiască de ea. Cine avea așadar dreptate? Căută pe ascuns în sertarul catedrei, doar-doar va găsi orarul, dar, spre ghinionul lui, nu îl află. Cine mințea deci?

Atacul îl dezlănțuiseră blestemații aceia de „perși". Pe ei putea să nu-i creadă. Fata îl privea drept în ochi... Ar fi vrut profesorul să fie în clipa asta undeva, departe, pe cîmp, să fie un simplu copil de țăran și să nu-și piardă așa, zi de zi, încrederea în el și în seriozitatea lui de bărbat.

Războiul continua cuprinzînd toată clasa, fără ca el să poată distinge ce își strigau școlarii. Ce oră aveau astăzi? Pe cine să întrebe? Memoria nu era în stare să-l ajute. Se risipea. Îl apucă iar acea teamă care-l nimicea.

Își aminti de unicul său apărător. Copilul acela palid care, cîndva, îi sărutase mîna. Căută printre elevi să-l găsească. Îl află. Ședea rușinat parcă, cu capul plecat, privind pupitrul. Zadarnic aștepta să-și ridice privirea ca să-l întrebe. Copilul tăcea, ca și cum îl disprețuia, îl dezaproba.

Începu să bată cu linia în tăblia catedrei și să ceară „tăcere!". Pe cine să întrebe? Deodată îl văzu pe Aposperitis uitîndu-se la el.

— Spune-mi tu, Aposperitis. Ce lecție avem astăzi?

— Istoria, domnule! strigă cu patimă copilul.

— Muscura!

— Istoria! răspunse fata, ascunzîndu-și pe după carte rîsul care o bufnea.

Situația era desperată.

— Ieșiți afară toți trei! strigă. Și Dakridzikos! Da! Da! Tu, Hristidis! Da, da... O să mai întreb pe încă unul și mergem cu lecția mai departe. Cadras!

— Prezent! răspunse cu voce slabă Melios.

— Spune-mi tu, Cadras. Apreciez mult sinceritatea ta și am încredere în răspunsul tău. Spune, deci, copilul meu, ce lecție avem în ora aceasta? Istoria sau geografia?

Melios rămase nemișcat. Toți se mirară de tăcerea lui. Toți îi cunoșteau sentimentele față de profesor. Așteptau deci să răspundă imediat și fără ezitări: „geografia". De ce tăcea? Toți îl priveau.

— Spune, Cadras!

Melios se ridică, nu fără sforțare, și răspunse hotărît:

— Istoria, domnule profesor!

Clasa izbucni într-o hărmălaie teribilă. Scamvuras, pe catedră, era un cadavru.

— Bravo, Cadras! îi strigau toți. Așa te vrem!

Melios se sculă și ieși afară cu cei pedepsiți, fără a mai aștepta să i se spună.

Scamvuras se trezi din somnolență și începu să lovească desperat în catedră.

— Tăcere — strigă — tăcere! Am tot dreptul să schimb orele, chiar dacă astăzi avem istoria. Așadar lecția noastră este geografia. Mergem mai departe. Spuneți, Prinola! Uitați-vă pe glob. O clipă. Voi doi aduceți globul pămîntesc! Așa! Care din cele cinci continente învățăm astăzi? Arătați pe glob. Așa! Cum se numește acest continent?

— Africa!

— Bine. Poți face o asemănare între acest continent și un obiect cunoscut?

— Domnule! strigă un drăcușor. Italia seamănă cu o cizmă.

— Tăcere! Nu-i vorba acum de Italia. Afară de asta, o ascultăm pe domnișoara Prinola. Deci, Prinola... îi spuse și-o privi. Cu ce se aseamănă Africa?

Velico își duse degetul la buze. Se gîndi puțin. Apoi zise cu fermitate:

— Cu o inimă, domnule profesor!

Profesorul descoperi dintr-o dată că fata devenise femeie. Această maturitate ascunsă, care zi de zi aștepta să izbucnească, se afirmase acum.

— ...În general... zise el.

N-avea nici un cuvînt pregătit.

De douăzeci de ani tot învăța carte. Asimilase mii de cuvinte. Și de fiecare dată cînd trebuia să vorbească, limba i se împleticea în gură și rostea mereu aceleași cuvinte:

— În general... bine, domnișoară... Mulțumesc. Treceți la loc!

O jumătate de oră mai tîrziu, copiii încetară să mai urmărească lecția și priveau cu toți atenți pe unul din copiii pedepsiți, cum își ține mîinile la piept, în dreptul inimii, prefăcîndu-se că-l doare.

Scamvuras întrerupse lecția și alergă neliniștit spre copil.

— Ce ai, Hristidis? zise. Ce-ai pățit, copilul meu?

— Domnule... — zise Dakridzikos cu oarecare efort — Domnule...

— Ce-i, copilul meu?

— Mă doare... A f r i c a!

Gălăgia ajunse la culme, dar sună clopoțelul.

Afară, la ușă, era moș Todos cu o vargă în mînă.

— Ascultați aici! le zise. Pînă acum am fost bun. Dar care mai scoate o vorbă de-aci și pînă

acasă, pe Dumnezeul meu, îl nenorocesc! Mă duc în iad și scap!

Nu glumea. Privirea-i era atît de sălbatică și mînuia varga atît de amenințător, încît copiii coborîră glasurile și plecară. Moș Todos stătu acolo neclintit pînă plecă și ultimul școlar, care era Melios.

— Vino-ncoa'! îi zise, cînd îl văzu în prag. Smochină! De ce nu-mi dai bună ziua? Vino-ncoa'! Numai tu ai să-mi spui adevărul. Ce s-a întîmplat azi?

Mîinile care-i strîngeau brațul se desfăcură și copilul îi scăpă, pierzîndu-se printre ceilalți. Moșul apucă să vadă doar că ochii băiețelului erau plini de lacrimi.

Intră în clasă. Profesorul ședea la catedră cu capul sprijinit în mîini.

Bătrînul tuși și zise:

— Am vrut să...

— Mulțumesc! răspunse cu recunoștință profesorul.

— Iertați-mă... bîigui iar bătrînul. S-a întîmplat ceva aci! Ceva care nu seamănă cu ce se întîmplă în celelalte zile. Am văzut-o acum și pe smochina aia... Iar dumneavoastră, iertați-mă, repet, dumneavoastră sînteți ca ceara!...

— Lasă, moș Todos!

— Ei, ce s-a întîmplat? Înnebunesc!

— Nu vreau să mai aud de Melios Cadras. Niciodată...

Se duse și-și lipi fruntea de fereastră. Bătrînul își tîrșîi picioarele de colo pînă colo, fără nici o țintă. Începu să-njure printre dinți.

— Drăcușorilor... Tot mereu faceți cîte ceva cu care să-l obosiți pe bătrîn! Cine naiba a făcut asta și-a adus globul?

— Am avut geografia... — zise de la fereastră Scamvuras.

Îl urmărea cu privirea pe Melios care jos, în stradă, păşea agale, cuprins de tristeţe.

— Nu! strigă bătrînul. Miercurea avem istoria şi joia geografia! Mîine adică!

Scamvuras tresări. Se lumină. Da, aşa era. Alergă pierdut la fereastră. Copilul nu se mai vedea. Stătu nemişcat şi o dîră nouă de durere îi brăzdă fruntea. Înaintă spre catedră, deschise catalogul şi găsi numele lui Prinola. Se aplecă şi scrise: „purtare demnă de mustrare". Închise la loc catalogul.

În momentul cînd ieşea, bătrînul îi desprinse un bilet ce-i atîrna de haină, la spate, şi i-l dădu. Pe el sta scris: „Cele cinci continente sînt: Europa, Asia, America, Australia şi Inima!"

CAPITOLUL VIII

Puțin mai tîrziu, în timp ce Melios dădu să treacă spre străduța lui, îi văzu pe podeț pe cei trei „perși" care, de departe, păreau că-l așteaptă. Stăteau tăcuți, cu picioarele întinse înainte, în așa fel încît îi barau drumul. Fără îndoială că așteptau pe cineva, iar mutrele lor nu prevesteau nimic bun. Melios se gîndi la început să se întoarcă din drum, dar se rușină. În definitiv de ce să-i fie frică? Nu le făcuse nimic rău niciodată.

Își strînse mai bine cărțile sub braț și înaintă. Cu jumătate de metru înainte de-a ajunge lîngă ei, își traseră picioarele. Niciunul nu scoase o vorbă. Podețul jucă, apoi se-astîmpără. Melios trecuse. După el fugi Dakridzikos.

— Mă, Cadras... — îi zise. Stai, mă, puțin!

Melios se opri. În urma lui veniră și ceilalți.

— Ești de-al nostru... îi zise. Asta am vrut să-ți spun. Și ei tot asta voiau să-ți spună.

Melios nu răspunse.

— Acum s-a terminat, da? continuă Dakridzikos. Faci parte din grupul nostru, adică... Așa? Ca să i-o facem lui Zizi. Așa trebuia, mă. Mi-era scîrbă de tine cînd te vedeam că făceai pe băiatul de treabă. Am la mine în cartier pe unu' care ține cîrja popii, nu mi-e scîrbă de altul mai mult ca de

ăsta. Am hotărît să te luăm în banda noastră. N-ai să zici nu. Și ei vor... Așa-i, mă?

— Da, da, așa e! răspunseră cei întrebați.

— Ei, acum să mergem! De acord? întrebă Dakridzikos.

— Nu! răspunse Melios.

Toți trei se întoarseră.

— N-am nici un motiv să plec din banca mea — continuă Melios. N-am de ce mă plînge de colegii mei de bancă. De ce să-i părăsesc?

— Bine. Da' vii în grupul nostru? Știi... Noi mergem la cinematograf, unde e box. Mare păcat să nu vii. Nu poți spune nu. N-ai să te iei de careva dintre noi! Așa că... ne-am înțeles. Nu?

— Nu! zise Melios. Nu mai pot întîrzia. Și nici nu vreau!

— Uite, acu' vorbești cum trebuie. Nouă ne plac oamenii sinceri! Sinceritatea, mă! N-ai auzit ce spunea bătrînul de la subsol? Cu alte cuvinte: „Vedeți de alții! Mie, Cadras, nu-mi plac mutrele voastre!" Da, astea sînt vorbe clare. Și de ce, mă, Cadras? De ce? Trebuie să știm și noi! Nu? Asta ai să ne-o spui!

— Așa! Nu vreau. Prietenii pe care îi vreau mi-i găsesc singur!

Atunci unul dintre „perși", unul cu genunchii murdari, îl apucă pe Dakridzikos de mînă.

— Haide, mă! M-am săturat!

— Nu... — zise Dakridzikos. Înainte de a pleca vreau să știu ceva. Spune-mi, Cadras, ai văzut astăzi pe spatele lui Zizi un bilețel? Cinstit să spui, da? Zi: ai văzut?

— Am văzut!

— Pînă aici, totu-i în regulă! Și-acum... Ai văzut și cine l-a prins de haină? Aici o să-ți arăți sinceritatea!

— Am văzut!

— Bine. Și cine a fost?

— Tu.

— Îți foarte mulțumesc. Mergem, copii! Noroc! Îl priviră toți adînc în ochi și plecară. Mergeau ca niște oameni mari. Unul la mijloc și ceilalți doi pe de lături, ca niște paznici. La colț îl mai priviră o dată dușmănos și cam ciudat.

Melios se întoarse acasă cu presimțiri negre. Își mîncă fără poftă pîinea din mălai. Toată după amiaza la școală așteptă să se întîmple ceva. Nu se întîmplă însă nimic. Îl văzu pe domnul Scamvuras cam întunecat la față și, pentru prima oară „perșii" erau liniștiți, mai liniștiți ca oricînd. Cu puțin înainte de a se sfîrși ora a doua, profesorul îl scoase la tablă pe Dakridzikos.

— Am fost bolnav... — zise șeful „perșilor" — și n-am învățat lecția.

— Nu-i nimic. Știu. Apropie-te. Ascultă, Dakridzikos, nici acum nu vreau să te cert. Ar fi fără nici un folos. Am să-ți dau însă pentru prima oară prilejul să spui adevărul. Te asigur că acest lucru nu te va împovăra cu nimic, dimpotrivă, va influența în bine chiar purtarea ta. Apropie-te, copilul meu. Uită-te la hîrtiuța asta. Dacă ai să-mi spui adevărul, am să uit tot ce ai făcut pînă acum. Spune, Hristidis. Această hîrtiuță e a ta?

— Nu.

— N-ai văzut bine hîrtia, de asta spui nu! Apropie-te mai bine. Ia-o în mînă. Privește-o cu atenție. Ce zici? Fii atent, Hristidis, este ultima ocazie pe care o mai ai ca să devii un om cumsecade. Spune, copilul meu, este a ta?

— Nu, nu-i a mea.

Scamvuras îl privi cu durere.

— Bine! îi zise, cu un glas spart.

Lui Melios i se păru că profesorul, care altădată avea părul negru, lucios, îmbătrînise dintr-o dată. Pînă la recreație rămase mut. Cum auzi clopoțelul, răsuflă de parc-ar fi fost închis într-o încă-

pere lipsită de aer. Melios observă că Prinola pierduse ceva și căuta pe sub bănci, așa că rămăsese ultima. Cum văzu aceasta, profesorul se sculă și ieși afară înaintea ei. Fata alergă după el, cu obrajii îmbujorați ca de foc.

— Domnule profesor! i se adresă pe scară, și parcă picioarele de-abia o mai țineau.

Scamvuras nu se opri din mers. Înțelesese. „Îngerul" își continua comedia!

— N-ajută la nimic! zise el rece și-și grăbi pasul. Prinola rămase pe trepte ca o statuie insultată. Crezu că o să leșine și că cineva va trebui să o ridice de pe scară.

Pe Melios îl așteptau pe podeț cei trei „perși". Țineau iarăși picioarele întinse, ca să-i taie drumul, dar nu și le mai retraseră cînd trecu. Dakridzikos fugi după el și-l apucă de mînecă.

— Mă, tu ăla! Nu ți-e rușine? Ptiu! Așa, hai!

Melios nu înțelese. Nu înțelegea nimic.

— Faci pe mironosița acum, hai?

Ceilalți doi îl înconjurară.

— Ce v-am făcut, mă?

Se înțeleseră cîteșitrei dintr-o privire.

— Haide, vino, vino pînă mai încolo și o să-ți povestim noi!

Începură să urce, mergînd pe malul apei. Nici nu încercă să le scape. În primul rînd pentru că i s-ar fi părut nedemn. Și apoi, fiindcă tot l-ar fi prins. Erau toți trei și mai mari și mai iuți de picior decît el. Dar chiar dacă n-ar fi fost — tot n-ar fi făcut-o. Nu i se potrivea lui să arate că îi este frică. După cum își dădu seama, îl atrăgeau spre cartierele părăsite. Peste puțin avea să se arate și dudul sub care șezuse cu Bitros, și cu cățelușul cafeniu.

— Stop! strigă șeful.

Se opriră. Dakridzikos își scoase haina.

— Ascultă! îi zise și-și vîrî nasul sub ochii lui Melios. Căutăm ocazia să ne elimine din școală și ei n-o fac. Acum am găsit-o și-avem și dreptate. Mă, tu! De ce i-ai spus lui Zizi că i-am pus hîrtiuța?

— N-ai făcut bine! îi zise Melios. Dar nu i-am spus eu!

— Tu i-ai spus! urlă Dakridzikos. Alt turnător nu e în clasă!

Melios, fără să se gîndească la nimic, nici la cît îl va costa și cu cît va plăti, ridică mîna și-i plesni o palmă. Dar, înainte de a-și trage suflarea, se și pomeni în gîrlă.

Niște femei țipau din susul apei. „Perșii" o luară la sănătoasa. În fuga lor, însă, se ciocniră de un om, negru, asudat tot, care urca furios. Acesta își deschise brațele și-l apucă pe unul din ei. Ceilalți îi scăpară. Cel prins urla ca din gură de șarpe.

— În apă cu el! strigau femeile. Dă-l la fund, să se învețe minte! Ce-l mai ții, mă țigane?

Melios ieși din apă. Atunci îl văzu pe Dakridzikos zbătîndu-se într-o mînă neagră. Lui Melios nu-i venea să creadă ochilor: mîna asta neagră era a prietenului său Bitros.

— Bitros! strigă el.

Țiganul aduse mîndru prada la picioarele lui Melios.

— Uite-l, Melo! Ți-l aduc plocon!

— Înecă-l, mă țigane! zbierau femeile. Ce mai stai?

— St! Făcu Bitros. Cine a pățit-o ala sa hotarasca! Melo, asta a dat în tine? El e! L-am vazut eu!

— Nu, nu-i el! zise hotărît Melios.

— Vai! Alah, tu nu minteai, acum de ce minți?

— El e! strigau femeile. L-am văzut cu ochii noștri. Aruncă-l în apă, mă țigane! Ce-l mai ții? Haide, la treabă!

— Ia taceți din gura, bre fomeilor! Nu mai ma zapaciți de cap! Vino aci, Melo dragă. Uita-te la asta. Vezi? Aștia-s ochii! Ei l-au vazut! De ce tu acum capaținos ești? Bre, fomeilor, voi l-ați vazut?

— L-am văzut!

— El era?

— El!

— Ajunge. El a fost! Acum în apa cu el sa vada și el cum e...

Bitros îl ridică pe băiat, care urla de mama focului, și se pregăti să-l arunce în rîu. Melios îl ținu.

— Nu, Bitros, nu vreau! Dacă faci una ca asta, nu mai sînt prietenul tău! Uite, eu plec. Dacă vrei, fă-o, dar nu-ți mai sînt prieten!

Țiganul se fîstîci. N-o putea scoate la capăt.

— Ți-e prieten?

— Da.

— De ce atunci te-a aruncat în apă?

— Nu m-a aruncat el. Ne jucam.

Pentru prima oară țiganul se înfurie de-a binelea.

— Ce... joaca-i asta? Cu apa olur[1]? Cum se poate asta? De ce ești prieten cu astfel de belele? Pe asta o să-l ia jandarmii. Asta numai de pozne se ține și altceva nimic! Ce nevoie ai de așa un prieten? Lasa-ma sa-l ud puțin!

— Nu! strigă Melios.

— Oh! zise țiganul către femei. Uitați-vă! Copilașu' ista are o inimă de bumbac. Nu vrea. Ce sa fac eu?

— Îneacă-l! Asta să faci. Haide, mă țigane, nu-l asculta. Fă ce trebuie! Aruncă-l în apă!

— Ah! făcu țiganul. Nu pot! Copilul asta e primul meu prieten. Pst, Melo! Uite! Lasa-ma sa-l

[1] Olur — se poate. (n.t.).

ud numa' puțin, da? Hai, bre, numai puțin! Așa, cît o unghie. Are ceva? Pentru femei o fac, conițele astea, pentru ca sînt mușteriii mei. Mîine au sa cumpere alamuri și ibrice. Așa e, conițelor? Numai puțin sa-l ud...

— Nu! porunci Melios.

Bitros îi dădu drumul lui Dakridzikos. Femeile turbau. Îl priveau cu scîrbă.

— E prea rece apa! zise Melios, care clănțănea din dinți. Și poate că nu știe să înoate și se înecă.

— Așa-i trebuie! Merita!

— Nu, nu vreau!

Femeile plecară supărate.

— Hait, te cară! îi zise Bitros lui Dakridzikos. Șterge-o! Melo! Hai acasa! S-o punem pe femeia mea sa faca focu', sa te usuci! Haida, mergem! Ai sa vezi! Al mic poarta acum pantaloni. Ha-ha! Hai, mergem!

Porniră. Dar în clipa aceea auziră ceva în urma lor.

Dakridzikos o luase la sănătoasa și, fără să știe unde călca, căzuse în apă. Bitros începu să rîdă.

— Ha-ha-ha! Melo, ai vazut? Iarebim[1] știe totul! Ai facut tu un bine, ei? El, și-a facut și el datoria. Ha-ha-ha!

Dakridzikos înotă ca un delfin și ajunse pe malul celălalt. Acolo se așeză pe o piatră. Apa curgea de pe el. Fluiera a pagubă.

— De ce, bre? îi strigă Bitros. De ce ai cazut în apa, ma?

— Am alunecat... — zise cu jumătate glas Dakridzikos.

Bitros și Melios plecară. Nimeni nu mai scoase o vorbă. Dar amîndoi se înțeleseseră.

---

[1] Atotputernicul. (n.t.).

CAPITOLUL IX

Trecuseră cinci zile. „Cu Dakridzikos — spuneau toți — s-a zis, nu mai calcă pe la școală, a-ntins-o!" Toți se înșelară. Dakridzikos reveni la școală. Dar nu mai era cel de-odinioară. Nu mai dădea din picioare, nu mai zbiera, nu mai batjocorea pe nimeni. Era serios ca un bolnav, și cu privirea plină de ură. Hamolias și Kurkulos dădură să-l ia în brațe. El însă nu le îngădui asta și, plin de răceală, se duse să se rezeme de unul din plopii din curte. „Ce are?" se întrebau toți. Se strînseră deoparte și căscau gura la el. Îl urmăreau pe regele „perșilor" cum tace ca un sloi de gheață. Moș Todos, sprijinit de canalul ușii, se scobea în dinți cu briceagul.

— Parcă-i o vulpe! zise — care a mîncat aguridă! Se preface el, se preface și-apoi odată răstoarnă școala cu fundu-n sus. Îi cunosc eu pe de-alde-ăștia! Tatăl meu vîna vulpi!

Dakridzikos sta și mușca dintr-o gumă. O găsi pe gustul lui și începu s-o mestece. Numai că nu se hotăra nici s-o scuipe, nici s-o înghită. Numai cînd sună clopoțelul mai tare, se duse la rîu, scuipă și chiar vărsă, și apoi domol, cu încăpățînare parcă, porni spre clasă. Cînd trecu pe lîngă Melios, îi văzu

piciorul. Îl cuprinse o furie cîinească. Închise din ochi și-l călcă din toate puterile pe picior.

Nimeni nu înțelese. Melios își mușcă degetele ca să nu țipe. Era ceva barbar. Dakridzikos vru să se ducă la locul său, însă renunță. Se duse iar lîngă Melios și-și băgă nasul în urechea lui.

— Eu te-am călcat... — îi zise cu ură. Ai de gînd să mă pîrăști?

— Nu!

— Ei, atunci mai ia una! Mă reclami acum?

— Nu!

— Nemernicule! îi zise și începu să plîngă.

Profesorul nu intrase încă în clasă. Dakridzikos își luă repede cărțile și o zbughi afară. După puțin timp, putea fi văzut de la fereastră cum alerga pe stradă. Alerga speriat, cu toate că nu era nimeni care să-l fugărească, cu toate că știa că nu-i nimeni pe urmele lui. Totuși alerga, alerga. Parcă l-ar fi gonit noaptea și i-ar fi fost teamă să nu-l prindă.

Domnul Albert, străduindu-se încă de la ușă să-și îndrepte trupul, intră în clasă. Toți își pierdură cumpătul. Ce căuta la ora de religie domnul Anahoridis? Atunci își dădu și el seama și se încurcă mai rău. O sutană neagră acoperi în acea clipă ușa și asta îl readuse la realitate.

— La drăcușori sînt eu... — îi zise popa. Dumneavoastră sînteți la satane.

— Într-adevăr! zise domnul Anahoridis. Pardon! Cum vă simțiți, domnule colega? Ce face doamna?

— Doamna! urlă părintele, de parcă i-ar fi dat foc la barbă. Doamna a murit, domnule colega! Și eu îi port rochia!

— Pardon! Am crezut... că-i domnul Scamvuras.

— Sora domnului Scamvuras e sănătoasă!... Ha-ha! E sănătoasă... e sănătoasă... și-și așteaptă mirele!

Domnul Albert, în sufletul lui, se simți atins. Ce voia să spună părintele? Nu, exact, ce voia să spună? Desigur, avea domnul Scamvuras o soră, asta știa. Ce rol avea însă în povestea asta, sutana popii?

Puținii dinți din gură începură să-i clănțăne. Sfinte Mauriciu, ce-i pun la cale? Sufletu-i era mic ca al unei veveriițe și fără de putere. Să poată rămîne în viață era pentru el un eroism. Copiii îi transformaseră viața într-un mic iad și mai era pe deasupra și popa ăsta, care tot se învîrtea în jurul lui ca un inchizitor. Căsătoria era un ocean de netrecut. Dar ce voia să spună cu vorbele lui? Sînt unii popi care îți iau conștiința și-o pun pe buzele lor, vorbesc cu ea. Sora domnului Scamvuras, fără îndoială, era o ființă agreabilă. Da, o doamnă ca din vise, uitată. Și era și tristă... Purta o rochie care-i venea ca un sicriu. Nimeni însă n-avea dreptul să spună despre ea cutare sau cutare lucru. Mîncărurile dînsei erau ușoare, aromate. „Gătiți deosebit de gustos!" — „Mulțumesc, domnule Anahoridis. Vă invităm să faceți cinste meselor noastre!" — „Mă bucur din suflet, domnișoară Ecaterini". „Poimîine, dacă aș ști că veniți... am cîte ceva... numai dacă..."

Ce-a vrut să spună părintele? „Și-așteaptă mirele...".

— Participe passé al verbului avoir — a avea. Să iasă la lecție Camónas. Cîte verbe auxiliare sînt, fiul meu?

— Două, domnu'e Anahoridis.

— Exact. Inversează acum. Pune point interrogatif. Întrebi, copilul meu, întrebi! Pune întrebarea! Pune întrebarea! Am să vă dau pe toți afară! Du-te la locul tău, satană... Camónas. Du-te la locul tău, Camónas!

În recreație alergă să-l întîlnească pe Scamvuras pe sală.

— Nu mai știu nimic! îi zise.

— Ce s-a întîmplat?

— Nimic, nimic! Părintele împroașcă lumea cu vorbe în vînt. Totuși, să îndreptăm răul, dragul meu, să căutăm a îndrepta răul.

Scamvuras îl privi nedumerit.

— Din păcate... — îi zise. Ași dori să fiți mai clar!

— Ai dori! Parcă eu ce altceva fac decît să doresc a fi lămurit! Și totuși...

— Ce s-a întîmplat, așadar?

— Nimic. Nimeni nu-i mai poate astupa gura. La concluzia asta am ajuns. Dumneavoastră sînteți nevinovat, nu înțelegeți... Din păcate, un om trebuie să crească, să fie matur, ca să devină demn de răutățile lui proprii și să perceapă pe-ale celorlalți! Dumneavoastră sînteți nevinovat!

— V-a jignit... sutana?

— *Ne-a* jignit! Acesta-i sensul exact. *Ne-a* jignit! Sau, mai bine zis, a jignit o persoană asupra căreia nici nu are vreun drept! Nu, n-are dreptul! Vom îndrepta, desigur, răul. Și, natural că asta vom face! Desigur!

Scamvuras se zăpăci și mai mult. Știa că prietenul său Albert nu era un interlocutor demn de invidiat. Lăsa calea dreaptă și ajungea la țintă pe cărări întortocheate. Dar astăzi exagerase.

— Așadar... — îi zise — da! Așa. Dar ca să fiu clar, n-am înțeles! Sutana are tendința de-a ridiculiza. Și a insinua. A insinua și a ridiculiza. Răbdarea însă e răbdare! Cîndva... De altfel... reputația...

Scamvuras era foarte necăjit...

Soră-sa, care se plimba prin casă, taciturnă ca o fantomă, îi aduse cafeaua și-l mîngîie pe creștet.

— Soto! Sotiraki, ce ți-au mai făcut?

— Las-o acolo! Nimic, Catina! Îți mulțumesc!

— Am impresia că de fiecare dată cînd ești amărît, parcă mă ceartă mama. Am visat-o iar. Mă întreba: „Ce i-au făcut lui Soto? Ce i-au făcut? Mi-ai făgăduit, Caterina..."

— Taci, Catina! Nimic, nimic, dacă-ți spun! Nimic!

— Astăzi... — continuă ea tristă, fără să-l audă — astăzi trebuia să vii cu un musafir... (Se înroși și vocea-i tremura.) Pînă și asta ai uitat-o? Închipuiește-ți! Cît rău ți-au făcut!

El o privi distrat. Musafir!

— A, da — zise. Mi-a scăpat. Domnul Anahoridis...

— Ce?

— A zis... A, da, m-a rugat să-l scuz. Era vorba să ia masa la sora lui.

Ecaterini se amărî și mai mult.

— Am înțeles! Nu voia să vină. Are dreptate. De ce să vină?

— Cum nu vrea? Ce-i asta?

— N-are soră. N-are pe nimeni. Pe nimeni!

Își ridică capul.

— Catina... — zise dulce, și ochii lui negri îi străluciră. Caterini... iartă-mă! Sînt un frate rău, neatent.

— Nu, Sotiraki. Nimeni nu-i neatent. Eu sînt ghinionistă și nenorocită.

Scamvuras își plecă capul, să nu-l poată vedea ea.

— Toată dimineața m-a tot întrebat. Vorbea ca și cum ar fi fost singur. Sînt oribil! Își pusese costumul său cel bun. Și nu puteam ghici de ce. Iar cînd ne-am despărțit, era trist, trist... Cu siguranță că și-a dat și el seama cît e de singur pe lume. Acum a rămas nemîncat... Ascultă, Caterini...

Dar era prea tîrziu, soră-sa nu se mai afla în odaie. La ultimele cuvinte ea ajunsese în bucătărie,

își repezise mîinile cu putere în piept, pe inimă, și se străduia cu desperare s-o facă să se domolească.

. . . . . .

— Reputația, deci, a fiecăruia...

— Da...

Domnul Scamvuras era mereu posomorît.

— Atîta am vrut să spun! Nu-i o pradă. Reputația fiecăruia, comprenez-vous? Nu e o pradă pentru oricine. Las deoparte tactul colegial...

— Ah! Iertați-mă că vă întrerup — rosti amărît domnul Scamvuras. Alaltăieri trebuia să luăm masa împreună, dar am uitat cu desăvîrșire să... Ceva mă chinuiește într-una! Nu, n-are nici o legătură cu dumneavoastră. O criză psihică, străină de orice problemă școlară. După cum vedeți însă, a sunat. Și am greaca veche la clasa întîia!

— Da, parcă spuneați ceva... Ce ziceați?

Scamvuras își duse mîinile la tîmple.

— Oh! Nu-mi mai amintesc! În tot cazul, dacă doriți, veniți să luăm masa împreună!

— Mulțumesc! Da, voi veni! Păcat că nu vă amintiți ceea ce voiați să spuneți!

— Păcat... În tot cazul, asta era: Veniți să luăm masa împreună, acasă la mine!

. . . . . .

Domnul Albert intră în clasă ca un cuceritor. Iar copiii — în fața acestui bărbat dîrz, necunoscut lor — amuțiră.

CAPITOLUL X

În orice caz, totul începuse foarte normal. Serile pe care le petreceau împreună erau tainice și vinovate. Începeau cu puțin năut și lichior și se sfîrșeau cu o cafeluță ori cu smochine uscate. Sora lui Scamvuras participa la discuțiile lor, croșetînd. Subiectele erau sărace, dar conversația se purta într-o atmosferă agreabilă. Găseau toți trei că între ei se crease o plăcută apropiere. Își povesteau ba una, ba alta, cu glas scăzut, siguri unul de altul, parcă ar fi fost rude. La început, conversația fusese greoaie, limba le era parcă legată de-o oarecare sfiiciune. Apoi, încet-încet toate își găsiră făgașul. Sora lui Scamvuras era ca un simbol al casei. Ținea rînduiala cu un devotament mut, meticuloasă cu toate mărunțișurile. Era o icoană uscată, miraculoasă, care în fiecare zi făcea cîte una sau două minuni. Cheltuiau pe mîncare trei monede de cîte zece bani. Altfel, cum să ajungă salariul? Din mîna fratelui, banii luau cincisprezece căi. Puteai spune că trăiau doar cu mirosul salariului... Mai era și zestrea, e drept... Dar în ultima vreme acest capitol devenise pentru Ecaterini o otravă care îi amăra viața. La început fratele ei îi zicea cu duioșie:

— Asta-i pentru zestrea ta!

Descoperi în curînd că această clipă devenea din ce în ce mai amară pentru soră-sa. Începu să împartă salariul fără să scoată o vorbă. Dar într-o zi... Ecaterini, ea singură, cu tristețe și binișor — ca și cum și-ar fi sugrumat cu propriile mîini speranțele — împinse banii în grămada cea mare de pe masă. Pentru o clipă, rămaseră amîndoi tăcuți. Unul își hotăra singur condamnarea; celălalt o semna.

Fratele găsi un refugiu în a-și privi ceasul. Se ridică. Mut, cu pași ca de înmormîntare, ajunse la ușă și ieși. Soră-sa se duse, fără gînduri, la cufărul cu zestrea, îl deschise, căzu peste cele cîte erau strînse în el și începu să se jeluiască amarnic. Cu ochii umflați, încuie apoi lada și aruncă cheia. Astfel, ca într-o procesiune funerară, tăcută și mîndră, își înmormîntă ultima speranță.

De-atunci, zilele deveniră reci, ca niște pietre. Se scurgeau încet, nesfîrșite.

Viața era o fiară întunecată, venită să le devoreze visele, fericirea ei, acum zdrențuită. Casa trăia în beznă. Cîndva, trecuse prin ea ca o mică rază de soare un copil care încercase să sărute o mînă... Plecase și nu se mai întorsese. Într-o zi, păși pragul casei, ca vestitor și al altor nenorociri, domnul Anahoridis. Depuseseră toate sforțările, se chinuiseră să-și aducă aminte că sînt oameni. Constatară că toți trei mergeau pe drumurile mărginașe ale vieții. Puteau însă să se înțeleagă între ei, să facă schimburi de păreri. Să poți discuta fără să-ți cauți cu limba cuvintele... Să privești drept în ochi pe cel cu care vorbești și să-i spui ceea ce vrei și nu numai ceea ce „trebuie"... era chiar o victorie, o salvare.

Musafirul lor era o ființă hărțuită care-și pierduse încrederea în sine și care socotea că a pierdut totul. Acum găsise doi oameni care-l primiseră ca pe egalul lor. Îl priviseră cu ochii lor sinceri. Îi spuseseră: „ne faceți cinste!"

Încă din prima seară îl făcură să îndrăznească a se mai gîndi la viață. Nu cumva greșise în ceea ce-l privea? Venise a doua dezamăgire. Și astă-seară...

Își pusese costumul de culoare închisă. Îl periase bine-bine și ușor, ca să nu se tocească. Se bărbierise. A, da! Se dusese și la dentist. Nu era încă bătrîn. Lăsase, desigur, în urma lui cîțiva anișori, dar mai avea destui înainte.

Ajunse la ușă. Intră cu respectuoasă sfiiciune în anticameră. Cînd văzu că nu erau decît ei doi:

— Oh, domnișoară Ecaterini! Îmi pare că am venit mai devreme decît trebuia!

Ecaterini purta la gît ceva legat cu un șiret negru. Părul îi era bogat și bine pieptănat.

Domnul Anahoridis tremura.

— Vă așteptam chiar mai devreme... — îi zise; iar el se mai liniști.

Își șterse zdravăn picioarele, meticulos. Făcea asta ca și cum încerca să-și calce emoția.

— Poftiți!

O văzu pășind înainte-i. Trupul ei avea o vigoare tainică. Ceva cald și familiar în același timp. La început nu îndrăznise să nădăjduiască. Și-acum, îl cuprinse o adevărată desperare. Luă loc pe-un scaun. Grea clipă! Erau amîndoi atît de speriați, încît nu-i salvă nici părerile despre vremea de afară.

Domnul Anahoridis fusese atît de preocupat de vizita aceasta, încît nici nu observase ce fel de vreme era afară. Cît despre casă... Bine, dar această casă nu suferea schimbări atmosferice. Ce ghinion, să nu fie măcar o pisică prin casă! Ar fi intrat acum în salon, ea ar fi gonit-o... Ar începe astfel o discuție oarecare. Poate pisica ar fi făcut vreo poznă. Cine știe ce! Sau l-ar fi zgîriat și-atunci ea ar fi alergat să-i dea cu tinctură de iod. La un moment dat, îi veni ideea s-o întrebe dacă știe franțuzește. Dar dacă nu știe și se va rușina? Nu. Începu

să-și frece mîinile ca pentru a le dezgheța. Atunci își aminti că afară era o frumusețe de vreme.

— Eh bien... — se trezi spunînd și se mira singur de îndrăzneală. Ea îi zîmbi ca să-i arate că-i de aceeași părere. Zîmbi și el pentru că zîmbise ea. Cîtă sărăcie de spirit!

— Pomii... — îi zise — afară... Pomii...

Voia să-i spună ce frumos înfloriseră. Ce vis amețitor era cîmpul întreg, cu insectele ce se ploconeau, vîrîndu-și capul prin toți mugurii și floricelele.

Nu putea.

— E timpul lor! zise ea, cu o durere moale.

— Timpul lor! repetă el ca un ecou. În Franța sînt tăcute, simple, fără strălucire. Nicăieri nu-i ca aici. Acolo e bine toamna. Cînd pomii își pierd frunzele... Ați fost?

— Nu... În tot cazul, probabil că e așa cum spuneți dumneavoastră!

— Puteau să fie altfel, domnișoară... Ar fi putut fi altfel... dacă eu... aș fi fost puțin altfel!

Îi plăcea cum vorbea. Avea un fel al lui de a pronunța cuvintele. Și vorbele-i sunau aproape străine. Îi plăcea cum îi vorbea, îi plăcea reținerea lui.

— După război... Toate sînt mai grăbite. Continuă speriat de tăcerea scurtă care se lăsase: Oricum, e o țară frumoasă!

— Nu vă mai duceți? îl întrebă domol.

— Nu-mi doresc nimic mai mult, dar în același timp nimic nu-i mai imposibil decît aceasta! De multe ori renegăm ceea ce iubim mai mult. Nu, n-am să mă mai duc. Franța-i o țară unde oamenii se duc să-și strice viața. Acolo toți și-au pierdut-o, nimeni nu și-a găsit-o. Nu exagerez. Am ajuns un nenorocit. În sensul propriu al cuvîntului: m-am pierdut pe mine însumi. De asta m-am și întors ca să mă regăsesc!

— Și v-ați regăsit? întrebă abia auzit Ecaterini.

— Nu. M-am pierdut și mai mult! Și sînt și mai nenorocit!

— Atunci de ce nu vă mai duceți?

— Mi-e teamă c-o să fiu și mai nenorocit. Vedeți... Am de ales între două nenorociri. Dar nu știu care e cea mai mică.

Tăcură. Într-un sfîrșit, fu Albert cel care rupse tăcerea:

— Și dumneavoastră, domnișoară Ecaterini? Dumneavoastră?

— Eu... domnule Anahoridis! Eu nu sînt nici măcar nenorocită! Eu n-am de ales!

— Vă credeam fericită! rîse el amar.

— Și eu pe dumneavoastră!

— Dar de ce... cum?

— M-a înșelat complezența dumneavoastră. Indulgența dumneavoastră față de toate!

Albert descoperea acum, cu o bucurie ascunsă, că fata din fața lui nu era numai bună, primitoare... ci și gîndea adînc. Și ceva mai mult: că și ea descoperise din prima clipă că interlocutorul ei nu era un „caraghios", un bufon al școlii, așa cum credeau toți.

— Mi-e teamă însă că abuzez de timpul dumneavoastră! zise, pipăindu-și lanțul de la ceas. De altfel... întîrzie și domnul coleg!

— O să-i pară rău dacă nu vă va găsi aici! A insistat să vă rețin! O să vedeți cît se va bucura cînd vă va vedea că-l așteptați!

Și totuși nu se „bucură" de loc.

Fratele ei nu se mai putea bucura de nimic. Papionul îi stătea pleoștit, ca o pasăre rănită. Privirea îi era pierdută, neliniștită. Zise bună seara, cu un zîmbet mort. O stînjeneală grea căzu între ei.

Albert se sculă cu glas stins și le ură noapte bună. Toate parcă îi spuneau că pleacă din casa aceasta pentru totdeauna. Mîinile-i erau înghețate. Nici nu le întinse ca să-și ia adio. Se înclină ca un cavaler adînc rănit și plecă spre coridor.

— Merci... — zise numai cu voce uscată. Merci pentru tot. Și... adieu!

Atît a fost. Casa căzu într-o adîncă neclintire. Scamvuras alergă de parcă-l fugărea cineva, și se închise în birou. Lampa de gătit ce pîlpîia în bucătărie tăcuse. Soră-sa stinse lumina și șezu pe un scaun pînă dimineață, fără să facă nimic, fără să plîngă măcar.

CAPITOLUL XI

Era amiază și Melios n-avea ce face. Isprăvise devreme lecțiile. Își făcu caietul sul și îl vîrî în sîn. Ăsta îi era „ghiozdanul". Cărțile — un caiet gros albastru. Colegul lui — unul din cei mulți — unul care toată iarna și-o petrecea într-o cămașă din pînză de casă, îi spusese că, dacă se duce să se „plîngă" la primărie, o să capete cărți.

— Nu mă duc să mă plîng! zise Melios.

— Da, dar și să rămîi... „corighent."

— Las' să rămîn! Nu mă duc!

— Ești cu nasul pe sus...

— Sînt. Cîți au primit cărți?

— Nimeni. Numai mie mi-au dat.

— Cîte zile te-ai văicărit?

— Două luni. Dar mi-au dat.

— Mă-ntorc mai bine la vaci și la ăștia nu mă duc!

— Se vede! De-asta ai să rămîi „corighent"!

— Nici nu știi să vorbești! Las' să rămîn!

— Rămîi, parcă ce vină am eu?

Își puse „cărțile" în sîn și făcu o plimbare pînă la gară. Îi plăcea să se uite la trenurile care veneau și plecau, pufăind, jucîndu-se pe șine, cînd înainte, cînd înapoi. Cîndva hotărîse să se facă mecanic de locomotivă, însă odată un tren călcase pe un prieten al lui și se scîrbi. Trenul care venea

din Vitolia mai avea încă zăpadă pe acoperișul vagoanelor. Ce loc o mai fi și Vitolia asta, unde ninge pînă și în aprilie? Își puse în gînd să-l întrebe pe moș Todos, care-și lăuda localitatea; să-i explice ce-i cu zăpada asta.

Un copil desculț, care făcea mici servicii prin stație, se urcase pe un vagon și mînca zăpadă. Un conductor de tren îl luă la rost:

— Dă-te jos de-acolo! O să te-apuce pîntecăraia, haimanaua dracului!

Copilul își umplu pumnul cu zăpadă și se pierdu pe după vagoane, spre grădini.

Trenul mai scuipă niței foc prin coșul locomotivei, și porni. Melios n-avea unde să se mai ducă și era necăjit. Avea o mare, foarte mare supărare.

Moș Anesti, care venea de două și cîteodată de trei ori pe săptămînă să-l vadă, nu mai apăruse de vreo zece zile. Ce s-o fi întîmplat? Acasă la el nu voia să se ducă nici în ruptul capului. Căută să afle numai dacă era bolnav.

Nu, nu era bolnav. I s-a spus că îl văzuseră ieșind din casă. Atunci ce s-o fi întîmplat? Nu cumva l-a uitat? Dar de ce? Ce-i făcuse? Nu avea pe nimeni pe lumea asta. Nu. L-au mințit că nu-i bolnav. Moș Anesti era bolnav, sigur! Nu se putea să fie sănătos și să nu vină să-l vadă.

În primele zile, la fiecare prînz, întreba:

— Urana, a venit nenea?

Ea îl privea adînc, parcă l-ar fi cîntărit din ochi.

— Nu. N-a venit nici azi! Auzi? Vreau să auzi ce-ți spun: n-a venit nici azi!

Ce voia să-i spună cu asta? Și de ce vorbea așa? Bine, n-a venit, am înțeles. Își bătea capul, dar tot nu putea pricepe. Nu cumva s-a certat cu Urana? Era atît de certăreață, încît te puteai aștepta la orice. O femeie care-și lasă mama nemîncată

și-l ține pe bărbată-su ca pe un băiat de prăvălie, una ca ea putea face orice.

Și astăzi, fără s-o întrebe, îi zise în timp ce voia să urce scările:

— Ei, vezi! Moș-tu te-a uitat!

Melios ameți, de parcă l-ar fi izbit cu ceva.

— Nu-mi pasă... — zise ea mai departe. Pe tine n-are decît să te uite, pe mine, însă, să nu mă uite! Asta mă interesează. Să nu mă uite pe mine!

Melios nu înțelese nimic din aceste vorbe. O privi lung și se duse în odăița lui. În ultimul timp, treptele scîrțîiau îngrozitor. Miorlăiau toate, parcă fiecare ar fi avut cîte o pisică sub ea, și cînd călcai, ele mieunau groaznic.

Mai tîrziu se auziră strigătele Uranei ocărînd-o pe bătrînă. Parcă șfichiuia cu limba ei afurisită. Cînd se isprăvi masa de prînz, Urana își adormi copiii, cîntîndu-le puțin și plecă valvîrtej.

Bătrîna, tîrșîindu-și picioarele, intră în cămăruța lui Melios. Stătu în prag și-și șterse ochii cu o cîrpă. I se obișnuiseră ochii cu plînsul. Acum plîngeau și singuri.

— Ai un necaz — zise ea copilului.

— Da, am!

— Te-a certat iar! Am auzit! O să mă duc pe cealaltă lume și tot o să-i aud glasul. Ah! de ce nu l-am ascultat pe moșu-miu. De cînd era în fașă îmi tot spunea: „Îneac-o!" Nu l-am ascultat. L-a gonit cu glasul ei pînă în iad. L-a îngropat și tot îl mai urmărește. Nu trebuia să-i punem numele Urana[1], trebuia s-o cheme „Cățea". Parcă aș fi făcut-o cu un cîine... și nu mi-am dat seama. Asta este! Tot așa spunea și moșu-miu, dar eu îl repezeam. Cu un cîine am făcut-o, și n-am înțeles! Uite ce-am pățit! Acu' nu mai pot îndrepta nimic.

[1] Cer. (n.t.)

Dar tu ce ai, păsărica mea? De ce-ți sînt ochii plînși?

— M-a uitat nenea! răspunse băiatul.

Bîtrîna își frecă ochiul drept, care era mai plîngăreț,

— Te-a uitat? Ei, nu, nenorocitule, nu te-a uitat! Iți spun eu asta!

— Ce să fac cu ce îmi spui tu? Eu văd că nu vine. Asta văd!

— Nu vine? Ei, și eu îți spun că o să vină!

— Cînd? întrebă copilul, și-o apucă de basmaua cu care își ștergea ochii.

— Stai, că-mi rupi basmaua și eu o păstrez pentru înmormîntare.

— Mă minți!

— Da? Atunci de ce mă mai întrebi?

— Te întreb. Dar mă minți. Cînd a venit?

— Astăzi!

— Uite, acum mă minți și mai rău! El vine după orele de școală!

— Păi, n-a venit pentru tine, pricopsitule! Și mai tacă-ți gura!

— Uite că mă minți! Să vină el aici, și să nu dea ochii cu mine! Păi, atunci pentru cine a venit? Pentru Urana?

— Da, pentru ea! Taci! Lasă acum haina și șezi să-ți spun. Numai basmaua asta să mi-o lași în pace, că nu vreau să mă îngroape fără ea. Tu... mă asculți înainte! Acum ce-ai de nu mă mai asculți?

— Bine. Zi. Te-ascult!

Scoase iar cîrpa și-și șterse de data aceasta amîndoi ochii.

— S-au certat în subsol, vreun ceas! Mi-am lipit urechea de dușumea să aud. Îi spunea moșul să aibă puțină răbdare. Un an rău, i-a zis. I-a murit calul și recolta n-a putut-o vinde. Datorează și la impozit. Apa i-a înecat pămîntul. Să aibă

puțină răbdare. La anul o să-i dea dublu. Numai copilul să nu rămînă fără carte. Are și ea copii.

— Ei... și ea ce-a făcut?

— Striga de parc-ar fi pus-o pe jeratic. Nu știu ce s-a făcut pînă la urmă. Vorbeau încet și n-am putut s-aud. Șopteau chiar... Și altceva? Atît! Iacă! Ei, dar ce faci acu'? Taci... Ce m-a găsit de ți-am spus? Ce copil ești și tu! Plîngi că n-o să mai poți învăța? Ei bine, lasă! Ce trebuia să-ți mai fi spus?

— Nu... Nu plîng de-asta.

— Păi, atunci de ce plîngi?

— Pentru moșul meu. Nu voiam să aibă atîtea necazuri de pe urma mea.

— Omu' bun n-are parte de ce-i bun, nu știai? Taci acum! Taci, că ți se obișnuiesc ochii cu plînsul și nu-i mai poți opri! Nu-i vezi pe-ai mei? Hai, taci!

Copilul lăsă capul în jos și rămase un timp tăcut. Își șterse apoi ochii bine, își legă pantalonii și coborî, ca un om matur, în stradă. Luase o mare hotărîre.

Își amintea că în drumul lui spre școală trecea pe lîngă două brutării. Una din ele era și simigerie. Vindea niște covrigi cu susan după care cei de prin partea locului se dădeau în vînt. Brutăria „Cuptor", scria pe o firmă plină de crăpături și cu greșeli de ortografie.

Mai ales exagera cu lăudăroseniile: „Semințe superioare cum nu sînt altele. Dulciuri și fel de fel de alte delicatese. Văduva Evmorfia Daca-Kalisperis și moștenitorii."

Întrucît firma se umpluse, artistul scrisese și mai jos, măzgălind și peretele: „Atelier de copt. Pîine neagră și albă". Sub toate aceste firme trona văduva Daca-Kalisperis, încremenită ca o pictură într-un nor de muște. În ușa acestei brutării, în fiecare dimineață cînd trecea Melios, ședea o fetiță

tare nespălată și scotea limba la el. Nu-i părea rău. Era atît de murdară, încît făcea asta poate ca să se apere. Brutăreasa își respecta se vede atît de mult grăsimea, că nu catadicsea să se mai obosească a îngriji de copilă. Cînd Melios voi să intre, fetița i se așeză în drum.

— Cum te cheamă? o întrebă Melios.

Fetița scuipă.

Un brutar o ridică și o puse pe lopată.

— Mai scuipi? Te bag în cuptor!

Fetița scoase limba ca o petală de trandafir. Brutarul o legăna pe lopată și ea zicea: „Uța-uța!"

Melios se adresă stăpînei:

— Bună ziua, ce faceți?

Tuși, își răsuci pantoful pe podele, înghiți în sec și iar înghiți. Mai înghiți o dată și începu să-i explice planurile lui. Brutăreasa era atît de nemișcată, încît băiatului îi piereau cuvintele pe buze. Ea îl asculta... îl asculta și-apoi începu să deseneze cu creionul niște cercuri.

— Hm! făcu ea și desenă trei găuri. Deci, hm! și mai făcu trei rotocoale.

Îi plăceau cumva atît de mult vorbele ei că îi era milă parcă să le spună și le păstra pe limbă, fără să le mai rostească.

— De ce nu vrei să vinzi prăjituri? îi zise.

Melios răspunse că marfa asta n-are căutare. Sărăcimea vrea dimineața să mănînce ceva care să-i țină de foame.

— Hm... Să-i țină de foame! Hm... Și-ai mai lucrat la simigerii?

Făcu șapte găuri la rînd.

— Nu.

— Hm! Nu!

Se apucă să facă un rotocol mare și-l chemă și pe Melios s-o urmărească.

— Nu se poate... — zise. Hm! Coș ai?

— Am!

— Hm... Nu se poate... Treci mîine dimineață!
— Mîine?
— Mda... mîine.
Scîndura tejghelei era ciuruită.
— Cu coșu'?
— Mda... cu coșu'!
Melios era atît de fericit, că-i venea să pună mîna pe creionul cu care făcuse brutăreasa rotocoale și să-l înghită.
Din ușă îl strigă fetița.
— Ce-i, micuțo? întrebă Melios.
— Mă cheamă Kelasia![1] zise fetița.
— Adevărat?
— Pe tine cum te cheamă?
— Pe mine? Pe mine, Patatia![2]
Fetița începu să rîdă.
Cînd rîdea, era toată un clopoțel.

---

[1] Kerasia — cireș. Fetița nu-l putea pronunța pe *r*. (n.t.).
[2] Patata — cartof. El imită fetița, pronunțînd greșit. (n.t.).

CAPITOLUL XII

Pe picioarele bolnave și subțiri ca niște bețe ale lui Melios se sprijinea un trup firav și un coș mare. Trupul i l-a dat Dumnezeu, iar coșul moș Todos. Așa îl învață bătrînul să-i spună brutăresei ca să-i mai taie din nas. Kerasița îl primi dis-de-dimineață în prag, înnodîndu-și și deznodîndu-și limbuța.

— Ești un minținos... — îi zise. Un minținos... minținos... Nu te cheamă „Patatias", ci „Melis". Știu eu!

Coana Evmorfia Daca-Kalisperis numără cu sfințenie covrigii, ca un călugăr mătăniile.

— Să nu lași mușterii să-i pipăie cu mîna. Am să le rup mîinile! Au obiceiul ăsta. Tot pipăie, pipăie...

Îi numără șaptezeci și apoi scrise. Tragedie! Scrise un șapte ca o sperietoare. Și un zero ce semăna cu un șarpe care se uită înapoi să vadă cine-l trage de coadă. Negustoreasa era însă încîntată de caligrafia ei.

Îl petrecu pînă în ușă. Ca să poată trece, o dădu deoparte pe micuța Kerasița. Tocmai pe ea, care voia atît de mult să se uite la noul prieten!

— Ascultă... — îi mai zise brutăreasa. Fii cu ochii-n patru pe labele lor, cam au obiceiul să și

le-ntindă. Și să țipi că sînt calzi-calzi. Pe cei reci nu-i cumpără nici pentru cîinii lor. Hai să vedem ce-ai să faci. Vînzare bună!

Melios bătu la rînd caldarîmurile ulițelor, tot strigînd: „Calzi, covrigii! Uite, ard!" Mai reușea din cînd în cînd să vîndă cîte unul. Orice-ai spune, vînzarea era mică. Într-o piață îl chemă un salepgiu, care și el striga: „Arde!"

— Ia vino-ncoace — îi spuse. De ce mi-ai furat vorba? Dă-mi un covrig, să-ți dau un „salep". Facem trampa? Hai!

— Nu... — îi zise Melios.

— Ia te uită la el! Și de ce? Îmi dai și-ți dau. Parcă ce pierzi?

— Cîștigul meu.

Salepgiul îl măsură pe micul său coleg din cap pînă-n picioare.

— Ești așa de sărac, hai? Am înțeles. Atunci vinde-mi un covrig și ia-ți banii! I-ai luat? În regulă! Acum bea salep. Fac cinste! Haida, de! Nu fi mîndru! Sîntem negustori amîndoi, nu?

Melios luă cu greu paharul cu salep și îl bău, fiind atent la coșul lui.

— Să-ți fie de bine! îi zise salepgiul. Unde te duci? Vino aci. Stai lîngă mine, să faci vînzare! Care o să bea o bragă, o să-i placă să-și moaie un covrig în salep! Ha-ha! Vezi că ți-ai găsit locu' nimerit?

Avea dreptate bragagiul. O marfă se completa cu cealaltă. Curînd însă, bragagiul isprăvi marfa și-și luă prăvălia, gata să plece.

— Mai vino mîine... — îi zise. Acu' tu unde te duci?

— La școală!

— Bravo! Ești ca o scînteie! Elevii sînt foarte mîncăcioși. Haide, vînzare bună!

Își urcă vasul cu bragă în cîrcă și plecă. Purta niște pantofi groși cu cuie mari, și fes alb.

Pantalonu-i era strîmt-strîmt și rotund pe pulpe. Buzunarele, în loc să le aibă într-o parte, le avea în față, brodate cu negru. Purta și-un ilic albastru, cu nasturi rotunzi, făcuți din ață. Era încîntat de portul lui și-i zise lui Melios să nu-l mai privească atît de curios, că el e din Prespa. Are însă familie grea și își cîștigă pîinea în Grecia. Ehei, de treizeci de ani; îi spuse că-l cheamă Milovan. Milovan Mundosalevici și ca să știe, face salepul cel mai bun, braga cea mai bună, cel mai bun muslebîc [1] și cele mai bune pișcoturi cu miere!

Lui Melios îi lăsa gura apă. Suferea cumplit și nu știa cum să-i spună să tacă odată.

Cînd rămase singur, Melios o porni încet-încet spre liceu. Mai era o jumătate de ceas pînă să sune. Moș Todos îl primi ca pe un mare comerciant.

— Ah! zise el la un moment dat. Pe alții îi rogi să învețe carte, iar unii plătesc învățătura cu sînge. Asta-i nedreptate. Lipsă de omenie! Pune marfa aici. Vinde! Vinde fără frică și cu capul sus! Asta-i muncă, nu furt!

— Îți mulțumesc, moș Todos!

— Mulțumește! Mulțumește-i celui de sus care vede așa ceva și nu i se rupe inima. Mi-e ciudă! Aș vrea să văd un sărac fără inimă! Unul, — numai unul, drept pildă! Stai aici! Aci, la ușă. Ia banu', și dă covrigu'! Eu mă duc să dau o raită prin școală înainte de venirea drăcușorilor.

Începuseră chiar să sosească.

Urs din pădure dac-ar fi fost, și tot nu l-ar fi privit așa cum îl priveau elevii pe Melios. Niciunul din ei nu cumpără. Numai Dakridzikos, care-l privea de departe cu ură nestinsă, îl trimise pe Hamolias să cumpere un covrig și-apoi îl aruncă, izbindu-l cu piciorul.

---

[1] Prăjitură. (n.t.)

Cu cît se apropia ceasul să sune, cu atît se strîngeau mai mulți în jurul lui Melios. Moș Todos îi gonea ca pe muște și ei iar veneau.

— N-ați mai văzut, mă, covrigi? le spunea. Uite, sînt la fel cu ăia care se vînd la brutărie.

Melios stătea lîngă coș gînditor și ca și cînd ar fi fost bolnav. Îl duruse mult „curiozitatea". Îl sufoca. Bine. Era de rușine ceea ce făcea? Nici nu-i trecuse prin gînd că va fi un „spectacol" pentru colegi faptul că el s-a hotărît să-și cîștige pîinea.

Cînd sună moș Todos clopoțelul, îi luă coșul, îl ascunse în cămăruță și-l trimise la lecție.

În clasă, Melios își dădu seama că așa ceva nu-i vor ierta niciodată.

Clasa avea un monitor, un băiat grăsuț, care strălucea tot ca o mașinuță nouă. El dădea în fiecare dimineață raportul: Elevi șaizeci. Absenți trei. Iată cum dădu raportul astăzi: „Elevi cincizeci și nouă, un covrigar și trei absenți." Rîsul se auzi pînă dincolo de rîu. Pe catedră era popa!

— Mă dau acuma jos de pe catedră și-i arunc afară pe cîțiva, ca să se liniștească restul! Rîde ciob de oală spartă! Ce s-a întîmplat?

— Așa e, domnule!

— Ce-i „așa, domnule"?

— Clasa are un covrigar.

— Unde e? Să se scoale în picioare! Hm! făcu el cînd îl văzu pe Melios. După mulți iepuri alergi! Ori cal, ori măgar. O să-ți pierzi simțămîntul de elev! Aci e nevoie de elevi și nu de vînzători! Cu această ocazie... treci la lecție!

Sărmanul Melios! De-ar fi scos părintele pe un altul înaintea lui, lecția ar fi mers strună. Era de ajuns să afle cîte ceva din lecție, ca să o știe ca pe apă. Avea darul acesta! Dar acum era atît de încurcat, atît de necăjit de toate, încît nu

numai că nu știa lecția, dar nici ce materie aveau pentru ora asta n-ar fi fost în stare să spună.

Cerși cu privirea să-i spună cineva ce lecție aveau... în speranța că ar fi reușit să încropească ceva. Nimeni nu-l ajută. Hotărî, așadar, să se lase în voia sorții.

— Nu știu, domnule!

— Faptele au arătat! strigă victorios popa. Iată adeverirea gîndurilor mele. Sigur că nu știi. Și totuși v-am prezis-o! Eu nu sînt gimnast ca să mă intereseze dacă vă sînt picioarele îngrijite sau nu. Nici dacă briceagului i se spune „canif" sau ferestrei „fenêtre". Fereastră, dacă-i spui „fenêtre" sau Capadokia... fereastra tot fereastră-i! Acu' e ora lui Dumnezeu! Și cine nu știe, este... Știi ce e, tinere? I-do-la-tru! Să te notăm. Cîți covrigi ai luat să vinzi azi?

— Șaptezeci!

— Și unu în catalog, șaptezeci și unu! Progresezi admirabil! Excelent! Perfect! Strălucit! Ha-ha-ha!

Melios aștepta sfîrșitul orei ca să-și ascundă fața în halatul lui moș Todos. Sau să îmbrățișeze un plop de pe malul rîului. Îl dureau tîmplele și ochii îl ardeau de parcă i-ar fi aruncat cineva piper în ei.

În banca lui erau doi sclifosiți mici, bine îmbrăcați. De cînd începuse lecția tot șușoteau între ei. „Telegramele" cu celelalte bănci începură. Îl izolau. Nu voiau să aibă de-a face cu un covrigar. Era un covrigar, nu un elev de școală.

Îl durea inima. Se rezema cu pieptul de pupitru și parcă l-ar fi înțepat cu sute de ace. Pînă și barba popii parcă era din ace. Un prieten... un prieten... O privire de undeva! Și ora nu se mai sfîrșea! Ah, dac-ar fi știut moș Todos, ar fi sunat mai devreme! L-ar fi scăpat!

Ceilalți continuau lecția, vorbeau despre „deșteptarea din ziua a patra". Popa le povesti cele petrecute cu glas tunător și-apoi întrebă dacă are cineva vreo nelămurire.

— Eu! se auzi o voce din regiunea „perșilor".

— Spune, Hristidis!

— Domnule... — zise Dakridzikos — Lazăr era un nebun?

— De ce să fie nebun?

— Nebun după tutun... Pentru că tatăl meu, care se înnebunește după tutun, spune că fără pîine, fără apă și fără aer poate s-o ducă și cinci zile. Însă fără țigară, nici o oră!

— Și ce vrei să spui cu asta, mă prostul-proștilor?

— Vreau să spun că dacă Lazăr era nebun după tutun, cum de-a răbdat patru zile fără țigară?

Popa se ridică ca un nor negru.

— Afară, blestematule! Iudo! Nota zero! Purtarea cea mai rea!

Dakridzikos se sculă supărat:

— Mă duc să mă plîng domnului director. Ne întrebați dacă avem vreo nelămurire și... pe urmă...

— Afară! Nerușinatule! Idolatrule!

Îi căzuse părul pe față. Totul se întunecase dinaintea-i. Ochii luceau ca două focuri în noapte. Clopoțelul sună.

— Afară din Praetorium! Toți! urlă pentru ultima oară popa și lovi cu pumnul de rupse o scîndură de la catedră.

CAPITOLUL XIII

Nu știa nici el ce-l doare mai rău. Îl făcuseră cîrpă și-l aruncaseră într-un colț. Voia să știe: de ce îi supără sărăcia lui? Pe cine jignește că el, Melios, vinde covrigi? Fă-te și tu tutungiu, m-ar supăra asta? Hrănea atîta lume cu covrigii lui! Să-și cheltuiască banii pe bile? Cumpără mai bine un covrig cu susan, să te vadă Dumnezeu. Să te vadă și păsările și să vină să-ți țină de urît. De ce se încăpățînau atît? De ce? Își pierduse tot cheful de muncă. O făcea fără poftă, cu inima strînsă. Pînă și Evmorfia își dădu seama de-asta și-i spuse într-o zi:

— O duci greu! Te obosește? Ți-am spus! Lasă covrigii și ia prăjituri. Ți-am mai spus și altădată.

Coana Evmorfia Daca-Kalisperis, de cînd aflase că Melios merge la liceu, ținea să-i arate cultura ei.

— Dacă nu mă înșală „greșeala" mea... — îi spuse — prăjiturile dau mai mult cîștig! Și-afară de asta, nu se usucă. Sau poate mă înșel?

— Prăjituri mănîncă doar copiii de la primară. Aci e liceu.

Coana Evmorfia făcea rotocoale pe masă.

— Memoria mea nu-și aduce aminte — spuse. Vezi? Cîteodată sînt uitucă și memoria mă lasă.

Kerasaki se tot băga printre picioarele lui și-l trăgea de haină. Voia să-i spună ceva. Voia să-l pună să-și închidă ochii.

— Bine... îi închid. Uite, i-am închis. Ce vrei?

Se auzi un rîs.

— Ia ghicește unde sînt! Meli! Meli! Haide, ghicește unde m-am ascuns?

Melios deschise ochii. Fetița se ascunsese în dosul coșului său. De-abia încăpea.

— Unde o fi micuța Kerasița? se prefăcu Melios că n-o găsește.

Rîsete se auziră de după coșul unde fetița de-abia putea sta pitită numai cu jumătate din trup. De la mijloc în jos, se vedea toată: rochița-i roșie, în cute, piciorușele ei murdare de cărbunii cuptorului... piciorușele îi erau negre ca o tăbliță de puteai să scrii pe ele „alfa".

— Hm! făcu mama ei. Așa ascunziș n-am mai văzut! Vai! Vai! Kerasița își arătă năsucul și privi șireată.

— Cînd ai să iei prăjiturile... — zise prietenului ei — să mi le dai mie toate. Da? Să mi le dai mie toate... toate... toate... Da? N-ai să dai nici una lui Fotica... da?

— Da, Kerasița! Ieși acum din coș, ca să-mi pun covrigii!

Coana Daca-Kalisperis tocmai alegea covrigii, îi trecea cîte zece pe mîini ca niște brățări, și îi punea ca pe niște inele pe bețele de pe marginea coșului.

Kerasița deveni geloasă.

— Vleau și eu blățăli... mamă! și începu să strige: Mama-a!

— Ce-i, bată-te norocul, așa de dimineață?

— Vleau blățăli... vleau...

— Vrei una peste mutră... asta vrei... Unde am rămas, Melios?

— La patruzeci.

— Vrei mai mulți sau ți-ajung ăștia?

— Mai pune zece, coană Evmorfia!

— Îți mai pun douăzeci. Dacă nu-i vinzi, mi-i dai înapoi cînd te-ntorci de la vînzare. Așa?

— Fie, coană Evmorfia!

Își luă coșul și ieși.

Era prin aprilie. Orașul era cufundat în ceață. Dis-de-dimineață, glasul îți răsună ca într-o biserică goală. Milovan îl aștepta în piață cu altă marfă de vînzare.

— Ia te uită... — îi zise. S-a zis cu salepul! S-a dus, s-a dus cu Dumnezeu! Acu' am „altceva". Uită-te! Știi ce-i asta?

— Bragă!

— Ha-ha! Ce spui, mă? Așa-i braga?

— Ei, da' cum e?

— Braga e ca șerbetul... puțin acră, puțin dulce, nițeluș groasă. Și puțin... amară.

— ...amară.

— Nu, bre. Amară nu-i... Nu-i amăruie, dar pișcă la limbă.

— Deci nu-i bragă...

— Ce caută amidonu-n bragă? Hai? Ce caută migdalele? Dar scorțișoara? Ce caută alunele în bragă? Hai?

— De unde să știu eu?

— Nu-i bragă!

— Atunci ce-i? M-ai amețit de tot!

— Asta-i săpun-h a l v a! Asta-i!

— Se poate mînca?

— Nu. Îl cumpără femeile ca să-și... spele nădragii!

Tocmai venea un mușteriu.

— E dulce? întrebă și arătă săpunul-halva, cu o mînă ce tremura de nerăbdare.

— Baildî[1] — răspunse Milovan.

— Dă-mi de-o drahmă!

---

[1] Ca mierea. (n.t.)

Milovan cîntări, ca părintele colacul, și tăie o bucată cu cuțitul.

Mușteriul o luă și-o înghiți cu lăcomie.

— Ești un caraghios! îi zise supărat Melios. M-ai mințit că nu se mănîncă și că se spală cu ea nădragi! Uite, la dumnealui, cum o mănîncă!

— Ha-ha-ha! rîse mușteriul. Așa i-ai spus? Ha-ha-ha!

Și-și lingea degetele.

— Așa i-am spus! zise Milovan. Așa îi spun eu, ca să-l necăjesc! Și pe urmă fac așa (tăie o bucată) și-l îndulcesc. Ia, bre, Melios! Să mai glumim și noi nițel! Negustori sîntem!

Melios luă bucata, dar n-o mîncă numaidecît. O puse într-o hîrtiuță în buzunar, se duse puțin mai deoparte, pe-o bancă de piatră, și mîncă din ea puțin cîte puțin, savurîndu-i gustul. La urmă lăsă o bucățică și pentru prietena lui, Kerasița.

Începu apoi să se plimbe încolo și-ncoace, ca să-și vîndă covrigii. Pe trotuarul de vizavi, însă, cînd trecu podul, îl luă cu frig. La început nu-și dădu seama. Credea că-i din cauza apei reci băute pe stomacul gol. Îi clănțăneau dinții. Unde să se ducă să se încălzească? Cămăruța lui îl băga mai rău în răcori decît să-l încălzească. Rămînea să se ducă la moș Todos. Acolo, unde în altă parte?

Bătrînul nu știu ce să-i mai facă. Voia să se simtă bine la el. Îi făcu ceai.

— Sînt friguri, nu-ți fie teamă! îi zise. Friguri. Am să-ți dau aghiazmă și-o să-ți treacă. Nu-i nimic. Unde ai pus aghiazma, Zumbulia?

Bătrîna se urcă pe un scăunel și bagă mîna după icoane. Îi dădu o chinină. Apoi îi făcură patul și-l înveliră cu toate păturile cîte aveau!

— Sănătate! îi zise bătrînul și-i zîmbi. Ieși afară întristat și căzu pe gînduri.

*

A doua zi se simți mai bine. Îl mai scutura cîte un frison, dar numai din cînd în cînd.

A treia zi, însă, veni răul. Erau în ora a treia, pe catedră ședea, ca un atotputernic de cea mai inferioară speță, Carlaftis. Deodată, de la una din bănci începu un mic cutremur. La început încet, ca un legănat, apoi întețit. Începură și șușotelile. Profesorul de matematică, care era la tablă preocupat cu rezolvarea unei probleme, se-ntoarse cu fața la elevi:

— Care măgar dă din picioare-acolo?

— Cadras, domnule... — i se răspunse din banca alăturată.

— Și de ce?

— L-a apucat boala, domnule!

Carlaftis se scărpină la negul ce-l avea pe ceafă și ordonă să iasă la tablă. „Să-și lase ieslea și să vină la tablă!"

Melios ieși, dar nu putea sta în picioare.

Profesorul, în loc să-l compătimească, începu să-l certe.

— Ai friguri?

— Nu... știu-u... do... mnu... le... — zise Melios, dîrdîind.

— Dar să mănînci fructe necoapte, știi? De-asta te-ai îmbolnăvit! Și-acum ce vrei să-ți fac eu? Aici e școală, nu spital!

Un copil bine îmbrăcat, din banca întîia, ridică degetul.

— Domnule... — zise — o să ne molipsească și pe noi.

— Just! zise Carlaftis, care-și căuta aliați. Ce să-i fac atunci?

— Să-l goniți, domnule!

Carlaftis își pipăi mulțumit negul.

— Mă bucur... — zise — că vă interesați personal de sănătatea voastră. Deci, Cadras...

— Nu, domnule! strigă desperat copilul. Nu mă goniți de la școală! Iertați-mă că sînt bolnav! Am să fac totul ca să mă însănătoșesc. Lăsați-mă și anul acesta... Numai anul acesta. Pe urmă nu mai vin. Încă două luni...

Tremura! Tremura! Tremura!

Sus, în cartierul „perșilor", se auzi zgomot. Apoi un copil urîțel se ridică la ordinul regelui și-și întinse mîna murdară:

— Domnule... — zise.

— Ce-i, Kurkulos?

— Noi nu ne molipsim!

— Ce mai e și-asta? Ce înseamnă „nu ne molipsim"?

— Așa... înseamnă că noi... Cadras...

— Ia explică-te mai clar!

— Să vină la noi!

— Ce „să vină la voi"?

— Cadras să vină, domnule, să stea aici, lîngă noi. Pentru că noi, domnule... noi nu ne îmbolnăvim... Da, domnule...

Carlaftis se ridică pe vîrfuri ca să cerceteze mai bine „regatul" întunecos al „perșilor". Într-adevăr, văzu niște mutre urîte și ciudate, dar privirile lor exprimau o hotărîre de nestrămutat.

— Ce spune însă regele vostru, al „perșilor"? Zi, Dakridzikos!

— Noi nu ne îmbolnăvim! repetă posomorît „șeful".

Cucui se înroși și zise:

— Mărinimia neghiobilor! Aceste manifestări nu-mi plac! Auziți? Nu-mi plac de loc. Bandiții n-au sentimente. Dacă un elev nu-i ținut în clasă dintr-un oarecare motiv, insistența unui pumn de neghiobi nu poate să răstoarne hotărîrea celorlalți.

— Să plece, domnule! strigau acum toate băncile din față.

— Nu! urlau „perșii".

„Cucui", dînd cu linia, o rupse.

— Tăceți cu toții! Cu toții, am spus!

În această gălăgie, Dakridzikos se aplecă și șopti ceva la urechea lui Hamolias. Imediat gardianul se sculă și se apropie cocoșat de catedră.

— Domnule! zise și se mișcă de pe un picior pe altul.

— Ce-i, Hamolias?

— Domnule, vreau să mă... urina... treaba mică!

— Stai jos!

— Domnule! Nu mai pot să mă țiu, vreau să mă...

— Marș de-aici! Și să te întorci imediat!

N-apucă însă Hamolias să facă zece pași pe coridor și se auzi clopoțelul. Dar vacarmul continua. Melios, fără să mai aștepte, își luă caietul sărăcăcios și ieși. Pe scări îl văzu pe Hamolias vorbind cu Scamvuras și-atunci omulețul crescu parcă dintr-o dată, deveni un gigant. Se îndreptă spre clasă cu pași mari. Pe coridor îl găsi pe Melios și-l luă cu el. Deschise ușa fără să bată și intră ca o furtună.

— Nu-i posibil! strigă, palid. Nu-i posibil!

— Ce anume, domnule colega?

— E nemaiauzit! V-ați purtat fără milă cu un copil bolnav!

Carlaftis îl întrerupse cu vocea cea mai respingătoare cu putință:

— Nu cumva vreți să vedeți toată școala bolnavă de friguri?

— Nu-i adevărat! Frigurile nu sînt o boală contagioasă!

— Și dumneavoastră cu ce drept ați venit să-mi faceți observație? Ce rol jucați în cazul de față? Nu cumva ați fost avansat director și n-am aflat-o încă?

— Vă vorbesc cu dreptul unui om cu bun simț, care, în orice caz, nu și-a pierdut complet această calitate!

— Și ce vreți să spuneți, domnule... Zizi?

Scamvuras rămase uimit, parcă l-ar fi lovit trăsnetul. Se întoarse palid spre copii:

— Vă cer iertare... — le zise. Cît despre dumneavoastră — continuă, adresîndu-se lui Carlaftis — există colegiul profesoral și mai departe ministerul.

— Și mai departe?

Răspunsul veni cu totul pe neașteptate, plin de curaj, de un curaj nebănuit la profesorul Scamvuras:

— Și mai departe, există o n o a r e a, domnule!

Plecă.

În urma lui ieși din clasă și Carlaftis, scuipînd cu o scîrbă suverană într-o batistă imensă.

În clasă copiii rămaseră năuciți. Primii își reveniră „cei bine crescuți" și se ridicară să plece. Dakridzikos se ridică și se postă în ușă.

— Bă, voi! le zise cu vocea lui cea mai groșoasă. Bă, voi ăștia!

Toți se opriră. Dakridzikos se urcă la catedră. Niciodată nu fusese așa de urît.

— Ascultați aci, bă! Care îi mai ziceți „Zizi", vă cotonogesc! Așa. În regulă! Și-acum, marș!

CAPITOLUL XIV

Mai a sosit, a sosit
Cu pas voios înainte,
Să-l primim,
Copii în excursie — copii în excursie!

Să-l primim,
Copii în excursie — copii în excursie...

În rîndul întîi se afla Hamolias, care avea vocea cea mai puternică. Era încărcat ca un căluț. Profesoara de gimnastică scutura alandala un clopoțel și mergea cu multă grație.

Daruri ține în mîini, multe, multe,
Le ține frumos,
Le-mparte bucuros,
Cui cere.

Cui cere
Le-mparte bucuros, cui cere.

Popa întindea niște pași mari, de parcă ar fi trecut printre morminte.

O zi frumoasă, strălucitoare ca mătasea. Făcuseră armistițiu.

Domnul Scamvuras purta o pălărie de paie cu fundă, iar Aglăița îi spunea „că-i stă extraordinar

de bine" și îl privea sălbatic pe matematicianul căruia îi venea să rîdă.

Directorul mergea înainte. Era îmbrăcat ca pentru biserică. Cu ochii lui albaștri, spălăciți, vedea lumea mică și searbădă. Profesoara de muzică alerga sprintenă de colo pînă colo, supraveghea să nu cînte vreunul fals. La subsuoară ținea o mandolină. Zi de neuitat!

Dakridzikos furase de-acasă o umbrelă neagră. Nimeni nu știa la ce-i va folosi. Aveau să vadă mai tîrziu. O umplu cu pîine și cu tot felul de merinde, o legă cu o sfoară și-o puse pe umăr.

— De ce nu ți-ai luat un sac? îl întrebară.

— O să vedeți! Vreau să sar din pom cu ea! Dacă o ai deschisă, cobori ca un avion!

Matematicianul era tot o apă. Sufla, își ducea batista la gît și sforăia ca un cal înspumat.

Melios merse ce merse o bucată de drum, apoi îi păru rău și se întoarse. Nimeni nu-i dădea nici cea mai mică atenție. Era galben ca ceara. De altfel nici n-avea ce mînca în excursie. Își luase în buzunar cinci covrigi uscați... Dar mîine ce-o să mănînce? Pe cînd treceau pe lîngă un gard, se dădu după un tufiș și-așteptă ca ceilalți să se depărteze. Se înapoie în oraș.

Era frumos în excursie. Natura avea un colorit deosebit.

Orașul rămăsese în urmă. „Acum, aici își putea lua acel curaj pe care nimeni nu i-l dă" — gîndi profesoara de gimnastică și, fără să arate ce urmărea, dar și fără să ascundă ce nu dorea să evite... se pomeni lîngă Scamvuras. Toți se împrăștiaseră prin livezi.

— Într-adevăr... — zise — domnule coleg, vă datorez recunoștință! O datorie pe care de-atîta timp n-am achitat-o!

Scamvuras rămase o clipă în loc și o privi drept în ochi. Parcă nu mai era omul acela spe-

rios. Ceva în el se schimbase pe neașteptate. Desigur că nu prea mult. Dar, reușise totuși să-și îndepărteze marea lui timiditate și s-o înlocuiască cu un fel de stăpînire de sine.

— Credeți-mă... — îi răspunse. Credeți-mă, nimeni nu-mi datorează nimic, mai ales dumneavoastră, domnișoară!

— Chiar așa? zise ea puțin mirată. Se pare atunci că viața scumpului meu coleg e plină de acte cavalerești... dacă nu-și mai amintește u n u l pe care l-a făcut pentru o neînsemnată profesoară de gimnastică.

Ce voia de la el această fată trufașă? Era plină de viață, se plimba prin fața lui ca un ofițer, cu obrajii roșii. Disprețuia oamenii închiși în ei. Era o provocatoare a naturii. Ce voia de la el? Ce altceva? Își pierduse bufonul și se plictisea? Pe drum s-a jucat tot timpul cu mingea, împreună cu elevele ei. Acum le lăsase lor mingea și venise să se joace cu „păpușile". Luă o hotărîre teribilă. Să dea cărțile pe față ca s-o distrugă.

— Voiam să vă întreb ceva, domnișoară! începu el.

— ?!

— Vă plac oamenii sinceri? Oamenii foarte sinceri?

— Foarte mult!

— Este unica ocazie de a vă spune deschis gîndurile mele... Acum, cînd n-avem martori indiscreți!

— Îmi faceți și dumneavoastră, domnule coleg... o *déclaration?*

Îl privi și ea drept în ochi. Deodată văzu cum ochii lui o ceartă cu asprime.

— Am spus „gînduri", domnișoară, și nu sentimente.

— Păcat. Poftiți! Continuați!

— Păcat! Pierdeți un bufon de viligiatură! Fie! Așadar, gîndurile mele. Iată-le!

— Mă iertați. Dacă vreți să mă jigniți, lăsați pentru altă dată.

— Nu. Veți asculta acuma! Să nu mă luați drept un predicator absurd. Și oamenii glumeți îmi plac. Sînt ca sarea în viață.

— Unde vreți să ajungeți? Vă rog, mai repede!

— Vreau să ajung la o concluzie, domnișoară. La faptul că, dacă-i lăsitate ca un om să se distreze cu naivitatea altuia, este inuman să se distreze cu tragedia lui! Iar acum, domnișoară, bună ziua... Adio... pentru totdeauna!

*

Melios se înapoie în oraș și se plimbă pe uliță ca o oaie rătăcită. Mușca din cînd în cînd din covrigi pînă cînd nu-i mai rămaseră decît firimiturile. Cînd ajunse pe o străduță dosnică, auzi un cîntec pe care pentru prima oară în viața lui îl auzea. Erau vreo șapte în rînd, cei mai mulți tineri, cu un drapel ciudat în frunte, un drapel pe care erau desenate unelte. Îl ținea în mîini unul scund, care și el cînta pițigăiat. Se strînse lumea și-i privea curioasă. Mai încolo, întinși pe jos, niște jandarmi care așteptau să se sfîrșească cîntecul și să tragă în manifestanți. Aveau tot timpul să țintească.

Dar cîntăreții... nu încetau. Cîntau din ce în ce mai tare cîntecul lor alcătuit din două versuri, unde se vorbea despre muncitori și despre muncă.

Lui Melios îi plăcea. Dacă ar fi avut mai multe versuri, i-ar fi plăcut și mai mult. Își făcu loc și se apropie să asculte. Ei, dar ce-i acolo?! Ce caută bătrînul cizmar printre aceștia? Se zăpăci ca un pui rătăcit.

Printre cîntăreți, în ultimul șir, era bătrînul cizmar care-i cîrpea pantofii. Melios se duse lîngă el și-l trase de haină.

— Bine, bine! Te-am văzut — îi zise bătrînul. Dă-te mai la o parte, că poate să înceapă cu „bum-bum"!

— Dar de ce? întrebă copilul. Să viu și eu cu voi să cînt?

— Nu. Mai așteaptă puțin. Du-te și vino după vreo zece ani!

În clipa aceea se auzi:

— Fo-oc! și urmară împușcături.

Femeile leșinară. Cînd fumul se împrăștie, locul era gol ca în basme. A doua zi era sîmbătă.

Melios făcu ce făcu și se duse la bătrînul cizmar să-i explice ce s-a întîmplat.

— Întîi Mai — îi zise bătrînul. Ce altceva?

— Și de ce-ați cîntat?

— Pentru că era Întîi Mai.

— Și de ce au tras?

— Tot din cauza asta. Să știi și tu. Că era Întîi Mai. Iar vrei să mă-ncurci, dășteptule? Aș fi vrut să am gura celui care ținea drapelul. Eu înțeleg numai. El însă le și povestește. Lasă-mă! Tu mănînci într-una și eu muncesc mereu. Bogatul suge pe sărac și săracul pe el însuși. Nu vorbesc bine? Dă-mi opt ore de somn! Dă-mi și opt ore de carte! Să vezi cum îți muncesc în restul de opt ore... Ei, ia privește și tu puțin la Dumnezeu. Mă concediezi! Ce-o să mănînc? Am și familia. Găina bea apă, se spune, dar privește și spre Dumnezeu. Tu nici la Dumnezeu nu te uiți, nici de lege nu ții seama. Da' am și eu felul meu. Ies în stradă și ți-o spun pe șleau. Nu sînt singur... a... ha! Te-au înșelat? Acum?... Aha-a-a! Ce-ai crezut că mă sperii, hai? Împrăștiați-vă, strigi tu. Aici sînt jandarmii mei... Ăștia cer pîine, unde s-a mai auzit? Și mai vor și carte! Ia uite la ei ce mutre! Foc... strălucesc armele... Jos trupurile scla-

vilor! Întîi Mai... Tu du-te după flori! Eu iau steagul și merg înainte! Au să mă împuște? Ei, n-au decît!

— Da, dar vă împrăștiați!

— Da, ne împrăștiem! Ne împrăștiem pentru că sîntem un pumn. Mîine o să fim un pogon, iar poimîine un cîmp întreg. Și să vedem dac-or mai trage! Haide, pleacă acu'! Restul ai să le înveți din stradă. Rîzi, hai? Ce zici tu în gîndul tău? L-am încurcat de tot pe bătrîn! Hai, piei din ochii mei! Mie ai să-mi spui: „Mai a sosit cu pas voios, înainte!" Prostii! Aici e vorba de Întîi Mai? De Înviere! Să învieze Dumnezeu și să judece Pămîntul. Ți-e foame? Mi-e foame! Strigă dacă vrei să te saturi! Tu, ăstălalt, ți-e foame? Și mie mi-e foame! Urlă ca să te saturi! Te-au nedreptățit? M-au nedreptățit! Vino cu mine! Pe tine te-au nedreptățit? M-au nedreptățit și pe mine. Vino și tu! Toți împreună, iar rîiosul deoparte! Știi cine-i rîiosul?

— Nu.

— Lașul. Ăsta care mănîncă singur! El. Și numai el! Te văd că vrei să rîzi de bătrîn pe sub mustăți. Dar n-ai mustață ca să te-ascunzi. Haide, pleacă de pe capul meu! Exploatator al maselor și al muncitorimii! Mai ești aici? Rest al micro-burgheziei!

—Hm! Nu se spune așa! Eu am auzit. Se spune rămășiță mic-burgheză!

— Hai, te cară! Asta-i acum! Tu ai să mă-nveți pe mine?! Lătură mic-burgheză! Hm!

CAPITOLUL XV

De ceea ce îi fu frică lui Melios, nu scăpă. Frigurile. Băltoacele, noroaiele, viața mizerabilă îi șubreziseră trupul. Veniră și țînțarii și-i injectară boala. Friguri. Un tremur ce-ți zguduie trupul. Îl zguduie, îl zguduie și-apoi îl doboară.

Lui Melios i se părea că odaia îi joacă pe dinaintea ochilor iar casa întreagă parc-ar fi fost un leagăn. Sus, Urana înjura tare, de mama focului, cum fac mateloții prin porturi. Urca și cobora scările zbierînd în gura mare, că și copiii din mahala amuțeau.

Femeia asta îi da lui Melios alte friguri și alte fierbințeli, ce făceau să i se cutremure tot trupul, să dîrdîie de două ori mai tare. Urana nu mai avea acum nici un motiv să-și țină gura. Îi fusese adus pe cap copilul ăsta, care nu mai era un copil, ci o mașină de făcut cutremure și care, pe deasupra, nici nu plătește. De-asta a luat și ea măsuri. Întîi nu-i mai dădu ouă. Pe urmă, fasole. Pînă la urmă nici pîine cu porumb. Melios se hrănea acum doar cu niște covrigi uscați, pe care brutăreasa i-i vindea cu jumătate preț. Mai însoțea el uneori covrigii cu vreo bucățică de brînză, un măr sau o gutuie, chiar cu struguri.

Fructele nu lipsesc aici toată iarna. Localnicii au un fel al lor de a le păstra pînă în toiul iernii. Poți găsi ciorchine tefere pînă după iarnă, cînd îi dau viței lăstari noi. Ține însă fiecare pentru el secretul conservării strugurilor. Unii spun că îi acoperă cu fîn, alții că le fac băi în lapte de var.

Insă ceea ce mînca băiatul, în loc să combată frigurile, le întăreau, și cu cît boala lui Melios se înrăutățea, cu atît glasul Uranei devenea mai tunător. Sălbatică femeie! De fiecare dată cînd se supăra, lua foc casa.

Într-o zi, după ce înjură și înjură pe săturate, veni, își propti mîinile în șold și astupă cu trupul ei toată ușa.

— Tu ai urechi?

Melios nu răspunse. Ce să-i spună? Aștepta să vadă unde o să ajungă.

— Pentru că dacă aveai — continuă ea — ai fi auzit ce-ți spun, ți-ai fi luat frigurile și te-ai fi cărăbănit cu ele de aici!

— Muncesc... — îi spuse Melios clănțănindu-i dinții. Cum mă fac bine, o să ies la muncă și o să-ți aduc banii pentru chirie.

— Să-i dai să-ți cumperi doctorii... — nu-mi trebuie chiria ta. Odăița îmi trebuie! Golește-o și îți dau hîrtie scris că-ți sînt și datoare! Mi-ai adus frigurile. Ai înțeles? Eu n-am tocmit un astfel de chiriaș. Vreau cămăruța mea!

— Lasă-mă vreo două zile... să mă fac bine, să încerc să găsesc o odăiță. Acum n-am unde să mă duc.

— Să te duci la tușă-ta!

— Nu. Acolo nu mă duc!

— Ai văzut? Dacă erai om de treabă, te-ar fi vrut tușă-ta. Nu te-ar fi lăsat pe drumuri. Și mai vrei să te țin eu în spinare! De ce să mă încarc eu cu tine? Nu te mai vreau. Șterge-o! De cîte ori vrei să ți-o spun? Mi-ajunge beleaua asta de bătrînă! N-ajungea o belea, mai veni și-alta!

— Bine... — îi zise Melios, cu buzele arse de fierbinți. Mîine dimineață plec!

— Mîine? Acum să pleci! Acum, auzi? Să nu te prindă noaptea! Mă duc la biserică! Cînd mă întorc, să nu te mai găsesc aci! Am terminat!

Se duse ca un vis urît. După puțin, i se auziră pașii chinuind treptele. Și ușa ca o împușcătură. Melios rămase pe salteaua lui, mai fără de suflet. Strada vuia de forfota după-amiezii. Din cînd în cînd cîte un glas răzbea pînă în odăița lui. O barză se auzi lovindu-și nervos ciocul. Curînd o fetiță începu să-i cînte:

Barză prostuță,
Unde duci oițele?
Jos în gropi!

— Mamă... mamă... mamă... își bea cafeaua! Privește... Acuma își bea cafeaua! Piii!

Dușumeaua începu să scîrțîie. Picioarele bătrîne se tîrîră pînă în odăița lui.

— Ah... — făcu bătrîna. Sărmanul meu băiețel! Nenorocitule! Am auzit tot! Asta te-aruncă afară în toiul nopții! Uite ce-o să faci... Am găsit. Vezi gemuletul ăsta? Dă spre acoperiș. Acolo e o scară. Au pus-o vecinii ca să poată ajunge la vișine. Așteaptă să se înnopteze și vino. Am să las fereastra deschisă. Ai grijă numai să calci pe vîrfuri. Asta aude și pașii furnicilor. Altceva nu pot să fac, copilule. Am să-ți pun aici, uite, aici, după ușă, vreo două pături. Vine vara acum. Ai să poți! Numai că, la naiba, plouă! Cînd are de gînd să se încălzească? Vino, dragul meu! Scoală-te înainte de a veni răutatea aia!

Așa cum îl învățase bătrîna, așa făcu. Se plimbă puțin pe aleea de platani; se duse și la coana Evmorfia. Îi spuse că a avut friguri, de-asta nu venise atîta timp.

— Te cred — zise ea. Ce să te mai juri? Te văd, ești ca frunza. Ia un covrig uscat și du-te acasă să

te faci bine. Pleacă de-aci, Kerasița! Micuța voia să-i dea „covligul" ei care era proaspăt. Coșul tău e aici — îi spuse Evmorfia — te-așteaptă.

Se ridică să plece.

— Meli te cheamă — îi strigă fetița din ușă. Eu țin minte! Zi cît vlei că te cheamă Patatia. Te cheamă Meli!

Se bucură de vorbăria ei, dar n-avu tăria să-i zîmbească.

Noaptea se urcă în pod. Toate merseră bine. Găsi fereastra, găsi scara pentru prădat vișinii. Găsi și păturile pe care i le pregătise bătrîna. Toate merseră bine — după cum se înțeleseseră. Dar boala nu intrase la socoteală. Încet, spre miezul nopții, frigurile cuprinseră cu teribilă strășnicie trupul fără puteri al lui Melios și lupta începu. Dîrdîiala lui era atît de puternică, încît se treziră pînă și șoarecii. Urana dădu peste el. Ca o furtună întinse mîinile să-l tragă de păr. Vecinii se treziră și ei și strigară: „Hoții! Hoții!"

Izgonit și de-aci, Melios încercă să găsească, în plină noapte, drumul care să-l ducă la unicul său refugiu cald din lumea asta, în coliba prietenului Bitros. Pentru prima dată spuse el: „atîta mi-a fost!" Puterile îi erau pe sfîrșite, suferința îl răpuse. Dacă s-ar mai fi încumetat să-i țină piept, l-ar fi doborît.

*

Cînd veni la școală, după cîteva zile, cu greu îl recunoscură colegii. Cei cu nasul pe sus aproape că se bucurară cînd văzură în ce hal ajunsese covrigarul.

Cînd îl descoperi printre copii, domnul Scamvuras își ațintì ochii asupră-i și, uitîndu-se pe sine, îl tot privea cu dragoste și cu durere nemărginită.

— Sănătate, Cadras! îi zise. Cum te simți, copilul meu?

O ușoară paloare coloră obrajii băiatului, dar n-apucă să răspundă ceva că un „hi-hi-hi!" începu să se comunice din bancă-n bancă.

Scamvuras se făcu a nu băga de seamă.

— Am fost neliniștiți... — continuă să-i spună elevului. Și nu știam pe unde mai stai, ca să trimitem să vedem cum îți mai este!

— Mulțumesc, domnule profesor! abia șopti Melios. Vă mulțumesc mult!

— Acum te simți mai bine, copilul meu?

— Mai bine, domnule profesor! Mulțumesc!

Profesorul lovi cu creionul în catedră și începu să răsfoiască catalogul. Se opri din răsfoit ca să-i anunțe că de luni încep tezele.

— Sînt nevoit să vă mai spun că cei care au depășit numărul absențelor legale, rămîn repetenți, indiferent de pregătirea la învățătură!

Se opri puțin și continuă, tulburat:

— Din păcate... mărturisesc, măsura e puțin cam aspră și chiar nejustă! Circulara însă nu poate fi nesocotită. Cadras! Vom vedea, copilul meu, ce se poate face în cazul tău.

Primele bănci se sculară în picioare.

— Fără hatîruri, domnule!

— Toate pentru covrigar!

— O să ne plîngem!

— Sîntem toți egali!

— Fără excepții!

Scamvuras se ridică de la catedră și luă — pentru prima dată — o atitudine amenințătoare.

— Destul! strigă. Stați imediat toți jos!

În loc de răspuns, începură să bată nebunește din picioare. Ușa se deschise. Intră mînios directorul.

— Ce-nseamnă purtarea asta?! întrebă el.

— Domnule profesor, aici se fac hatîruri! strigară cîțiva.

— Sîntem nedreptățiți!

— Protestăm!

Directorul izbi cu pumnul în catedră :

— Tăcere !

Apoi către profesor :

— Ce înseamnă asta ? Cum de s-a transformat clasa în menajerie, domnule Scamvuras ?

— Domnule director — răspunse cu greu cel întrebat — am avut neașteptata surpriză să cad într-o manifestare de dușmănie în masă.

— Asta se vede, domnule profesor ! Dar din ce motiv ?

— Am anunțat noua circulară în legătură cu absențele, și am explicat măsura, semnalînd că în caz de boală, și avem un astfel de caz în clasă, se vor lua măsuri speciale.

Directorul rămase puțin pe gînduri.

— Care este acest caz ? întrebă cu vocea joasă.

— Cadras... Scoală-te, Cadras ! Poftiți ! Cazul e evident !

—Hm ! murmură directorul, văzînd despre cine-i vorba. Și... a adus vreun bilet de la tutori ?

— Nu, domnule director.

— Nu ? Și ridică iar glasul : Și dați crezare unor simple declarații ale unei haimanale ?

Domnul Scamvuras își recăpătă pentru o clipă sîngele rece.

— N-am cerut și n-am luat nici un fel de asigurare, domnule director. Cazul e clar... vorbește singur !

— Totuși ! îl întrerupse contrariat directorul — formalitățile cer o motivare a tutorilor.

— Cadras, domnule director... — adăugă cu tremurare în glas — Cadras n-are tutori, n-are pe nimeni !

— Cum ? E prin urmare un vagabond ?

Din bănci se auziră șușoteli. Melios într-o clipită crescu cu zece ani. Înaintă cu dinții strînși spre catedră. Era cu lacrimi în ochi, dar ceva îi dădea

putere și-l făcea un uriaș. Înaintă hotărît și se opri dinaintea directorului, față în față.

— Și altădată, domnule director, mi-ați stat în cale și-mi pare rău că nu m-ați lăsat să uit! Știu că urîți sărăcimea! Că disprețuiți nenorocul altora! Că vă sînt nesuferiți orfanii. Știu că învățătura o vindeți numai acelora care plătesc scump. Dar, vă întreb, cunoașteți vreunul care să fi plătit mai scump decît mine? Poftiți, „cărțile" mele, domnule director. Le depun pe catedră. Toate sînt acest caiet! Vi-l ofer! Ca să vă amintească de un bolnav, de unul fără nici un adăpost, de un copil pribeag și de atitudinea lipsită de omenie pe care i-ați arătat-o dumneavoastră. Sănătate!

În urma lui se lăsă o liniște ca de mormînt. Toți se priviră tăcuți. Băieți, și fete, și profesori...

— Treceți în recreație! bîlbîi directorul. Pe vîrful picioarelor! Așteptați în curte! Fără zgomot!

După ce directorul plecă, încet-încet, ieșiră și elevii. Nici unul nu se întoarse să privească în urmă.

CAPITOLUL XVI

În primele zile ale lui iulie, domnul Albert, îmbrăcat într-un costum alb, prea strîmt pentru dînsul, bătu la ușa lui Scamvuras. După puțin i se deschise și intră. În anticameră se opri în fața celor doi: frate și soră.

— Am ezitat! zise. Dar, cine știe... viața e plină de absențe, răceli, doliu! Plec pentru totdeauna. Și poate că n-o să ne mai vedem. V-am făcut vizita aceasta pentru un simplu *adieu*.

Fratele și sora rămaseră tăcuți. Într-un tîrziu, Scamvuras încercă să rupă tăcerea aceea grea:

— Într-adevăr... am suferit în acest timp! Mai mult din cauză că nu ne puteam explica motivul pentru care n-ați mai dat pe la noi. Vechiul meu prieten, am suferit mult din cauza asta. Și Ecaterini, și eu. De ce ne-ați părăsit?

— Iată ceva... — zise Albert în timp ce o speranță ascunsă începu să-i lumineze sufletul. Iată ceva... ce voiam să știu de mult. Din partea mea, nimic! Dimpotrivă, din partea dumneavoastră am observat că, din motive pe care n-am reușit să mi le explic, am devenit indezirabil. Și cu adîncă tristețe m-am îndepărtat discret. Din cauza asta mă și pregătesc să cer... transferul.

— Prietene... — îi zise emoționat Scamvuras — trebuie să excludeți din partea noastră orice rea in-

tenție! Noi... vreau să credeți... din ziua ultimei dumneavoastră vizite, n-am făcut altceva decît să așteptăm această zi. Sînteți prietenul nostru dintotdeauna!

Domnul Albert își adună toate puterile pentru un: „Acum, ori niciodată":

— Întocmai, un prieten... un frate și... tot ce există mai mult... Ceva mai... Așadar... (deodată însă, puterile îl părăsiră). Așadar... *adieu!*

Îi întinse mîna întîi lui Scamvuras. Apoi Ecateriniei. Aici, însă (minune!), curajul îi reveni. În timp ce ținea mîna nefericitei Ecateriniei, îi zise lui Scamvuras:

— Pot... pot, frățioare... această mînă... această mînă ce o țin... s-o țin... s-o țin... pentru totdeauna?

Ea își trase speriată mîna dintr-a lui Albert și fugi în bucătărie.

— Nu vrea... — zise pe jumătate leșinat Albert.

— Vrea... vrea... — strigă aproape Scamvuras și-l îmbrățișă. S-a dus însă înăuntru... ca să plîngă... de fericire!

Se luară de braț și intrară în salon.

— Dumnezeule... — zise Scamvuras — și te pregăteai să pleci! Pentru totdeauna! Nu cred că acum ai să mai insiști pentru transfer!

— Unde vom merge... Unde vom merge de-acum încolo, vom merge cu t o ț i i!...

CAPITOLUL XVII

Armistițiu! Totul devenise în această seară foarte solemn. Peste tot plutește o liniște dulce. Toate strălucesc... ochii, gulerele, părul. Poezie. O măsuță pe colț e plină de flori. Le aduseseră colegii, ținînd buchetele în brațe, ca pe niște „prunci dumnezeiești". Buzele lui Albert au un zîmbet foarte franțuzesc și foarte fericit, oferindu-l darnic tuturor. Avea o inimă de aur. Era noapte... („noaptea nunții")... dar toate arătau ca scăldate în soare. Străluceau ochii miresei. Ca un mic instrument cînta în inima ei „clipa bucuriei". Buzele tuturor urau:

— Viață bună!

— Viață luminoasă!

— Viață fericită!

Buzele lui Albert se lipeau parcă ar fi mîncat marmeladă de struguri.

Popa îmbrăcase o reverendă neagră și, cu toate că ura adînc „taina cununiei", venise să mănînce ceva și să adreseze „felicitările lui călduroase". În mîinile sale cîntau vesele mătăniile. Carlaftis, strîns de un guler prea strîmt, sufla ca o „locomotivă", cum zicea pe-ascuns Aglăița. De trei ori încercă s-o ardă cu niște priviri pline de suferință și patos, dar Aglăița le evita ca un luptător iscusit. Iar el, ca să

se consoleze, trecea cît mai des pe lîngă bucătărie, ca să inspire aburii bine mirositori și să-și ascută pofta de mîncare cît a unui cal.

O căldură plăcută domnea peste tot. Dar directorului îi era frig de parc-ar fi stat numai în curent. Toate astea erau de neînțeles. Și „taina cununiei" era pentru el mister... Ochii lui albaștri priveau sticlos, lumina ce juca pe obrajii scofîlciți ai lui Albert... Groaznic! Ce mai voia la vîrsta asta? „Zbenguieli? Desfrînare nerușinată!"

Doamna Raul purta un taior negru care o strîngea de-i venea rău. Totuși nu sta o clipă locului. Alerga de colo-colo, să ajute. Aducea păhărețe, umplea cănile cu vin.

Popa bea vinul cu înghițitura.

— E știut... — zicea — e știut... băutura cu măsură nu face rău nimănui.

Gura lui Carlaftis se strîmba și de multă milă, pentru sine, și pentru popă:

— Hm, da! Totuși!

— Și mai ales, în astfel de ocazii! adăugă părintele.

— Hm! făcu iar Carlaftis. Ocaziile nu lipsesc! E de ajuns să le dorești. Se creează numaidecît! Oh, da, se creează. E de ajuns să nu te împiedice ezitările moralei!

Și goleau paharele pe-ascuns, urmărindu-l pe sub sprîncene pe director, care savura băutura în ungherul lui.

Numai Scamvuras nu bea. Ridica paharul cu degete tremurătoare de emoție, zicea: „la fel" sau „mulțumesc" sau „asemenea", și-l punea iar pe masă, fără să soarbă nici o picătură.

Aglăița își uda numai buzele. În aceeași clipă, din cealaltă parte se auzea un oftat adînc ieșind din adîncul inimii lui Carlaftis. Un sentiment puternic se zbătea în pieptul lui clocotitor ca un vulcan.

La orele nouă veni părintele, „preotul parohiei", cum îl numea „teologul", și își puse patrafirul. Ochii lui Albert se umeziră. Mireasa răsucea în mînă o batistă, gata s-o rupă, o batistă pe care i-o dăruise doamna Raul.

Pe „Isaia" îl dănțuiră toți cu sfială. Numai directorului îi era într-una frig și privea tavanul, parcă ar fi rugat pe Dumnezeul ghețurilor să-l scape de rușinea asta.

Albert, care dansa pentru prima dată în viața lui, se împleticea ca un copil mic. Rîdeau de el pînă și gropițele pe care le făcea în obraji, pînă și dinții care nu-i avea. „A fost începutul vieții! zicea el mai tîrziu, ca vrăjit. Tourbillon!"

După oficierea „tainei" se puseră cu toții pe mîncare. Preotul își împături patrafirul, coborî ochii și începu să zică troparul: „Mănînce cei cărora li-e foame!" Apoi întinse mîinile spre bucate. Furculițele cărau de zor. Cînta și vinul în pahare. Discuția se înteți. Cîte un rîset acoperea din cînd în cînd vorbăria furculițelor. Sosi clipa cîntatului.

Părintele din parohie făcu urările de rigoare și plecă. Cine să facă însă începutul? Teologul cînta „mireasă nepricepută". Apoi Aglăița cîntă, într-o atmosferă de groază, „Ochișori dulci", iar de vizavi îi răspundeau mîrîituri desperate, teribile. Veni și miezul nopții. Sus, stelelor de pe cer li se făcu somn, dar aci, în casă, mai domnea dulcea veghere. Totul se îmbătase, pînă și micul vas cu flori. Numai ochii directorului erau mai spălăciți ca niciodată.

Matematicianul curăța într-una mere și i le dădea Aglăiței, de parcă i-ar fi oferit inima lui în furculiță. „Merci" — zicea ea, privind de fiecare dată în altă parte... în altă parte... (Ființă indiferentă! Cît de indiferentă!)

— Cîntecul! strigă la un moment dat popa, în plin miez de noapte. Să cînte mireasa! Domnule

Scamvuras, mireasa are cuvîntul! Nu accept nici o împotrivire!

Sărmana Ecaterini se ghemui în bărbatul ei, ca și cum s-ar fi temut să n-o bată cineva.

— Nu! strigă părintele profesor. Nu accept nici o împotrivire!

Furculițele cereau și ele insistent să cînte mireasa. Ea se uită rugătoare la ginerică.

— N-ai ce face, e în afara puterilor mele! răspunseră ochișorii lui Albert.

Ecaterini se sculă, roși toată. Coborî ochii, și rezemîndu-se de umărul lui Albert, cîntă o mică romanță de dragoste.

Toți băură în sănătatea „dulcei gospodine".

— Așa! zise părintele. Ne bucurăm cu toții! Și deodată, într-un mod ce nu accepta nici o împotrivire, se năpusti asupra lui Albert:

— Ginere! Zadarnic încerci să scapi! Zarurile au fost aruncate! Ridică-te și cîntă-ne! Numaidecît!

— *De grâce!* se plînse Albert. N-am încercat niciodată, niciodată... nici ca adolescent!

— Lasă-ți amintirile! strigă popa cu un pahar gata să-i scape din mînă. Nici un ajutor! Nimeni nu te va salva! Oamenii sînt neputincioși. Iar Dumnezeu, el e reprezentat aci prin m i n e! Înainte!

— Curaj! îi spuseră ceilalți, domol.

— Nu-mi amintesc... *parbleu!* Nu-mi aduc aminte de nimic... nimic!

— Curaj, Albert!

— *Impossible!* Nu mă chinuiți! Nu-mi aduc aminte nimic... Numai:

Un, deux, trois,
J'irai dans le bois...

...dar ăsta nu-i cîntec, *mon Dieu!* E un marș de copii!

— Înainte! striga mereu părintele, iar furculițele loveau în farfurii ca grindina pe-o mare în furtună.

În capul lui Albert se ducea o luptă desperată. Căuta să-și amintească ceva. Nimic!

— Amintiți-vă... — îi ziceau rugător... amintiți-vă zilele din tinerețea dumneavoastră.

— Nu pot... imposibil... imposibil... Am ajuns pînă la pruncie! Și... *impossible*... Nu aflu nimic! Nici urma cît de ștearsă a vreunui cîntec!

— Ghinion! strigau toți. Asta-i ghinion! O să vă urmeze ghinionul în viață!

— Cîntă! îi ceru duios Ecaterini.

— *Mon Dieu*... sînt pierdut!

— Cîntă sau te distrug! se zgudui popa tot și ochii i se înroșiră.

— Milă...

— Nu există!

Atunci se făcu liniște. Albert se ridică. Toți răsuflară ușurați.

— *Enfin* — zise Albert și își încrucișă mîinile.

Toți așteptau, cu o nerăbdare ce atingea limitele isteriei.

— În sfîrșit, mi-e rușine. Numai că, dacă trebuie...

Închise ochii. Toți lăsară capul în jos, parc-ar fi trecut sfintele daruri.

Vocea lui Albert se auzi în această tăcere evlavioasă, neclară, timidă, cu un tremolo copilăros:

După tăișul îngrozitoarei spade
te cunosc;
După chipu-ți, cînd măsori în grabă Pămîntul,
te cunosc[1]

. . . . . .

[1] Versuri din Imnul Național al Greciei (n. t.).

CAPITOLUL XVIII

Un lacăt mare, greu cît o oca, fu pus la ușa școlii. Moș Todos mătură pentru ultima oară. Era desperat că nu mai avea pe cine certa! Drăcușorii plecaseră să chinuiască și pe alții. Mai sînt unii care au acum barbă și au zburat de tot, dar pe ăștia nu i-a iubit niciodată. Nu erau în stare de nimic, nici să-i care noroi în școală. Pe lumea asta numai pe unul „cuminte" îl iubise, și-l iubise nu pentru că era cuminte, ci pentru că nu era o mortăciune, și fiindcă era drept ca și el.

Anul acesta nu adusese bucurii. O vară atît de amară, venea așa, pentru întîia oară. Cînd isprăvi totul, luă un scaun și se așeză în prag. Nu se poate. Trebuie să vină, să-i ureze „noroc și sănătate". Și-atunci va trebui să-și facă inima de piatră și să-i spună... Toată luna i-a ascuns. Bătrîna însă îl îndemna să-i spună.

— Nu vreau să-l otrăvesc! O să lase totul baltă și o va lua razna. Nu, nu pot să-i spun, pînă nu termină examenele. Știu eu ce suflet are! Se va amărî grozav! Nu. Am s-aștept să ia întîi diploma și apoi „vino încoace, băiatul meu — am să-i spun — fă-ți inima de piatră, și... și..."

— O să-l omori!

— Știu. Dar nu se poate altfel. Am tot sucit-o, am tot învîrtit-o... Nimic! Altfel nu se poate!

Moș Todos nu se înșelase. Într-o dimineață, galben-galben, parcă s-ar fi hrănit cu pucioasă, apăru, cu o bocceluță pe umăr. Nu mai avea ce face în orașul ăsta fără suflet. Era un pumn de om — o bucățică — și-l melițăseră ca pe cînepă. Înainte de a trece pe la moș Todos, trecu pe la Scamvuras, să-și ia adio de la cei doi frați, dar găsi trei. Plînse. Ochii îi erau înlăcrimați. Trecu pe la mahalaua țiganilor. Bitros plînse ca un copil cînd se despărțiră, la fel și Chiranda lui... Cei mici, de tristețe, se scărpinau pe burțile negre...

— Ah — zicea Bitros. Ești bolnav, unde te duci? Vîntul o să facă „ap", și gata, te ia! Auzi vîntul... Auzi? Te cearta! Unde te duci? N-ai nici stapîn, nici mama, nici ruda... Unde te duci? Bre, stai aici, la Bitros. Daca nu ai cușcuș, ai mamaliga! O mancare tot are sa fie, sa-ți dam... D-aștia mici, nu ți-e mila de ei? Ei tot au sa plînga. Nu vezi? Iata, uite. Chiranda nu știe ce sa faca. Tot zice: „De ce? De ce?", ia privește ochii ei... Plînge, plînge. Stai, ma, Melo. Aman... Toata o sa le facem. La anu' se deschide iar școala, sa te duci sa-ți umpli capul cu carte. Iata... Uite fomeia...

„Fomeia" lui veni și se așeză în ușă. De mult timp se abținuse, dar acum nu mai putea.

— Unde pleci? De ce pleci? îi zise. Unde te duci? Ghidușii vrei? Fa. Cea mai bună bucată ți-am dat, cea mai grasa; altceva n-am! — Ce-o sa facem? Cei mici „plîng". Stai. Bitros o sa se duca să facă rost de haine bune; o să facă rost de un iatac bun. Unde te duci?

— Stai, bre! făcu printre lacrimi și Bitros.

Cei mici se agățau de el și boceau cu urlete.

Era nevoie de multă putere. Melios se luptă. Era nevoie să scape de toți și pe toți îi iubea... Era peste puterile lui. Dar trebuia. Bitros îl însoți pe jos o bună bucată. Apoi cu privirea...

Trecu și pe la brutărie. Evmorfia ședea liniștită. Se odihnea în cuibul ei, tăcută, dar în sinea ei era tristă.

Kerasița îi spuse să-i aducă din călătorie o mamă care să „nu-i taie unghiile" și să n-aibă „pieptăn". Era liniștită. Dar cînd îl văzu pe Melios îndepărtîndu-se, începu să plîngă desperată, parcă i-ar fi furat pîinea din mînă.

Moș Todos îl strînse la piept și tăcu. O chemă pe bătrînă, s-aducă ce i-au pregătit.

— Ia-le... — îi spuse. Le-a făcut singură bătrîna. Spune-mi acum, ai fost pe la toți? La toți?

— Nu... — zise Melios și deodată începu să plîngă. De dimineață încă îi venea să plîngă.

— Vreau să te duci să-l aduci pe moșul meu — începu el să strige. Să-l întrebi ce i-am făcut de nu vrea să mă vadă? Eu mai mult din cauza lui m-am îmbolnăvit!

— Taci... taci... Știu, înțeleg. Taci! O să-l întîlnim pe drum. La marginea satului. Acolo, la răspîntie te așteaptă, te așteaptă... De mult timp. Hai, ia-ți adio acum. Am să te însoțesc! Mergem!

Pe drum căută să afle. Făcea totul ca să-l pregătească. Să-l pregătească cumva pentru ceea ce avea să afle. Să nu se prăpădească de amar, bietul copil.

— La anul vii? Școala te așteaptă!

— Dacă trăiesc, viu!

— Ce vorbă-i asta „dacă trăiești"? Abia ieri te-ai născut! A, dacă vorbești de noi, bătrînii, da... Îți faci cruce seara să adormi, și dimineața te găsesc cu mîinile pe piept. De-asta omul să facă ce-o face, dar de moarte să nu uite! Nu trebuie să uiți moartea... Asta știu! La fiecare, socoteală... Pentru că, iată, de cele mai multe ori, vine cînd trebuie, dar cîteodată vine și nepoftită. Slavă Domnului! Caută să înveți carte multă! Cînd înveți carte multă, se spune, te poți înțelege și cu morții! Te poți înțelege cu morții. Învață, fiul meu, învață carte multă. O să-ți trebuiască!

Trecură podul cel mare, zidit din piatră și din fier. Pe aici poate trece și căruță, și tren chiar, fără

să se prăbușească. Încă puțin și orașul e pe sfîrșite. Începe orașul celor morți, cu mormintele.

Poarta era de fier cu o cruce tot de fier. Acolo, moș Todos șovăi.

— Mergem și pe-aici, să urăm sănătate!

— O să întîrziem! spuse copilul. Mă așteaptă nenea.

— O să mergem și la el! Taci!

Trecură pe lîngă morminte de piatră. Candele zăceau sparte pe jos. Cruci înclinate.

— Ce uituci sînt cei vii... Ce uituci sînt! Vino, fiul meu. Ia privește!

Ajunseseră la o cruce de lemn, vopsită în negru. Bătrînul privi copilul, serios, drept în ochi.

— Fiul meu... — îi zise cu glasul spart. Sărmanul meu fiu... Iartă-mă că ți-am ascuns. Am vrut să isprăvești școala. Ia-ți adio! Te așteptă să treci!

O păsărică ciripi. Scoase trei sunete și zbură. Crucea avea numele scris cu litere șovăitoare:

„ANESTIS KAL..."

Lacrimile șterseră literele ce urmau. Mai jos... crucea neagră, iar jos de tot numai negru.

— Stai acolo pe pămînt; spune-i cît ai ținut la el. Cît de mult dorea dragostea ta! Oh, cît de mult!

— De ce nu mi-ați spus, moș Todos? sughița băiatul. De ce nu mi-ați spus că era bolnav?

— Nu era bolnav, fiul meu... — oftă bătrînul. A murit deodată. Noaptea, inima i s-a oprit, singură!

Pasărea mai cînta. Bătrînul luă sacul copilului și-l atîrnă de cruce.

— Te las să stai de vorbă cu el... — îi zise. Să-i spui tot... tot... Și-apoi urmează calea pe care ți-o poruncește inima ta.

Porni încet-încet, ca beat, printre glasurile ce-l chemau. Parcă s-ar fi sculat dintre cei morți.

Un cîine îl lătră. Îl îmbună și trecu mai departe. Era iar liniște deplină. Pînă și o păsărică ce cînta jalnic, tăcu și ea. Un clopot vru să bată, dar se răzgîndi. Se întuneca.

Copilul continuă să plîngă singur.

Noaptea cobora din ce în ce mai adîncă. Vuietul chiparoșilor se molcomi. Luminările cerului se aprinseră. Totul era alb... alb... și scînteia. Rîul susura prin somn, tainic.

Copilul nu dormi toată noaptea. Scrise povestea cea mai lungă, cea mai amară... povestea pe care o va cuprinde cartea sa următoare.

În zori porni. Era mîngîiat. Izbutise ca toată noaptea să numere stelele... Să le numere pe toate... încet-încet... una cîte una...

Și aflase chiar cîte erau.

PARTEA A TREIA

CAPITOLUL I

Doi ani sînt cît două suspine. Cît ai închide pentru o clipă ochii, te trezești cu doi ani mai bătrîn. Cînd ești mic, parcă te tot îndeamnă cineva cu biciul să crești mai repede.

Mănînci pîine mai puțină, bei mai puțină apă, amărăciuni mai puține, apoi, treci o dată mîna peste obraz și vezi că ți-au dat tuleiele.

Copiii nu-și numără anii, cei mari au grija asta.

Melios însă n-avea pe nimeni. Așa că viața singură s-a apucat să-i numere anii fără să-l întrebe.

Cei doi ani s-au dus, s-au pierdut ca două pietre aruncate în rîu. Au mai fost alte multe întîmplări. Pînă cînd într-o zi de noiembrie, Melios se trezi în fața orașului mult dorit. Fiindcă le plăcea, oamenii alergau să privească orașul. Rupeau pingele alergînd să-l vadă, parcă s-ar fi dus să vadă o defilare. Își aruncau pălăriile în sus și chiuiau pe străzi, intrau în cafenele să caște gura sub lampioanele atîrnate de tavane ca niște pere.

Dar pe Melios nu-l interesau toate aceste dezmățări. Cafenelele nu sînt pentru copii, iar perele acestea nu se pot mînca. Pe el alt foc îl mistuia. Școlile orașului! Și de ce? Asta-i bună! La oraș învățătura e obligatorie pentru toți. Dacă nu te duci de bună voie, te trimit forțat.

Părintele-profesor spunea mereu: „Școala e un templu." Iar paracliserul bisericii „Adormirea Maicii Domnului", pe nume Perdicopulos, obișnuia să compare școala cu... „un dovleac".

Desigur, dragii mei! După unii, școala este un dovleac. Dar dacă e și templu, de ce nu te lasă să intri gratis? Haide, spuneți-mi! Vorbe goale! Asta-i!

Într-o mînă Melios ținea o valiză din pînză de sac, iar cu cealaltă ducea un cîine roșcat cu o pată albă pe spinare. Mult a mai pătimit din cauza cîinelui ăstuia, dar nu se îndura să-l izgonească. Vreo doi deștepți, cînd porni la drum, îl ocărîră: „Nu ți-e rușine, băiat de liceu ești tu, să cari după tine javra asta? Ține un ban și dă-mi-l să-l înecăm!"

Mai încolo, niște copii de-ai refugiaților i l-au cerut să-l chinuiască, zicînd că se joacă de-a călușul. Ce le păsa? Cîinele, de fiecare dată, se ghemuia la picioarele lui, cerîndu-i să nu-l părăsească. Ochii săi văzuseră multe... Măcar de-ar fi existat un oraș al ursilor sau al lupilor unde să te poți duce. Acolo,

cel puțin, nu vor fi existînd urși îmbrăcați și urși goi, nici unii lupi înfometați și alții sătui.

Melios intră în oraș fără chef de nimic. De cîți ani lipsea? Aproape de doi. Îl privi însă cu teamă. Își aminti de vîntul ce tăia ca un cuțit, de apele adînci și neliniștite. Acum, desigur, miros toate a piersici și a pîine proaspătă, de casă. Pivnițele sînt pline cu lemne. Să bată vîntul din nord cît o vrea! Poți sta liniștit, prăjind castane, iar vîntul facă-și de cap cît o poftì! Cînd n-ai de nici unele: nici căldură și nici castane, strîngi haina bine pe tine și aștepți, ca țiganul, primăvara.

Bine că am pomenit de țigan! Ce-o fi făcînd Bitros? Fără îndoială, la el se va duce întîi — cine îi este cel mai bun prieten? O porni într-acolo.

Pe pod stătea un om în capul gol, privind tăcut rîul. Privea apa cu ochi visători. Nu îl întrebă ce găsește acolo. Ce se duce, nu se mai întoarce. Rîul curge. Un cizmar veni și aruncă lături dintr-o găleată. S-a dus visul! Ce urît lucru cînd visul îți miroase a piele!

— Vii de la țară? întrebă omul. Obrajii îți sînt supți!

— Da, de-acolo!

— Mai sînt clăi nestrînse pe cîmp?

— Da. Dar acum le-au cărat țăranii!

— Păcat!

Își netezi părul și plecă. Ce voia să spună cu clăile? Și dacă nu mai sînt, ce-i cu asta?

— Domnule, mai sînt prin unele locuri! îi strigă.

— Ah, mai sînt! Bine, mulțumesc! Mulțumesc, băiatul meu, îți mulțumesc. Mă duc s-adun spice.

Era necăjit. O porni pe malul rîului. Apa sclipea și luneca precum mierea.

Rațele pluteau ca niște corăbii cu pînze. Își aminti de riulețul de la școală, înconjurat de plopi. Desigur, au crescut. Copacii ăștia cresc repede, ca și fetele. Mahalaua țiganilor însă nu mai era în același loc.

Cele mai multe colibe erau dărîmate. Iar unele, care se mai aflau în picioare, erau pustii. Alături de coliba lui Bitros se stingea var într-o groapă. Puțin mai departe, temeliile unei case. Mai încolo, o altă casă aproape terminată, iar o a treia aștepta locatarii. Ce mai e și asta? Orașul s-a urcat pînă acolo și a înghițit colibele?

— Era unul aci, Bitros... vorbi el către omul de la vărărie.

— O fi fost!

— Unde s-a dus?

— De unde vrei să știu? Cînd își ridică țiganul cortul, toată lumea e a lui. Văd că te-ai întristat!

— Era prietenul meu.

— Îi alungă de peste tot. Spun că ei murdăresc orașele. De mirosul dumnealor nu-și strîmbă nasul! Țiganul e de vină. Ar fi trebuit să fii aici cînd i-au scos din case!

— Ce-aveau cu ei, cu ce i-au stingherit?

— La naiba! Dracul cînd n-are de lucru, își caută. Ți-e și scîrbă...

— Tu ai cumpărat locul ăsta?

— Ai scrîntit-o! Eu nu pot cumpăra nici potcoave de cai morți! Nu vezi că-s muncitor? I-au alungat pe țigani, ca să-și clădească ei căsoaiele.

— Cine?

— Eu nu și nici tu. Cei cu bani. Erai prieten cu ăsta, cum i-ai spus?

— Singurul meu prieten!

— Caută-ți altul. Ăsta s-a dus fără urmă.

— Și zici că n-o să mai vină niciodată?

— Cine știe! Unii nu se mai uită înapoi. Iar alții dau tîrcoale aceluiași loc, ca strigoii. Poate că și prietenului tău să i se facă dor de umbra smochinului și să vină să sforăie aci. Cine știe... Fel de fel de oameni sînt pe lumea asta!

Melios nu mai avea ce spune.

— Să nu fie cu supărare — șopti omul. Pot să te-ajut cu ceva?

— Vreau să las undeva cățelul, ca să-mi caut o gazdă. Pot să-l las aci, în coliba prietenului meu?

— Sigur că poți. Am eu cheia! Știa, mai curînd de mîine la amiază, n-o s-o dărîme. Ai timp! Uite, las aici cheia. Sub piatra asta!

Peste puțin, Melios coborî în oraș. Inima îi era pustie.

Ce oraș poate fi acela fără mahala țigănească? I se păru că norii erau mai jos acum. Rîul plîngea. Mult i-a mai iubit pe țigani! Se petrecuse ceva în sufletul lui și era plin de ei. Parcă... soarta ar fi ales, ar fi ales... și apoi l-a legat de ei. De ce? Cum? Asta nu știa. Parcă-ți poți limpezi întotdeauna sentimentele?! Te-apucă amețeala!

Cobora în josul rîului.

Jos, jos, la intrarea în oraș era cimitirul. Acolo voia să se ducă mai întîi. Dar nu se grăbea. Morții așteaptă. Numai inima e nerăbdătoare. Deodată rîul, ca și cînd ar fi făcut nazuri, o cotea scurt. Acolo era cimitirul și nu voia să tulbure somnul celor ce odihneau pe veci. Știa. Apele ucid lesne oasele. Și, la urma urmei, cîteva oase înseamnă și ele ceva.

Poarta cimitirului era deschisă. De ani de zile fusese uitată așa. Nimeni nu s-a sculat dintre cei morți ca s-o închidă. De ce? Oricît ar fi de rece vîntul, moartea e și mai rece. Trecu pragul, dar în acea clipă auzi bocete. Era o înmormîntare. Cum o să găsească crucea bătrînului printre atîta lume? Popii cîntau, parcă ar fi fost la petrecere, nici nu le pasă. Își făceau meseria, ca niște muncitori cu ziua. Se obișnuiseră de mult! O fată cu păr negru, despletit, plîngea. Fața nu i se vedea, dar o certa în gura mare pe mama ei: „De ce mi-ai făcut asta?"

Lui Melios îi păru rău că-i vorbea atît de urît unei moarte. Voia să plece. Îi stricaseră întîlnirea cu moș Anesti. Ar fi vrut să fie singuri, numai ei

doi. Să stea de vorbă. Să nu-i audă nimeni, nici păsările. Un tînăr purta o carafă cu vin negru. Bună treabă și asta! Duc morții la groapă și pe urmă benchetuiesc, chiar aci, printre morți.

Plecă. Oamenii vii pîngăresc pînă și moartea. Trecu un podeț de lemn și ieși în strada mare. Se auziră deodată psalmi și plînsete. Tămîia îmbălsăma aerul. În fața dricului, coliva. După dric, un băiețaș ținea o cruce pe care scria: „Gheorghios Levendakis, ani 12". Venea apoi mama, cu părul despletit. Cît timp mersese pe strada mare, urmase tăcută dricul, dar cînd trecură podețul, și intrară pe drumul cimitirului, începu să strige:

— Nu! Nu te du, fiul meu! Nu pe-aici! Nu pe drumul ăsta, băiatul meu! Nu, nu...

Inima lui Melios începu să bată puternic. Stătu locului pînă ce trecu cortegiul și-apoi, cu sufletul la gură, trecu iar podețul. Căută și găsi mormîntul bătrînului. Și-acolo, desperat, lăsă lacrimile ce-i ardeau ochii să curgă fierbinți.

Abia după un ceas își reveni. Se sculă și-o porni iar spre oraș.

Nu mai era un copil. Cît a lipsit, s-a chinuit, a gîndit, a căutat, a citit. Avea dinainte-i munți de întrebări și ei trebuiau surpați. A tocit zece lăzi pline cu cărți. Unde le-a găsit? Și le-a cumpărat cu banii lui.

S-a dus Simbad marinarul, cu dulcea lui povestire, a rămas în urmă. Acum gusta mierea acrișoară a vieții. Cunoscuse învățați care arătau cu pana lor adevărata față a lumii. Care deschideau ferestre în întunericul adînc al vieții. Curioase erau numele lor! Maxim Gorki. Nu-l văzuse la față, dar i se părea că seamănă cu moș Anesti.

Îi venea să-i spună „moș Maxim". Într-o zi citi o poveste de-a lui și îi văzu fotografia.

Era așa cum și-l închipuise. Leit moș Anesti. În altă zi văzu fotografia unui alt prieten: Feodor

Dostoievski. Acesta era moș Todos întreg. Nici la nume nu se deosebeau. Un moș cu ochi mari și calzi. Se împrieteni și cu alții. Cu niște învățători cu păr lung și cravate deznodate.

Într-o zi dădu peste un șchiop pe care îl supăra rău piciorul vătămat. Venise și se aruncase în focul luptelor de la Misolonghi. Frumusețea lui minuna pe mulți. Așa se spunea. Altădată îi căzu în mînă cartea unuia brunet, pe nume Pușkin. Avea păr creț și piele neagră, leit Bitros. Ascundea că-i țigan și spunea că-i rus, dar el era grec. Purta nume grecesc și-l atrăgea pămîntul nostru pentru că „iubea ca un nebun o blondă grecoaică..." Așa se spunea. Nimeni nu lămurise pe deplin ce era adevărat din toate astea. Se numea Alexandros (grec), dar ținea sus și tare că este rus, deși semăna a țigan.

Melios avea mulți prieteni. Verile și le petrecuse la ei, culcat pe sub pomii cu frunza deasă. Mesteca fîn și citea, citea, citea...

Citea din cărți fără nici o rînduială, fără alegere. Tocea tot ce găsea, ca și taurii care rumegă ce li se pune în iesle.

Astfel că, atunci cînd ajunse iarăși la oraș și se pregătea să se așeze din nou pe băncile școlii, în capul lui era un ghem din fel de fel de idei.

„Elev în clasa a III-a a liceului mixt de opt clase!" Bravo! Asta da, educație! Într-a patra era hotărît să-și pună cravată. Era ușor. Nu erau prea scumpe. Scumpi erau însă banii. Îi vor ajunge banii și pentru la anu', în clasa a IV-a? Asta nu prea era sigur. N-or fi avînd banii glas și nici suflet și nici altele de-alde astea... dar au aripi. Căpăstru însă, iar nu au, ca să-i poți lega și spune: „Stați aici și așteptați-mă! Am nevoie de voi la anu'!" Nu.

Bietul Melios învăța carte cu întreruperi. Un an muncea și alt an învăța la școală.

Dar unde fusese două veri și o iarnă întreagă? Vom vedea.

CAPITOLUL II

Unde a fost...

Cu două veri în urmă, cînd luase drumul pribegiei, se întorsese la păzitul vitelor. Nu în satul din care plecase pe mai nimic.

Nu era dintre cei strîngători. Se tocmi să primească, pe lîngă mîncare și încălțăminte, o leafă bunicică. Cît despre îmbrăcăminte, o scotea la capăt cu ce avea. De cine să-i fie rușine? Copacii nu rîdeau de el, iar vitele îi erau prietene.

Nu rămăsese nici o poliță în sat pe care Melio să nu se fi cățărat căutînd cărți. Pînă și în lăzile unde-și păstrau bătrînele „podoabele de nuntă" scotocise.

Cele mai multe cărți pe care izbutise să le afle erau pătate de untdelemn. Le găsise la paracliser. El era o personalitate în sat. Cunoștea troparele mai bine decît oricine. Nu ascundea asta. Umplea biserica cu psalmii lui, umblînd din lumînare în lumînare și de la o icoană la alta. Glasul lui acoperea pînă și clopotul bisericii „Adormirea", iar dulceața melosului făcea să leșine de plăcere babele cu frica în Dumnezeu. Părintele Sinefos îl rugase mult de tot:

— Haide, mă, Perdicopulos, fă-te cîntăreț la biserică! Mai scapi și tu de mulțimea păcatelor tale!

— Mulțumesc, părinte! Lasă-mă, m-am obișnuit de minune cu iadul. Vrei să mă schimbi tocmai acum? Transportul pînă la cer costă scump.

Popa dădea supărat din cap:

— S-a zis! striga cu vocea-i puternică. O să cer epitropilor să te concedieze. Ai murdărit biserica!

— Nu mă concediază! Taci și nu-ți mai răci gura de pomană. N-a înnebunit lumea să-și lase treaba și să se facă paracliser!

— Neoparacliser!

— S-a zis, așa am fost odată, cît am fost tînăr. Acum am devenit paleoparacliser[1], putred paracliser și așa mai departe!

— Păcătosule!

— Îți mulțumesc! Mă simt îndatorat!

— Am să le spun să-ți scadă din leafă!

— N-o să mi-o scadă că am să-ncep să fur lumînări. Lasă-mă să fiu cinstit. Vreau și eu, dar ajutați-mă și voi puțin!

— Perdicopulos! O să te pîrpălești în focu' Gheenei!

— Vai! E atît de rece acolo, încît nici un cuptor nu mă va încălzi. Măcar de m-ar încălzi. Nu dă norocu' ăsta peste mine!

Certurile popii cu paracliserul se sfîrșeau totdeauna cu o împăcare sălbatică. Peste săptămînă însă, cearta începea și mai și. Turnul bisericii „Adormirea" sta gata-gata să se prăbușească. Din fericire, își alegeau orele cînd nu era slujbă.

Perdicopulos nu era în sat numai paracliser. Era și pristav, martor la procese, portărel și salvator de suflete. Deseori, pe vremea sărbătorilor celor mari, gospodarii îl pofteau la masă. Urît mai mînca! Ți se făcea greață. Lua bucata de carne cu furculița, o prindea în pumn și-așa o mînca. Degetele îi erau

[1] Paracliser vechi, bătrîn (n. t.).

murdare de parcă ar fi răscolit cu ele prin gunoi. N-asculta și nu-i era rușine de nimeni. Devenise un tiran pentru întreg satul. Dar cine mai putea să-l contrazică! Îi amenința pe toți că-și dă „demisia".

— Mă duc la Sfîntul Munte... — zicea — să-mi îmbrac rasa. Mai găsiți voi unul ca mine?

Unde să găsească? Un cap ca ăsta n-aveau nici satele din jur și nici orașele.

Iar glasul lui era desigur cel mai bun din lume. Numai că era cam piperat cînd era să-și ceară drepturile.

— Cetățeni greci! S-a pierdut viței de culoare închisă, aparținînd compatriotului nostru Tzimbirlicos Evanghelos. Cine-l va găsi va primi bună recompensă!

— Bravo! îi spuneau. Bravo și sănătate glasului tău! Bine ai vorbit și cu înțeles, dar ce-ai vrut să spui cu asta?

— S-a pierdut vițelul lui Vangheli Țzimbirlicos, băiatul Migdalei. Cine-l va găsi, va primi o bună recompensă, adică un „bacșiș". Ai nițel rachiu? M-ai zăpăcit de cap pînă să te fac să înțelegi!

Așadar, ăsta era neoparacliserul Perdicopulos, primul cărturar și bibliotecar din sat. Tot ce voiai și nu voiai avea. *Drumețul, Ezmé turcoaica, Balamuc sau casă? Căpitan la 15 ani, După douăzeci de ani, Douăzeci de mii de leghe sub mări, Greșeala groaznică, Intrigă și amor* de Schiller, *Tînărul Werther* a lui Goethe, *Florile răului* de Baudelaire, *Mizerabilii* lui Hugo. Toate pătate de untdelemn și mîzgălite cu creionul, dar citindu-le cu nesaț, îți plecau gîndurile și nu mai observai nimic.

Cînd bibliotecile satului se isprăviră, Melios începu să-și cumpere cărți. Atunci cunoscu pe marii lui prieteni: Dostoievski, Gorki, Flaubert, Dickens, Byron, Zola, Balzac, Lamartine.

Se culca sub perii pădureți cînd pe burtă, cînd cu fața în sus și afla din cărți marile secrete. De multe ori își băgau nasul între file unele furnici curioase, ce voiau cu tot dinadinsul să se lumineze și ele asupra misterelor vieții. Vacile însă nu erau de acord cu dragostea asta mare de carte a paznicului lor. Erau chiar unele păguboase ce le trăgeau și pe cele cuminți spre grădini străine. Astfel că văcarul plăti de vreo două ori „pagube" sau amendă, cum spunea pîndarul.

Se mira Melios cum de-i făceau una ca asta vitele lui, cei mai buni prieteni. Îl făcuseră de rîs în tot satul. Și asta nu că satul nu l-ar fi înghițit — nici pe departe așa ceva — dar văcarul trebuie să fie mai întîi văcar și pe urmă orice altceva. Nu zic, e bună cartea, te chiorăști în ea, dar grădinița și-o cultivă fiecare pentru el, nu pentru hrana vitelor.

Astfel Melios puse deoparte cărțile. Nu s-or strica. L-a asigurat și paracliserul.

— Au viață lungă. Așteaptă-le, te vor aștepta și ele. Măi, *Inimă sub piatră* ai citit? Așteaptă acu'! Ești încă mic pentru suferințele dragostei. Spune-mi... ai inimă să înec un cîine?

— Nu.

— E vreun puț pe cîmpie?

— Ce puț?

— Fîntîna lui Iacob! Cum să-ți zic? Puț, puț secat. Există?

— Ca s-arunci în el cîinele? Nu!

— Șarpe! Pentru altceva îmi trebuie. Există?

— Da. Există.

Perdicopulos se scărpină în ceafă.

— Am să vin într-o zi pe unde porți tu vitele!

— N-ai decît! Vino!

— Asta zic și eu. O să vin! Cît despre înecat, nu te gîndi. E vorba de Balio, cîinele lui Paliostathis, care ar trebui înecat, dar așa ceva nu fac eu! Liniștește-te!

Trecură trei zile. Perdicopulos, cu o bîtă ce lucea, unsă fiind cu untdelemn, veni pe izlaz. Era o zi ploioasă. Dar nu-i păsa. Haina lui, din pricina grăsimii, era impermeabilă. Își mîngîie pernița cenușie și soioasă, care îi ținea loc de barbișon. Salută cu degetul, ridicînd și bîta.

— Noroc, popor, și bucurați-vă! Unde-i fîntîna? Nu-ți fie teamă! Uită-te că n-am nici cîine, nici pisic după mine. Dar dacă nu-mi arăți puțul, îți iau înapoi toate cărțile!

Melios scoase cărțile și i le zvîrli la picioare.

— Ia-le! N-am nevoie de ele!

— Mi-ai dezvăluit secretele deșteptăciunii tale! Știi cum mă cheamă? Per-di-co-pu-los. Mi-ajunge! N-am nevoie de tine. Dacă există vreun puț, l-oi găsi de-ar fi și la capătul pămîntului. La revedere, deci!

Paracliserul se pierdu în lanuri. Din cînd în cînd i se zărea capul deasupra spicelor, ca al unui înecat care tot dă să se salte pe valuri. Melios avu impresia că s-a înecat. Seara însă îl auzi:

— Cetățeni greci! Atenție! Au venit medicii. Mîine, o dată cu răsăritul soarelui, va fi zi de tratament, adică injecție sau vaccin. Cu toții, așadar, să fiți prezenți cu vitele!

Țăranii își făcură semnul crucii. Auzi vorbă, lasă oamenii să moară și vaccinează... vitele! Doamne, iartă-mă!

Melios adună cireada și așteptă pe doctori. Aceștia însă, în loc să se ducă la staule, se duseră la școală și începură să „vaccineze" copiii. Pentru prima dată oamenii de la oraș făcură o treabă bună!

Melios scoase cireada din sat și o duse la păscut.

Acolo însă, pe la ora prînzului, auzi un plînset atît de înăbușit, încît aveai impresia că vine de pe altă lume. Ce s-a întîmplat? Strînse vitele și începu să caute. Plînsul devenea din ce în ce mai puternic și mai desperat. Își lipi urechea de pămînt, se urcă într-un păr, dar nu putea deosebi nimic. Cimitir nu

se afla pe aproape. Plînsul venea din afara satului, de pe lîngă un rîuleț.

Atunci își aminti de plimbarea de ieri a paraclisierului. Fără îndoială că el făcuse vreo poznă.

A fost atît de măgar încît nu s-a ținut de cuvînt și a aruncat cîinele în puț.

Melios se duse de-a dreptul la fîntînă. Plînsul deveni mai puternic, deznădăjduit. Așa era. Privi. Jos, din fundul puțului, un cîine răgușit își trimitea spre cer urletele lui desperate.

— Balio, tu ești?

— Ham!... răspunse cîinele.

Melios îi aruncă o bucată de pîine. Nici n-o mirosi.

— Ham, ham! continuă să plîngă.

Puțul nu era adînc. Cel mult cinci metri, dar cum să-l scoți?

— Ham!

Melios își acoperi urechile.

— Taci, Balio! Lasă-mă să mă gîndesc. Mă tulburi.

Scheunatul îl tulbura. Se depărtă de puț, să se gîndească mai în liniște. Nimic. Nu-i trecea prin minte cum să facă să-l scoată. Văzu o frînghie încolăcită pe coarnele lui Zumis, un bou zdravăn și tare ambițios. Se gîndi s-o ia și s-o arunce cîinelui în puț. Bine. Dar o să-l taie capul pe Balio să se agațe, ca să-l poată trage în sus? Stai! Dacă ar coborî chiar el să ia cîinele în brațe? E bine așa. Dar dacă în loc să-l scoată afară, o să cadă și boul înăuntru? Își aduse aminte că Zumis era fricos, nu se apropia niciodată de vreo groapă.

Melios nu mai stătu mult pe gînduri. Îl trase pe Zumis lîngă puț, își legă funia de mijloc și își dădu drumul înăuntru. Cîinele încetă să mai plîngă și așteptă cu sufletul la gură. Melios luă cîinele în brațe. Acesta îl mirosea tremurînd, ca și cum i-ar fi spus: „Scapă-mă!" Îl puse pe umăr iar cîinele îl ținu cu labele pe după gît scîncind încet.

— Ei, Zumis! strigă Melios din fîntînă cît îl ţinea gura. Hăis, cea!

Zumis se neliniști puțin, dar nu se clinti din loc. O năduşeală rece îl cuprinse pe Melios. Cu cîinele pe umăr, se aplecă, luă o piatră și-o aruncă afară, înjurînd. Zumis o luă din loc. În cîteva clipe fu sus. Melios dezlegă frînghia de mijloc și se întinse pe pajiște să se odihnească. Cîinele îi mirosi pieptul dezgolit și se culcă lîngă el. Închise ochii, fericit.

Din acea zi cîinele îi deveni sclav. Numai moartea îi mai putea despărți. Balio era un bun prieten. Curînd se deprinse cu ce avea de făcut. Cînd Melios citea sub peri, cîinele păzea vitele. Vai de ele dacă aveau de gînd să facă vreo pagubă, dacă se apropiau de grîu! Cîinele se da la vite ca un pîndar, și le întorcea pe izlaz.

CAPITOLUL III

Cînd sosi septembrie, Melios își făcu socotelile: atît pentru cărți, atît pentru înscriere. „Îmi mai rămîne atît. Și pentru chirie? Pentru mîncare? Nimic! Cam greu!" Pe la mijlocul anului va rămîne iar în vînt. Și cine o să aibă atunci grijă de el? Anul trecut trăia moș Anesti, iar moș Todos o fi și el pe ducă, bietul! Și cine știe pe unde o fi prietenul său, Bitros!

Așadar, nu. Nu și nu — de-o mie de ori nu. O să mai treacă un an. Da, desigur. Dar trebuie să se gîndească mai mult la el însuși. Școlile nu se dărîmă de la un an la altul, iar învățătura nu putrezește. Așa a spus și Perdicopulos. Era mînă spartă și soios de murdar. O recunoștea singur. Și-un leneș de prima clasă, însă, orice-ai spune, cunoștea lumea. Ce-i drept, e drept. Așadar... cum adică, așadar? Problema era clară, ce mai atîta vorbă? O să mai rămînă văcar. Ce să-i faci! Cine știe? Poate e mai bine așa! Mai întîi o să-i fie punga mai plină. Și-apoi își va putea face și el o haină mai ca lumea.

Ce naiba, era doar elev într-a treia! Și încă al unei școli mixte! Dar, ia stai! Ce înseamnă asta? Ce „sens" are asta? Vorba lui Perdicopulos. Stai cuminte! Inimă sub piatră! Pentru suferințele iubirii ești încă mic (zicea Perdicopulos). În zilele grele de

iarnă, cînd vîntul sufla viscolind zăpada, Melios nu ieșea la păscut. Era primejdie ca vitele să mănînce zăpadă și să le apuce durerile de burtă. Din cauza asta orice bun gospodar își ținea animalele în grajd și le hrănea cu nutreț. Chiar dacă nu avea ovăz, sau orz, niște paie sau coceni uscați se găseau mai întotdeauna.

În astfel de zile nu numai ciobanii, dar pînă și cel mai sărac agricultor își lăsa plugul și se ducea la cîrciumă. În astfel de zile, cîrciumile zumzăiau ca un stup. Jocurile de cărți sînt în toi. Din cînd în cînd mai auzi și zarurile de table. Creta scrie de zor: „Kurvulas două cincizeci. Datorie din vechi: șase. Total: opt. Vasilakis Kanarghios trei beuturi, una la cumnatu-su Monahokotsos. Un șerbet. Trei coniace, un ceai și la cumătrul Ghiftoghiorghis alte trei. În total douăsprezece gîturi." Seara, după orele de clasă, se duce și învățătorul să citească cîte un ziar. Atunci, cei mai gospodari își trag scaunele mai lîngă el și, numărînd mătăniile, stau și ascultă noutățile de prin gazete.

Într-o zi, după ce-și curăți bine nasul, învățătorul le spuse:

— Aci scrie că în India au avut loc mari inundații. Locuitorii sînt secerați de foamete și ciumă[1].

Unul din gospodari îl apucă cu respect de mînă.

— Domnule învățător, să ne fie cu iertare. Dar aceste „lemi" de ce sînt pomenite de două ori? Ce arată asta?

Învățătorul era mulțumit.

— Te felicit, domnule Manikare! Ești un iubitor de învățătură. Ei, nu-i același lucru. Unul din cuvinte înseamnă *epidemie,* iar celălalt, *foamete.*

— Vai de mine! Și cum le voi deosebi, învățătorule?

---

[1] În greaca savantă, atît la foamete cît și la epidemie se spune „limos", cu o mică deosebire în ortografierea literei *i* (n. t.).

— După ortografie, domnule Manikare!
— Adică? Care din ele este „*epitemia*"?
— Nu *epitemie*, ci *epidemie*, adică boală.
— Aha! Așa! Și cum se poate deosebi?
— Cuvîntul care înseamnă *epidemie* se scrie cu *i* simplu.

Toți rămaseră cu gura căscată. Cît de deștept era învățătorul!

Atunci se auzi în șoaptă o voce subțire:
— Nu!

Toți priviră furioși. Învățătorul își pierdu ochelarii.
— Cine-i ăsta? întrebă el, sărind ca ars.

— Iartă-l, domnule învățător! Are obiceiul de se bagă unde nu-i fierbe oala. Taci, mă! Asta-i bună! Nu cumva ai să-l înveți tu acum pe domnul învățător? Halal!

— Dar cine-i? mai întrebă mirat învățătorul. Nu l-am văzut niciodată.

— Îl ține și pe ăsta zăpada în casă. E văcarul nostru!

Învățătorul măsură cu privirea pe băiat.
— Și cine ți-a spus asta, tinere?
— Nimeni. Singur. Am învățat.

— Da... Are mania asta! zise Manikare. De-asta intră vitele în holde. S-a zis, a orbit lumea!

Manikare era un gospodar înstărit. Părerea lui avea greutate și cînd o spunea, era ca o pecete. Cu toții fură de părere că văcarul s-a cam întrecut, că și-a luat-o în cap. Manikare îl certă straşnic. Mai întîi că, fiind copil, ce caută la cîrciumă? Și-apoi de ce nu tace? Copiii de vîrsta lui, la ora asta, spală geamurile, nu umblă prin cîrciumi! Asta-i!

— Dreptu-i! ziseră și ceilalți.

Melios, cu glas moale, mai îndrăzni:
— Geamurile îs curate!

— Du-te pe cîmp și prinde iepuri! Ce vii aici? Ca să-l insulți pe domnul învățător?

— Nu l-am insultat!

Învățătorul, necăjit, se scărpină în cap.

— Nu, nu m-a insultat! Cine a spus așa?

— Asta-i acum! urlă Manikare. Nu-i mai lua apărarea, domnule învățător! Spune limpede: te-a jignit, de ce să n-o recunoști?

— Tînărul are dreptate... — spuse, roșind, învățătorul. Și mă mir, mi-a scăpat. Pe viitor am să fiu mai atent. Nu-i rușine, am greșit. Ar fi mai rău din partea mea să nu-mi recunosc greșeala.

— Ei, nu, noi nu recunoaștem! strigă Manikare.

— Mai întîi, sinceritate, domn' Manikare... — zise învățătorul și se ridică de pe scaun. Să mergem să ne plimbăm puțin, tinere.

Melios îl urmă.

Manikare scuipă în jarul din lulea. Cenușa îi ninse mustața. Era *capul* satului. Cu el nu încăpeau contraziceri. De treizeci de ani de zile conducea treburile obștei. Cîteodată era numit primar, alteori epitrop al „Adormirii Maicii Domnului". Bunăstarea lui putea hrăni două sate. Se spunea despre el că are cinci cupe pline cu lire de aur.

Avea șapte băieți de prăvălie, încă doi la hambare, iar alți cinci care să strîngă recolta. Păi, ce! Și iată, vine nimicul ăsta, să spună „greșeală"! Și cui? Învățătorului!

— I s-a făcut și lui Dumnezeu scîrbă de nemîncatul fudul și de săracul lăudăros. Am să-i curăț pe amîndoi de-aci, să mă țineți minte! Nu-i pentru prima dată cînd mi-o face prostănacul ăsta! Vă amintiți, măi, cum s-a încurcat printre picioarele deputatului ăluia pe care l-am adus cu atîta trudă pe-aci, prin sat?

— Dacă ne aducem aminte? Păi, nu voise chiar să ia cuvîntul?

— I-am atins una și s-a potolit!

— Păi ce, ne jucăm?!

Învățătorul împreună cu Melios se îndreptară spre școală. Pe drum, mai schimbară cîte o vorbă. Era frig. La un moment dat, ajunseră la el acasă, și învățătorul îi deschise ușa, poftindu-l.

Melios șovăi să intre.

— Bea întîi puțin rom! zise învățătorul aducînd o sticlă. E bun la frig! Eu am să aprind focul. Nu mi-ai spus însă cum te cheamă?

— Melios.

— Ai rude?

— Nu.

Tăie cu un cuțit cîteva surcele și le băgă în sobă.

— Rău! Tot un fel de rude sînt și cărțile, dar, cum să-ți spun? Uite, și eu sînt singur.

Odaia avea o înfățișare tristă.

— Așadar, cum s-ar zice, ești un învățat! îi spuse într-un tîrziu. Și de unde ai făcut rost de cărți?

— De la paracliser.

— Oh... Perdicopulos!

— Altele le-am cumpărat!

Învățătorul aprinse un chibrit și-l aruncă în sobă.

— Păcat că nu ne-am cunoscut mai de mult! Ai fi scăpat de unele cheltuieli. Uite!

Rafturile erau pline.

— Istorie, literatură, poezie... Visez să învăț mai departe. Tu?

— Am să muncesc tot anul ăsta, iar în toamnă mă întorc la liceu.

— In ce clasă?

— Intr-a treia.

— Ai să te împaci bine cu învățătura, dar nu și cu învățătorii. Nu-ți vor ierta niciodată ceea ce știi!

— Nu toți... — zise Melios, sfios.

— Bravo! Așadar, prietene... sintem prieteni, nu? Am să-ți spun ceva. Aveam impresia că sînt un naufragiat într-o insulă pustie și deodată găsesc un om. Ai să mai vii din cînd în cînd pe la mine, nu?

— Păzesc vacile!

— Ah, da, am uitat! Atunci serile. Ei? Te văd cam nehotărît.

— Nu... dar... — făcu cu greu Melios — dacă-l las singur, plînge?

— Cine?

— Păi Balio.

— Balio? Cine mai e și ăsta?

— Sîntem prieteni!

— Un cioban?

— Nu. Un cîine ciobănesc.

— Ha! făcu învățătorul, puțin batjocoritor. Văd că ești iubitor de animale.

— Nu... l-am scos dintr-o fîntînă, și-acum e rău cînd îl las singur. Îi e teamă să nu-l arunce iar.

— Iartă-mă — spuse învățătorul cu seriozitate. Ai o inimă miloasă. Nici eu nu sînt mai altfel. Am și eu unul, pe Meidanis. Mă Meidanis! Vino-ncoace!

Un cîine își arătă bănuitor capul.

— Îi legaseră o tinichea de coadă și i-am dezlegat-o. De atunci stă aci. Tu unde-l culci?

Melios lăsă rușinat capul.

— Îmi îngheață picioarele — zise, stînjenit.

— Ei și?

— Se culcă la picioarele mele.

Învățătorul îl privi emoționat.

— Prin urmare, ai un prieten strașnic, Me... Cum spuneai că te cheamă?

— Melios!

— Melios, te invidiez. Ia-ți prietenul într-o zi și adu-l să se împrietenească cu Meidanis. O să aibă și el un tovarăș. Ce zici?

— Bine!

Apoi discutară despre alte lucruri. Vorbiră despre singurătate, despre zăpezile ce îngroapă sate întregi. Mai băură încă un păhărel. Învățătorul vorbi despre o călătorie ce o făcuse la Meteora. Sînt acolo niște ridicături mari de piatră, ca niște insule pe cîmp. Fără îndoială că a fost mare pe acolo cîndva.

Te urci cu niște plăși. Dar la coborîre e nenorocire. Nimeni nu mai vrea să coboare cînd vede de sus prăpastia. Ei, ca să-i poată coborî, îi îmbată întîi și pe urmă îi bagă călugării în plăși și-i coboară ca pe niște găleți în fîntînă.

Mai vorbi învățătorul și despre o altă călătorie ce o făcuse pe insula Corfu. Tot orașul cîntă și rîde atîta, că te face și pe tine să rîzi și să cînți.

— E frumoasă ?

— Popii nu te sfătuiesc să te duci acolo. Le e frică să nu zici că alt paradis nu există. Și nu le convine.

Melios se înapoie acasă tîrziu de tot. De departe auzi scheunatul cîinelui. Cînd deschise ușa, animalul se năpusti asupra lui și îi sări în piept de bucurie... și rîdea, cînta, și plîngea.

— Încet, Balio... N-am ajuns încă în Corfu !

Noaptea visă numai frînghii și plăși ce-l urcau și-l coborau pe Meteora. Și vin ! Și popii ce-l fugăreau ca să nu se ducă în Corfu.

Iarna trecu repede. Veni vara și se duse și ea. Apoi sosi toamna. Zise „noroc" învățătorului, cirezii.. luă cufărașul cu primeneli, îl mîngîie pe Balio pe grumaz și... adio ! Ieșiră amîndoi pe uliță. Satul rămase în urmă cu fumul ieșind din hornuri. Voise să-i spună „noroc" și lui Perdicopulos, însă marele paracliser plecase la oraș ca să argintească niște candele ale bisericii „Adormirea". Pesemne că găsise niște vin bun, de-a uitat să se mai întoarcă.

CAPITOLUL IV

Ieșiră în șosea.

Pe astfel de călători nu-i primește însă nici un tren, nici o mașină. N-apucară să facă un kilometru, și Melios își dădu seama că mai ușor era să fi luat cu el o casă decît un cîine.

— Plătesc și biletul lui! se ruga.

Nimic. Nimeni nu voia. Iar orașul era departe... departe. Porniră pe jos. Drumul apărea pe cîmpie, ca o apă. Pe-alocuri mirosea a bălegar, alteori mirosea a benzină, a fructe. Cîteodată era drept ca un brad, iar alteori se încovoia ca un baston. Cîteodată trecea printre porumbiști, uneori printre copaci tineri.

Pe la amiază, cei doi prieteni se opriră să se odihnească. Găsiră un loc lîngă o bostănărie. Păsările se roteau în jurul pepenilor și dovlecilor, dar nu coborau. Stăpînul făcuse o sperietoare, iar în mijlocul bostănăriei se învîrtea o morișcă, ce te asurzea cu zgomotul aripilor ei. Mai departe, flutura un drapel Era deasupra unui post de santinelă. De-acolo un om scruta nemișcat drumul. Dacă priveai însă mai atent, îți dădeai seama că omul acela nu era chiar nemișcat. Din cînd în cînd făcea unele mișcări ciudate. Privind atent de tot, puteai să-ți dai seama că era o păpușă cît un om atîrnată de tavanul gheretei.

Balio se duse înspre santinelă fără nici o teamă. Găsi o cioară moartă și-o aduse la picioarele lui Melios. Se străduí din răsputeri să-l facă pe Balio să înțeleagă că cioara găsită e norocul lui. Cîinele nu o atingea. Pînă la urmă trebui să arunce cioara și mîncară amîndoi pîine cu brînză. Nu apucaseră însă să înbuce, că auziră mișcîndu-se porumbii de lîngă bostănărie și un om încruntat se ivi venind spre ei.

— Ce-ai furat? întrebă.

Nici „bună ziua", nici nimic. Ci numai „ce-ai furat?" Balio se lipi de prietenul lui.

— Nu-ți fie teamă! îi spuse Melios.

Pîndarul avea în mînă o bîtă cu care ar fi putut omorî și-un cal.

— Nu răspunzi?

— Nu!

Își îndesă bîta sub braț, se aplecă și îi scotoci în sac. Melios îl privea tăcut și disprețuitor.

— Hm! făcu pîndarul. Știu de ce n-ai furat. Haha! Ai văzut pe frate-meu că pîndește de acolo de sus, hai?

— Pîndește? întrebă Melios.

— Pîndește, păi ce face altceva!

— Pentru prima oară văd un om de paie „pîndind".

— De paie?

Omul se miră de istețimea lui. Lăsă bîta, își scoase o basma și-și șterse ceafa de năduşeală. Apoi, oarecum stînjenit voi să mîngîie cîinele. Animalul se înfioră.

— Mușcă?

— Nu.

— Păi, atunci de ce cari după tine javra asta?

Melios nu răspunse. Pîndarul era nedumerit.

— Bine, bine, da' nu înțeleg cum de-ai putut să-ți dai seama că „frate-meu" e de paie?

— A fost Balio pînă acolo!

— Balio e ăsta?

— Da.

Puțin cîte puțin, omul începu să se dumerească.

— A-a-a, așa-a-a! Adică, dacă nu-l aveai cu tine pe Balio, nu ți-ai fi dat seama că-i de paie, hai?

— Da! Așa-i!

Omul își veni în fire.

— Mănîncă-ți brînza! Dacă ți-e sete, uite colo! Cu bîta arătă un pom rotat printre porumbi.

— Du-te și bea cîtă vrei. De-acolo mă răcoresc și eu! Dacă-ți spune careva ceva, zi-i că eu te-am trimis!

Pîndarul își luă bîta și porni prin bostănărie. Își strînse și Melios merindea și se îndreptă spre pom. Balio, pe unde vedea un porumb mai zdravăn, întîrzia puțin să-l ude. Într-o adîncitură descoperi puțină apă și bău cu sorbituri. După puțin, ajunseră la izvor.

Apa țîșnea parcă din trunchiul copacului și curgea într-un jghiab susurînd vesel. Puțin mai devale pîlpîia un focșor fără să scoată fum. Melios mai bău apă și-apoi, rezemîndu-se de trunchi, ascultă cîntecul apei. Porumbul se mișcă. Se auzi un foșnet și apăru iarăși pîndarul. Rîdea. Îi aruncă dinainte vreo cinci-șase ștuleți și din sîn scoase doi pepeni galbeni, umplînd aerul cu mireasma lor.

— Am venit să te ospătez! îi spuse. Nu te uita că sînt mici, da-s numai miere!

Îi puse ca pe doi gemeni lîngă rădăcina pomului și începu să curețe ștuleții.

— Ești curățel... — spuse el. Chiar dacă mai ești încă un copil. Încotro ai pornit-o?

— La liceu!

— Aha! Care va să zică, te duci să te-nsori! Da' nu ești prea mic pentru așa ceva?

— Mă duc să învăț! spuse supărat Melios.

— Haida-de, nu te-ascunde! Fete și băieți, în aceeași odaie! Las-o încolo! Crezi că sînt vreun prost?

— Ia-ți pepenii de-aci! Eu mă duc să învăț carte. Și porumbul mănîncă-l singur! Haidem, Balio!

Omul îl apucă de picior.

— Bre! Ia te uită! Bine, da' nici să glumească nu poate omul cu tine? Vai! Stai jos! Dinadins am spus-o. Păi, tu se vede că te duci la școală. Nici nu-i nevoie să mi-o spui! Se vede cale de-o poștă. Nu-i așa, mă Balio? Uite, și cîinele tău spune tot așa!

Balio își privi prietenul în ochi. Fură de acord. Se așeză mai întîi Melios, apoi și cîinele. Stătură o oră acolo și se înțeleseră de minune, mîncînd și vorbind. Pînă la urmă, se despărțiră ca doi buni prieteni. În clipa cînd își strîngeau mîinile, pîndarul arătă cîinele:

— Mi-a rămas la inimă. Cu toate că-i fricos, mie-mi place. Mi-l dai mie?

— N-o să stea! zise Melios, mîngîind urechile prietenului. Fuge. Și-o să vină iar după mine.

— Am să-l leg.

— Atunci moare.

— Ai dreptate! zise gînditor pîndarul. Haide, du-te sănătos!

Pe drum trecea un car. Pîndarul îi făcu semn cu bîta să oprească.

Melios ajunse și el lîngă căruță. Pîndarul vorbea deoparte cu cel cu căruța, un țăran de vîrstă mijlocie, nebărbierit. Își privi căruța, și-apoi, cu simpatie, pe Melios.

— Sus! îi spuse.

Melios se uită la el fără să se urce în car.

— Nu pot! îi răspunse.

— Nu-l lasă inima să-și părăsească cîinele, înțelegi? spuse pîndarul.

— D-apăi, nu-l ia și pe el?

— Poate?

— Sigur că poate!

— Haide, atunci sus! spuse pîndarul, și-l ajută. Carul scîrții. Să fie într-un ceas bun!

. . . . . .

De la cimitir, Melios porni spre liceu. Oare o mai fi trăind Zumbulia?

La moș Todos ușa era deschisă și o găină se uita înăuntru pe furiș. Din cînd în cînd cineva o speria, dar ea dădea din aripi și iarăși venea, mai ambițioasă.

Melios auzi înjurături.

— La dracu' cu zburătoarea asta! răsună glasul lui moș Todos. Pe urmă, îl auzi vorbind cu cineva: Am isprăvit! Da' parcă mă lasă-n pace animalul ăsta?

„Trăiește!" gîndi Melios.

Se auzi bocănind un ciocan.

Melios rămase în ușă.

Bătrînul avea în brațe un pantof și se chinuia cu el. Avea mustățile pleoștite pe gură și vorbele îi ieșeau împleticite:

— Marș! făcu la un moment dat umbrei, crezînd că-i găina. La dracu', pasăre! mai înjură el. La dracu', pa... (atunci îl văzu). La dracu', copile! strigă și aruncă cît colo pantoful. Își desfăcu brațele: Bătrînico!...

Îmbrățișarea lui era caldă, plină de iubire.

După îmbrățișări, se priviră lung unul pe altul. Anii lăsaseră urme.

— De ce plîngi? întrebă bătrîna cu glas stins.

— Nu plîng! Acuși ai să vezi! Vino în casă, să te sărute și ea! spuse lui Melios. Tot mai e bolnavă.

Îl luă de mînă. În casă era cam întuneric. Bătrîna era în pat, palidă, sub pături.

— Drăguțul meu! spuse. Mîinile se ridicară să-l caute, dar căzură repede, obosite. Nu vrea Dumnezeu să mă ia!

— Bine face! spuse bătrînul.

Melios îngenunche în fața patului.

Bătrînul îl trase nervos afară. Copilul îl privi mirat.

— S-a emoționat! Nu trebuie să plîngă, fiul meu! Slăbește, se topește!

Se așezară pe cele două scăunele de lemn. Melios îi arătă pantoful:

— De ce nu dai să ți-l coasă fratele matale?

— Ce? strigă bătrînul, ca și cum i-ar fi găurit plămînii cu un ac.

— Ce-i, bunicule?

— Ei, nu știi?

— De unde să știu? Ce?

— Ne-a părăsit de mult! S-a dus să vadă cum e acolo, ca să mă vestească. Dacă-i bine, să mă duc să-l întîlnesc și pe Anesti. Altminteri... Ai fost pe la mormîntul lui?

— Era lume — spuse Melios — și n-am putut sta mult.

— Dacă te mai duci, spune-mi! Merg și eu cu tine. Acum cîteva zile i-am mai curățat mormîntul de buruieni. Să nu-i fie urît acolo. Nu pot dormi altfel, dacă nu trec pe la el din cînd în cînd.

Luă iar pantoful pe genunchi. Înainte de-a începe să coasă, îl privi pe băiat.

— Ai crescut. Nu te mai pot ajunge. Ah! De-ar fi trăit să se mîndrească cu tine! Și ce haine frumoase ai!

Lovi cu ciocanul de vreo cîteva ori. Apoi îi vorbi despre lecții. Deodată se opri și-i spuse:

— Știi, toamna trecută domnul Scamburas întreba mereu de tine, dacă ai apărut. Ce-o să se mai bucure!

— S-a însurat?

— Nu, s-a măritat sora lui, fata aceea bătrînă. O pereche potrivită. Sărmanul domn Anahoridis!

— S-a îngrășat?

— A mai luat vreo două chile! Ia te uită! Vorbesc de-atîta timp și nu te-am întrebat! Unde-ai tras?

— Nicăieri încă!

— Să vii la noi!

— Nu! O stingheresc pe tușa Zumbulia. Are nevoie de liniște. Și-apoi, nu sînt singur!

— Ce? Te-ai însurat?

— Am un cîine cu mine!

Bătrînul se scărpină în cap.

— Așa! Ascultă! În mahalaua refugiaților, bine că mi-am adus aminte!

— Ce, se închiriază vreo cămăruță?

— Bine că mi-am adus aminte! În mahalaua asta am o prietenă de vîrsta mea. M-a întrebat dacă știu vreun burlac. Vrei să te duci la ea? Stă la numărul trei, ai s-o găsești. Cartierul Refugiaților, Nea Kalicratia. Pătratul trei. Te duci?

— Cum o cheamă?

— Coana Matula. O să aibă un tovarăș. E singură. Du-te chiar acum!

Melios își luă la revedere. Din nou moș Todos se uită după flăcăiaș cu dragoste și mîndrie.

— Tînăr! spuse din toată inima. Ah, sărmane Anesti, de ce te-ai grăbit să pleci?

Melios se duse de-a dreptul în Mahalaua Refugiaților.

Bătrîna avea un singur ochi, dar era cea mai simpatică bătrînică pe care o văzuse în viața lui. Privind chiorîș, îi arătă o cămăruță. Ochiul ei rămas teafăr nu numai că era unicul, dar se uita și el sașiu.

— Aici te speli, iată patul, prosopul...

Una spunea, și-altceva arăta.

— Da, dar... eu am cu mine și-un cîine. Unde-l vom adăposti?

— Hm! făcu bătrîna. Am pentru el un coșuleț!

— Și chiria?

— N-o să ne certăm! Puțin. Bătrînii mănîncă puțin. Nici rochii nu rup, nici pantofi. N-au dinți să poată mînca. O sută de drahme pe lună. Poți? Dacă nu, mai las!

— Pot!

Se înțeleseră.

Melios porni spre coliba lui Bitros. Urca. Rîul parcă îi spunea „Noroc! Noroc!" Plînsul cîinelui nu se auzea. Începu să fie neliniștit. Cheia era sub piatră. O luă și căută broasca. Se auzea scheunatul slab și speriat al prietenului său. Deschise. Balio nu sări. Își rezemă numai capul, ca un copil, și tăcu. Luna lumina palid.

Căzu pe talașul care era într-un ungher. Dar nu închise ochii. Amintirea lui Bitros îl urmărea chinuitor. Își aminti de dănciucii cu burțile goale. Prietenul plîngea tăcut lîngă sobă.

„Bitros! Bitros!"

Afară începură să cînte cocoșii...

CAPITOLUL V

Deci nu greșise! Asta era clasa a treia. Clasa a treia! Închipuie-ți! Clasa a treia! Și mai spuneau că s-a isprăvit cu poveștile. Că tot ce era de făcut, s-a făcut de pe timpul bunicilor noștri. Mulțumesc! Nu-i adevărat!

Fiecare bunic îl scoate mincinos pe celălalt și cu asta se liniștește. Aici se întîmplase însă o minune. O minune mare și de necrezut! Vacile au rămas să pască. Aici nu sîntem la pășune, sîntem la școală. Zgomotul care se aude nu-l face cireada, nici ecoul, nici vîntul. Aci e școală, școală. Un vis vechi, cu bănci, hărți și tablă neagră. Iată plopul care se alintă afară, lîngă fereastră, udat de apa rîului. Clasa a treia este chiar deasupra rîului și în fața soarelui. Rîul își cîntă melodia lui. Iar ploaia ce începe dis-de-dimineață nu cade din cer, ci de pe buzele copiilor și nu-i cu nimic mai prejos decît cea adevărată. Este basmul. Basmul. Basmul pe care-l depăna singurătatea, afară, pe cîmp, iar noaptea, greierii. Școala, o clădire imensă unde îți cumperi alți ochi, alte urechi și alt cap.

În curtea școlii, copiii nu mai încetează hărmălaia. Cîte n-au să-și spună! Toți, timp de trei luni cît a ținut vacanța, și-au făcut de cap. S-au plimbat pe unde au voit, și fără șireturi la pantofi, și fără șepci.

Clopoțelul sună. De doi ani de zile așteaptă Melios să-i audă glasul. În clasă primii intrară „perșii". Intrară ca o patrulă desculță. Înjură pantofii care îi strîng — modă nesuferită, care îți chinuiește picioarele! Dakridzikos arată ca o pasăre de pradă. A crescut. Și Hamolias la fel. Toată compania. Privesc în jur cu ură. Nu fiindcă sînt repetenți — ci pentru că nu-i gonesc din școală. Ocupară iar ultimele bănci. Chiar din prima clipă își făcură planurile cam ce aveau de făcut ca să-și asigure o exmatriculare.

Dakridzikos și începu să le șoptească la ureche un plan, dar îl întrerupse Hamolias. Se supără. Nu-i obișnuit să fie întrerupt.

— Ce-i, mă?

— Nu vezi? îi spuse Hamolias. Cadras!

Căpitanul se posomorî.

— Nu... Nu văd nimic — spuse el cu voce schimbată. Nu! Chiar nimic!

Însă Hamolias îi și făcea semne să vină lîngă ei.

— Nu, nu văd nimic... — făcu acru căpitanul. Asta, mă, e pentru banca întîia!

— Hamolias îi privi „costumul" și fu de acord.

— Bine — răspunse. Ai dreptate!

Melios auzi totul. Rămase puțin nehotărît, dar apoi se așeză într-o bancă mai în față. În spatele său auzi respirația grea a lui Dakridzikos.

— Bine — spuse Hamolias... — dacă nu vrea lîngă noi! Ce să-i facem, nu vrea!

— A mirosit că am să-i ating una, de-asta n-a venit!

Melios se întoarse și-l privi în ochi. Cel privit întoarse ca turbat capul în altă parte.

— Thori! îl strigă.

— Lasă-mă! Ce te uiți în spate?

— Vreau să dau mîna cu tine!

— Bagă-ți-o în nas!

Hamolias se emoționă.

— Să-i dau mîna, Thori ? întrebă pe căpitan.

— Nu !

Un ghiont răbufni în coastele aghiotantului.

Melios îl mai privi pentru ultima oară.

— Nu-s de primele bănci ! Atît vreau să-ți spun. Și mai întîi, pentru că nici nu vreau !

Din spate nu-i răspunse nimeni. Numai respirația lor deveni mai grea.

În față, cei din primele rînduri aveau și ei ale lor. Pe unde fuseseră. Ce făcuseră. Lăudăroșenii. Ce alte griji aveau ? Alții se îngrijeau pentru ei. Că au trecut sau nu clasa ? Nici nu le păsa. Pînă la urmă, o vor trece, chiar dacă sînt niște proști. Să-i plîngi pe „perși" ? Chiar dacă vor lua vreo notă bună, va fi cîntărită ca argintul, ca nu cumva să depășească cu vreun punct pe cei din primele bănci.

Începînd din banca a treia, niciunul nu privește îndărăt, ca și cum de-acolo ar fi început țara lui Lot. Profesorul Carlaftis, poreclit „Cucui", observă acest lucru și într-o zi le spuse :

— Mai uitați-vă și-napoi din cînd în cînd ! Greșiți dacă credeți că-i țara gomarilor[1] ! E doar țara măgarilor !

Dar cei cărora li se adresa cu aceste vorbe nu-l ascultară, ca să nu se facă stane de piatră pesemne.

Zgomotul clasei fu brusc întrerupt. Ca un feeric stol de balerine, intrară în clasă fetele. Erau toate serioase ca niște doamne. Și aveau dreptate să fie așa. Nu mai erau puștoaicele ce tremurau ca niște pisici în fața profesorului. Mă rog ! Sînt domnișoare ! Melios le privi. În afară de Caliontzi — una grăsuță cu ochelari, pe care o știa de-acum doi ani — restul erau toate noi. Fata asta cu ochelari se în-

[1] Pe grecește „gomari" înseamnă măgar. Greșește spunînd Gomar, în loc de Gomora, oraș biblic (n. t.).

grăsa mereu. Ce-avea de gînd? Intră întîi o fată blondă, scuturîndu-și părul parc-ar fi vrut să-i cadă zăpada ce i s-ar fi pus pe creștet și umplu clasa de scîntei. Avea ochi albaștri, cutezători, și o față palidă. „Sfîntul Gheorghe"! spuseră „perșii", făcîndu-și cruce. Fata zîmbi, pălind și mai mult. Toate mergeau cu ochii plecați. Parcă acum le-ar fi cuprins toate necazurile. Ultima intră o făptură neliniștită, mușcîndu-și buzele. Trecu pragul ca o pasăre și se îndreptă grăbită spre locul ei.

Melios se tulbură. Era o fetiță fermecătoare și subțirică ca o trestie. Cu ochii negri, cu genele dese și negre. La rădăcina firelor de păr străluceau mărgele mici de transpirație, semănînd cu niște perle. Era o fată proaspătă ca rîul în zori. Melios, fără să-și dea seama, se trezi cu ochii ațintiți asupra ei. Și se sperie. O singură dată în viața lui se mai speriase așa. Fusese o seară, cînd, dormind afară, în cîmp, o stea căzuse peste el, mai să-l ardă. Dar acum ce se întîmplase? Nimic. O cosiță trecuse pe lîngă el fluturînd. O cosiță? O cosiță neagră; ei bine, dar toate aveau cosițe! De ce atunci îi rămaseră ochii pironiți pe cosița aceea? Nu cumva era de vină panglicuța ce-i ținea părul strîns, cu dragoste parcă? Era o panglicuță sinilie, ca o apă ce curge printr-o pădure. Ea era de vină? Nu. Nu cumva — nu, nu se poate — pentru că atunci cînd trecuse prin fața lui se împiedicase? Așa ceva ar fi observat oricine. În definitiv, nu mai era un copil. Era un bărbat, trebuia să pară bărbat. La urma urmei, să-și respecte și... vîrsta! Adineauri degetele sale erau liniștite. Acum de ce bat toba pe bancă? Și ochii — ochii săi erau buni pînă acum — buni și liniștiți ca ai unui viteluș. N-aveau mult de lucru. Vedeau sau plîngeau, ori rîdeau. Acum ce-a pățit? Luminează ca ai unui drăcușor și strălucesc. — Asta-i bună! Ține-te bine. O mică furtună, dar va trece.

Uite, fata e liniștită ca și cum ar călători. Poate se numește Paraschivopulos, Artemiza Paraschivopulos. De ce nu? Sau Lambrothea. Lambrothea Castravetsu. Mai bine privește pe „Sfîntul Gheorghe". Privește cum strălucește focul din părul ei. Fă-ți și tu cruce cînd trece. Las-o pe Lambrothea. Cu ce te supără sărmana pasăre? Zi că-i și ea o văcuță care a venit să pască învățătură. Și se liniști. Ascultă-l mai bine pe Dakridzikos, care vorbește iar despre tine. Pune pariu pe cinci drahme cu cel care va putea să-ți mai taie din nas.

— Și cărarea? întrebă Kurkulos.

— Care cărare? întrebă și Dakridzikos. Prostule, cărare-i asta?

— Păi, ce-i?

— Cărarea păduchilor, asta-i!

Melios își dădu seama că va fi rău de nu-l va bate, iar dacă-l va bate, o să fie și mai rău. Se stăpîni.

— Mă, Thori! îl privi foarte trist și-atît.

Dakridzikos dădu din cap.

— Hamolias, spune tu, prietenul căpitanului... spune-mi ce i-am făcut?

Hamolias se luptă puțin cu sine. Pînă la urmă învinse „persul" din el.

— Nu știu! Întreabă-l! De ce nu-l întrebi pe el? Vorbește-i, mă Thori! N-auzi că te întreabă? Ce ți-a făcut?

Dakridzikos scuipă.

— Ce mi-a făcut? Nu vezi, mă, face pe... pe... la dracu'! Nu știu. Taci!

Melios îl privi ca pe un frate. „Sărmanul Thori! De ce să se supere pe mine? Știi tu cît m-a costat haina asta? Și știi ce bate sub haina asta? Știi tu cîtă alergătură după vaci și cîte nopți nedormite și cît ger îndurat?! Cu cîte mizerii am plătit bucu-

ria de astăzi? Bucuria asta, atît de ușoară pentru alții? De-a putea pune iar cotul pe această scîndură, de a vedea iarăși tabla lui Cucui și deșteptăciunile popii! Sărmane Thori, de-ai ști!" N-apucă să-și sfîrșească gîndurile. Din coridor un „st, st!" și toți își luară locurile în bănci. În clasă intră Scamvuras. Era un alt om, complet schimbat. Purta, desigur — da, ca întotdeauna — papionul bleu, cu buline albe. Purta un costum nou. Ochii îi erau mai îndrăzneți, mai curajoși și mîinile mai libere. Deschise catalogul și începu să citească:

— Alarisos Evanghelos!
— Prezent!
— Aktipis Ioachim!
— Prezent!
— Burahmani Caliopi!
— Prezent!

Melios își simțea inima bătînd cu putere. Deodată, privirea profesorului se tulbură. Glasul i se auzi spart.

— Cadras! zise cu voce tremurătoare și căută din ochi să-și găsească elevul iubit.

— Prezent! fu auzit spunînd Melios.

Profesorul, palid, căuta să-l găsească printre copii. Se ridicase de pe scaunul catedrei. Apoi rămase nemișcat și încercă să-și dreagă glasul:

— Mă bucur mult, Cadras, fiul meu! șopti și o mică luminiță îi jucă în ochi.

— Și eu, domnule profesor! răspunse Melios.

Scamvuras se aplecă și încercă să găsească la cine rămăsese. Vocea nu-i era încă potolită:

— Maneris Alexandros!
— Prezent!
— Xipolitu Efterpi!
— Prezent!

Strigarea catalogului înainta normal. Melios privea papionul care, după un timp de neliniște, începu

să se astîmpere. Dar se întîmplă ceva uimitor. Un salt în viață, o întoarcere la basm și în lumea copiilor. Catalogul avea un nume ce se șterse în anii ce trecuseră. Care ieșise pentru totdeauna din mintea lui Melios. O firimitură scăpase doar de totala uitare, și, de fiecare dată cînd citea vreo pagină duioasă, apărea ca o pasăre deasupra inimii și zbura iar. Unde? Cît timp? Nu știa. Un nume. Iar acest nume era acum în catalog. Se pare că avea o muzicalitate oarecare și toți tăcură să-l asculte. Pînă și profesorului îi plăcea, și-l pronunță cu mai multă căldură:

— Agrambeli Stamiri!

— Prezent!

Vocea era mai melodioasă și decît numele. Care dintre ele era? Melios se întoarse brusc și privi înapoi. O față cu doi ochi mari, stătea acolo, în spate, tăcută, dulce, supusă și, Doamne! Îl... privea! Da, ea era. Ea trebuia să fie. Dar care zei făcură acest joc diavolesc? Care soartă le potrivise astfel?

Agrambeli Stamiri! Fata din poveste! (Privirile și-o spuseră numaidecît.)

„Așadar, *ea* era?"

„Așadar, *el* era?"

El? El știa acum ce era. Era fericit, fericit. Iar fata — acea fată grăbită, nerăbdătoare — îl aștepta! Nu se măritase... încă? Se mira și el cum de nu se măritase încă. Doar se grăbea atîta! Și ce înger de fată! Purta — ca toate celelalte — un șorț albastru, cu cute. Un lănțișor foarte fin la gît și un cordon negru, altceva nimic. Dar nici nu mai avea nevoie de ceva. Părul, însă, îi era negru, un păr negru și des, căzîndu-i în valuri pe umeri. Era delicată și frumoasă. O c a l i g r a f i e.

Ce nume mai erau în catalog? Nu cumva s-a terminat? Nu cumva a început ora? Nu înțelesese.

Vorbeau ceva. Ce spuneau? Poate geografia. Poate greaca veche. Poate că nici nu se terminase încă strigarea catalogului. Sau poate că a început iarăși de la început? El de alt nume nu-și mai amintea. Altă lecție nu știa. Nu vedea nimic altceva.

„Așadar, *ea* este?"

„Așadar, *el* este?"

A g r a m b e l i S t a m i r i !

— Copii, recreația!

CAPITOLUL VI

„Continuare din numărul trecut..."

Gazda avea o prietenă de aceeași vîrstă cu ea. Purta rochii de mătase și pantofi de modă veche. Venea în fiecare seară și-și petreceau timpul împreună. Aveau ascunse în ladă rachiu, smochine și nuci. Le spărgeau cu un ciocănel și puneau miezul pe masă. Rachiul mirosea și le da de gol. Bătrîna spunea că este un medicament. Beau încet-încet, cu respect și dragoste, dar nu mult. Pînă se împrăștie rugina și amărăciunea din suflet. Prietena ei avea păr alb și ochi triști. De ce triști? Aveau motivul lor. Femeile frumoase nu trebuie să se nască pe lumea asta, iar dacă cumva se nasc, nu trebuie să îmbătrînească. Avea mîini grăsuțe și cu brățări ce cîntau o melodie dulce. Părul, bine pieptănat. Nu-și spuneau niciodată anii. „Ei cît!" Cînta cu vocea ei frumoasă cîntece de dragoste. Le numea cîntece noi, pentru că n-avea de gînd să îmbătrînească. Atît putea face.

„Mă duc, lumina mea,-n străini,
Departe de tine voi fi pentru vecie".

Trăise cu moșul ei cincizeci de ani. În al cincizeci și unu-lea, el descoperi că nu-și „va băga mințile în cap" și o lăsă. Atunci ea se hotărî s-o ia de

la început. Se îmbrăcă ca o fetișcană, se pieptănă, își cumpără oglindă. Era sigură de ea. Moartea putea veni oricînd, nu o va lua pe ea care era încă tînără! Bătrînețea! O aruncă împreună cu hainele negre. Spunea că-i tînără și frumoasă. Ochii îi erau încă limpezi, chiar dacă erau triști. Și obrajii fragezi. Cîntecul îi era ca al unei fete și cînd venea ea umplea casa numai de tinerețe.

De multe ori serile, în loc de rachiu, beau cafea și atunci locul cîntecelor îl luau poveștile. Spunea sumedenie de povești, toate bine alese și țineau nopți întregi. De aceea, era continuare din numărul trecut. „L-am lăsat pe Iango suferind în casa Halkiei și am venit din nou la Evanthia. Se zbate și plînge. „Ori Iango, ori moartea!" Domnul Aristidakis-beiul urcă pe Saint Georges și se întîlnește cu doctorul Sguriloos: „Doctore — îi spune — am venit să te rog...".

Cafeaua bătrînei era rîșnită proaspăt, iar casa mirosea a biserică. Cînd Melios nu avea de citit, ședea cu ele.

Îi plăcea să le asculte.

Și felul cum beau — cafeaua sau rachiul — era tare nostim. Și felul cum spunea Erazmó „Tinerețe... tinerețe!" Avea farmecul ei. Mai era și un cîntec *(„Chiar dacă ești departe")* pe care, ori de cîte ori îl cînta, ochii i se umpleau de lacrimi. Nopțile Melios o însoțea cu un țelinar. Nu stătea departe, la doi pași. Într-o căsuță rece, unde totul îmbătrînise. Toate se învecheau încetul cu încetul, numai ea ținea piept bătrîneții.

„Mă plimbam într-o zi pe Zapion,
O tînără blondă întîlnii."

— Cunoști, băiatule, vreo tînără blondă?

— Da! Una, la noi în clasă. O cheamă „Sfîntul Gheorghe".

— Mă numeau „Gorgora"! Ah, tinerețe, tinerețe! Melios era necăjit cînd o auzea oftînd așa. Iar cînd îi spunea: „Noapte bună, drăguțule", parcă toate luminile se stingeau, și numai licuricii din ochii ei străluceau în întuneric.

— Am avut un copilaș, o fetiță! Știi cum era? Uite, ca soarele! La revedere deci, dulce băiețel! Noapte bună!

De obicei, cînd o petrecea, Melios nu pleca numaidecît, mai stătea și auzea cum casa bătrînei se umplea de bocete. De îndată ce Erazmó rămînea singură, bătrînețea cădea peste ea și-o copleșea.

Cu această bătrînă — fără să-și dea seama cum — Melios se împrieteni. Îi plăcea să-l vadă ascultîndu-i poveștile, îi plăcea să-l audă fluierînd cîntecele ei. „Am avut o fetiță..." N-a avut nici o fetiță, mințea. Coana Metula se jura: „A fost stearpă! N-a avut nici un copil!" îl asigura ea. „Se amăgește, ca să nu fie necăjită. Trebuia să-i fi dat Dumnezeu o fetiță. Nu ar fi fost nici o nenorocire!"

Într-o seară o însoți iar pînă acasă. Luna părea că atîrnă îmbătată de frumusețea nopții. Îl întrebă dacă-i plăcuse povestea din seara aceea. Dacă i-a plăcut însă *mult de tot*.

— Da, mult. Și am s-o... fac carte. Îți jur! Am să ajung scriitor.

— Dar ca Timfristos[1]! Sau Timfristos, băiete, sau nimic. Frumoasa din Pera... Locuiam atunci pe-acolo.

— Nu cumva sînteți dumneavoastră?

— Nu știu!

Și povestea din seara aceea fusese frumoasă.

— Să nu uiți noaptea cu lună. Și nici apele Bosforului...

---

[1] Scriitor grec din secolul trecut (n. t.).

— O să-mi amintesc.

— Am o „diblă". Ți-o voi dărui. Și cîteva mahmudele de aur. Ți-ajunge? Mi s-a spus ce mulți bani costă cărțile!

Rămase locului și își mîngîie cu duioșie medalionul de la gît.

— Am și acest „Ptolemeo". Dacă nu-ți vor ajunge mahmudelele... Dar vreau ca numele ei să fie Erazmó.

— Va fi!

Stătu de parcă ar fi încercat să-i smulgă lunei toate tainele. Un zîmbet mic îi luci în ochi. Printre buze lăsă să-i scape un oftat amar.

— Ce face... Sfîntul Gheorghe?

— Bine, mulțumesc!

— Te simpatizează?

— Nu știu. Dar de ce? Ce-i nevoie?

— A...

— E slabă și la lecții!

— A...

Vru să rîdă, dar tuși.

— Ia spune-mi! E puțin geloasă? E geloasă?

— De ce? Ce?

— De ce să fie geloasă? Pe toate, fiul meu! *„Sînt gelos pe floarea ce se ofilește la butoniera ta."* Visezi cîteodată? Ai secrete?... Secrete mici. *„Iubești și ești iubit?" „Cu ardoare"... „Ce părere aveți despre ea? E tulburătoare ca un vînțulet!"* Băiete, spune-mi, ce vrei să te faci?

— Poet!

— Poet? Dar de ce? De ce?

— Vreau să mă fac poet!

— Da, dar de ce?

Melios se rușină. Nu știa ce să spună. Știa prea bine ce are de răspuns, dar nu putea mărturisi!

— Cît vei cîștiga?

— Nimic. Nu, nu știu... Voi cîștiga... mult poate!

— Mult? Ia privește-mă! Știu eu! Știu de ce scrii poezii. Vrei să le citească Sfîntul Gheorghe? Hai? De-asta? De asta le scrii?

— Nu. Nu m-am gîndit! Nu pentru asta!

— Nu de-asta?

Se rezemă de-un gard.

— Ești un copil ciudat, doamne sfinte! Ce curios copil ești! Știi ce-i aia *iubire?*

— Nu!

O pală de vînt îi aruncă părul peste ochi și parcă o duru. Parcă ar fi lovit în propria-i viață.

— Știi!

Se chinuia zadarnic. Voia să deschidă o ușiță depărtată. Ușița tinereții sale, să vadă ce-a mai rămas acolo. Voia să se înșele pe ea însăși. Dar copilul era tăcut, greu te puteai apropia de el.

— Spune-mi... Vrei să-ți citească toți poeziile? Toți? Toți?

— Da!

— Să ți le citească toți în același fel?

— Da.

— Niciunul mai mult? Haide, nu te mai ascunde! Spune-mi! Există cineva care dacă nu-ți va citi poeziile, ai să fii foarte nenorocit? Hai! Hm?

— Da!

— Ah! Și cine-i acest *cineva?* Nu-mi ascunde! Haide, spune-i numele!

— Agrambeli! șopti Melios, ca și cum ar fi fost singur.

Erazmó se opri și se așeză pe prag.

— Îți mulțumesc! murmură ea. Îți mulțumesc, băiețașule! Agrambeli! Nu, nici nu ți se potrivea alt nume. Alt nume nu ți se potrivea! Mulțumesc!

Se sculă.

— Și-acum, noapte bună. Noapte bună, drăguță! Mîine... continuare din numărul trecut.

N-aprinse lumina. Parcă ar fi găurit noaptea și intrase în ea.

A g r a m b e l i... el știa. Un nume mai frumos nici că se putea. Chiar dacă va fi sau nu poet. Cît timp va exista numele ei, în lume va fi numai poezie. Chiar de nu va scrie nici o carte, nici o poezie, nici o strofă măcar... e de ajuns. De acum încolo viața își avea poezia ei.

Lăsă casa în întuneric și plecă încercînd să-și asculte pașii. Dar n-auzea nimic. Cum de uitase că pășea pe nori?

Micul felinar cu care o condusese pe bătrînă i se stinsese și-l ținea în mînă ca pe un ochi care îi da impresia că a orbit.

Intră în casă călcînd pe vîrfuri. Balio îl simți și veni să-i spună „bună seara" lovindu-l cu coada. „Balio, ea se numește Agrambeli! Știu că n-ai fi crezut că există pe lume fată cu nume atît de dulce! Nici eu n-am crezut. Dar e adevărat! Adevărat! Adevărat! A g r a m b e l i!"

Noapte bună deci, băiețaș! Noapte bună, visătorule!

CAPITOLUL VII

Muzica apelor, subiect liber. Stați pe un pod și ascultați-o. Atenție însă, să nu cădeți în rîu.

Domnul Scamvuras alege cu plăcere acest subiect, dar repede se întristează. Orice subiect care vorbește despre rîu îi place. Deci și acest subiect: *Muzica apelor.* Iată însă că vine să se amestece colegiul profesorilor care, cu o voce suavă, destramă fără milă toată poezia din inima sărmanului profesor.

„Alege, îți spun, orice subiect vrei — ești liber s-o faci — dar în ceea ce privește limba — atenție!" La momentul potrivit, ușa se deschide și intră directorul. Privirea-i e atît de aspră, încît din ochi a dispărut pînă și puțina lor culoare ce-o aveau, s-au decolorat de tot.

„Fiți atenți, cer cîteva clipe de tăcere desăvîrșită. O recomandare. Atenție la limbă! În rest, sînteți liberi. În ceea ce privește însă limba — să se știe — în nici un caz nu poate fi acceptată folosirea acelor idiome barbare care duc străbuna noastră limbă la răspîntii ce nu ne fac cinste. Se impune, deci, evitarea abaterilor școlărești ale unor asemenea idiome și respectarea cu strictețe a principiilor limbii oficiale, adică a limbii de stat, cu alte cuvinte limba elină. Vă previn și în același timp chiar

amenință. Cel care nu se va supune va fi aspru pedepsit! Și acum, continuați!"

Să fii tu profesor — și încă un profesor tînăr — căruia ce-i este mai scump e tocmai acea „idiomă barbară", și să nu te amărăști cînd auzi amenințarea directorului? Copiii nu înțeleg însă amărăciunea profesorului lor. Înțeleg numai că această teză nu-i ca toate celelalte. Că-i un „subiect liber". Pot scrie cum vor. Că nu-și vor bate capul să-și amintească ce i-a învățat profesorul, cuvintele și imaginile date de el. „Scrieți ceea ce vă place. E de ajuns numai să scrieți cuvinte de-ale voastre. Numai... știți... barbar... adică... În ceea ce privește dialectul, cunoașteți..." (Dar, sigur că noi „cunoaștem", domnule profesor! Am ajuns deja niște mici învățați și un om învățat trebuie să-și respecte cultura! Desigur — cum de nu... Desigur, v-am înțeles, domnule profesor!) „Aveți două ore. Sper să vă ajungă. Subliniez că nu aveți nici o limită în ceea ce privește spațiul. Vă puteți extinde cît vreți! Și încă ceva..." — continuă profesorul. Melios însă nu-l mai auzea.

Își rezemă bărbia în palmă și privi plopul. (El vorbea!) Călătorea pe vîntul ce adia prin frunzele lui. Pleca... și jos era rîul.

„...Trece, rostogolindu-și apele întunecoase spre vale, mereu la vale, unde îl așteaptă oceanele cu adîncimile lor inexplorabile... Cîteodată suprafața i se umflă, alteori coboară și curge așa mai departe..."

Melios mototoli hîrtia. Nu. Era o teză moartă! Nu putea scrie astfel. Atunci îl cuprinse o ambiție: să scrie cu limbajul mamei sale. De ce nu? Cu rîul el se înțelegea. Erau prieteni vechi. Așadar, va scrie pe limba care o cunosc amîndoi, de atunci de cînd stăteau de vorbă unul în fața celuilalt. Și știa că semănau. Ori de cîte ori se aplecase deasupra rîului, văzuse că seamănă cu el ca două picături de apă. Și cum se vor înțelege ei acum în limba

asta fără de sevă? Îi era și rușine. Începu să viseze. Rîulețule, prietene credincios și de neuitat, unde mergi? Îți amintești de unul Iovanis? Și salcia de pe care ne aruncam în apele tale? Ai aflat, nu? Salcia s-a dus. Iovanis a tăiat-o pentru lemne. Asta se întîmpla într-o noapte ploioasă, cînd toți tremurau de frig, iar un copil era bolnav. Curgi... curgi... Mai devale trestiile dansează. Cînd ai să treci pe-acolo fură și tu puțin din cîntul lor. Niște păsări cărora le place să cînte acolo se duc și învață. Sînt ciocîrlii? Nu, nu știu! Sînt mici cît pumnul. Nu, nu. Sînt ca niște ghemulețe ce se-nalță și coboară cîntînd spre cer. Mult mi-e drag cîntul acestor păsărele! Au obiceiul să cînte dis-de-dimineață și poartă căciulițe, ca să nu răcească. Niște bătrîni își scarpină bărbia spunînd: „Nu mai înțeleg nimic! Astea-s ciocîrlii? Nu. Sînt niște păsări moțate!"

Apa curge, curge ca o procesiune mortuară ce nu se mai întoarce niciodată! E ca un bocet ce nu-și schimbă refrenul. Pleacă, merge înainte, fără să știe ce va întîlni în drum. Iarbă și izmă sălbatică, peștișori, broaște sau șerpi de apă... Cîteodată trece printr-un munte străpuns și plînge pe-ascuns. Și mai la vale se supără, ca apoi să cînte iar melodia sa neuitată... Ascultă-mă, rîulețule, sacagiule... dacă treci pe lîngă o bostănărie s-o stropești, căci vrejurile se încăpățînează, cînd sînt lăsate nestropite, și nu dau pepeni. Mai cinstește și cîte un porumb, cinstește-l și pe el, sărmanul. Este în perioada de creștere. Cinstește-l și pe secerătorul căruia inima-i arde. Mai fă popas și pe la băncuțele unde-și spală țărăncile rufele și fă-le puțină spumă, că n-au săpun...

Și mai devale e cîmpul. Copii în picioarele goale se joacă, își fac bărcuțe de hîrtie și cîntă... cîntece încă necoapte, cu voci încă neformate. Rîul întîlnește și un cimitir și plînge. Apoi rîul se răsfață la

rădăcina unui platan ce povestește basme pentru copiii florilor.

Cîntecul său — cîntecul apelor n-are sfîrșit. Se oprește numai în mare și asta pentru că n-are unde să meargă mai departe, iar muzica lui dulce se îneacă în vuietul oceanului. Aici rîul își pierde melodia lui. Își pierde și culoarea. La intrarea în mare are culoarea liliacului. Cine știe de ce... Iar mai departe albastru-auriu. Și iarăși, cine știe de ce...

Știe bine că la început apele îi sînt dulci, iar mai apoi devin sărate. Pe tot parcursul lor adună sudoare și lacrimi. Și de-astea sînt multe pe lume. Și de cele mai multe are parte sărăcimea ogoarelor.

. . . . . .

Muzica apelor e tristă. O astfel de muzică asculta la mal un copil ce vorbea ades cu rîurile.

Visul se sfîrși. Melios trecu acum la altul. Își aminti de căsuța unde locuise acum doi ani, rîul curgea la picioarele ei. Și-apoi, de o noapte adîncă, atunci cînd murise bătrîna Sevdo.

Acesta îi era subiectul. Se apucă de scris. Penița zbura ca o gîză ce se grăbește să n-o apuce noaptea.

După un timp se opri. Terminase.

Scrise citeț data și numele. Închise caietul. Teza era gata. Melios ședea și privea frunzișul plopului. O panglicuță din vîrful lui îl saluta, fîlfîind ca o batistă. „Ai complimente de la prietenul tău"! Atunci simți dorința de a se uita înapoi. Agrambeli îl privea cu ochi dulci și supuși... Erau ochi verzi. Cum de nu văzuse asta mai devreme? Ia gîndește-te. Ochii ei deveniseră verzi. Înotau în frunzele plopului!

— Domnișoara Stamiri de ce nu scrie? întrebă profesorul.

— Scriu! Și-apoi: Am terminat!

— Toți am terminat! strigară elevii din toate părțile.

Isprăviseră. Unul se sculă să strîngă caietele. Caietul gros al lui Melios mai era cald cînd i-l luă

din mîini. Avea culoare portocalie. Îl vedea din bancă făcîndu-i semn, deosebindu-se de celelalte. Îi vor da nota zero, știa. Era însă liniștit. Nu putea face altfel. Știa că va fi scandal în școală. Și profesorul se va îmbolnăvi și se va întrista, va fi mai mîhnit chiar decît Isus Cristos. Le cîntărise pe toate. Dar nu putea face altfel. Nu putea vorbi în altă limbă cu prietenul său rîul. Sună clopoțelul. Profesorul luă caietele și ieși din clasă. Copiii rămaseră în urmă, întîrziind.

— Am scris despre un rîu care duce măgari și pisici moarte... — zise Hamolias. Tu ce-ai scris, Thori?

— Despre coarnele mele de ied, asta am scris!

Kurkulos susține că rîul e bun numai ca să ude bostănăriile.

Un copil din ultimele bănci scrisese că rîurile sînt bune pentru înot; iar altul că-i frumos să-ți arunci pe vălurelele lui bărcuțele.

— Pe dracu'! spuse Dakridzikos. E bun ca să-și verse bătrînele lăturile în el.

Scuipă și făcu semn bandei să-l urmeze.

Pe lîngă banca lui Melios trecu fata cu ochelari. Eleva pe care o cunoștea de-acum doi ani.

— Cadras! i se adresă. Tu știi să ne spui cum se numește culoarea ce o dă negrul amestecat cu verde?

— Albastru-vînăt! răspunse roșind Melios.

Ochelarista se întoarse.

— Albastru-vînăt... — explică celei dindărătul ei.

— Mulțumesc! spuse aceea.

Melios se topi. Era Agrambeli.

Atît de tulburată o găsi, încît parcă și părul îi tremura.

— Ah, Cadras — zise mai departe ochelarista — mă gîndesc ce teză frumoasă trebuie să fi făcut tu! N-ai scris?

Melios își dădu seama că limba-i era uscată:

— Au să-mi dea nota zero!

— Dumnezeule, ce mincinos! strigă Caliontzi (Caliontzi se numea). Ție, nota zero? Păi atunci nouă, ăstora, noi neștiutorii, ce-o să ne dea?

Se depărtă de banca lui, pentru că din spate o împingeau alții.

— Mă duc să ne distrăm în curte! spuse Caliontzi și plecă. O urmă numaidecît și Agrambeli. Nu-l privi. Își plecă doar atît de mult capul, încît bărbia îi atinse lănțișorul ce-l purta la gît.

Și-atît era destul. Melios coborî și el în recreație. Pantofii parcă îi erau plini de fum, iar treptele, din elastic. Jos se întîmplase ceva. Gălăgie și-afară și înăuntru. Moș Todos se învîrtea ametit, ca o găinușă căreia i s-a dat rachiu.

Cei mici își ascundeau capetele unii în spatele altora și rîdeau.

— Suflete rele! striga bătrînul. Ce-oi fi pățit oare?

Se răsucea încolo și-ncoace, ca un apucat. Melios se făcu alb de supărare.

— Ce ți-au făcut, bunicule? întrebă cu dragoste pe bătrîn.

— Plută, fiul meu! Au ars plută și-au pus cenușa în cafeaua mea!

Melios se învîrti printre băieți și-l apucă pe unul de guler.

— Cine te-a pus? îl întrebă.

— Nu era pluta mea! spuse Folos.

— Cine ți-a dat-o? Spune, că de nu îți sparg capul de stîlp.

Băiatul tremura. Melios văzu atunci niște lungani care îi făceau lui Folos semn să nu pîrască.

— Am înțeles! spuse Melios.

În clipa aceea, apăru umbra lui Dakridzikos.

— Thori! O să mă bată! strigă Folos, care se smuci din mîinile lui Melios și alergă la Dakridzikos.

„Căpitanul" îi oferi bucuros protecția și îl trase după el. Toți urmăreau să vadă ce se va întîmpla.

Dakridzikos îl duse după un perete. De-acolo se auziră răsunînd trei palme. „Căpitanul" apăru posomorît, se duse spre plopi fluierînd cîntecul „Tortura", un cîntec ce-i plăcea la nebunie.

Melios urmărise totul fără să scoată o vorbă. Cunoștea caracterul „căpitanului". Nu voia să-l contrazică. Știa că are de-a face cu un băiat curios, ceva între golan și înger. Știa că acest „căpitan" era un golan insuportabil, fără pic de milă, lipsit de educație, fără dorința de a face ceva bun. Un caracter stricat. În adîncul sufletului Melios deosebea însă că golanul avea și ceva de băiat cinstit, o mîndrie sălbatică, ce n-o găsea la nimeni altul!

Melios înțelegea că nu merită dragostea lui, că lui Thori nu i-o trebuia — dar n-o putea ascunde și îi purta o dragoste duioasă acestui golan nesuferit.

CAPITOLUL VIII

Se mai gîndi o dată, seara, la îndrăzneala lui. Dacă-l vor elimina din liceu? Ceea ce făcuse era socotit ca un act banditesc. Cine ești tu, tinere, să ai curajul să calci în picioare regulamentul școlii? Domnul director își spunea, singur, „paznic al subiectelor". Cine nu era de acord cu regulamentul, trebuia să părăsească școala.

Domnul Scamvuras veni de dimineață palid, ca și cum toată noaptea ar fi fost chinuit de temperatură mare. Cu cine trebuia să fie de acord? Cu regulamentul sau cu propria lui conștiință? Cea dintîi privire o aruncă spre locul „revoluționarului". Privirea-i era încurcată: „Bravo!" dar și: „Nenorocire!", amîndouă frămîntate la un loc.

— În general... — spuse copiilor — lucrările au fost interesante. Mă simt dator să iert pînă și unele vulgarități ale domnului Dakridzikos, de pildă. În general, se vede că ați muncit cu folos. Numai că, sînt întristat asupra unui singur caz. Adică nu întristat, ci, mai degrabă, nedumerit. Vă las pe voi să judecați. Din îndatorire profesională sînt nevoit să stigmatizez un act, care, judecînd după regulamentele școlii, constituie o încălcare. Cu alte cuvinte, sînt nevoit să aplic aci legi ce decurg din regulamentele școlii. Teza despre care e vorba, ca să

fiu exact, nu e rea, însă e inadmisibilă. Vedeți, școala are unele regulamente care nu permit nici o indulgență. Acestea, natural, sînt idei și sensuri obligatorii tuturor, chiar și pentru cei care nu sînt de acord, aș putea spune chiar și pentru cei pe care îi dor astfel de reguli. Nu-i subiect pentru o notă proastă. Școala nu dă notă proastă, dar refuză notarea. Școala, însă, să ne explicăm. Școala, nu eu!

— Ce s-a întîmplat, domnule? strigară copiii. N-am înțeles!

Scamvuras îi privi trist. Oftă.

— Am să încerc să vă fac să înțelegeți.

Cu degetul sprijinit de catedră, se străduia să găsească cuvintele. Toți îl priveau curioși. Deodată se auzi zgomot în băncile din fund. Scamvuras întrebă din ochi. O voce răgușită, încurcată, începu să spună ceva. Scamvuras își duse mîna la ureche.

— Sînt vinovat! zise vocea. Spun adevărul!

— Ce s-a întîmplat, Dakridzikos? întrebă mirat Scamvuras.

— Nu puteam scrie altfel, domnule. Am scris tot ce am văzut. Niște bătrîne, vărsînd oalele. Cu ce sînt eu vinovat? Și cum trebuia să mă exprim? „O femeie în vîrstă apăru cu oala în mînă"? Dacă nu-i bine, nu-i. Am văzut și-un măgar căruia îi înfipseseră în dos un steag. Am văzut și un bețiv care vărsa în rîu și spunea: „Duceți-vă sănătoase, fasolea mea, mămăliguța mea! Dați complimente closetului! Iar tu, vinișorul meu, fii bine înghițit!" Cu ce sînt eu vinovat, domnule?

Scamvuras rămase tăcut.

— Hristidis! îi spuse apoi cu duioșie. Îți mulțumesc! Sînt... sînt... Nu, nu-i vorba despre tine, fiul meu. Desigur, sînt de acord cu tine că nu-i frumos ceea ce ai scris. Mă bucur însă, aproape sînt mișcat că mărturisești. Îți mulțumesc! Totuși, nu-i vorba despre asta. Te rog însă ca și pe viitor să fii mereu sincer.

— Cu ce sînt eu vinovat? spuse acum o altă voce.

— Și tu, Hamolias?

— Cu ce sînt eu vinovat? Că se duc unii să arunce găinile moarte în rîu! Ba și urinează! „Fac treabă mică!" Dacă unii sînt nebuni și pescuiesc pantofi, cu ce sînt eu vinovat? Într-o zi am văzut chiar un scaun, cine l-a pus pe cafegiu să-l așeze la marginea rîului? Eu numai că-l atinsei... cu degetul mic... De unde să știu că era șchiop... și că o să cadă „în apă"?... Așa, acum am spus tot!

Profesorul îl asculta tăcut.

— Nu te cert... — îi spuse. Dimpotrivă, încerc să vă ușurez aceste procese de conștiință. Nu-i vorba de așa ceva, nu, copii. Teza despre care vă vorbesc n-are astfel de îndrăzneli. E un prototip de proză, o adevărată creație școlară. Greșeala e, dacă poate fi numită *greșeală,* că e scrisă pe limba interzisă de colegiul profesoral, în frunte cu domnul director. Ca să fiu mai explicit, această teză e scrisă în limba comună, populară... adică, simplă... adică în limba *greacă.*

— Mă iertați, domnule profesor, dar în cazul acesta e vorba de mine! strigă Melios și se pomeni în picioare. Ochii lui — înainte de a se ridica — priviseră ca un fulger înapoi și se umpluseră de lumină.

— Da, Cadras! Despre tine e vorba, copilul meu! Nu-ți ascund tulburarea mea sufletească. Însfîrșit... În general, eu personal, și cu orice risc, îți voi da nota după cum îmi dictează mie conștiința.

Melios se îndreptă spre catedră ca să-și ia caietul.

— Nu — spuse Scamvuras. Am de îndeplinit o obligație personală atît față de întreaga clasă, cît și față de conștiința mea. Du-te, prin urmare la locul tău, copilule!

Melios rămase în mijlocul clasei și nu știa încotro să o ia. Copiii îl traseră de haină. Făcu calea

întoarsă. În fața lui, prin părul negru, ochii ei străluceau ca două focuri în noapte. Privi... „Nu! Nu exista altul! Niciunul, nici măcar „Plîngărețul" din basmele copilăriei, de care atunci eram îndrăgostită!" așa îi spuneau scînteile din ochii ei și-l stropiră ca o aghiasmă coborîtă din cer.

Profesorul își șterse fruntea. Apoi făcu o umilă rugăminte:

— Vă rog! Nu faceți zgomot!

Deschise caietul, îl netezi cu palma și începu să citească atent și duios:

„Departe, de după munții vișinii, munți ce parcă ar sta de vorbă cu cerul, izvorăște rîul ce trece prin satul nostru. Are de străbătut un drum numai din trepte ca să ajungă, nerăbdător, să se verse în mare. Păsările aleargă după el, dar obosesc și rămîn în urmă. El nu stă locului. Curge și cîntă, curge și împarte bucurii, curge și stropește. Trece pe lîngă o casă... O casă veche, cu pereții cenușii. Și pe lîngă un pom. Udă pomul și casa. Pomul vrea apă, casa nu. Din pricina rîului e o bolnavă în casă. O bolnavă care încă de aseară trage să moară, iar dimineața strigă: „Scăpați-mă!" O cheamă Sevdo. Acesta e tabloul: afară rîul trece pe sub un podeț de lemn. În fiecare zi un cocoșel de pe punte măsoară înălțimea, dacă poate să se arunce. Sînt zece zile de cînd bătrîna blestemă moartea. Ea rîde: „Las'! Va veni să mă roage!".

Bătrîna privește tavanul: „Vino, îngere, pe tine te chem! Ia-mă!" Îngerul zboară pe-afară și nu intră. Sărmana bătrînă... și mai are și-un nume greu. A venit pe lume să bea apă și a băut numai otravă. În loc de-o fată, a născut un iad care a chinuit-o cum chinuie moara boabele de grîu. Și-a botezat-o Urana. Păcat de nume! În cămăruța de-alături stă un băiat de liceu. Are friguri. Nimeni nu-l îngrijește, dar nici nu vrea să fie îngrijit. El e bolnav din pricina bătrînei. Aude vaietele ei și nu

știe ce să facă. Vrea să se poarte astfel, încît să simtă că-i e prieten. Vrea s-o salveze, și nu știe cum.

Urana zice că doctoriile cele mai bune se vînd în mormînt. Băiatul o ascultă. Îi vine să-i ardă gura cu un tăciune. Vrea să-și salveze prietena, dar cum să facă? Cum să facă cînd n-are nici un ban în buzunar? Vinde covrigi, ca să strîngă cîțiva bănuți, să-i cumpere doctoria. Se plimbă trist pe străzi, strigînd: „Luați covrigi! Covrigii calzi!" Glasul lui plînge, dar copiii rîd de el. Nu știu ce înseamnă să-ți moară prietenul. De ce-i lumea atît de rea?

Vine și se închide în cămăruța lui. Și glasul îi plînge singur pe ulițe: „Cumpărați covrigi, moare bătrîna!".

Pe la amiază își simte sufletul greu și iese în străduță. Merge de-a lungul rîului. Un cîine cu doliu la picior trece podul. E poate în doliu după mama lui. De ce mor oamenii? Zadarnic întreabă rîul! El curge desperat și strigă: „Mă înec! Mă înec! Mă înec!" Are dreptate. Puțin mai departe se rostogolește de pe o stîncă, făcînd spume. Dar oamenii nu înțeleg nimic. Spun doar: „cataractă". Rîd. „Ce rîu frumos!" spun ei. Cînd vor fi oamenii mai buni? Acum nu sînt de loc buni!

O singură Urana există în oraș. Nu te lasă nici să mori liniștit. Dezordinea domnește în locul ce se numește *oraș*. Aici unul sapă gropi pentru morți. Altul, mai încolo, sapă pentru a sădi ceapă. Mai sus, o nuntă. Se mărită o fată rușinoasă și asta o face să coboare și mai mult ochii în pămînt. Mai trag și cu pușca, ca să știe toți de nunta ei. Pe la marginea orașului trece trenul pe la ora prînzului. Trenul zdrăngănește ca o ladă plină cu sticlărie. Niște negustori scuipă de la fereastră.

De ce e atît de rău pe lumea asta să vinzi covrigi? Nimeni nu l-a lămurit de ce.

Profesorul îți spune: *Muzica apelor.* Dar apele n-au melodii! Moare Sevdo! Asta știu. Iar apele plîng, ca niște nepoței care habar n-au de ce plîng. De asta și plîng mai mult. „Băbuțo, numai o lămîie am putut să-ți cumpăr!" zise trist copilul. „Nu cumpără lumea covrigi!" Sevdo caută ca un copil lămîia, ca să o sugă. Ah! De ce să mori cu atîta otravă pe limbă? Cîinele cu doliu la picior trece iar peste rîu. Nu e cumva de la cimitir?

În casa lui Sevdo s-a aprins lampa. Urana se ceartă cu Moartea că întîrzie. Copilul se bagă în pat și plînge. Un clopot sună cu durere parcă. Sevdo nu poate mișca mîna, iar copilul i-o ia și-i face semnul crucii. În numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfîntului Duh, Amin. Copilul se agață de haina ei: „Nu vreau, nu! Nu vreau să mori!" Sevdo îl ascultă și-l roagă s-o lase să „audă". Urana însă se ceartă. Se ceartă mereu cu Moartea. Cîinele cu doliu trece pentru ultima oară podețul. Ochii copilului sîngerează. Cine a făcut Uranele? Și morțile? Și cruzimea? Cine a făcut *cruzimea?* Moartea e rea dacă se înțelege cu Urana. Și nu e adevărat că rîurile cîntă. Rîurile sînt lacrimile munților. Sînt stropi din lacrimile oamenilor care și-au pierdut bucuria. Pe la miezul nopții veni preotul.

— Ce-i asta? întrebă Sevdo.

— Nimic, Sevdo! Sfînta împărtășanie!

— Vreau lămîie! Nu mai are băiatul altă lămîie? Nu vreau sfînta împărtășanie!

— Sfînta împărtășanie, Sevdo! repetă preotul.

— Vreau lămîie! Unde-i copilul să-mi dea lămîie? Asta vreau. Ce îmi dai tu te trimite pe lumea cealaltă. N-o vreau!

Cu prea puține vorbe popa o împărtăși. Stropi cu aghiasmă și plecă. Copilul se agăță de pieptul supt al bătrînei și plîngînd de parcă l-ar fi bătut. Spre ziuă, Sevdo plecă, încet-încet, pe lumea cealaltă. Îngheță. Copilul ieși afară să plîngă. Voia să plîngă tare. De

ce se făceau toate atît de urît, de nedrept, de amar? Căută cu mîinile iarba de lîngă rîu. Îngenunche. Se aplecă spre vechiul său prieten și încercă să-i asculte cîntecul. Era tulbure, adînc, la fel ca moartea. Și-atunci a înțeles că aceasta era muzica apelor.

O melodie ce o cîntau noaptea trestiile. Cîntecele pe care le murmură mamele, noaptea, copiilor bolnavi. Strigătele copilașilor singuri în această lume străină!"

Vocea înăbușită a profesorului tăcu.

Fetele plîng. Plîng și băieții. Numai „perșii" dau din picioare, pentru că ei nu știu să plîngă.

Agrambeli e o mică floare ce tremură la adierea celui mai ușor zefir. Trupșorul ei plutește într-un nor cald, fără mîini, fără picioare. Agrambeli... e un vis de primăvară.

Melios visează treaz. Visează cireșe, cîntece pe voci subțirele, bărci ce plutesc pe ape aurite.

Deodată, de peste tot izbucnesc aplauze. Profesorul lasă mîinile jos, neputincios.

Clopoțelul a sunat.

Încetul cu încetul clasa se golește.

Folos iese strecurîndu-se hoțește. Se duce la director.

Scamvuras se îndreaptă spre ușă. O încuie și revine la catedră. Vrea să rămînă singur, **s i n g u r d e t o t.**

CAPITOLUL IX

Fața de masă, din damasc de culoare închisă, așteaptă ședința. Pe ea, un clopoțel ca un cioc de pasăre privește spre tavan. Trei scrumiere puse la distanțe egale. La mijlocul mesei, o vază cu flori posomorîte. Moș Todos aruncă o privire, își șterge ochii cu șorțul și pleacă. „Ucigași! Ucigași! Ucigași!" blestemă el printre dinți. După ce se mai plimbă puțin prin coridorul mare, coborî la subsol.

„Ce mai e și asta? continuă să vorbească singur. Copil se poate numi ăsta? Copil-învățăcel? Măi, iedule, spre ce te avînți tu? Mai e și popa ăla cu mînecile largi, care se preface că binecuvîntează și cînd colo te sapă. Ne-am dat seama cine ești! Vipera ține în gură un trandafir, pe care îl oferă tuturor, dar nimeni nu-l vrea... Au s-o facă iar fărîme și pe sărmana șopîrlă, ca „iarba de pe cîmp", au s-o facă bucăți! Of! Of! Îi cunosc eu! Haide acum, Scamburas, scoate iar singur castanele din foc! Auzi ce-i trecu prin cap drăcușorului! Mă, tu! Asta ți-a fost cumințenia ce mi-ai promis-o? Măi, ăștia-s lupi turbați! Încotro ai pornit-o, hai? Cu tine vorbesc! Unde ai pornit-o desculț prin ghimpi?"

Scormoni cenușa din vatră și puse ibricul de cafea. Îi jucau mustățile ca la iepure.

— Ce tot bombăni, moșule? întreabă din casă bătrîna.

— Nimic, Zumbulia mea. Îl blagoslovesc pe ăla micu', pasărea aia a noastră.

— Ei, ce-i?

— Iar le-a încurcat! Mi-a spus-o în secret Scamburas.

— Doamne ferește! Și de ce?

— Și-a ridicat fruntea prea sus. L-au pus să spună „amin", și-a zis „Doamne ajută!"

— Ai văzut! Și de ce?

— Știu și eu de ce? Nu s-a întîmplat încă nimic, dar profesorul și-a dat seama privindu-le numai fețele.

Puse în ibric cafea, amestecînd-o cu o lingură de lemn. Apoi se așeză pe-un scaun și-ncepu s-o soarbă încetișor, văietîndu-se parc-ar fi băut otravă.

Și în acest timp, sus, unul cîte unul luau loc pe scaune profesorii. Directorul era îmbrăcat curat, atît de curat încît aveai impresia că-i mort. Toți aveau încheiați nasturii la haine. Scamvuras era puțin cam palid, avea însă o expresie foarte hotărîtă. Vinele de la mîini îi erau ca niște linii trase cu creionul, iar părul pieptănat părea totuși răsculat. Domnul Anahoridis îl privea într-una, ca să capete curaj. Burta matematicianului era gata-gata să rupă nasturii de la vestă. Părintele șoptea ceva firelor din barbă, străduindu-se să le numere cu degetele. Ședința începu într-o atmosferă glacială. Directorul trase lîngă el clopoțelul, care rînji parcă, scoțîndu-le limba.

— Cu enumerarea întîmplărilor din cursul săptămînii, recomand, ca întotdeauna, să fiți cît mai laconici! Doamna Raul!

Profesoara se jucă puțin cu creionul. Era un obicei ce-l avea dintotdeauna.

— Nimic important, domnule director.

Privirea ștearsă a directorului căzu pe profesoara de gimnastică.

— Reînnoiesc rugămintea de a se repara barele fixe! vorbi repede Aglăița. Alaltăieri era cît pe-aci ca o elevă să sufere o luxație!

— Recomandați-le să fie mai atente! În tot cazul, notez. Dumneavoastră, domnule Carlaftis?

— Hm, da — făcu „Cucuiul", înfundîndu-și degetele în osînza gușei. Trebuie să atrag atenția consiliului asupra următorului lucru: din cînd în cînd, pe coridor, miroase a un anumit parfum. Depun eforturi mari pentru a afla cui aparține. Promit că și pe viitor voi depune același efort! Altceva, nimic!

Se auzi un zgomot. Directorul agită clopoțelul.

— Destul! Astea-s fleacuri! Nu despre asta e vorba, domnilor. Ședința noastră de azi are alt scop, ceva, aș putea spune, nespus de serios. Nu-i așa, domnule Scamvuras?

Sotirakis se sculă tulburat. Presimțise. Și așteptă.

— Sînt fericit, domnilor colegi — începu el. Fericit și în același timp foarte nenorocit. Fericit pentru că printre elevii mei am descoperit un geniu... un talent substanțial. Un talent, domnilor, care...

— Atunci de ce sînteți nenorocit, domnule colega? îl întrerupse popa scărmănîndu-și barba.

Scamvuras își încruntă cu severitate sprîncenele.

— Nenorocirea mea constă în faptul că, în timp ce clasa a dat un elev atît de rar, a dat deopotrivă și pe un denunțător.

— Vă rog! Vă rog! se auzi din toate părțile.

— E o rușine pentru un elev atît de conștiincios! zgîndări Carlaftis.

Scamvuras ridică glasul:

— Domnule director!

— Rușine! Altceva nimic! Numai rușine! strigă teologul.

— Domnule director, insist, cer a-mi fi îngăduit să spun ceea ce am de spus! rosti Scamvuras, impunător.

— Are cuvîntul domnul Scamvuras! Dreptul de apărare aparține tuturor. Apărați-vă, domnule!

— Nu mă apăr! strigă el cu emfază. Acuz!

— Dumneavoastră singur v-ați pus în poziția de acuzat! declară directorul. Totuși, continuați!

— Protestez! strigă Aglăița. Faceți caracterizări inadmisibile!

— Veniți-vă în fire, dulce colega! se amestecă tăios popa.

— Am să-mi revin numai cînd veți înțelege sensul vorbelor dumneavoastră!

— Sînge rece! scînci timid domnul Anahoridis.

Scamvuras scoase din buzunar un caiet portocaliu.

— Priviți în ce buzunar și-a găsit refugiu corpul delict! insinuă Carlaftis.

— Dacă ați avea darul răbdării, ați evita multe nedreptăți în dauna unui criminal ca mine... Domnilor, nu cer indulgență, cer atenție. Ascultați întîi și-apoi judecați!

— Sînt numai urechi... — spuse flegmatic „Cucuiul".

Aglăița îl privi. „Într-adevăr, e tot numai urechi!"

— De acord! îi spuse. Ascultați, prin urmare!

— Ascult! Dar și miros! Am și miros, domnișoară! Mai ales cînd trec pe coridoare!

— Vă rog! strigă directorul.

Profesoara de gimnastică deveni palidă, ca o umbră. Prietena ei îi strînse mîna liniștind-o. Scamvuras se aplecă deasupra caietului.

— Știu — spuse — e posibil ca pentru unii dintre dumneavoastră limba folosită să-i îngrozească.

— Pe toți, domnule! Pe toți! strigă teologul.

— Fac apel la înțelegerea dumneavoastră! spuse Scamvuras. Aveți dreptul ca la sfîrșit să faceți orice caracterizare.

— Sînteți mărinimos! spuse cu răutate fizicianul.

— Sînt sigur, domnilor! zise mai departe Scamvuras — că pînă la urmă veți fi mai buni. Sufletul acestor pagini e atît de cald și conțin atîta umanism, încît...

— La fapte, domnule! La fapte!

— Păstrați-vă sîngele rece! Vă rog — se plînse Albert. Mai ales sînge rece!

— Insist, au atîta umanism, încît sufletul dumneavoastră se va înmuia și veți saluta împreună cu mine un astru de mîine!

Directorul agită iar clopoțelul:

— Fără să influențați, vă rog! Nu recurgeți la sentimente!

Popa aprobă, vîrîndu-se iar cu vorba-i aspră:

— Lăsați sufletele din cer și întorceți-vă la rușinea pămîntească a elevului dumneavoastră!

— Păstrați-vă sîngele rece... sînge rece! plînse din nou Albert.

— Taci odată! Fonografule! strigă roșu de mînie popa.

— Există o limită în toate! protestă doamna Raul.

— Ce junglă! ciripi Aglăița.

— Încep! spuse rece Scamvuras.

Se făcu liniște. Gușa scărpinată a lui Carlaftis avu o tresărire spasmodică. Vocea lui Scamvuras răsuna emoționată. Nu citi însă prea mult. Se auziră urlete și într-o secundă odaia luă aspectul unei menajerii.

— Insultă! strigă popa.

— Destul! urlă directorul.

— E un adept al limbii „părosilor“ [1]! răguși urlînd Carlaftis.

— E o capodoperă! strigă cu ochii umezi profesoara de gimnastică.

— Așa e! spuse ca pentru ea doamna Raul.

— Da! se auzi ca un ecou tremurînd de emoție Anahoridis.

Scamvuras ridică ochii aprinși de supărare și mîndrie.

— Cer cu insistență să fiu ascultat pînă la capăt!

— Nu sînt dispus să permit așa ceva! strigă popa. Înjură sfînta împărtășanie!

— Preferă limonadă! Rușine! spuse Carlaftis.

— Propun eliminarea ateului! strigă cu aprindere tot popa.

— Mă asociez! se adăugă Carlaftis.

— Indulgență, domnilor! bîigui Albert.

Aglăița, cu silueta-i zveltă, sare în picioare și strigă:

— Sînteți niște călăi!

Clopoțelul sună înnebunit.

— Cer cuvîntul, domnule director — se rugă umil doamna Raul.

— Poftiți!

— O propunere! Înainte de a-l elimina, cred că ar fi bine să-l chemăm aici pe elev. Poate are ceva de spus. Nu văd de ce, dacă își va condamna fapta și va promite că nu o va mai repeta, nu văd de ce să-l eliminăm din școală și să-l privăm, în felul acesta, de pocăință și de putința de a se educa! Haideți, primiți!

— Fie! spuse acru directorul.

— Mă rog! consimți Carlaftis.

— Fie! admise și teologul. Numai că...

---

[1] Limba părosilor, nume ironic dat de către cei care întrebuințau limba literară celor care vorbeau în limba populară (n. t.).

Spiritele se liniștiră. O caldă satisfacție licări în ochii doamnei Raul. Toți îl priviră pe domnul Scamvuras. Trăsăturile îi erau ca de piatră cînd spuse:

— Domnilor, cunosc, pot afirma, prea bine sufletul acestui copil. E stăpînit de o mîndrie și-i mistuit de o flacără nemaiîntîlnită. Sînt în măsură să vă asigur că zadarnic așteptați un astfel de rezultat. Nu va accepta condițiile dumneavoastră!

— Cum? se îngrozi directorul.

— Atunci să se ducă de rîpă! vui Carlaftis.

— Afară cu nelegiuiții! ceru părintele-profesor.

Aglăița își scutură părul, strigînd:

— Autodafé!

Scamvuras întinse mîinile, ca să-i liniștească:

— Vă rog, domnilor! Din nenorocire, între noi s-a deschis o prăpastie adîncă. Acum știu că toate acestea vor lua sfîrșit. N-am intenția, absurdă de altfel, să impun punctul meu de vedere. În tot cazul, în viață m-am îngrijit întotdeauna ca punctul meu de vedere să aibă și un sprijin moral. O să-mi permiteți, deci, să fac caracterizarea sumară a elevului despre care este vorba. Trebuie să știți că acest copil dîrz luptă singur într-o lume plină de groază și îndobitocire. Complet singur. Ne aflăm în fața unuia din acele rare cazuri cînd un tînăr își deschide singur drum prin această societate plină de amărăciuni și răutate.

— Pînă aci! Destul! strigă directorul.

— Sfîrșiți! ceru nervos Carlaftis.

Aglăița îl privi în ochi, înnebunită.

— Nu mai vorbiți... — îl imploră pe Scamvuras. Nu vedeți la ce uși bateți?

— Ateismul se întinde ca untdelemnul! urlă popa.

— Oameni de gheață! trase concluzia amară Aglăița.

Scamvuras ridică glasul. Era mai palid ca oricînd:

— Nu! Nu voi sfîrși așa cum doriți dumneavoastră!

Băgă mîna în buzunar.

— Întrucît știam că voi întîmpina greutăți din partea dumneavoastră, am luat măsuri mai dinainte. Am aci redactate două propuneri. Prima: cer eliminarea neîntîrziată a denunțătorului.

— Nerușinare!

— Impertinență!

— Iar prin cealaltă, supun un raport amănunțit ministerului, cu rugămintea de a primi, în final, demisia mea în cazul cînd nu mi se va face dreptate. Cu alte cuvinte, domnilor, înțeleg să-mi respect conștiința și totodată să fiu alături de elevul nedreptățit! Vă salut!

Sărmanul Albert, în tot acest timp avu scurte leșinuri repetate.

— La fel! șopti și el ieșind.

Toți rămaseră buimăciți.

Aglăița se ridică palidă, serioasă și făcîndu-și loc să plece, spuse tăios:

— Pun la dispoziția dumneavoastră, domnilor, și demisia mea!

Culegeți iar, îndrăgostiților,
Narcise fericite...

recita grosolan și fără rost Carlaftis.

Aglăița n-apucă să iasă. Din prag, cu o viteză de antilopă, se pomeni lîngă mocofan și, cu toată puterea mîinii ei exersate, îi pocni o palmă.

Carlaftis nu putu să-și țină echilibrul și se pomeni întins pe podea ca o grămadă informă, trăgînd după el și scaunul. Se produse un adevărat cutremur. Aglăița ieși afară, dreaptă, dar ametită.

CAPITOLUL X

Școala părea, a doua zi dimineață, un ocean furios. Copiii se agitau zbîrliți, alergînd de sus, jos și de jos, sus. Umerii le erau ca niște arcuri încordate. Se aflase întreaga poveste, cu amănuntele toate. Pînă și fetele aflaseră. Se plimbau într-una, neliniștite, în curticica lor, ca niște păsărele supărate.

Agrambeli veni la un moment dat în fața prietenei sale, strîngîndu-și în pumni capul dat pe spate, parcă s-ar fi rugat soarelui.

— Am să scriu numai în limba populară!

— Ce-ai spus? făcu Caliontzi, uimită. Ah, uite o nebună!

— Am spus că am să scriu numai în limba populară!

— Ești nebună! S-a zis cu tine!

— Sînt!

— Să te spun fetelor?

— Spune cui vrei!

Caliontzi urmări încurcată aiurelile colegei.

— Ce cap ai?

— N-am ce face!

— Cauți cu tot dinadinsul să te elimine? Sau crezi că pe tine te vor ierta?

— Vreau să mă dea afară! Ce nevoie mai am de liceu?

— Ce?

— Nu mai vreau nimic! Nimic!

— A, așa! Asta a înnebunit de tot și-i bună de legat!

Agrambeli alergă la un plop de pe malul rîului. Îl îmbrățișă și începu să plîngă. Plîngea amar, cu capul între mîini.

„Asta se spînzură, să țineți minte ce vă spun!" gîndea, vorbind cu sine, Caliontzi. Se duse lîngă Agrambeli și-i spuse:

— Nu ți-e rușine?

Apoi i se făcu milă de ea.

— Uite, ia și mănîncă un fistic!

— Tu numai la mîncare te gîndești! Numai mîncare! Și eu vreau să mă arunc în rîu!

— Nu ți-e rușine? Se uită lumea la tine!

— Mult îmi pasă mie de lume!

— Și dacă vor înțelege?

Agrambeli își șterse ochii pe ascuns cu șorțul albastru.

— Ce să înțeleagă? întrebă neliniștită.

— Asta... ce altceva?

— Ce?

— Ce? Eh! Ceea ce știi! Că ai înnebunit!

— Asta o știu! spuse ea tragic.

— Și nu ți-e rușine?

— Mi-e rușine că trăiesc!

— Sărmana de tine, dacă vor afla...

— Cine să afle? Ce să afle? Hai! Spune-mi!

— Că ești, iată... pînă la unghia mică a piciorului și pînă la ultimul fir de păr...

— Ce?

— Nimic!

Agrambeli îmbrățișă iar plopul și se puse pe plîns. Apoi se dezlipi de el și, alergînd, o luă pe

după un zid. „S-a zis... Asta se dă în spectacol acum!" spuse Caliontzi și se duse spre un grup din clasa a treia, ce țipa.

— Ați aflat, fetelor? le strigă. Stamiri va scrie în limba populară!

— Dacă era aci, o sărutam! strigă Vurahmani.

— De ce? întrebă prostește Caliontzi.

— De ce? Păi noi ce vom face?

— Și voi?

— Am hotărît, și gata!

— Atunci s-o spunem și băieților! Ei?

— Bine c-ai venit! spuse Vurahmani. Tu ești prietenă cu ei. Fugi de le-o spune. Dar ai grijă să nu te vadă „Cucuiul"!

— Parcă mi-e frică de el?

— Haide, haide, du-te!

Caliontzi se apropie de curtea băieților. Dar nu vedea pe niciunul din a treia. Numai Dakridzikos cu ai lui se învîrteau pe lîngă rîu și aruncau pietricele în apă, izbindu-le cu picioarele.

— Hristidis!

Căpitanul o privi rece.

— Ia întreab-o, mă, ce vrea? îi spuse lui Hamolias.

Aghiotantul se întoarse spre ea.

— Ce-i, fă?

— Voi o să scriți în limba populară?

Hamolias își privi căpitanul.

— O să scriem, mă, Thori?

Dakridzikos privi strîmb.

— Păi, ce naiba o să facem, o să scriem!

— O să scriem! îi răspunse Hamolias. Du-te și spune-le și ălorlalte!

Caliontzi sărea ca un cocoș de munte.

— Au intrat și ei în banda noastră! strigă alergînd.

— Ura! ciripiră toate și se îmbrățișară.

Dakridzikos zgîndărea coaja de la o bubă ce-o avea pe bărbie și constată:

— Capre!

Pe cînd se plimbau, li se alătură și Kurkulos.

— Thori, ia privește!

— Ce-i?

— Poți să nu le iubești?

— Pe cine? Pe-astea?

— Da!

— Nu le-nghit!

Kurkulos lăsă buza în jos, necăjit.

— De ce, mă Thori?

Acesta reuși într-un sfîrșit să-și scoată coaja și o aruncă.

— Îmi spui? insistă Kurkulos.

— Nu există „de ce" — spuse aspru căpitanul. Mi-e scîrbă de toate păsărelele astea! Cară-te acum!

Toți erau atenți la stradă. Melios nu apărea. Pentru prima oară întîrzia. Peste puțin o să sune și clopoțelul.

Dar, iată, nu-i el acela care a cotit? Da, el e!

Se îndreaptă spre subsol. Într-o clipă alergară toți la el. Și imediat, fără ca cineva să spună „st!", toți tăcură.

— Te elimină? întrebă cineva.

— Nu mă interesează! Partea proastă e alta. Pleacă și trei dintre profesori.

— Nu-i lăsăm! Știm totul!

— De mine nu-mi pasă! repetă Cadras.

Atunci un tînăr dintr-a șasea ieși din mulțimea de elevi:

— Cadras! Nu mă cunoști, dar nu-i nimic. Eu te cunosc! Mă numesc Sikalos. Dacă te vor goni, dărîmăm școala!

Purta haine vechi, roase, n-avea palton și tremura de frig.

— Noi nu sîntem de acord! spuseră cîțiva înfumurați.

Melios deosebi printre ei și pe prietenul său Stamiri. Îl duru. Nu-și mai vorbiseră de-atunci niciodată. Auzindu-l însă acum că e alături de cei „răsfățați", avu o strîngere de inimă.

— O să vedem noi! strigară vreo doi „perși".

— Ce-o să faceți? întrebă Melios serios și vreo doi dintre cei întrebați strigară:

— Spargem geamurile!

— Inecăm „Cucuiul" și pe ai lui în ouă clocite!

— Nu sînt de acord! spuse Melios. Nu. Prefer să mă gonească!

— Am găsit! Să atîrnăm de coada „Cucuiului" o bucată de splină, ca să se țină după el toate pisicile și cîinii din piață. Nu-i frumos? fu de părere Hamolias.

— Tacă-ți gura! porunci Dakridzikos.

— Ai altceva mai bun? îl întrebară toți.

— Am!

— Să auzim!

— Nu acum. Întîi să vină „Iuda", să-l fac bucăți, și pe urmă.

— E aici! i se strigă de către cîțiva.

Folos mirosi nenorocirea ce-l păștea și o șterse pe poartă. Dar „perșii" erau sprinteni ca niște gloanțe. În doi timpi și trei mișcări îl prinseră și-l aruncară în rîu.

Căpitanul se întoarse la subsol ștergîndu-și mîinile.

— Acum, ascultați! Mda, văd! Sînt aci și „răsfățații", dar apa e prea rece! Întrebați-l pe Folos, o să vă spună!

— Ce-o să facem atunci? întrebară copiii.

— Venim la noapte și zidim ușa! Asta facem!

— Innebunesc! strigă Hamolias entuziasmat.

— Eu fur mistria de la tatăl meu! strigă unul.

— Și noi cărăm pietre!

Melios tăcea.

— Nu-i place nici asta! spuse dezamăgit Hamolias. Ei, ce să facem? Spune!

— În primul rînd, încă nu m-au eliminat.

— Și Zizi? Albert? Aglaia noastră?

— Toți rămîn la posturi. Vom aștepta răspunsul ministerului.

— Vorbește, deci! strigă Hamolias.

— Mă, tu! interveni Dakridzikos. Astea au luat hotărîrea să scrie în limba populară. Cum adică, ne vor duce ele de nas?

— Și noi vom face la fel! strigară toți băieții.

Hamolias se apropie de Melios:

— Cadras, am venit cu toții în banda ta, toți, și ele la fel! Îți place? Vorbește! Vorbește, mă!

Melios era emoționat.

— Vorbește odată!

— Nu pot! Nu pot vorbi! făcu Melios.

— N-am înțeles nimic! spuseră copiii. Dakridzikos, ce-a zis?

— Coarnele voastre de țapi, asta a spus! Dacă sînteți proști și nu înțelegeți, ce să vă fac eu? La naiba! Nu pot să mă înțeleg cu nimeni aici! Scuipă și plecă.

— Trăiască limba populară! strigă într-un glas întreaga mulțime de elevi și eleve.

Agrambeli se plimba pe sub plopi, departe, cu ochii mari și părul despletit, ca o Genovevă. Caliontzi, care se plimba și ea de colo pînă colo și adulmeca ca un ogar să afle vreo noutate, veni la un moment dat, alergînd nebunește.

— Agrambeli! începu să strige de departe. Ah, dacă ai ști ce noutate ți-aduc!

— Ce?

Veni lîngă ea gîfîind și-o apucă de umeri.

— Ce-i? întrebă neliniștită.

— Ține-te de plop, să nu leșini!

— Spune, ce s-a întîmplat?

— A v e n i t!

— Cine? întrebă ea, încercînd să pară cît mai indiferentă. Cine? întrebă iar.

Își ținu respirația și începu s-o privească în ochi. „Vulpe!", își spuse în sinea ei. „Ah, ce vulpe mi-ești! Stai să vezi tu!"

— Cine crezi? îi răspunse șiret. Zizi, care altul!

— Nu ți-e rușine să-i spui astfel? o certă supărată foc. Ce ți-a făcut? Nu-i un om bun?

— Este. Și de-asta îi spun așa! I-ai văzut? Pe mine nimeni nu mă ia în serios! Acolo, ăia laudă limba populară și pe noi ne lasă să-i privim ca niște proaste! E plin liceul de larmă și tu dormi! Am mai aflat ceva. Voiau să zidească ușa. Au pus la punct și căratul pietrelor. Dar c i n e v a le spuse: „Nu!", și au lăsat-o baltă. Mai știu și altele. Au trimis rapoarte la Atena. Dacă vor spune: are dreptate Zizi, e bine. Va rămîne. Dacă „nu", va pleca. Și vor pleca și monsieur Albert, și Aglăița.

— Altceva mai știi?

— Nu! Adică știu, dar nu-ți spun! Mă crezi o gîscă?

— Nu!

— Ei, nu sînt! Pentru că sînt clei la lecții? Las' să fiu! Treaba mea! Nu! Altceva n-am să-ți spun!

Agrambeli o privea cu ochi rugători.

— Bine! Nu mai întreb nimic!

— Poți mînca tăciuni aprinși? Nu! Pun pariu că dacă te suflu, cazi! Dar te iubesc! Pe nici o prietenă n-am iubit-o așa! Mama mea vinde mărunțișuri și nici o fată nu voia să fie prietenă cu mine. Mai purtam și ochelari! Ai văzut vreodată fată cu ochelari? Tu ești altfel. Aveam o soră cu niște ochi ca ai tăi. Acum s-a măritat. Cînd îi spuneam vreo minciună, mă privea... Cum mă privești

tu acum! Și eu nu rezistam. Începeam să plîng! „Iartă-mă!" o rugam.

— Bine... Da' tu de ce plîngi acum?

— Ai să mă ierți? Da, Stamiri?

— De ce plîngi?

— Vreau să mă ierți. Spune-mi că mă ierți! Și nu mă mai privi așa, te rog! N-am să-ți mai ascund nimic! Nici că a venit Cadras. Nu căuta, nu-i nici un plop pe-aici! Reazemă-te de umărul meu, Stamiri!

CAPITOLUL XI

A doua zi dimineață, se întîmplă ceva cu totul deosebit. Cutremur, nu alta. Nici popa, care făcea pe proorocul, nu se aștepta la una ca asta. Ochii directorului își pierdură culoarea și așa spălăcită. Albert, tocmai își lega cravata, cînd auzi noutatea și mîinile lui se dezlegară o dată cu cravata. Numai unii își frecară palmele.

— La țanc! spuse Carlaftis. Să-l fi comandat și nu ar fi venit atît de la timp!

— Trimis de Dumnezeu! spuse și preotul, mîngîindu-și barba. Pe atei, Dumnezeu îi arde înainte de a apuca să se pocăiască!

Ce se întîmplase? Știrea o adusese moș Todos.

În clipa aceea — povestea el — își făcea ceaiul. Poarta nu fusese încă deschisă — era prea devreme. La gară fluierase un tren.

Bătrînul pusese — zicea el — ceaiul în cană, ca să-l aducă nevestii sale. Atunci apăru în ușă un domn.

„Ești administratorul?" mă întrebă.

„Cu voia lui Dumnezeu... poate că am să fiu... și la anu'!"

„Laios, inspector!" mi-a spus.

Mă ținui de canatul ușii.

„Mi-e rușine... — îi spusei — domn' inspector de felul în care mă găsești... mă ierți!"

„Treceam spre hotel... și mi-am zis să-ți dau bună ziua."

„Bună să-ți fie, domnu' inspector — i-am spus. Nu vrei un ceai?"

„Mai tîrziu..." — mi-a spus.

„Cum crezi..." — i-am răspuns.

„Bună ziua!"

— Venii să vă previn, ca să nu fiți surprinși cum am fost eu — încheie moș Todos.

— Într-adevăr, e surprinzător... — spuse directorul și-și mușcă buzele livide. Într-adevăr, e surprinzător, domnule Teeodule!

Moșul, cu toată bătrînețea lui, se duse și la ceilalți acasă.

— De ce să nu știe oamenii! Ăsta-i inspector, nu fleac!

În casa părintelui-profesor aruncă o vorbă:

— Te văd cam bucuros, popo!

— Mă bucur și sînt fericit!

— Da... și de ce, mă rog? dacă se poate știi!

— Se poate. Se vor destrăma ca fumul infamiile!

Moș Todos plecă bombănind în mustăți:

— Spune-mi, Doamne, dacă oamenii tăi sînt asemenea vipere, atunci cum trebuie să fie dușmanii tăi? Cum de le-ai rînduit așa toate astea, mărite Doamne?

La orele zece, inspectorul trecu zîmbind pragul porții celei mari și urcă la cancelarie.

Toți îl așteptau acolo, drepți ca niște scînduri, fiindu-le frig în costumele lor negre.

Directorul îl întîmpină. Îi ură bun venit și apoi îi prezentă pe fiecare dintre „colaboratorii" săi.

Pe inspector nici o clipă nu-l părăsi zîmbetul. Probabil că o dată în viață a zîmbit, a găsit că-i stă

bine cu el și l-a păstrat pe față de-atunci, pentru tot restul vieții.

Privi fața ca de șarpe a directorului, oferindu-i un zîmbet ca și cum i-ar fi spus: „Încercați-l și dumneavoastră, e foarte nostim!" Un sfat inutil. Fața directorului era un ținut peste care n-a trecut nicicînd o asemenea pasăre.

Comandă cafea pentru inspector. Acesta sorbi odată și-i spuse lui moș Todos, care o adusese:

— Bravo! Ai făcut-o ca un adevărat academician!

Bătrînul îi zîmbi ca unei vechi cunoștințe.

— Vom bea împreună o cafeluță — adăugă inspectorul. Cînd am să termin treaba pe-aici! Da?

— Mai e vorbă! spuse bătrînul. De ce nu? Am să pun la contribuție toate talentele mele.

Cînd se înapoie la bătrîna lui, începu iar să se laude:

— Uite, dă-mi un asemenea „musiu" și smulge-mi părul din cap fir cu fir! De ce, bre, Isuse, făcut-ai atît de puțini oameni cumsecade?

— Ce-ndrugi iar singur acolo? îi strigă din casă Zumbulia.

— Nimic... mă îmbrac puțin, ca să fiu gata pentru „anturagiu".

— Ce „anturagiu" pregătești iar?

— Nimic, cu domnu' inspector...

— Iar se crede!

— Babo! Lasă-mă să-mi dirijez singur treburile! Poate ne împrietenim puțin și-am să pot pune o vorbuliță pentru încăpățînatul cela, să-l scap de săbiile lor. Lasă-mă! Ceva oi fi știind și eu!

— Fă cum te taie capul! zise pînă la urmă bătrîna.

Sus, inspectorul le spunea ceva de vizita sa neașteptată.

Era — zicea el — în trecere pe-acolo și, întrucît tot se găsea aici, îl ruga pe director să-i dea pri-

lejul să salute și pe copii. Nu era greu. Sala de serbări era încăpătoare. Peste puțin, erau adunate acolo toate clasele. Inspectorul urcă la catedră de pe podiumul scenei și cu obișnuitul lui zîmbet le spuse:

— Bună ziua, copii! Sînt în trecere prin acest orășel și m-am gîndit să rămîn cîteva ceasuri și în mijlocul dumneavoastră ca să ne cunoaștem puțin. Mă bucură că văd numai fețe zîmbitoare. Un ceas mi-a fost de ajuns ca să ajung să iubesc orașul dumneavoastră! Într-un asemenea colț încîntător, cum s-ar putea să nu fii vesel? Vă promit că vacanța de vară mi-o voi petrece întreagă în mijlocul dumneavoastră, și atunci vom avea ocazia să ne cunoaștem mai bine și să devenim și mai buni prieteni! Aș fi vrut, copii, să ne plimbăm puțin împreună, dar care drum ne poate încăpea pe toți? Totuși, de puțin timp de cînd sînt cu voi, un lucru am înțeles, și mi-e de ajuns. Că sînteți copii cu dreaptă judecată. Și de ce să nu vă spun? M-am bucurat... În această lume, înălțimea ce fiecare o are de arătat o va arăta, stînd drept, în picioare. Chiar dacă-i mic de statură. În lume nu există pitici. Pitici sînt numai acei cu suflet mic și cu nasul sus. Un om de felul acesta nu poate face nimic, pentru că îi lipsește mîndria. Un om viu înseamnă un om mîndru! În istoria lumii despre lași se pomenește prea puțin. Cei mîndri sînt respectați. Oamenilor le e scîrbă de cei lași. Poetul nostru național, Costis Palamas, a scris o poezie în sensul acesta și pe care aș fi vrut să o citim împreună, ca împreună să ne bucurăm. O clipă, căci o am în buzunar. Trebuie să vă spun, cu această ocazie, că cea mai iubită carte a mea este poezia adevărată.

Mîngîie cartea, alese poezia și începu să o recite:

„Pe cal Moartea-l duce
pe Dighenis în Infern."

. . . . . .

Cînd isprăvi, o luă de la început:

„Pe cal Moartea-l duce
pe Dighenis în Infern."

— Copii, de ce Moartea îl duce pe Dighenis pe cal în Infern? întreabă inspectorul. Cine poate să ne spună de ce poetul a urcat un mort pe cal? Cine poate s-o spună? Haide! Curaj! Haideți, copii! E foarte simplu!

Ridică unul mîna.

— Bravo! spuse inspectorul. Cum te numești matale?

— Pastras.

— Ce spui dumneata, prietene Pastras, de ce Moartea îl duce pe Dighenis pe cal?

— Pentru că... Pentru că era mort și nu putea să umble... de-asta. Și l-a luat pe cal!

Inspectorul rîse.

— Hm... explicație foarte logică, dar nu cred că poetul e de acord cu tine. Știe altcineva? Haideți!

De data asta nu mișcă nimeni. Inspectorul se rugă iar, se mai rugă o dată... Nimic. Se adresă pînă la urmă directorului:

— N-aveți să-mi arătați dumneavoastră pe vreunul, domnule director? Se pare că elevii suferă de un fel de... modestie. Nu cumva domnii profesori pot propune pe vreunul din școlarii dumnealor?

Nimeni nu răspunse.

— Păcat! Mai am totuși o mică speranță că se va găsi unul. Gîndiți-vă!

Atunci se mișcă, înroșindu-se ca un elev, domnul Scamvuras.

— Mă iertați, domnule inspector! spuse el. Îmi permiteți să îndrăznesc eu! Ezit puțin, nu de neștiința elevului, nu, despre asta sînt sigur!

— Dar? întrebă mirat inspectorul.

— Mi-e teamă să nu ating amorul propriu al elevilor, întrucît cel de care e vorba aparține unei clase inferioare! Cadras! strigă emoționat profesorul Scamvuras. Ridică-te, fiul meu! Cadras! Cadras! Nu cumva e absent?

— Nu, domnule, e aici! strigară elevii.

— Lăsați, am să-l fac eu să se ridice — spuse inspectorul. Prietene Cadras... — și se duse spre bănci. Prietene Cadras... e foarte simplu... De ce nu te scoli? Bravo! Spune-ne acum, Cadras, de ce Moartea îl duce pe Dighenis pe cal?

— Pentru că... Pentru că și mort fiind, îi provoca teamă, după cum de altfel, toți adevărații viteji...

— Bravo! Încă o dată, bravo! Te felicit, prietene! Dovadă că pe ceilalți, hai?

— ...dovadă că pe ceilalți, care nu erau eroi, îi tîra în urma calului ca pe o cireadă lipsită de voință!

— Așa! Sînt foarte fericit, prietene Cadras! Vrei să citim împreună mai departe?

— Cu plăcere!

. . . . . .

Ceva mai tîrziu, inspectorul se adresă lui Scamvuras, care tremura de emoție:

— Domnule...

— Scamvuras...

— Domnule Scamvuras, dacă nu sînt victima unei sugestii trecătoare...

— Sper că nu, domnule inspector!

— Atunci acest elev e dotat cu un oarecare, nu, cu un *rar* talent. Mi-a trezit curiozitatea și-aș ține foarte mult să citesc ceva din compozițiile lui de școală.

— Tocmai ultima sa compunere — șopti Scamvuras... (în spate începură să șuiere șerpii).

— Timpul mi-e măsurat, aș fi vrut totuși să citesc puțin. Scrie curat?

— Destul!

— Cadras! Adu-mi ultima ta compunere.

— N-o am! N-o am la mine, domnule inspector! Mă iertați, dar, nu... po...

— O are, domnule! strigară colegii din jurul lui.

Inspectorul îl privi pe Scamvuras.

— E modest și acest lucru mă emoționează. Dă-mi-o, fiule!

Din mînă în mînă, caietul ajunse peste puțin dinaintea inspectorului.

La început, domnul Laios citea în picioare, după puțin însă, ceru un scaun. Caietul acela sărman, de culoare portocalie, îl absorbi cu totul.

Cînd termină, căută cu ochii mari pe „autor".

— Unde-i elevul acesta?

Alergă în sală, căutîndu-l.

Colegii, împingîndu-l, îl scoaseră afară pe Melios.

— Aici, domnule inspector!

— Unde-i? Fiul meu! spuse și-l îmbrățișă. Îți mulțumesc! Aș vrea ca și tu să simți cîndva o astfel de bucurie! De ani de zile n-am simțit emoție ca asta. Cadras, acest oraș e prea mic pentru tine! Domnule Scamvuras! strigă el și se duse lîngă profesor: Vă felicit din toată inima! și-i strînse amîndouă mîinile. Domnilor! se adresă apoi celorlalți. Felicitări! și dădu mîna cu toți.

Deodată, în sală izbucnesc aplauze. Inspectorul își șterse ochii.

Agrambeli plînge în brațele lui Caliontzi.

— Proasto, ce faci? îi spuse „Sfîntul Gheorghe", ștergîndu-și pe ascuns ochii.

— N-ai auzit ce-a spus? „Orașul nostru e prea mic!" Și acum o să plece!

Părintele ieși. Apucă un pumn de fire din barbă și le bagă în gură. Directorul murea puțin cîte puțin, zvîrlind ultimele scîntei veninoase. Albert uită franceza, greaca, toate și... vorbea o limbă nemaiauzită!

Neuitată... Mare... Tulburătoare zi!

CAPITOLUL XII

Era Săptămîna Mare. Străzile erau parfumate de florile duse la biserică. Fetele erau toate frumoase, cu ochii privind în jos. Țineau în brațe flori, dar ele răspîndeau un parfum mai îmbătător. Banda lui Dakridzikos aduna pocnitori. Făcuseră și un Iuda, ca să-l ardă în mahalaua de sus, să sperie babele.

Căpitanul scrisese chiar el condamnarea Iscarioteanului: „Mă ard pentru că am trădat pe Isus."

— Crezi așa ceva, Thori? întrebă Hamolias.

— Aș! Zexe!

— Păi, atunci de ce facem?

— Pentru că ne-a interzis „Cucuiul"!

— De-asta? A-a-a, de-asta?

— Nu. De florile mărului!

Kurkulos fură de acasă paie pentru ca să umple pantalonii lui Iuda. Capul căpitanului mai scorni și altceva.

— Eu zic să-l stropim cu gaz, să ardă mai bine!

Pe stradă trecu un bătrînel cu guler tare, murdar. Barba-i tremura de mirare.

— Dumneavoastră ce faceți aici? întrebă.

Căpitanul făcu cu ochiul și-l privi batjocoritor.

— Nu cumva o Iudă? întrebă moșul.

Hamolias dădu un ghiont căpitanului.

— Ce tot spune ăsta, mă, Thori?

— Coarnele lui de ied, asta spune! Ăsta vorbește, mă, ca dintr-o carte de rugăciuni. Cum vrei să pricep?

— Pentru că — zise mai departe moșul — pentru că, dacă vreți să faceți o Iudă, apăi, atunci săvîrșiți o gravă inexactitate istorică.

— De ce, moșulică?

— Pentru că Iuda nu purta pantaloni!

— Ce?!

— Nu, nu purta!

— A, a, ne-am ars! Și ce purta, bunicule? Rochie?

— Cam așa ceva!

În privirea lui Kurkulos licări mirarea:

— Bă! strigă celorlalți. O fi vorba de „rochia" administratorului, a lui moș Todos.

Primi însă un ghiont de văzu stele verzi.

— Șmechere! Ți s-a găurit creierul și-ți curg bale!

— „Rochia" e mai vitează și decît însuși Hristos!

Kurkulos se retrase ca să n-o mai încaseze.

Căpitanul spuse atunci bătrînului:

— Moșule, are ceva dacă i-am pus pantaloni? Spune-mi, pe bărbuța ta?

— Îmi amintești de povestea cu un țăran și-un pictor care, vrînd-nevrînd, îi puse lui Isus pantofi roșii...

— Habar n-am ce zici! Poți să-mi spui altceva? Cîți ani avea Iuda?

— Aproape... patruzeci.

— Bine! Și cu ce se ocupa?

— Nu cumva era administrator? sări Kurkulos.

— Taci, mă! Spune, moșule! Cu ce se îndeletnicea?

Bătrînul nu se încurcă. Își mîngîie barba și răspunde sigur de el:

— Elev!

Dakridzikos sări, parcă l-ar fi opărit cu untdelemn fiert.

— Mă, babalîcule — îi spuse cu scîrbă — cară-te de-aici.

— Mi-e rușine mie de cuvintele tale!

— Păi cu ce sînt eu vinovat dacă spui astfel de bazaconii?

Interveni Hamolias:

— Stai, mă Thori! Poate că a fost corijent mulți ani. Spune-mi, moșule, a fost un elev rău Iuda... da?

— Foarte rău.

— Asta-i... era „pers". Ai înțeles? Te pripești!

Bătrînul însă se opuse:

— N-a fost „pers"!

— Ce-ai spus?

— Că n-a fost pers, tinere! Era din Iudeea!

— Na-ți-o frîntă că ți-am dres-o!

Banda era în mare încurcătură. Pînă acum totul mergea strună. Ce s-a băgat moșu' ăsta?

Le trecu pofta de Iuda. Părerea lui Hamolias era să părăsească planul cu arderea lui și să plece. Căpitanul însă se împotrivi.

— Lasă. O să înhățăm un cîine și-l legăm pe Iuda de coada lui!

— Nu, mă... — se rugă Hamolias. Au să lepede, bietele borțoase!

— Mai bine! O să scăpăm de bastarzi! Înainte! Sînteți slobozi!

— Și unde găsim cîinele, mă Thori?

— Străzile sînt pline. Înhățați unu' și aduceți-l încoa'!

Banda se împrăștie. După puțin, aduseră un cîine roșcat ce scheuna, și-i puseră o tinichea de coadă.

Căpitanul îi dădu un picior și cîinele o luă la goană.

Porniră și ei prin oraș, plimbîndu-se fără chef. Privirea le era tulbure. Le da tîrcoale o tristețe ciudată.

Mintea căpitanului era obosită și bolnavă.

— Dacă am găsi o pisică! spuse Hamolias.

— Ce-ți trebuie? întrebă rece Dakridzikos.

— S-o omorîm! Dar vezi că s-au ascuns toate! Măi, Thori! Voi aveți o pisică cenușie, nu? Hai s-o luăm!

— Nu! spuse tăios și fără chef căpitanul.

— Mă, Thori, nu cunoști cumva porecla lui Hristos?

— Mereu trebuie să vorbești tu, mă, prostii? Nu cunosc!

— N-are poreclă! spuse Hamolias.

— Întotdeauna faci tu pe deșteptu'! Am auzit-o de două ori pînă acum de la popa!

— Ei, care-i porecla?

— *Armatias!* Întotdeauna faceți pe grozavii! Dascălii în fiecare zi pomenesc de-asta ca de pîine și de brînză!

— Ai să-ncasezi iar vreo scatoalcă! Asta văd eu!

— Punem pariu?

— Astîmpără-te!

Kurkulos simțea că plesnește. Mai avea puțin și era gata-gata să plîngă. Căpitanul mergea înainte și scuipa. Era tăcut. La un moment dat ajunseră în fața unei biserici. Mirosea a tămîie. Dascălii urlau, parcă îi înțepa cineva cu ace. Kurkulos își aminti de ceva și-l trase pe Dakridzikos de mînecă.

— Stai să vezi! îi spuse.

— Ce ți-e?

— Îl cunosc pe paracliser. Vine și bea rachiu la cîrciuma lui unchi-miu!

— Și?

— Cum și? Am să-l chem pe șest afară, să-l întrebăm.

Căpitanul nu zise nu:

— Văd eu că vrei să o-ncasezi de la mine! Haide, cheamă-l!

Kurkulos se furișă pînă la ușa altarului și făcu semn paracliserului să iasă puțin pînă afară.

— Vine acu'! O să vedeți cine are dreptate!

La ușă apăru, ca un șobolan uns, paracliserul. Plîngea de suferințele lui Hristos.

— Moș Ghenadie! îi zise Kurkulos.

— Ignatie!

— Așa te strigă unchiu!

— Unchiu-tău e unchiu-tău, iar numele meu e Ignatios.

— Cu ce sînt eu vinovat?

— Bine, nu ești de vină. Spune! Am lăsat liturghia baltă!

— Hristos are vreo poreclă?

— La naiba, doamne iartă-mă, că-i Săptămîna Mare! Cîini ce sînteți! Altceva n-aveți de făcut? Stați și dați porecle unuia și altuia!

— Atunci ce-i *Armatias?* Hai? Știi și tu numai să înjuri! Spune! Ce-i aia *Armatias?*

— O clipă! făcu paracliserul scărpinîndu-se. *Armatias* ai spus? Nu. Un nume ca ăsta nu există în biserică. A, dacă vrei să spui *Arimathias,* atunci se schimbă!

— Așa vreau să spun!

— Păi, de ce nu vorbești ca lumea?

— Spune: ce-i *Arimathias?*

— *Arimathias?*

— Da!

Paracliserul era în încurcătură. Începu să se scarpine în cap. Își pieptănă părul cu degetele făcute greblă și zise fără convingere:

— Gropar!

Căpitanul scuipă cu furie.

— Du-te și-ți dă foc, mă, moș Agnatie, cum te-o fi chemînd!

Ignatios se necăji. Auzi dumneata, să-l descopere golanii ăștia analfabet!

— Stați puțintel! Pînă clipiți din ochi, mă și întorc!

Intră și închise ușița.

— Ne-a tras pe sfoară! mîrîi Hamolias.

— Dacă-i fricos! își dădu părerea căpitanul.

N-avură însă dreptate. În jumătate de minut, șobolanul apăru iar și le făcu semn să se apropie.

— Ei, ce-i? întrebă Kurkulos. Ce-i *Arimathias?* Spune!

— Sst! le răspunse paracliserul mîndru și intră numaidecît în biserică, încuind ușa.

Kurkulos simți lipindu-i-se pe obraz palma căpitanului.

— Asta ca să te înveți minte să nu mai spui prostii! Scuipă într-o parte.

Banda hoinărea acum și mai mohorîtă. Doamne, cît de nesuferită este ziua asta de Vinerea Mare! Și Hristos n-are nici o poreclă! Iuda e fără pantaloni și nimeni nu te-asigură că măcar a existat. Cum să-și petreacă toată Săptămîna Mare cei trei „perși"? Dakridzikos găsi pe stradă un coș și începu să dea cu piciorul în el pînă îl zăpăci. El încă are noroc. Dar ceilalți ce să facă? Hamolias izbi cu piciorul în vreo două uși, dar îl duru și nu mai repetă figura. Atunci Kurkulos își aduse aminte iar de ceva și se năpusti cu vorba :

— Bă!

Dakridzikos îl privi acru:

— Ce vrei?

— Unu', în crîșma lu' unchiu-miu, a zis că nu e Dumnezeu!

Toți se îmbufnară.

— Mult îmi pasă mie! făcu șeful bandei. Pe mine altceva mă interesează. Există Iuda? Asta mă interesează. Pentru că dacă nu există, sîntem pierduți!

— Sîntem pierduți! Și eu spun tot așa! adăugă Hamolias.

— Și de ce?

— Mai și întreabă de ce! Bă, tu!... Poți să-l umpli pe Iuda cu paie! Poți să-i dai foc! Poți să-l

legi de pom și să-l împuști! Nu-i așa? Așa-i! Da' pă Hristos poți?

— Nu!

— Sanchi!

— Păi, ce-am spus? Parcă am spus că poți?

— Și dacă nu poți, atunci ce să faci cu el? Hristos e băiat bun, „cuminte" cum se zice, ce să faci cu el?

— Nu-mi place! spuse Hamolias.

— Mie îmi place! Are și barbă! Îmi place mult!

Căpitanul îl privi bănuitor.

— Așa cum te porți tu, mi se pare că repede-repede ai să te cărăbănești din bandă! Așa îmi cam miroase mie!

Hamolias fu de aceeași părere.

— Ai început să te cam strici!

— Da' ce-am făcut?

— Te strici, bă! Cum să-ți explic? Ai început să fii cuminte, să devii papă-lapte!

— Ce să fac?

— Să spui clar: Ții cu Hristos sau cu Iuda?

— Cu Iuda!

— Da, dar... vine unu' și-ți spune că „nu există Iuda". Parcă te mai poți apropia acu' de biserică?

— Nu mai vine și Învierea aia, să mergem odată cu lumînările aprinse și să dăm foc la cozile vreunei fete!

— Și treaba asta se lasă așteptată!

Kurkulos începu să cînte ceva printre dinți. O cînta singur, ca pe un cîntec bisericesc:

— *Lunea mare-i — un cuțit mare*
— *Marțea mare — Hristos e întristat*
— *Miercurea mare — Hristos s-a rătăcit*
— *Joia mare — Hristos a fost găsit.*
— *Vinerea mare — Hristos e răstignit*
— *Sîmbăta mare — Hristos la moarte*
— *Duminica mare — Bam aci, bum colo!*

— Taci, bă !...
— M-a învățat mama.
— Și ce-mi pasă mie ?
— Am spus eu că-ți pasă ?
Dakridzikos îl apucă pe Hamolias de mînecă.
— Pst ! Gonește-l ! îi spuse cu privirea tulbure. Gonește-l, pînă nu te pocnesc și pe tine. Îl pun pe liber !
— Adică ?
— Să se care din bandă. Alungă-l !
Hamolias încearcă să liniștească lucrurile :
— Lasă-mă ! Lasă, să înceapă școala și o să vedem ! Dacă mai face și alte prostii, atunci îl concediem.
— Auzi, „bam" și „bum" ! făcu Dakridzikos.
— Nu trebuia și tu să zici „bam", și „bum", bă Kurkulos ! îi făcu observație Hamolias.
— Și ce trebuia să spun ? întrebă el moale.
— Nimic. Învierea a fost ? Nu. Sîntem încă în Sîmbăta Mare.
Prăpastia de care le era frică se căsca acum mai mult ca niciodată.
Căpitanul fierbea de mînie. Îl apucă de haină, sfîșiindu-i gulerul și-l goni.
Hamolias, cînd rămaseră numai ei doi, începu să-i spună cu binișorul :
— A greșit, sînt de acord ! Dar nu trebuia să stricăm banda. Prea te înfurii repede !
Căpitanul se repezi la el foc și pară și îl înșfăcă de guler. În ochii lui era și desperare, și turbare.
— Există, mă, Iuda ? De ce nu există ? Hai ?
— Nu știu !
— Asta-i cauza ! Haide... Cară-te acu' și tu ! Șterge-o !
Hamolias scăpă din mîinile căpitanului și se pierdu tăcut în noapte.
Singur acum și trist, cu o greutate pe suflet. Dakridzikos se îndreptă spre grădini.

Păsări de noapte zburau de parcă ar fi fost ziuă. Un rîuleț cînta psalmul „Toate neamurile". Totul arăta că e Săptămîna Mare. Căpitanul era trist ca Isus în Grădina Măslinilor. Pierdea puțin cîte puțin din strălucirea lui de șef. Îl era teamă să-și mărturisească asta. Călduroasă seară! Cine știe, poate și din cauza lumînărilor ce ardeau peste tot!

O lumînare se zări umblînd în noapte.

Un bărbat venea spre el, avînd grijă să nu i se stingă lumînarea.

— Ce cauți aici noaptea? îl întrebă pe Dakridzikos cînd ajunse în dreptul lui. Ai de gînd să șterpelești ceva?

— Ce să fur, ghindă?

— Atunci ce cauți aici? Toți oamenii cumsecade sînt la biserică!

— Eu nu sînt unu' d-ăștia!

— Se și vede! Și ce cauți? dacă-mi dai voie să te întreb!

— Sînt necăjit!

— Ce-ai pățit?

Dakridzikos îl măsură din cap pînă în picioare, tăcînd. Apoi întrebă:

— Tu oi fi știind dă ce nu există Iuda?

— Nu există? Aud pentru prima oară în viață așa ceva. Bine! Ia stai! Tu de unde ai aflat?

— Există? Ce-ți pasă dă unde am aflat?

— Și de ce să nu existe? Există!

— Atunci du-te și te plimbă! Am aflat singur. Nu există!

— Stai nițel! Mă cam pui pe gînduri! Să ne ierte Dumnezeu! Dacă nu există Iuda, fără el poți șterge tot. Și trădarea, și răstignirea, și Învierea. Și parcă poți să ștergi tot?

— Nu-mi pasă de-astea. Aveam nevoie de Iuda pentru altceva! Să-i dau foc, să-l pot împușca! Dacă-i pentru învieri și celelalte, n-am nevoie de el!

— Cunoști un doctor Kardamitris?

— Nu!
— Caută să afli unde stă și du-te la el!
— De ce?
— Du-te! Du-te! Ai nevoie de el!

Dakridzikos rămase singur. Nimeni nu-l înțelege. În sufletul lui era zloată. Nimeni pe lumea asta nu-l înțelege. Și altă lume nu există. Bunică-sa spune că ar mai fi, dar el nu-i dă crezare.

Se auzi fluierînd o locomotivă. Scurt, parcă pentru a-i goni somnul. Poate că fluierul a fost uitat și șuieră singur. Dac-ar putea pleca! Dar oriunde s-ar duce, peste tot e Săptămîna Mare și Iuda tot n-o să existe. Nici de bandă nu-i arde azi. Ce avea? Ce avea? Ceva îmbălsăma aerul cu mireasma ce-o împrăștie fata aceea. Întinse mîna. Era o viță sălbatică [1]. Acum, noaptea, mireasma ei era și mai puternică. Agrambeli! Își mușcă tare mîna, plîngînd. A g r a m b e l i! Să nu afle nimeni. Ochii ei îți tăiau respirația! Agrambeli... Nu, nu va afla nimeni. Se trînti pe iarbă. Mușcă iarba. Era sărată și caldă de lacrimile lui. Își mușcă și mai tare mîna. Nu, nu va afla nimeni! Dar de ce? De ce să se gîndească la ea, cînd ea nu știe nimic! Nici el! Cum a apărut floarea asta aici? La naiba! Ce viață mai e și-asta? Poți iubi fără să știi? Nu, nu! Ea trebuie să afle. Să se tîrască în viață, așa, fără să-și dea seama ce se-ntîmplă? Și-acum... venise floarea asta și-i găsise i n i m a! Era nevoie adică să existe sub pielea sa tăbăcită mecanismul ăsta vechi? Era nevoie ca în viața asta de cîine să existe iubire? Să se lipsească de acest vechi mecanism! De ce nu putem iubi... așa, cu piciorul? Cînd nu-ți dă pace să-l poți tăia și gata! Sau îi dai un șut să se ducă de unde a venit. La dracu'! Și să n-ai nici o piatră pe-aici, să-i tragi un șut!

---

[1] Pe grecește viței sălbatici i se spune agrambeli. (n.t.).

CAPITOLUL XIII

Orașul semăna cu un tablou făcut de un pictor nepriceput. În loc de casă pictează o tocilărie, în loc de biserică, zugrăvește un castan și sub el rațele care se iau la întrecere cu cîntecul greierilor.

Cît de mulți, Doamne, cît de mulți castani! Fac o umbră! Atît de mare încît atunci cînd stai sub ei, soarele e nevoit să coboare jos de tot ca să te poată găsi.

În primăvara asta frumoasă și zglobie totul era frumos. Totul așteaptă să fie atins de farmecul primăverii. Ar fi fost însă fără nici un folos dacă n-ar fi sosit iubirea...

Curțile, cîmpul, grădinile, totul... Ogoarele, imașurile, zidurile sînt colorate în roșu, verde și albastru. Totul a înflorit. Inima lui Melios tremura ca o picătură de rouă. Pînă și perna lui mirosea frumos — chiar așa umplută cu paie cum era.

Acolo, aproape, la sfîrșitul nopții se aprind focurile răsăritului și îl tulbură nespus de mult. Va putea îndura și astăzi focul răsăritului? Lumea e cu o mie de metri mai sus, iar Melios, în loc să umble, plutește prin văzduh. Știe că, de îndată ce ochii ei vor spune „nu", se va prăvăli și va fi zdrobit. Ieri purta un guleraș galben. Ce frumoasă i se păruse întreaga clasă din cauza acestui guleraș! Aveai impresia că-i puseseră o ghirlandă la gît. Niciuna,

niciuna nu-i ca ea! Fără îndoială că și banca ei exală un parfum. E sigur de asta. Dar vrea să știe. Într-o zi se prefăcu că a uitat ceva și se întoarse în clasă. Era liniște. Și orb dacă ar fi fost, tot ar fi găsit banca ei, pentru că — da, într-adevăr — emana un parfum. Nu din cele cunoscute de el. Emana parfumul *ei*. Stătu lîngă bancă, ca în fața unui altar, și închise ochii. Afară se auziră pași. Deschise ochii. Pe coridor zări rochia „Sfîntului Gheorghe".

S-a ars! Pentru că în „Sfîntul Gheorghe", deși avea părul blond și obraji palizi, nu puteai avea încredere. Îl putea da de gol.

Coborî în recreație simțind că i se taie picioarele. Lîngă plopi era un grup de fete și chicoteau. Nu. „Sfîntul Gheorghe" nu e cu ele. O văzu mîncînd liniștită niște caramele, sugîndu-le și spălîndu-și mîinile în rîu. Căută cu privirea pe Agrambeli. O văzu lîngă un plop. Cu capul pe spate privea norii călători. Cerule! Ce frumoasă e!

Voia să știe toți cît e de frumoasă. Și că ea, cea atît de frumoasă, e a lui. Niște bătrîni zideau din cărămizi o casă. Lui i se pare că în loc de cărămizi au în mîini flori. Minuni au loc în univers în primămara aceasta! Gîndește-te! Ulii... aceste păsări răpitoare, i se par fluturi! O căsuță cît un penar, e încăpătoare pentru el, să aibă doar o ferestruie de unde s-o poată zări cînd trece.

De departe, Dakridzikos privea posomorît spre plopi, acolo unde fetele îmbrățișează copacii. Cam prea multe îmbrățișări dăruiesc fetele în primăvara asta! Ar fi vrut să știe ce vorbesc între ele. Hamolias se jura că vorbesc despre băieți. Prostii! Știa neghiobul ăsta ce vorbesc fetele? Iată-l alături de căpitan, șoptind:

— Le vezi? Vorbesc despre băieți!

— Cine? Ele?

— Păi, cine?

— De unde știi?

— Pun capul că așa-i!

— Taie-l că se strică, dobitocule! Privesc apa, bă!

— Privesc apa și vorbesc despre băieți! Dacă vrei, hai s-o întrebăm pe Caliontzi. Ea o să ne spună.

— Asta, bă? Seamănă cu un animal cu ochelari.

— Las' să semene! Dacă am s-o întreb, are să-mi spună.

— Asta-i fată?

— Da' ce-i?

— Ei, dacă o consideri fată, du-te de-o întreabă, ce-mi pasă mie?

Hamolias se duse la împrejmuitura care despărțea cele două curți: a fetelor și a băieților. Numaidecît Caliontzi, care cu ochii ei miopi nu făcea altceva decît să iscodească, se apropie.

— Fă! o strigă Hamolias.

— Ai de gînd să mă-njuri? întrebă fata.

— Dacă vreau... ce, parcă nu pot?

— Da, dar mai sînt și pietre pe-aici!

— Ce vorbesc, fă, caprele alea de-acolo?

— Care?

— Ești chioară? Astea care au leșinat îmbrățișînd arborii!

Caliontzi încruntă din sprîncene:

— Cadras te-a trimis?

— Taci, dacă nu vrei să-ți spun una! Toate sînteți moarte după el!

— A, de-aștia-mi ești? Așteaptă mult și bine să-ți răspund!

— Spune-mi!

— Mai vorbește-mi așa urît și-o să vezi că n-am să-ți spun nimic!

— Vorbesc despre băieți! Vezi că știu? Sau am greșit?

— Nu spun că...

— Gîscă! Ți-ai pus rochie și crezi că ești fată?

— Ești un golan! Am să te spun lu' domnu' profesor, să vezi tu!

— Ah! Unde-i pomana aia! Hai! Du-te și spune-i! Du-te și spune-i, fă, ca să mă dea afară, să scap odată!

Caliontzi se încurcă. Cum să lupte cu „persul" ăsta?

Hotărî să schimbe tactica. Luă un beţișor și începu să deseneze pe pămînt.

Hamolias scuipă. La un moment dat, Caliontzi îl privi prin ochelari:

— Bine, Hamolias!

— A... Vrei să mă iei cu binișoru' acu'? Hai, zi! Ce vrei să-mi spui?

— De ce voi, „perșii", aveți necaz pe el? Eu știu bine că el vă iubește.

Hamolias se gîndi puțin. Apoi spuse:

— Voi îl iubiți? Știi de cine zic.

— Păi cum să nu știu! Ei da, îl iubim!

— Capre! Și mai vreți să-l iubim și noi! Voi știți că face pe mîndrul? Ei?

— Nu cred!

— „Nu cred", spuneți voi! Ce știți voi despre el? Ia spune-mi, și prietena ta la fel? Îl iubește și ea?

— Care prietenă?

— Haide! Nu face pe viteluşu'! Ai multe prietene bune?

— De ce nu-i spui numele? Spune-l! Despre care vorbești?

— Nu vreau să-i spun numele. Tu știi prea bine la care mă gîndesc. De ce te-ascunzi?

— De Stamiri? De ea vrei să spui?

— Tu ce zici?

— Eu n-am altă prietenă mai bună!

— Bine! Fie! Ea! Ei, ea ce face? Îl iubește? Spune, fă! Mișcă-ți limba!

Caliontzi căuta să cîștige timp:

— Cine? Ea?

— Da, de ălelalte nu ne pasă. N-au decît să-l iubească cît vor, să facă pe ele! Nu ne pasă nici un pic. Noi vrem ca *ea* să nu-l iubească!

— De ce?

— Așa!

— Cum „așa"? Ce legătură are Stamiri cu voi?

— Vrei să ne-ncurci? Mereu schimbi vorba. Spune-mi clar: îl iubește sau nu?

— Atîta pot să-ți spun: nu!

Lui Hamolias îi pieri glasul.

— Adevărat? își holbă el ochii.

— Ea? Pe Cadras? Îmi vine să și rîd! Ha-ha-ha! Ați înnebunit? Lasă-mă acum, mă duc că ne privește urît „rochia"!

Se despărțiră. Hamolias ajunse curînd lîngă căpitan. Dakridzikos privea mai departe spre plopii cu fetele rezemate de ei.

— Nu-l iubește!

— Ce-ai spus?

— Nu-i dă nici cea mai mică atenție! Ea, pe el? A rîs: ha-ha!

— De ce te-am trimis, bă? Ce te tot rîzi?

— Nu mi-ai spus așa? Du-te și întreabă despre ce vorbesc?

— Pentru că mi-ai spus că vorbesc despre băieți! Ei, ce ți-a spus trenul ăla cu ochelari?

— Că nu-l iubește de loc! Așa mi-a spus. Nici n-o interesează!

Căpitanul se înfurie:

— Taci, mă! Dă-te dracului! Cară-te! Că de nu, iar îmi murdăresc laba!

Hamolias se făcu mic și-o luă din loc. Mai pe urmă își dădu seama că nu îi explicase bine.

Căpitanul se scărpină ce se scărpină... și dădu fuga după Hamolias:

— A spus „nu"? Așa a spus?

— De loc. N-o interesează. Ce-are ca să-l iubească?

— A spus clar?

— Păi cum altfel?

— Și de care vorbești tu, mă? Spui, spui și nu lămurești nimic!

— Păi, despre cine alta? Oh! Tu întrebi așa, fără să știi măcar despre cine-i vorba?

— Nu știu! Pe Dumnezeul meu!

— Atunci să-ți spun.

— Nu, să nu-mi spui. Vreau să te văd umflat la față!

— Mă, Thori!

— Ce-mi pasă, mă, mie care e și ce face?

— N-ai spus că vrei să știi, dacă...

— Da' ce sîntem noi, mă, să ne-ncurcăm cu proastele astea?

— Adică noi nu sîntem bărbați?

— Sîntem! Tocmai de-asta... Ce treabă avem să ne încurcăm noi cu de-alde de-astea?

— Asta spun și eu! Să le lăsăm să moară după noi, iar nouă puțin să ne pese! Nu-i bine așa?

— E bine. Du-te acum, că vine caracatița.

Kurkulos, cu urechile ciulite, ca ale unui iepure, dădu fuga, curios să afle ce s-a întîmplat.

— Ce-i, mă? îi întrebă.

— Muci la nasul tău, aia e! Du-te și te spală!

— Bine... da' de ce te superi?

— Nu mă supăr, dar du-te și te spală!

Caliontzi alergă într-un suflet să-și întîlnească prietena:

— Numai tu n-ai voie să-l iubești! îi spuse Agrambelei. Restul, toate pot să moară după el. Au spus niște cuvinte urîte. Numai tu să nu-l iubești, iar celelalte pot să facă ce le-o trece prin cap!

Agrambeli se tulbură ca o pasăre pălită de vînt. Nu vorbi. Stătea și-și privea ca pierdută prietena.

— Și eu le-am spus: „Ce vă pasă vouă? Face ce vrea!" Nu le-am spus bine?

— Da!

— N-am să-i las să-și bage nasul în secretele noastre! N-am făcut bine?

— Da!

— Numai „da", dar nici nu știi ce vorbesc cu tine. Să mă mănînce lupii dacă tu ai înțeles ceva. Sînt eu proastă, dar mai înțeleg cîte ceva! Ăștia vor să știe dacă-l iubești. Crapă! De-o oră mă tot pisează. M-au și găsit! Nu spui... nimic?

— De ce fac asta?

— Au început războiul. Nu-l înghit! Aud numele lui și scuipă! Vor să-l ucidă!

— Pe cine?

Caliontzi se încurcă, îi venea să-și mănînce unghiile.

— Așa proastă ești? Sînt și eu.. nu zic... Mi-au spus-o alții. Cred tot ce mi se spune. Dar ceva mai înțeleg și eu. Mi-am dat seama că era vorba de Cadras. Și-am înțeles că nu vor să-l iubești. Și eu le-am spus: „Nu-l iubește! Ea, pe Cadras, să mor de rîs! Ha-ha-ha!"

— Așa ai spus?

— Am spus adevărul!

— Adevărul?

— Da... Dar ce? Parcă nu-i adevărat? Spune-mi nu cumva îl iubești și eu nu știu, Stamiruța mea? Eu nu știu ce-i aia iubire... dar dacă iubire este cînd îți spun „o să-l omoare" și tu începi să plîngi, atunci și eu îl iubesc. Am auzit cu urechile mele: „Îl vom ucide!" au spus și eu am plîns. Dar, pe ochii mei, n-am plîns pentru mine! Am plîns pentru că mi-a fost teamă să nu afli și să-ncepi să plîngi! Și, pe urmă, eu cum am să rezist? Asta-i! Acum cum să mă stăpînesc? Na, ia batista mea! Să-ți spun ceva? Du-te la toaletă! Acolo nu-i nimeni. Du-te și plîngi în liniște. Cînd o să sune, vin să te-anunț. Na, ia batista mea.

CAPITOLUL XIV

Cînd ți-e foame, știi, că îți chiorăie mațele. Cînd ți-e frig, știi. Dar cînd iubești, cum să-ți dai seama? Pentru că: ce-i iubirea? A încercat cineva să dea o explicație, dar n-a reușit. A spus că-i ceva ca focul. Întrebarea e: ce este de fapt iubirea? Altul a susținut că-i ceva ca o răcoare, altul ceva ca o săgeată. Dar, în definitiv, ce-i iubirea?

Fă un tablou cu un apus de soare și o bărcuță. O frumusețe! Dar dacă nu-l va vedea nimeni, mai e atunci frumusețe?

O păsărică cîntă singură în pădure. Dacă nu-i cine s-o audă, mai poate fi ăsta ciripit? Și e cu putință ca o păsărică singură să cînte și să nu fie pe altă ramură urechiușa unei alte păsărele?

Au încercat și savanții să spună ceva, dar mai rău au încurcat-o. Ăștia și iubire! Cei mici știu mai multe.

O floare a spus: „Iubirea sînt eu!" Îți vine să înnebunești. Unul din „perși" va spune că asta-i „prostie". Un barcagiu va lăsa vîslele și-și va șterge fruntea. Nu va ști ce să răspundă. Poate că a s t a e iubire. Dar oare este? Cine să-i spună?

Atîta timp cît porți în tine un sentiment și nu-i nevoie să-l spui, îl porți și ești liniștit. Te arde, te topește. Dar numai tu vezi asta. Și în loc să începi

să plîngi, cînți. Ești ca beat, deși tu n-ai băut nici măcar apă.

Acestui „lucru" trebuie să-i sapi o groapă în tine, să-l ascunzi acolo, fie ce-o fi. Să nu spui nimănui. Lasă-l să te ardă. Știi că te pierzi încetul cu încetul de-o boală al cărei nume nu-l cunoști. Dar mai știi că-i o boală care te face frumos. Te faci frumos și mori. Și în clipa cînd vei crede că ai murit, boala va fi vindecată. Vei rămîne viu, dar urît. Oribil de urît. Într-adevăr, asta-i iubirea? Cine iubește n-o poate murdări. Iar cine nu iubește nu știe.

Melios un singur lucru știe: că vrea să spună ceva. Și un singur lucru vrea: să i-o spună e i.

Ea se numește Agrambeli, dar ceea ce vrea să-i spună, cum se numește?

Noaptea, flacăra lămpii pîlpîie ca un fluture. Iar se gîndește la ea. Trebuie să-i vorbească. Dar cum? Se învîrtește în jurul ei pînă amețește. Pe urmă stă și-i scrie: „Agrambeli." Ce frumos ar fi dacă s-ar putea opri aci. „În sat, acum e primăvară... Iarba este înaltă (de ce i-a scris despre asta? Ce importanță are că iarba e mare? Să iubești pînă și iarba...) Voiam să-ți spun despre lună. De aici, de la mine, e foarte frumoasă. Știi? Într-o zi a venit în sat un viorist. Seara, cîntase la cîrciumă. Țăranii beau și spuneau „ah". Cîntau chiar, cu ochii triști. Pînă la urmă cîntărețul luă în brațe vioara, o sărută și plînse. „Polixeni! Ah, Polixeni!" zise pînă adormi pe scaun. Dar și atunci buzele îi murmurau singure: „Polixeni! Polixeni! Polixeni!"

Dimineața l-au întrebat ce-i făcuse această Polixeni. Le-a răspuns: „Mi-a furat ceva!" Pentru prima dată vedeam pe cineva căruia i se furase ceva și iubea pe hoț.

Țăranii au fost mulțumiți de răspuns și nu l-au mai întrebat nimic. Eu însă eram curios. Am pîndit pînă a rămas singur. „Nene — i-am spus atunci — ce ți-a furat?" „Cine? Polixeni?" „Da' ce ți-a furat

de faci așa!" „Ce mi-a furat? *Sufletul!*" „Lasă, cînd ai să fii mare, ai să afli! Fumezi?" „Nu." „Tu crezi că e bun la ceva tutunul?" „Da, te face să tușești." „Lasă, să crești și ai să înțelegi!" „Nu știu ce înseamnă toate astea, dar am de gînd, cînd am să fiu mare, să-mi cumpăr o vioară. Cîrciumile sînt pline de țărani care spun: ah! ah!"

Agrambeli... nu știam ce să fac. Dar nu puteam să nu-ți scriu. Îmi amintesc de unul, „Plîngărețul". Povestea asta a fost odată, dar pretutindeni există atîția băieți... Nu vreau să-ți amintesc de căsătoria noastră, dar eu nu voi uita niciodată. Scrie-mi dacă tot îți mai plac caii, pentru că sînt hotărît să cumpăr unul. Am să scriu o carte, am să cîștig bani mulți și atunci se va împlini totul. Te rog, însă, să nu afle nimeni. Vreau să avem secretul nostru, să nu afle nimeni! Acum știi totul. Tot ce am vrut să-ți spun.

Mai am încă un plan mare. La vară, cînd s-or închide școlile, mă duc în munți să fiu învățător la ciobănașii de-acolo. E ca și aranjată problema aceasta, dar vreau să cunosc și părerea ta. Ți-am spus totul, Agrambeli. Alaltăieri era cît pe-aci să fac cuiva un rău. Dar mi-am adus aminte de tine și mi-a fost rușine. Vreau să mă ierți, Agrambeli, de ceea ce am avut de gînd să săvîrșesc și n-am să mai ies din vorbele tale. Vreau să termin scrisoarea și nu pot. Să știi numai că n-am pe nimeni altcineva pe lume... și că, orice mi-ar face oricine, n-are să mă supere, pentru că îmi amintesc de tine. N-am să dorm toată noapte. Am să aștept răspunsul tău."

Împături scrisoarea și o lipi de inimă. Fie ce-o fi! I-o va da și n-are decît să se năruie totul. Să i-o dea. Dar cum? Cum?

S-o oprească pe stradă și să-i spună: „Ia-o, e pentru tine", și ea să se înroșească ca un mac, să se încurce și să nu știe amîndoi ce să facă?

Imposibil. Dar, atunci? Nimic. Trebuie să ia o hotărîre grabnică și sănătoasă. Va scrie pe plic numele ei și i-l va pune pe ascuns printre cărți. Pe urmă, înainte cu Dumnezeu și îngerii lui, care se prefac că nu știu nimic cînd ei știu totul.

Așa și făcu. Dar după ce aranjă totul și ieși în recreație, începu să-i fie teamă. Dacă va găsi altcineva scrisoarea? Dacă, înainte de a o vedea, înainte de a o lua ea în mîini, o va găsi altă fată? Temerile începură să-l ardă ca niște cărbuni aprinși. Ia gîndește-te. „Secretele" lui, ceea ce nu voia să ghicească alții, să cadă în alte mîini, să le comenteze străinii, să-și bată joc. Uite, fetele astea, pot face altfel? Au și urzit complotul. Imposibil să mai calce în școală. Va trebui să plece și din oraș. Adio, frumoase scrisori! Dar scrisoarea asta nu putea să nu i-o scrie. Nu putea să nu i-o trimită. Nu se putea ca florile să răspîndească atîta mireasmă, ca rîul să curgă atît de nevinovat, ca el să aibă de gînd să scrie o carte, să cumpere un cal, o vioară... și ea să nu știe nimic! Cum e cu putință așa ceva? Nu. Mai bine să știe toți, decît să nu știe ea.

În acest moment ea nici nu bănuiește ceva. Se plimbă la braț cu Caliontzi și-și vorbesc în șoaptă. Ce tot îi spune de e gata-gata să-și piardă ochelarii? Ah.... dac-ar putea ști! S-ar duce acum repede sus la banca ei, ca mielușelul însetat. Dar ia să vedem — într-adevăr ar face așa ceva pentru el păsărica asta? De ce? Ce-i el?

„Îl vedeți pe țărănoiul ăsta îmbrăcat în haine groase de aba? Mi-a trimis o scrisoare de dragoste. Eu cu ăsta? Zău că îmi vine să rîd! Ha-ha-ha!" Asta-i tragedia! Crezi că are ochi așa de frumoși pentru tine? În clasă sînt mulți băieți chipeși. Buzunarele le sînt pline. Nu-i minciună. Fac cinste la toată clasa și cîteodată mai aruncă și cîte o prăjitură pe fereastră, ca să arate că nu le pasă de bani.

Mai e și unul frumos, cu părul blond, cu ochii cenușii și cu buze roșii ca o cireașă. Știe că toate vorbesc despre el. Le lasă să-l aleagă toate pe-ascuns, dar el nu se oprește la nici una. Își cunoaște puterea și de-asta se plimbă cu nasul pe sus și fluieră. Dacă vrea, o face pe Stamiri să alerge după el cu limba scoasă ca un cățeluș de zgardă.

La el se va duce mai întîi să-i arate scrisoarea: „Uite ce mi-a scris ăsta! Ce-și închipuie? Tare aș vrea să știu!" Leului îi va fi milă de îndrăgostit și-l va face să-și rupă hainele de pe el. Multe nenorociri s-au abătut pe capul sărmanului Melios! Îi venea să plîngă. Dar moș Todos se îndură de el și sună clopoțelul.

Pînă să ajungă în clasă, fu cît pe-aci să-și dea sufletul pe scări. Intră în bancă ca un acuzat. După puțin intrară și fetele. Acesta era momentul cel mai critic din viața lui. Privirea ce-o schimbau ei doi cînd Agrambeli trecea spre banca sa, îi era de ajuns pentru toată noaptea. Îi ajungea să doarmă ca un zeu fericit, chiar dacă se culca nemîncat.

Trecu... întîi parfumul ei dulce și-apoi ea. Dar doamne, l-a privit? Ce s-a întîmplat? Cum de s-a încurcat astăzi așa? Îl privise sau nu? Se frămînta, își chinuia mintea. Cum de n-a observat acest lucru important? Cum de i-a scăpat ca un fulger?

Întoarse capul cu o privire tragică. Ea era palidă. Privea insistent, pierdută, peretele din față. Melios își vîrî capul între umeri. Va ridica mîna și-l va denunța. Mai privi o dată. În clipa asta Caliontzi se aplecase spre ea să-i șoptească ceva. Ea o împinse cu cotul, nervoasă. Dar nu mai era palidă. Era roșie ca o rodie. Ah, dacă s-ar sfîrși ora! Moș Todos are grijă să-i dea ceaiul bătrînei și nici nu se gîndește prin ce chinuri trece prietenul lui, sus. Ah, dacă s-ar termina odată ora! Cînd o să sune? Ce curioasă lume! Uite, acum moș Todos trebuie să-și scuture anteriul, să-și potrivească mustața și să ia

clopoțelul. E de vină Albert! A găsit! El este de vină, că-și ține lecția ca un titirez. La un moment dat ochii lui mici se ațintiră asupră-i: „Ce ai, mon ami?" „Grăbește-te! Grăbește-te! Grăbește-te! Doar atît!"

Ochișorii întrebau neliniștiți și cu simpatie. Păcat... Ochii aceia atît de buni și să nu cunoască bine limba greacă!

Într-un sfîrșit, clopoțelul sună cu vocea lui cea mai aspră.

— *Entracte!* spuse Albert. Treceți frumos în entracte!

„Perșii" dădură buzna.

— Frumos! striga Albert. Umblați încet!

Niciunul nu asculta. Dar toți îl înțelegeau.

— Da... — spuse Agrambeli, în clipa cînd trecu pe lîngă Melios. Glasul ei tremura. Melios privi, crezînd că-i spusese prietenei sale. Nu. Aceasta rămăsese în urmă. Atunci? Lui i-a spus? Nu. Nu i-a spus-o lui! Clasa se golea. Ce-a vrut să spună cu acel „da"?

Mergea ca o umbră risipită. Se privi într-o oglindă, își văzu ochii. Ce triști erau! Cîndva văzuse un miel pe care îl tăiau. Ochii mielului nu erau atît de triști ca ai lui acum. Toată ziua Melios se învîrti ca o pasăre orbită. Nu se atinse de mîncare. Bău numai apă de la cișmea. Cișmelele orașului curg pentru toți. Apa era rece primăvara. Unele cîntau chiar cîntece de munte. Iar noaptea șuieră ca șerpii de apă. Le cunoștea. Încă de pe atunci cînd petrecea nopțile împovărat de greutățile timpurii ale vieții, cînd cutreiera ulițele ca un sol al durerii premature, căutînd să lepede piatra ce-l apăsa. Și-acum venise iubirea. Era și mai greu. Mai grea de îndurat. Ceva ca un cuțit înroșit în foc, ca o mîngîiere de trandafiri și garoafe. Puternic ca o furtună, moale ca spuma. Cîntec, înăbușire și ameteală. Nesigură

ca valul, sigură ca răsăritul. Ca o mînă. Ca un astru.

Acasă, bătrînica îi „descîntă." „Mai bine să mori de glonț, decît să fii deocheat!" Așa spunea ea. Puse într-o farfurie apă curată, murmură cu durere ceva, apoi își băgă degetul în untdelemn și stropi apa din farfurie. Imediat își holbă ochii și începu să-și facă cruce mulțumind lui Dumnezeu.

— Slavă domnului! Slavă domnului! Slavă domnului! zicea. Vai, vai, uite un ochi! Să-i iasă ca o bubă ăluia care a făcut asta! Doamne, iartă-mă!

— Ce-i, babo?

— Ce-i... Nu vezi? Untdelemnul s-a împrăștiat ca praful de pușcă. Bine că am preîntîmpinat, că altfel zăceai la pat. Am mai văzut eu de-astea.

Alergă și Erazmó ca o pasăre neliniștită.

— Ce s-a întîmplat, micuțul meu? Să-ți facem ceva să-ți treacă. Ai crescut acum. Și-așa mîndru cum ești, cum să nu „suferi". Parcă te lasă ochiul rău? Cum se poate?

Melios mai auzise și altă dată de „ochiul rău", dar el nu suferise niciodată. La țară crăpau vitele, femeile lepădau, fetele se îmbolnăveau. Ochiul rău era o femeie văduvă, căreia îi murise toată familia. Nimeni n-o lăsa să se apropie de casă. Dar ochiul ei lucra și afară, în uliță.

Cele două femei, cum isprăviră cu „descîntecul", îl tămîiară cu flori luate de la biserică, apoi îl puseră pe pat și-i făcură frecții.

— Pînă mîine ai să fii sănătos ca un taur! îi spuse Erazmó.

— Și dacă nu mă însănătoșesc?

Atunci Erazmó lăsă capul în jos:

— Atunci e vorba de un alt of, un alt of!

— Adică?

— Iubire, băiețaș! Iubire! Ah!

CAPITOLUL XV

Ziua coborî curajoasă de pe munte și umplu orașul de lumină.

Fluturii zburau ca niște scame destrămate de la rochia Primăverii. La ferestre, vîntul încurca părul fetelor. Ce frumos e părul fetelor acum, primăvara! Mai ales cînd îl flutură vîntul!

Melios nu se trezi. Era neliniștit încă de cu seară. Îl măcina tristețea. Era plin de dragoste și teamă pentru ocheșica Agrambeli, pe care numai dacă o priveai îți și pierdeai mințile.

Ce-o fi făcut cu scrisoarea lui? Cui i-o fi arătat-o? Unde o fi aruncat-o? Acum — după ce și-a satisfăcut răutatea — ea poate dormi (trebuie să fie atît de frumoasă cu ochii închiși!). Dar cum poate fi atît de frumoasă și-atît de rea?

Cît de nedrept ești, doamne! Fă-o cel puțin urîtă, să fie pe potriva caracterului ei.

Ai spus urîtă? Nu, nu urîtă! N-are decît să facă ce vrea cu el, să-l facă bucăți. Dar numai urîtă nu! Nu vrea. Să-l facă mai bine pe el un mut sau un arici. Se va gîndi că ea e frumoasă și asta-i va fi mîngîierea. Agrambeli! (Doamne, ce ochi mari are!) Știi că ești frumoasă? Știi că ești ca mierea, ca un înger? Știi? Știi? Poate că în luna mai te-au botezat, altfel cum e cu putință? Pentru că atunci

cînd umbli, pe urmele tale cad pulberi de flori. Eşti un vişin. Nu te-ascunde. Buzele tale sînt mărturie!

Melios stă trîntit în pat, ca şi cum ar fi rănit. Frumuseţea şi desperarea le înduri pe fiecare în parte. Dar cu amîndouă deodată cum să lupţi? Vrei să ucizi desperarea şi te-apucă de mînă frumuseţea. „Ei, ce vrei să faci?" „Iartă-mă!" zici, şi te laşi să fii răpus de amîndouă.

Se luminase însă de-a binelea şi el trebuia să se scoale, să se spele şi să se ducă la şcoală. Da, se luminase. Ziua coborîse în oraş ţinîndu-se de mînă cu soarele.

Coana Stamatia îi făcu ceaiul şi i-l dădu cu rugăminţi. Nu voia s-o necăjească. Spuse: „Bine, am să beau!" şi cînd plecă vărsă ceaiul afară, pe fereastră. Îşi băgă apoi cărţile în sîn şi plecă. Mergea pe stradă ca un străin nimerit într-un oraş necunoscut. Încurcă străzile. Intră în şcoală abia cînd suna clopoţelul. Moş Todos spuse: „Slavă domnului! Slavă domnului!", dar se prefăcu supărat şi-l certă.

— Am ameţit tot uitîndu-mă după tine! Şi ştii, ochii mei văd foarte slab! Nu uita, ai tăi sînt ca un policandru, ai mei ca o candelă! Unde ai fost, măi, că mi s-a umflat ficatul? Prima dată întîrzii! Ce s-a întîmplat?

— Nimic!

— Ia uite-l, zice că „nimic" şi cu asta basta. Te-aş mustrului eu, dar ai noroc că începe lecţia. Vreau să-mi spui numai: eşti sănătos?

— Sănătos!

— Haide, du-te, du-te! Te-ai făcut un mincinos!

Melios intră gîfîind în clasă şi ochii i se opriră la banca ei. Nu înţelese nimic. Pasărea privea înainte cu ochii încărcaţi de vise.

De ce eşti atît de dulce şi de misterioasă?

Răutate? Nu, aşa ceva nu se citea în ochii aştia mari. Atunci? Nu cumva iubire? Oh! Aşa ceva nu

poți citi. Ochi ai iubitei, de ce sînteți atît de greu de citit? Cunoașteți toate limbile și vă prefaceți că nu știți niciuna. Toate cîntecele ciripesc și le păstrați în cuiburile lor.

Lecția dură secole întregi. Minutele leneveau ca niște copii neastîmpărați trimiși de mama lor la vreo treabă. Clopoțelule, sfîrșește și cu ora asta! Scamvuras îl privea neliniștit de pe catedră. De ce acest elev e azi atît de departe, atît de departe? Dar, iată, clopoțelul a sunat! Bine, frumos! Te-am auzit.

Ai sunat! Și ce-i cu asta? Ce-o să faci? Pasărea rămîne mereu neînțeleasă. În recreație se va duce iarăși la plopul ei să se uite la apă. Și el va aștepta zadarnic un cuvînt, un semn. De uituc ce devenise, rămăsese mai departe în bancă. O mînă îl trase de haină.

— Cadras!

În fața lui, Caliontzi cu o mutră dojenitoare.

— Tu... — îi spuse „automobilul". Vrei să faci întotdeauna pe grozavul. Pe toate le știi, pe toate le-ai citit! Și pe-asta nu ai citit-o?

Îi arătă o carte. Melios citi: Octave Feuillet, *Povestea unui tînăr sărac*. Melios dădu să i-o ia.

— Ai vrea tu! Vezi să nu ți-o dau! Încet! Bine, bine! Haide, ia-o! Dar să nu mi-o pierzi. Da? Nici nu spune „mulțumesc". Eu sînt de vină că ți-am dat-o! Hai să mergem, buna mea Stamiri!

Melios privea cartea de parcă s-ar fi așezat pe ea un fluture. După puțin, clasa se goli. Atunci, fără să-și dea seama, fără să se uite prin ea, luă cartea și alergă pe stradă. Știa ce are în ea. Înțelesese. Coperțile ei îl ardeau. În ea era o scrisoare. Dar unde s-o citească? Au să-l vadă toți. Și au să facă un hai! Dar unde să se ducă? Îi era teamă să nu piardă scrisoarea. Ameți. Era mai-mai să cadă. Nu, se va duce în pădure. Acolo umbra e deasă, neagră. Se poate îngropa în ea de va fi nevoie.

În timp ce înainta în pădure îl întîmpină răcoarea. Ridică ochii. Copacii îl acoperiră pe de-a-ntre-

gul. Îl ascunseră de lumina soarelui. Pămîntul e un covor verde. Pe-aproape cîntă cascada. Scoase din sîn scrisoarea. Mîinile îi tremurau atît că rupse plicul pe de-a-ndoaselea.

Litere mici, frumos caligrafiate, ca niște rîndunele înșiruite pe firele de telegraf.

„Scrisoarea nu m-a lăsat să dorm — citi în ea. De ieri o citesc mereu și nu mă mai satur. Ce frumoasă e! Eu nu știu să scriu așa frumos și mi-e rușine. Îmi scrii despre căsătoria noastră. Cum aș putea uita? Dar tu, de ce o privești pe cea cu ochi albaștri? Pe „Sfîntul Gheorghe"? Mie mi-ar fi rușine să mai vin la școală. Ce găsești frumos la ea? Mă liniștește numai că tu nu-ți faci cruce, ca ceilalți, în batjocură, cînd trece pe lîngă tine!

E adevărat că ai să cumperi o vioară? Cît m-am bucurat! Dar spune-mi, nu cumva ai să spui și tu „Polixeni! Polixeni!"? Scrie-mi dacă-i adevărat! Dacă va fi da, nu știu ce am să mă fac! Ai citit cartea pe care ți-o trimit? Dacă ai ști cît am plîns, mai ales acolo unde eroul se aruncă pe fereastră. De căsătoria noastră mi-e frică! Au trecut trei ani de cînd mi-ai răspuns: „Spune-i să-și vadă de treabă. Eu nu vreau să mă însor, pentru că atunci cînd mă voi însura, am să mă căsătoresc pentru a fi iubit. Fără iubire, la ce să mă căsătoresc?" N-ai spus așa? Acum vreau să știu. Ai să insiști? Ah! Ce bine va fi dacă ai să insiști mult de tot! Să insiști chiar dacă nu s-ar face nunta noastră! Eu nu mai învăț nimic. O să capăt zero la toate materiile. Dac-aș ști că ți-e puțin milă de mine! Da, puțin. Ai văzut, nu știu să scriu frumos ca tine. Nu mă face să-mi fie rușine. Spune-mi că nu-i nimic și că n-ai să rîzi de mine.

Te rog, ascultă, nu vreau să afle nimeni nimic. Spune-mi că nu mai ești bolnav de friguri. Am aflat că ai fost blonav și tremurai din pricina temperaturii mari. Doamne, ce mă fac dacă te îmbolnăvești iar?

Fie-ți milă de mine și spune-mi c-ai să ai grijă de sănătatea ta! Am să aștept zi și noapte scrisoarea ta. Acum sînt nebună."

. . . . . .

Ea, nebună! Atunci el ce-i? Mai are minte? Are minte și sărută iarba? Aiurează în halul ăsta? Ca un gramofon stricat? Asta-i bună! Să ai minte și să mănînci pămînt!

Se mirară toți cînd nu îl văzură la oră. Cadras absent! Agrambeli își vîra unghiile în carne, să nu țipe. Iată, desigur, l-au cuprins iar frigurile. Ședea în bancă și se întreba cum de nu murise pînă acum.

Carlaftis întrebă:

— Ce-a pățit acest tînăr *paysan?*

Nimeni nu răspunse.

— Nu cumva excelențele voastre, „perșii", știți? Ei? Ce spui, bătrîne Dakridzikos?

— Nu mai pot să mă țin... — spuse căpitanul.

— Cerșetori și porci! Taci, măgarule! Măgar! Insulți pînă și numele de elev!

— Domnule! spuse Hamolias. Ăsta era după amiază ca o roșie fiartă. De unde să știu eu ce are? Poate-i bolnav. Ce-mi pasă mie?

— Cine?

— Cadras, care altul?

— Noroiule, stai jos!

— Stau!

— Stai jos, ți-am spus!

— Am stat. Parcă ce fac?

Agrambeli își strîngea bluza deasupra inimii, ca să nu țipe.

Urechile îi vîjîiau. Acum, cînd îi spusese totul, cînd își dăruise sufletul, acum... se îmbolnăvise! De ce, doamne? Să fie atît de fără noroc? Cine va avea grijă de el, care e atît de singur pe lumea asta!

În recreație, Caliontzi o ținea pe după mijloc. O întreba duios ce are. Ce-a apucat-o? Nu cumva o doare ceva?

— Mie să-mi spui totul. De ce te-ascunzi de mine? Știu că-l...!

— Taci!

— Bine, tac! Numai tu să-ți vii în fire! Fii tare! E atît de greu?

— Ce știi tu?

— Eu nu știu? Într-o zi, cînd ai fost bolnavă, am vrut să fur chinina bunicii ca să mă otrăvesc!

— Nu-i același lucru!

— Niciuna nu știe ca mine ce-i iubirea!

— Taci!

— Acum? Acum am început și nu mă mai poți opri!

Agrambeli își astupă urechile.

— Uite... asta e iubire! spuse Caliontzi și deveni tristă. Bine zici. Eu nu știu. Eu sînt „automobil". Pe mine cine să mă iubească? Taci... Mă duc să văd, să aflu. Mîine îți voi spune.

Agrambeli înălță ochii spre cer ca o martiră.

— N-am să mai trăiesc pînă atunci! Dar ce să mai îmi pese? Vreau să mor!

Caliontzi începu să plîngă.

— Stamiraș, și eu... La mine nu te gîndești? Privește-mă!

— De ce mi-e dat să-ndur atîtea? spuse Agrambeli, plină de lacrimi, și-și încrucișă frumos mîinile, așa cum și le pun fetițele moarte în sicriu.

CAPITOLUL XVI

Uite, aci, în bancă, printre filele cărții erau. Cum de s-au pierdut? N-aveau picioare! Erau bani. Ochelarii Caliontzii mai-mai să cadă.

Pe catedră, popa isprăvi răsucitul și desrăsucitul bărbii. Își aruncă o privire ageră spre „aripa" fetelor.

— Ce s-a întîmplat acolo, în colonia „tentațiilor"?

Nu răspunse niciuna.

— Ce tot spune acolo Eva cu ochelari?

— Domnule — spuse Caliontzi — banii...

— Un lucru de folos sînt banii, dar ce s-a întîmplat cu ei?

— S-au pierdut!

— Poftim! Și cum au hotărît să facă așa ceva? Nu cumva s-au transformat în prăjituri și alte dulciuri de-astea?

— Domnule, e vorba aci de o sută de drahme!

— Oh! Și care-i descendenta lui Cresus care are atîția bani?

— Domnule, erau ai lui Stamiri!

Părintele își încreți buzele.

— Gangsterism în plină zi! Tăcere! O să clarificăm cazul. Făptașul trebuie găsit imediat. Toți în picioare! Am să vă controlez!

Melios simți deodată că-i ard obrajii, că buzele-i rămăseseră fără o picătură de sînge. Începu să tremure.

— Rușine, domnule! strigă Melios, fără să-și dea seama de consecințele îndrăznelii lui.

Anteriul popii își schimbă culoarea. Ochii îi scăpărau de furie.

— Orgie! Aţîţare! Cum de există în școala asta atîta mîrșăvie josnică? Să iasă imediat afară! Afară, nimicule! Ia să vedem de aproape botu-i ticălos! Afară! Aci, la catedră!

Melios se sculă liniștit și se apropie. Preotul făcu ochii mari, ca să-l poată vedea. Apoi îi spuse răzbunător:

— Acum pot să mor! Îmi văzură ochii monstrul răutăţilor! Vino aici! Ei, tu, molimă! De cînd ai dreptul să faci ordine în legile școlii?

În fața acestui torent, rămase neclintit.

— Nu cred că există vreo lege care să permită ca demnitatea unui elev să fie atît de coborîtă. Încă acum cîteva zile ne-ați spus că astfel de cercetări făceau numai prigonitorii creștinismului.

— Idolatru! Dacă n-am să te pot elimina astăzi, am să mă spînzur de primul pom ce-mi va ieși în cale! Întinse mîinile, îl înșfăcă de haină și-l aruncă afară. Apoi, scuturîndu-și mîinile, spuse unuia din prima bancă: Și-acum deschideți ferestrele. Să pătrundă aerul curat. Frumos. Strălucit. Acum cînd am rămas noi, cei catehizați [1], la fapte! Începe controlul. Poftiți. Întîi aripa asta. Repede! Ce? Sînteți surzi? Frumos... să alegem. Ieși tu, modestule Dakridzikos!

— Ce-aveți cu mine! îi spuse fără poftă căpitanul.

— Vreau să te percheziționez, împielițatule!

---

[1] Trecuți la catehism (n. t.).

— N-am buzunare... — îi spuse disprețuitor căpitanul. Mama mea nu mi-a făcut buzunare la pantaloni.

— Opui rezistență, cîine murdar! Dumneavoastră, domnule Hamolias!

— Eu nu ies!

— Și de ce?

— Mi-e rupt pantalonul și o să mi se vadă fundul!

— Ar fi trebuit ca școala să aibă o lopată, ca să pot zvîrli buruienile astea! Du-te singur afară și închide bine ușa, să nu pătrundă aci murdăria ta!

Se auziră atunci din bănci, toți într-un glas:

— Nu vrem, domnule, să ne percheziționați! E rușinos!

Dacă i s-ar fi aprins anteriul, s-ar fi scuturat mai puțin ca acum.

— A reușit deci! A reușit Saul să vă otrăvească cu miazma lui? Groaznic și în același timp josnic. Am să vă lovesc la prima abatere pe care o veți face. Totuși, să acționăm cu logică. Stamiri, scoală-te în picioare! Cînd ți-ai dat seama că-ți lipsesc banii?

Agrambeli se ridică, roșie ca un trandafir.

— La... acum.. în ultima recreație!

— Bine! Și bănuiești pe cineva?

Pasărea nu ezită:

— Nu, pe nimeni, domnule!

— Nu cumva ai văzut pe cineva dînd tîrcoale băncii tale?

— Nu!

— Pentru prima dată pierzi bani?

— Nu!

— Prin urmare, ai mai pierdut! Și de ce n-ai reclamat?

— Pentru că... nu-mi place!

— O neglijență criminală! Nu-mi plac indulgențele de felul acesta!

Părintele-profesor începu să-și mîngîie iar barba.

— Nu cumva altcineva, cîndva, a văzut mișcări suspecte în jurul băncii ei ? Ia gîndiți-vă toți !

Deodată, „Sfîntul Gheorghe" își duse mîna la buze și pe urmă o ridică.

Ochii popii străluciră :

— Tu, de-acolo, cu buclele acelea groaznice, ai ceva de spus ? Să auzim !

— Domnule ! spuse „Sfîntul Gehorghe". Eu am văzut pe cineva într-o zi dînd tîrcoale băncii ei !

Barba părintelui se aplecă precum un drapel ce se înclină.

— A ! Interesant ! Și pe cine ?

— Pe... („Sfîntul Gheorghe" ezită).

— Spune ! Spune... Curaj.. Trebuie ! Curaj !

— Pe Cadras, domnule !

Un „a-a-a !" răsună în toată clasa cu mirare și tristețe.

— Hm ! mîrîi părintele — acum îmi explic „demnitatea" ce-l împiedica să fie controlat.

Agrambeli se ridică înnebunită :

— Nu, domnule ! strigă ea. Nu e el ! Nu, nu era el !

— Ha-a... Și de unde știi tu asta ? Și de cînd ai căpătat obiceiul să-ți alegi hoții ?

— Nu-i el, domnule ! Nu se face !

— Multe nu se fac și se fac totuși. Mai importantă e pentru mine părerea ei, care... care, în sfîrșit, n-are motiv să mintă.

— Așa-i ?

— Domnule ! spuse „Sfîntul Gehorghe", ca opărită de întorsătura lucrurilor. N-am spus că l-am văzut furînd, ci că l-am văzut privind.

— De prisos corectarea ! Refuzul făptașului de a fi controlat confirmă făptuirea !

— Domnule — se sculă ca un războinic Caliontzi — e o minciună !

— Iată și un martor voluntar mincinos ! Și de ce, satană cu dioptrii, de ce e minciună ?

— Pentru că ea, domnule, nu-l înghite pe Cadras, pentru că atunci cînd trece pe lîngă el, nu se închină. Iaca, am spus-o!

— Cum? Cum? Cum? Noi date ies la lumină împotriva răsculatului! Fii mai clară! Îți ordon! Despre care cruce e vorba?

Caliontzi înghiți.

— Domnule, ăștia își fac semnul crucii cînd trece ea.

— Ce „ăștia", ce „ea" ?... Ce sînt bîlbîielile astea? Vorbește clar! Îți poruncesc!

— Atîta știu, nu știu nimic mai mult!

Părintele privi la ușă.

— Să vină hoțul! Doi mai zdraveni să mi-l aducă. Scoală-te, rege!

Dakridzikos se strîmbă parc-ar fi mîncat ceva acru.

— Nu mă ascultă, domnule... Mîinile.. adică...

— De ce?

— Le-am scrîntit și am scurtă... Adică m-am dus să joc „iepurele zăpăcit", alții m-au învățat... Pui capul sub dos și privești cerul. Dacă apuci să numeri treizeci de stele și nu-ți strici gîtul, atunci devii rege!

— Taci, Baiazid! Boala lui Dumnezeu! Scoală tu, Hamolias!

— Domnule, și-ale mele... pentru că „iepurele" mi le-a făcut odgoane!

— Bine! Am să-l aduc eu!

Din doi pași ajunse la ușă și o deschise. Strigă pe coridor:

— Să vină pedepsitul! Ordon!

Melios intră palid și neștiind ce-l așteaptă.

Părintele îi strigă teribila înjurătură:

— Domnule pseudomoralist! Ești...

Agrambeli se ridică din bancă, plînsă ca o sirenă scăldată în spumă:

— Domnule, am greșit! N-am pierdut nici o drahmă. Mi s-a părut!

— I s-a părut, domnule! sări și Caliontzi. Ni s-a părut la amîndouă!

— Indulgența voastră îmi dă de gîndit!

— Domnule — spuse Cadras.

— Domnule! zise și teologul. Ai fost văzut uitîndu-te la o bancă străină. Martora Ialambuca este demnă de crezut. Asta poate fi în strînsă legătură cu un sutar care s-a pierdut. Dacă victima furtului se luptă să te ascundă, aceasta este și mai suspect. Arată că pentru alte scopuri imorale te-ai învîrtit ca soarele în jurul lunei, în jurul băncii colegei tale. Mi-e teamă și nu vreau să-mi amintesc de „mizerabilisimii" ai acelui îngrozitor Victor Hugo, care, fără rușine, învață pe tineri cum să facă lucruri de astea mizerabile... Acuzat! Ești chemat! Scoală-te și apără-te!

Melios, galben la față ca pucioasa, cu voce spartă, reuși să spună un „Da!"

— Ce, da? Al cui este acest „da"? Al hoțului sau al îndrăgostitului? Spune! Salvează-ți onoarea! Mărturisirea îți va ierta jumătate din vină. Spune, și te voi ajuta. Am și început să cred că din greșeală proasta de Stamiri și mai proasta Caliontzi au bănuit că tu ai furat! Resping așa ceva! O elevă, oricît ar fi de bogată, e imposibil, imposibil, spun, o elevă... să aibă asupra ei atîția bani. Spune, așadar, adevărul adevărat! Ai fost victima lui Hugo? Da?

— Domnule... — răspunse Melios, și unghiile i se înfipseră în bancă să nu cadă.

— Spune! Altă explicație nu există! Ori una, ori alta! Eu totuși, refuz să cred că un elev, exemplu la învățătură, poate să coboare la o astfel de faptă urîtă, de a fura. Spune, Cadras. Stăpînește-te și mărturisește! Am să fiu indulgent. Sînt chiar în stare să obțin indulgența domnului director.

— Domnule! spuse Cadras. De ce mă chinuiți atîta?

(Agrambeli era ca de ceară. Caliontzi plîngea ca o proastă.)

— De ce? zise mai departe cu durere Cadras. Bine. Am să plec! Am să plec singur din școală. Lăsați-mă să plec!

— Să pleci? urlă părintele ca un coș negru de vapor. Să pleci? Și tu crezi că poate cineva păta cinstea unei fete de familie atît de onorabilă și să spele pata prin fugă? Și crezi, nimicule, că pot permite să se sfîrșească pedeapsa cu o eliminare din școală? Te înșeli! Am să te predau legat cu mîinile la spate justiției, unde vei fi nevoit să-ți mărturisești fapta murdară!

— Eu sînt de vină! Eu sînt de vină! plîngea Ialambuca, vărsînd șiroaie de lacrimi.

Popa spumega ca marea înfuriată.

— Taci, tu, nelegiuito... „Sfinte Gheorghe"! Vei răspunde de nelegiuirea asta a ta!

— Alții m-au botezat, domnule!

— O să avem grijă și de nași! Sfîrșește acum cu lacrimile astea de crocodil! Revenim la subiect. Spune tu, Cadras! Pe scurt. Da sau nu? Hoț sau amorez? Punct și virgulă!

— Domnule... — spuse Cadras, fără o picătură de sînge pe obrajii lui.

— Spune! Curaj! Ce-ai luat din bancă? Suta (mă îndoiesc) sau scrisoarea? Pentru că te controlez pentru amîndouă. Numai dacă vei mărturisi...

Melios depuse ultimele sforțări. Se gîndi la scrisoarea ce o avea în buzunar... Să fie percheziționat?

— Suta, domnule! și se așeză distrus. Lumea din partea de sus a clasei rămase cu sufletul la gură. „Perșii" scuipară ca otrăviți. Toți îl priveau pe Melios ca pe un mort. Clasa tăcea, mormînt. O mare moartă și deodată deasupra acestei mări, o mînă murdară se ridică ca un catarg bătut de vînturi.

— A cui e uscătura aia groaznică? întrebă părintele.

— A mea, domnule! spuse căpitanul.

— Ce-i? Ce vrei?

— Domnule, m-a luat dracu'. Am mîncat un coș de mere crude și... acum vreau să mă duc pentru o clipă la...!

— Acolo îți e locuința potrivită. Du-te și vino repede!

Dakridzikos se topi. Tăcerea în clasă devenea și mai apăsătoare și ar fi continuat dacă nu s-ar fi întors Dakridzikos.

Căpitanul luă loc și deodată, în regatul „perșilor" începu imediat o mică ședință ce luă repede sfîrșit. Mutrele lor erau hotărîte.

Părintele, după ce își înghiți dezamăgirea, îi spuse lui Melios:

— Atunci, hoțule, hai, pune jos ce-ai furat!

— Stați, domnule!

O voce antipatică îl întrerupse pe popă.

— Ce vrea iar pierde-vară ăsta? zise părintele.

— Ia stați, domnule... — zise cu voce și mai grețoasă căpitanul. Dacă ăsta-i hoțul, stai! se întoarse către Caliontzi și spuse apatic: Cîte sutare a pierdut asta, fă?

— Dă-te-ncolo de golan! Unu'!

— De ce? zise mai departe căpitanul. Dacă el a furat sutarul, atunci asta ce-i? Ce-am găsit eu? Hai?

— Ai găsit sutarul? întrebă părintele ca pierdut.

— Păi, da!

— Unde?

— Uite, aici, unde... în banca ei. Am vrut să ies afară și mă cam grăbeam pentru că făceam pe mine!...

— Taci!

— Ia te uită! Ce-i asta? mi-am spus. Am văzut sutarul lunecînd jos.

— Mai pe scurt!

— Vino aici! i-am spus, tu eşti? Şi... hocus-pocus!

— Taci! Expresii de haimana!

— De unde să ştiu eu că-i a *ei,* domnule, suta asta?

— Şi dac-ai fi ştiut, ce-ai fi făcut?

— Nu i-aş fi dat-o! Asta aş fi făcut! Ea e bogată!

— Şi unde l-ai găsit?

— Ce?

— Sutarul? Unde-i?

— Uite-l! Nou-nouţ!

— Aşa! spuse părintele. Dacă astfel stau lucrurile, unde putea găsi desculţul ăsta suta de drahme?

Agrambeli era într-o situaţie încurcată. Il privi pe Melios. „Nu", îi spuneau ochii lui.

— E un mincinos, domnule! strigă părintelui. Hristidis minte! Nu-i suta mea!

— (Ai văzut ce poamă e?) A ei este, domnule!

— Şi de unde ştii de-o ţii aşa, morţiş?

— A ei este! E alta în clasă mai bogată decît ea? A ei e!

Agrambeli rămase neclintită.

— Dă-i, mă, banii! spuse Dakridzikos aghiotantului său.

Hamolias luă hîrtia şi-o împinse lui Caliontzi.

— Ia-i, fă! Pst! Caliontzi! Ia-i şi dă-i-i!

Părintele scoase o batistă cenuşie şi-şi şterse fruntea.

— Ia-i! îi spuse. Prin urmare, nu-i hoţ! Il cred în stare de lucruri mult mai serioase. Aşadar, domnule Dakridzikos, Cadras nu-i hoţ, hai? Sau este? spuse popa.

— Ar fi fost, domnule, dacă n-aş fi găsit eu banii. Dar, vezi... i-am găsit eu.

Părintele îşi mai şterse o dată fruntea. Toţi răsuflară uşuraţi.

Sună şi clopoţelul.

— Liber! Marș afară!

„Uf!" făcu întreaga clasă, parcă și-ar fi revenit dintr-un leșin.

În timp ce coborau scările, Dakridzikos se apropie încetișor de „automobil":

— Fă! Dă repede sutaru'!

— Bine, n-ai spus tu că l-ai găsit?

— Am găsit, pe dracu'! L-am împrumutat pentru juma' de oră de la ăl cu rochie. Haide, dă-l!

— Ești un mincinos. Ia-l!

— De ce m-am prefăcut că mă doare burta, fă?

— Dacă nu-l înghiți pe Cadras, de ce-ai făcut asta?

— Așa, de băscălie!

— Ești un golan!

— Du-te dracului.

— Să-ți fie rușine! Piei din ochii mei!

— La poruncă!

Dakridzikos coborî scările cu mîinile înfipte în buzunare, fluierînd un cîntec deocheat.

— De ce-ai făcut asta, Thori? îl întrebă aghiotantul.

Dakridzikos încetă să mai fluiere și spuse:

— Nu știu! oftă. Iar după puțin: Nu taci odată?

— Bine, bine, am tăcut!

Cele două haimanale ieșiră în stradă, privind cu ochii pe jumătate închiși, ca pisicile, copiii care ieșeau din școală.

CAPITOLUL XVII

Primăvara ameţeşte şi îmbată. Primăvara, ca nişte ghirlande, împodobeşte uşile caselor. Intră şi prin ferestrele şcolii, vrăjind ochii fetelor. În banda „perşilor" însă, primăvara nu aduce nimic mai mult decît ceartă.

Dakridzikos luă cununa care, după obicei, în acest anotimp se atîrna la uşă şi o dădu unui măgar să o mănînce. Nu putea suferi fleacurile astea. De un trandafir îi fu milă însă. Era atît de roşu, ca de zahăr. Îl mîncă el.

Profesoara de muzică îşi legă la gît un batic roşu. Nişte păsări zburau din cracă-n cracă ca nişte note pe un portativ.

Primăvară. Banda avea felul ei de a recunoaşte fiecare anotimp.

Umbli desculţ? Atunci e primăvară. Mănînci castane? E iarnă. Şterpeleşti fructe? E toamnă. Ceea ce spun profesorii despre „anotimpurile anului" sînt baloane de săpun. Nici un „pers" serios, care se respectă, nu aşteaptă de la calendar să-i spună cînd a sosit primăvara. Ştie pe pielea lui. E cald? E primăvară. Ţi-e frig? E iarnă!

Însă Melios simţi primăvara din miresmele răspîndite în aer. Dar cel mai mult o citi în ochii ei. Sta ascunsă acolo cea mai dulce primăvară din lume.

A simțit-o și din cauza multor altor lucruri. Apele... au devenit ca oglinzile. Valurile rîului și-au potolit furia. Și multe altele arătau primăvara: cîntecul păsărilor. Murele. Și degetele ce se lipeau din cauza sucului fructelor. Și știuleții în porumbiști. Și astea arătau primăvara.

Într-o seară, Melios mergea șoptind: „Agrambeli! Agrambeli!" și fără să vrea dădu peste bandă. Dakridzikos îl privi posomorît drept în ochi.

— Vino-ncoa', mă! îi spuse. Bine că te-am găsit. De ce scrii, mă, astfel de compuneri? Ce băsici de săpun mai sînt și-astea?

Melios își eliberă mîna și-l privi liniștit.

— Nu v-am făcut nici un rău!

— Mie mi-ai făcut! strigă căpitanul.

— Tuturor ne faci rău! completă aghiotantul.

— Ne-ai umplut de bube, mă! îi strigă iar Dakridzikos.

Singur Kurkulos sta liniștit ca o piatră.

— Tu de ce nu vorbești, mă? îi spuse căpitanul. Mereu faci pă mortu'!

— Bube! zise și Kurkulos ca un ecou.

Vîntul serii învîlvora părul căpitanului, făcînd să-i zboare pe frunte un moț murdar. Era sălbatic și, cu părul răvășit, părea ca un cîine de curînd ieșit dintr-o harță.

— Ne-am sălurat pînă-n gît! Cum să-ți explic? O s-o plătească într-o zi Zizi!

— De ce? întrebă Melios. Ce v-a făcut el?

— Ce ne face? Ne citește, mă, și ne vine să ne vărsăm și mațele. Are mîncărime, n-are astîmpăr dacă nu te laudă. Uite, asta-i! Dar păzește-te! Eu ți-o spun. O să cadă în vreo groapă într-o zi și... vinovatul ai să fii tu! Deci, potolește-te! Eu nu mai am nimic de spus. Ai ceva de adăugat tu, mă, Hamolias?

— Potolește-te! spuse și aghiotantul.

Melios îi privi fără teamă.

— O să scriu mereu! spuse liniștit, și dădu să plece.

— Ah! făcu căpitanul, gata-gata să plîngă de necaz. Vorbiți mă, voi cu el! Spune-i tu ceva, mă, măgarule!

— Potolește-te! îi spuse și Kurkulos. Ce vină avem noi că o să te aruncăm în rîu?

Melios nu se mai întoarse să-i privească.

— Să-i pun o piedică? întrebă Hamolias.

Căpitanul îi dădu una peste față.

— Taci, mă! Noi sîntem bărbați. Nu facem lașitați. O să-l aruncăm în rîu în mod cinstit.

— Da... dar... — făcu printre dinți aghiotantul.

— Ce?

— Face? Sîntem trei împotriva unuia.

— Face! sări Kurkulos. El de ce se pune contra clasei întregi cu compunerile lui? Se face?

— Cine-a spus „se face"? întrebă căpitanul furios.

— Eu! zise Kurkulos, aproape mort de frică.

— Și încă nu ți s-a scîrbit de mutra ta? Mă, tu! Cine ți-a spus c-o să-l aruncăm toți trei? Unul are să facă treaba asta. Lucruri cinstite, mă! Vă amintiți ce ne spunea Todos?

— Asta da... — spuse umil Kurkulos. Asta-i o dovadă bună de cinste.

— Coarnele noastre de țap, asta-i!

Cei doi „perși" rămaseră uimiți. Pentru prima oară îl vedeau în felul acesta pe căpitanul lor. Se așezase pe o băncuță lipită de casă și cu degetul dezlipea tencuiala de pe perete. Apoi își băgă degetul murdar în ureche.

— Sîntem niște lepădături! spuse el cu scîrbă.

Ceilalți doi se retraseră și începură să vorbească încet între ei.

— Înțelegi ceva? întrebă Kurkulos. Eu, nimic!

— Nici eu!

— Un lucru vreau să știu. O să-l aruncăm sau nu?

— Acum a spus „nu"!

— De ce?

— Du-te de-l întreabă, mă! De unde să știu eu? Sînt telegraf?

— S-a zis cu banda! Asta văd!

Se apropiară deznădăjduiți de căpitan. După puțin o porniră cu toții fără nici un țel. Nu scoteau o vorbă. Din cînd în cînd, scuipau. La un moment dat trecură prin fața unei case înalte și frumoase. Perdelușele de culoare bleu o făceau să pară o casă din povești. Dakridzikos stătu și privi ca și cum ar fi fost bolnav.

— S-arunc o piatră? întrebă Hamolias.

— Taci... — spuse căpitanul, dar imediat luă o piatră și-o aruncă ca turbat. Poarta urlă. Mergem! spuse celorlalți.

Se îndepărtară. Și iar se plimbau pe străzi ca niște cîini vagabonzi. Era frig. Dar niciunul din ei nu avea pardesiu. Ridicau gulerele de la haine pînă la urechi și îndesau mîinile în buzunarele pantalonilor.

— Îs mulțumit! spuse la un moment dat Hamolias, ca să zică ceva.

— De ce, mă? întrebă căpitanul.

— De piatră!

— Taci!

Găsiră o bancă. Se așezară și începură să arunce cu pietricele într-un coteț, ce se găsea peste drum de ei. Găinile cotcodăceau. Dar haimanalele se plictisiră curînd și de joaca asta.

— Thori! murmură Hamolias, ca să rupă tăcerea.

— Ei! făcu fără chef cel strigat. Ce vrei?

— Știi a cui era casa în care ai dat cu piatră?

— Taci!

— Păi, n-am spus a cui era. Am spus?

— Era cît p-aci!

— De unde știi?

— Știu!

— Uite, eu aș spune... — schimbă vorba Hamolias. Aș spune că... în loc să fi aruncat cu piatra, mai bine am fi urinat pe prag.

— Taci!

Începură iar să arunce din cînd în cînd cu pietricele în cotineață.

Kurkulos dădu un cot în coastele aghiotantului.

— Dacă nu știi, mă, a cui era casa, de ce începuși să vorbești?

Căpitanul se pregăti să-l atingă. Hamolias însă se amestecă:

— Lasă-l, mă, Thori! Mă, golane! Tu ai să-i spui că era casa lui Agrambeli! Parcă el nu știe?

— Taci și tu, mă! interveni căpitanul furios. Tăceți toți! Plecați! N-am nevoie de bandă! Am terminat! Mai sînteți aici?

Hamolias îl luă pe Kurkulos de braț.

— Haidem! îi spuse încet. Sst! Să nu scoți o vorbă! Hai!

Își scuturară pantalonii și plecară. Ținîndu-se de braț, se îndreptară spre ulițele de jos al orășelului.

— Vai, ce era să pățim! spuse la un moment dat Hamolias.

— Tu-l înțelegi? Eu nu.

— Nici eu! A început să se strice!

— Într-o zi o să ucidă pe vreunul și-o să-l bage la pușcărie!

— Din zi în zi se strică!

— Nu cumva îi e bolnavă mă-sa?

— Am lăsat-o în casă, adineauri. Cîrpea de zor!

— Nu cumva are vreo bubă sub braț sau niște bubițe în nas și-l dor?

— Taci, mă! Numai prostii vorbești! Bine zice căpitanu'!

— Ei, atunci ce-are?

— Și-a stricat caracterul, mă! Asta-i! Altceva ce să aibă?

— Noapte bună!

— Unde te duci?

— Mă duc... să-nvăț niței... la geometrie.

Hamolias se înfurie.

— Mă tîmpitule! Bine spune căpitanu'! Te-ai făcut băiat de treabă și te-ai luat de carte!

— Pe naiba!

— Păi atunci ce?

— Toți spun așa, da' mă duc să mai citesc la „ageometrie".

— Ăia care spun tot așa sînt și ei bandiți ca mine?

— Nu.

— Atunci lasă-i să trăncănească ce vor.

. . . . . .

— Mă, într-o casă joacă caraghiozis[1]. Mergem să vedem și noi?

— E cu bani?

— Nu.

— Păi, atunci ce să facem acolo? Ei... dac-ar fi fost cu bani, ar fi fost altceva!

— Cum „altceva"? spuse prostuțul. Dacă-i gratuit ne ducem și nimeni n-o să se lege de noi. Pe cînd dacă ar fi cu bani, o să vină vreun barosan să ne gonească. Noi l-am bate, și ne-am încăiera. Și ne-am distra! Pe cînd, gratuit... Nu. Nu mergem!

— Bine zici! Spune-mi... La circiuma lu' unchi-tu vin niște moșnegi care adorm de-a-mpicioarelea?

— Da, vin. Dar ăștia dorm, ce să faci cu ei?

— Să le luăm mătăniile și să le aruncăm în rîu. Adormiți, nici nu vor simți. Mergem?

— Bine, mergem!

---

[1] Teatru de umbre, al cărui personaj principal e *Caraghioz* (n. t.).

Căpitanul, rămas singur, închise ochii și tăcu. Era ca un cîine bolnav. Deschise ochii și începu să privească luna. N-avea nici un dram de mulțumire în suflet. Își risipea viața fără de nici un folos. O zi săracă. Săracă și în pozne. Cîteva pietre zvîrlite, vreo doi cîini torturați, cîțiva scuipați, cîteva înjurături, și-atît. Își aminti de poarta casei ei... Cum țipase cînd o izbise piatra!

De ce făcuse asta? Acum îl chinuia altceva. Nu cumva ușa ei suferea? Nu cumva ea nu putea dormi de frică? Ce cearșafuri albe o fi avînd! Ai să mori, Thori, din dragoste, și ea va crede că ai murit de friguri sau de altă boală. Toți știu că ea iubește pe altul, dar ei nici că-i pasă. Se preface că nu știe nimic. Și el vrea s-o ia de soție? S-o ridice în nori, s-o facă înger, tot ce-o vrea ea! El carte nu știe. E de ajuns să-l vrea ea. Se va numi Hristidis! La dracu'! Urît nume! Dar ce? Dakridzikos e urît? Da-kri-dzi-kos?! E ca o pictură!

Va căuta să se facă vînător, ori călăreț sau așa ceva... Sînt treburi cavalerești astea și nu-i nevoie să știi prea multă carte. Va trece în goana calului pe la poarta ei, iar caldarîmul va scoate scîntei.

Dar ea nu-l privește de loc. Cadras îi fură un sutar întreg și ea spune: „Nu, nu-i el!" De ce-l ascunde? S-o spună clar! E hoț! Dacă nu, atunci de ce se învîrtea pe lîngă banca ei? Cadras, cîine! Ești hoț, mă! Și ea îl iubește. Vezi ce javră e? Nu se uită la el, în schimb iubește-un hoț! Stai, mă! Ia stai! Tu crezi — sincer — că-i hoț? La naiba! El, hoț? Păi atunci lumea e un nimic, un rahat, și mai rău! Sincer, mă! Fără înconjur, spune! Pentru altceva s-a dus Cadras la banca ei! De ce s-o fi dus? Da. De ce? Pentru ce altceva?

Uite, nu s-ar fi putut duce ca să respire puțin parfumul ei? Asta-i! De ce îi spui „hoț"? Nu... așa-i, s-a dus să-i simtă parfumul. Uite... așa cum faci tu acum. Și tu...

Dar... ce faci acolo? Unde te găsești? Ce faci, mă, Thori? Te sprijini de poarta ei, și-i adulmeci parfumul? Prostule! Cum ai ajuns aici? Ia te uită la tine! În ce hal ești! Ești și tu un Cadras, necinstitule, și stai pe la uși?

Se pregăti să scuipe, dar văzu semnul lăsat de piatră. Mîna lui atinse rana făcută în scîndura vopsită. Încet, cu duioșie. Jos laba! Ce rușine! Ia laba de-acolo! Haimana! La dracu'!

Trase un picior în poartă și îi intră praf în ochi. Își duse mîna la ei și văzu că-s lacrimi. La dracu'!

CAPITOLUL XVIII

Moș Todos pufăia din pipă tutun de-ăl cumpărat și înjura „de sufletul răposaților" pe cei care-i interziseseră cultivarea tabacului. Îl aveai în grădină, îl tăiai, îl atîrnai, și se făcea auriu ca un galben dintr-o salbă. Îl luai pe urmă, îți umpleai gura cu apă, îl stropeai, te așezai turcește și îl tăiai frumușel și pe urmă îl aprindeai, de mirosea odaia a biserică.

— Animale! Fiii diavolului! Ce-i supără pe ei, dacă-mi beau tutunul meu? Beau din tutunul domnului? Vreau să-mi *esplici!*

Deodată își ridică mîna:

— Ce dorești de-mi iei soarele? Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte. Am zis bine? Hai, ia loc! Nu te dezvinovăți. Am aflat. Dracul s-a-mbrăcat în toate chipurile. Coadă și-a pus, coarne și-a pus. Dar în anteriu... pentru prima oară îl văd. Am văzut cu ochii... cum se spune, mielușelul meu, la asta: *citit?* Bine, lasă acu'! Mi-e mai ușor așa. Toate vorbele lui Dumnezeu sînt bune. Numai ai grijă să nu încapă în gura popilor. Nu intri să spui bună ziua bătrînei?

— Am spus!

— Uite, sînt atît de surd! Stai aici, vorbesc de unul singur și nu văd cine intră și cine iese de la ea. Cum o găsești?

— E bine!

— Bine e un fel de-a spune. Amîndoi ne pregătim. Ne gătim să nu cumva să ne găsească moartea nepregătiți și ne trimite iar pe lumea asta a *suferințelor*. Am zis bine?

— *A suferințelor!*

— Ai dreptate, iar am greșit! Vino acu' și șezi colea, să mai stăm de vorbă amîndoi. Am aflat că Erazmó se pregătește și ea pentru lumea cealaltă. Așa-i?

— Așa spun toți!

— O să mergem cu același vapor. Ea ce spune?

— Suspină și-și caută mire!

— Vezi ce găină! Stă și putrezește, și cînd apare moartea, strigă „mire"! Mișei sînt oamenii!

— Dar ea și-nainte, mereu, căuta un mire! spuse Melios.

— Așa? Și de ce nu s-a măritat? Ah-ah-ah! Bine zice cine zice că nebunia și rîia sînt verișoare! Amîndouă se dau la om. Unu' văduv, care vinde ovăz colo, ceva mai sus de găzărie, îl cunoști?

— Da.

— Abia se ține pe picioare. Ei bine, își caută mireasă! Spune-mi... vino mai aproape! Ce se vorbește despre tine-i adevărat?

— Ce anume?

— Ia ascultă! Ce e cu sinceritatea ta? Zadarnice au fost atîtea lecții? Vorbește, dar uită-te la mine, vreau lucruri cinstite. E adevărat că ești amurezat? De ce, dragul meu? Nu cunoști cîntecul ăla? „Pentru suferințele iubirii ești încă mic". Sau nu ești? Nu-mi spui nimic? Ei bine, fie. Dar... uită-te la mine, orice-ai face eu am să-ți ghicesc secretul. De-asta spune-mi tu, înainte de a ți-l fura eu. Spune tu singur. Ești amurezat sau nu?

Melios era supărat și se simțea stînjenit.

Nu știa ce să răspundă. Nici nu voia. Mîrîia.

— Și în gaură de șarpe să te-ascunzi, tot am să te găsesc. Stai. Unde te duci?

— Nu vreau să vorbim despre asta.

— A... și dacă moșu' ar fi trăit, te-ai fi ascuns și de el? Hai?

— Nu știu. Lasă-mă!

— Să-ți spun ce-ai fi făcut? I-ai fi mărturisit totul! Zi! Nu m-a lăsat în locul lui? Unde pornești singur în foc, fără să-i spui moșului?

— Ce știi dumneata despre astea?

— A! Și știi tu, aguridă? N-o întrebi pe Zumbulia? Acum e în pat, bolnavă, dar s-o fi întrebat acum cîțiva ani. Boala a adus-o în starea asta! Ah, fă-mă, doamne, puțin mai tînăr. Nu de altceva, dar așa, să mai zburd și eu puțin. Uite, asta e ce-i lipsește moșului. Acu' sînt cărbune stins. Ai văzut ce rău e? Nu-mi pasă, mă, beiule, c-ai simțit atît de devreme suferințele inimii! Nu. Mă frămînt c-ăi fi iubind o urîtă, pe una neagră, o...

— Minciuni!

— A! Vezi, te-am prins! Ai văzut? Ți-am spus eu? Și în gaură de șarpe și tot te dibăcesc. Ah, doamne, de ce cunosc atît de bine sărmanele inimi? Ia te uită! S-a dat de gol. Unde te duci? De ce vrei să fugi? Vreau să stai aici, lîngă mine. Nu te supăra! Am nevoie de tine pentru altceva! Uite, stai aici ca un copil bun și să-ți povestesc ce-am pățit și eu. Lasă-mă să-ți vorbesc. Am greșit. Ce să-i faci! Oameni sîntem! Veni acum cîteva zile un cioban. L-am cunoscut acum doi ani în casa unui consătean de-al meu. Și-a adus aminte de mine baciul. Veni aici, răsuci o țigară și-mi spuse ce-l doare. Colo sus, zice, pe plaiuri, unde urcă cu cățel, cu purcel familii întregi, copiii ciobanilor rămîn fără de carte. „Tu — mi-a spus el mie — care conduci aici școala asta vestită, nu cumva știi pe-un tînăr cu carte care să vină sus să le citească la ăi mici ai noștri? Cu plată!" Ei, uite, aici am greșit! Am crezut că tu o să vrei! „Bre, mi-am zis, ce noroc! Am o piatră de scăpărat ce poate să vă-nvețe carte ca un popă!

Dar e cam bolnăvicios și nu-l lasă mosul." „Nu, cumetre, te rog. O să-l plătim ca pe-un învățat de seamă și o să mănînce numai caimac și unt, și-o să se facă gras ca o minge!" „Ce să-ți fac? i-am spus. E bolnăvicios!" Ai văzut ce-am făcut? Credeam că n-ai să vrei.

Melios dădu să plece, cu lacrimi în ochi de durere.

— Vino-ncoa'! îi strigă mosul.

— E o minciună! Cînd ți-am spus eu că nu vreau?

— A, vrei? Slavă domnului! Atunci treaba e făcută!

— Păi ai spus că l-ai gonit?

— L-am gonit? Așa ți-am spus? Ia te uită la el! Cum l-am gonit cînd am luat și avans?! Vino-ncoace! Fă-ți cruce și ia-ți banii! Auzi! L-am gonit! Dacă l-am gonit, ce caută miarul în buzunarul meu?

O mie de drahme? Dacă n-a înnebunit el, atunci a înnebunit ciobanul. O mie? Și ce-o să facă cu atîta bănet? Ca să i-l fure? Pînă acum era liniștit. Putea să doarmă neîntors. Acuma va trebui să aibă mereu grijă de mia de drahme. Asta-i chin!

— Haide, ia-i, ia-i! Să fie cu noroc! Uf! Ia-i, să fiu și eu liniștit. Toată noaptea n-am închis ochii. Buni sînt banii, dar să ai și un jandarm să-i păzească!

Melios luă mia, o puse în buzunar, dar mereu și-l pipăia să vadă dacă nu cumva era găurit.

Noaptea, sigur, nici nu dormi. Și nici noaptea următoare. Dar încet-încet începu să se obișnuiască, așa cum se obișnuiește omul și cu șerpii.

Auzise de ciobanii ăștia care-și iau învățători pentru copii. Fusese și unul din clasa a șasea și venise toamna gras ca un purceluș.

Se spune că acolo apa e „gheață" și aerul „balsam". Melios nu credea. Astea să le spună altora. Vor să înșele pe învățător pînă îl prind sus. Dar nici un profesor de meserie n-a ajuns pînă acolo.

Și în acest fel părinții se mulțumeau cu elevi de liceu, copii de pripas, care nu aveau o „pernă căpătîi", cum spunea coana Matula și, cine știe de unde vin.

Dar lui ce-i păsa? El avea încredere în puterile sale. Și apoi copiii — cum spusese și ciobanul — erau toți „mici".

S-a zis! Acum e învățător. Îi lipsește numai cravata. Își spărgea capul să-și închipuie cum poate fi un învățător fără cravată. Moș Todos îi spusese că văzuse acum mulți ani, la el în sat, pe unul, dar mințea. Se vedea cît de colo că spunea minciuni, ca să-l mîngîie. Bine, să lăsăm astea acum. Pînă va da examenele și va lua drumul muntelui, mai e destul și multe se pot întîmpla. Acum îl grăbea altceva. Trebuia să afle Agrambeli. Îl speria noaptea. Cum o să treacă noaptea, și ea să nu știe? Nu era un lucru neînsemnat. „Agrambeli, dacă ai ști tu ce parfum are muntele! Mi-au spus-o limpede. Nu mai există în altă parte arbori cu mai multe păsărele. De cînd mi-au spus asta, nu mai pot dormi. Muntele e aproape de soare. Și nu există nici o oaie fără clopoțel la grumaz. Ciobanul a spus că toți copiii sînt mici. Dar, cum? Nu ți-am spus, Agrambeli? Voi fi învățător! Asta nu trebuie să te neliniștească. La iarnă vin iar la școală, am să fiu iar elev. Fii liniștită. Totul e bine. Numai că nu știu ce să fac cu mia de drahme. Pentru că — ți-am spus? — o și am în buzunar. Un miar adevărat! Fac ce vreau cu el. Zic să-l păstrez pentru vioara de care ți-am pomenit. Sau vrei să o cumpăr de pe-acum? Vreau să te întreb, pentru că poate va fi nevoie să cumpărăm calul. Agrambeli, mă gîndesc cît de nimerit a fost că am venit iar la școală. Dacă n-aș fi venit, ne-am fi pierdut pentru totdeauna. Și viața ar fi fost atît de urîtă fără tine! Și plopii școlii, și podețul, și rîul, care mereu se călătorește și nicăieri nu ajunge. Un moș mi-a spus că, de cînd era copil, podețul ăsta tot așa era. Plopii nu-i avea pe-atunci

riul. Sîntem foarte norocoşi că nu ne-am născut atunci! Nu? Ce spui, Agrambeli...? N-ai fi fost de loc frumoasă, dacă nu te rezemai de plop atunci cînd aşteptai scrisoarea mea. Îţi repet... Aş fi fost foarte nefericit dacă mă năşteam înainte de a fi fost plopii. Agrambeli, nu ţi-am spus încă nimic. Ciudat! Cînd am luat tocul în mînă, eram sigur că am să-ţi spun atîtea încît îţi vei pierde minţile. Eu în toate zilele astea am trăit cu ceea ce aveam să-ţi scriu, iar acum... Agrambeli, mi s-a uscat peniţa. Ce să fac? Iartă-mă, inima mi-e beată... nedormită! Aşa, Agrambeli, acolo unde mă duc te voi avea pe tine drept icoană, floare, totul. Numai să te gîndeşti şi tu puţin la mine, Agrambeli! Să te gîndeşti... şi eu nu voi termina scrisoarea asta. Am s-o continui în gînd şi cînd am să fiu departe, sus, pe munte, aproape de cer şi de păsările lui... Pasărea mea, Agrambeli, noapte bună..."

PARTEA A PATRA

CAPITOLUL I

— O să bei lapte și-o să-ți umfli burdăhanul. Îți place?

— Ce să-mi placă?

— Oh! Eu îți vorbesc și tu numeri păsărele! Asta văd. Așa n-o să ne-nțelegem!

— Să-mi fie cu iertare, jupîne!

— Te iert, te iert, dar ia ascultă puțin și la mine. În primul rînd... cu surtucul ăsta ai să mori de frig.

— Care surtuc?

— Oh... Rîzi de mine?

— De unde să știu eu ce-i aia „surtuc"?

— Iată, sacul ce-l porți pe tine. Ce altceva?

— A, ăsta-i *surtuc?*

— Păi?

— Ei, ce să-i faci, jupîne?

— În primul rînd, nu vreau să-mi spui *jupîne.* Spune-mi pe nume.

— Și care-i?

— Nume vechi, Alkitsos. La început părintele a vrut s-o încurce cu Alkibiades și alde de-astea, dar s-a lăsat păgubaș!

— Și acum?

— Acum mă strigă toți Kitsos!

— Bravo!

— Știi pe cîți copii ai să-i înveți carte?

— Cîți?

— Optsprezece. Vreo optsprezece!

Catîrii își găseau singuri drumul. Animale sprintene și cu o strașnică ținere de minte. Alkitsos își răsuci o țigară.

— Să-ți fac și ție una? îl întrebă pe Melios.

— Jandarmii nu te caută?

— Unde să mă găsească? Chiar de-ar fi să-i caut eu pe ei și nu-i găsesc!

— Și de ce nu-ți cumperi tutun?

— Miroase urît.

Catîrii începură să meargă pe povîrnișul muntelui. Măgărușul lui Melios mergea ca un trenuleț pe șine. Era timp să-i zică un cîntec. Cum sfîrși cîntecul, Alkitsos plescăi de vreo două ori din limbă.

— Nu ți-a plăcut, nu-i așa, Kitsos?

— Hm! Nu pot să-nțeleg... ce naiba au gîtlejurile voastre de cîntați parcă ați avea bile!

— N-ai mai auzit un cîntec ca ăsta?

— Am mai auzit odată pe unul căruia îi gîlgîia gîtul... Vreau să-l apuc pe unul de bărbie să văd, are sau n-are bilă în gîtlej?

— Care va să zică nu-ți place cîntecul?

— Mț!

Îi plăcea sinceritatea ciobanului. Vorbele-i erau mai grosolane decît pingelele pantofilor, dar erau vorbe drepte.

— Spune-mi, Kitsos, voi cînd cîntați?

— A-a-a! Apăi, cînd am băut puțin!

— Hm! Nu cred că-i chiar așa! Pentru că eu am auzit pe niște ciobani cîntînd fără să fi băut nici apă măcar.

— A... păi... ăștia au mîncat din bita ciobănească.

— Nu înțeleg nimic.

— Haida-de!

— Păi, ce te mint? Nu înțeleg!

— Ceva... îi arde, în inimă!

— M-ai lămurit!

— Dragoste, bre! La naiba! Eu am să vă învăț pe voi, cărturarii! Colo, în oraș, prindeți în brațe femeile din leagănul mamei lor... Ei... cam prea te faci neștiutor. Spune-mi, dumneata n-ai lăsat niciuna la oraș? Vreo ocheșică, cumva? Vreau să știu adevărul!

— Mda, da! Adică, da!

— De ce ești zgîrcit la vorbă? Ți-e rușine? Spune!

— Ei, da!

— Și cum o cheamă?

— Agrambeli!

— Aman!

— De ce, aman?

— Of, mămucă! Nume de fată e ăsta?

— Păi, ce-i?

— Ce-a căutat lumea, a găsit... Ne-am dus de rîpă! Spuneam eu! Oh! Așa le trebuie!

— Ascultă-mă! Dacă vrei să ne înțelegem bine, cînd rostești numele ăsta să-ți dai mai întîi pe buze cu busuioc și apoi să-l zici. Ai auzit?

Kitsos își băgă două degete în sîn.

— Stai, bre! Stai! Nici așa, bre! Așa... Acuși, tocma' cînd s-ajungem oleacă prieteni... vrei să ne supărăm? Am glumit!

— Nu-mi plac glume de-astea!

— Bine!

Kitsos era ca opărit. Scoase săculețul de tutun și-și răsuci o țigară groasă cît un cîrnat. O aprinse și își umplu gura cu fum.

— Am glumit! făcu cu părere de rău. De multe ori nu-mi măsor vorbele. Hai să ne împăcăm. Nu vreau să ai necaz pe mine!

Îi făcu și lui Melios o țigară, care o aprinse și fu cît p-aci să se înece.

— Am priceput! Ești ageamiu! Nu știi să tragi!

Cînd ajunseră la creastă, căzu și noaptea. Ciorile își chemau puii la culcare. Făcură vreo două cercuri deasupra stîncilor și se pierdură apoi în noapte. Totul amuți. Vîntul de noapte cam pișca. Melios simțea frigul prin haină. Bine a zis Alkitsos că îi va fi frig cu „surtucul" ăsta. Se sprijini de-o stîncă. Era caldă încă de soare, dar curînd se răci și ea. Alkitsos înțelese că lui Melios îi era frig.

— Încă puțintel, și dinții or clănțăni ca moara. Nu-ți fie teamă! Am să te chivernisesc eu. Du-te și strînge vreascuri. Eu caut bălegar uscat!

— Ce să faci cu el?

Alkitsos îl privi dezamăgit.

— Nu știu de ce... Poate că n-am dreptate, dar acolo, la școli, vă lasă orbi.

— Despre bălegar nu-mi amintesc să ne fi vorbit vreodată!

— Deci, bine am făcut eu că n-am învățat așadar carte!

— Și educație, educația de unde ai primit-o, adică acești *așadar* și *deci* de unde i-ai învățat?

— A... le-am învățat în armată, de la caporalul nostru. Nu-i bine?

— Cum să nu! Dar nu mi-ai spus despre bălegar.

— Întîi să strîngi vreascuri și pe urmă.

După puțin, Alkitsos se întoarse cu bălegarul.

— Gata lemnele? Pune-le niței jos și ți-oi arăta. Stai! Întîi să pui vreascurile care sînt de aprins. Așa. Acum privește!

Luă bălegarul, făcu o gaură în mijlocul lui, scoase din buzunarul pieptarului un briceag, tăie aschii subțiri, le băgă în gaura făcută în bălegar și începu să-l miște, parc-ar fi fost cădelniță. După puțin, din bălegar începu să iasă fum și-apoi flăcări. Repede băgă bălegarul sub vreascurile uscate și focul se aprinse.

Se așezară turcește și mîncară din cele ce aveau cu ei. Ce altceva decît pîine și brînză? E ciobanu care să mănînce altceva?

Cum isprăviră masa, începură vorba.

— Spune-mi, așadar... — îl întrebă la un moment dat — asta vreau să știu: se sfîrșesc vreodată cărțile?

— Nu.

— Tțțțț! Ce spui, mă băiete? Ia te uită! Și cîte sînt de nu se sfîrșesc?

— Nenumărate!

— Ce? Vai, mamă, am pățit-o!

— Ce-ai pățit?

— Știi, deci, iartă-mă, unul mi-a spus că sînt...

— Cîte?

— Douăzeci și patru! Vai de mine!

— Stai, avea dreptate! *Literele* sînt atîtea, însă *cărțile,* adică... cultura!

— Dă-o-ncolo! Lasă. Eu am auzit că cei care învață, învață clasă cu clasă. Așa-i?

— E drept.

— Și tu în ce clasă ești?

— A patra!

— Am înțeles. Pe urmă a cincea, da? Nu-i bine? Uite că și eu am învățat, așadar, ceva. Pe urmă

vineri, adică a șasea, nu? Uite că nu degeaba am stat noi de vorbă!

Încet-încet, focul se înteți și piatra se încălzi. Își petrecură seara lîngă foc. Pe-aproape catîrii păsteau cu nepăsare. Alkitsos, pînă să spună „noapte bună", și începu să sforăie. Greierii din jur începură să-l ia peste picior. Melios nu se înfurie. Focul și catîrii îi țineau de urît, îi dădeau putere, chiar dacă muntele era sălbatic și prăpăstios, cu brazi înalți și plin de sunete ascuțite, ce nu-ți amintește fîșîitul dulce al cîmpului. Se vorbea că la ceasuri din miez de noapte ies vîrcolaci, ființe aievea, și fac și dreg... Îți iau piuitul, mințile și alte de-astea. Melios nu prea credea în astfel de scornituri. Dar nu putea fi totul minciună. Despre asta au vorbit oameni mari. Moș Todos, Perdicopulos, Erazmó. Ceva mai mult or fi știind aceștia decît omulețul ăla de Dakridzikos care susținea una și bună că toate acestea sînt „baloane de săpun".

Noaptea se scurgea plăcut, cîntînd liniștit. Alkitsos ținea același ison din sforăieli. Melios își aminti. Toată numai ochi, toată numai lumină... numai mireasmă. Se aplecă și sărută iarba muntelui. Agrambeli! Dacă n-ar fi iubit, totul ar fi fost fără țel. Nici o frumusețe n-ar avea această lume. Și primăvara ar fi fost plină de putregai. Și marea posomorîtă. „A g r a m b e l i, îți mulțumesc că te-am iubit acum, cînd lumea e atît de urîtă. Pentru că, ce m-aș fi făcut pe o lume atît de urîtă fără de tine, Agrambeli?"

Planuri și planuri vin și se duc. Vise și iar vise... și focul pîlpîie molcom. O să-i ceară o fotografie de-a ei și o să comande s-o poleiască jur-împrejur ca pe o icoană. Ce, mai frumoasă era ea? Numai caută să păstrezi bine postul de învățător! Te așteaptă lucruri mari.

„Orașul nostru", îți va spune într-o zi primarul. Vezi, numai să nu dai pe de lături. Ce te-au învățat bătrînii? Așadar, „orașul nostru" îi va spune: pri-

marul. Da. Ce bucurie va simți însă el, dacă ea nu va fi pe-aproape, să asculte? „Noi doi, Agrambeli, sîntem un singur trup". Bine îi spusese Erazmó, și el nu înțelesese: „Un trup și-un suflet". Ea acuma doarme dulce în puf, iar el stă de veghe lîngă un foc, la două mii de metri înălțime, departe de lume.

Catîrul strănută. Îl gîdila ceva în nară.

Alkitsos se trezi și aruncă priviri în jur. Apoi, întorcîndu-se către tovarășul său treaz:

— N-ai somn?

— Mi-a trecut!

— Rău deci... Te-am simțit de dimineață, cîntec mult... somn puțin! Ha! Ha! Te-am mirosit!

— Ce-ai mirosit?

— Dacă vrei... nu te spun la nimeni. Dar eu știu!

— Ce știi?

— Ceea ce știi și tu!

— Nu! Să-mi spui limpede!

— Lucrurile astea, vezi, nu se pot limpezi mai mult!

Își frecă mîinile, se întinse căscînd, își luă săculețul de tutun, își făcu țigara și tăcu. Începu să scormonească focul.

— Ceea ce, deci, nu știu și nu știi nici tu, așadar... Se opri și aruncă tăciunele cu care își aprinse țigara.

— Ei, ce?

— Ei, uite, a s t a o să ne mănînce pe toți. Scoală-te acu'! Se face ziuă!

Își strînseră lucrurile. Încălecară și porniră. Catîrii mergeau în voia lor.

Începu să se lumineze. Un vîntuleț gonea noaptea, făcînd loc soarelui.

Păsărelele prinseră curaj și începură să-și cînte plăcut cîntecele lor de dimineață.

Călărețiî intrară într-o pădure tăcută, plină de brazi și fagi. Soarele pătrundea cu raze subțiri, așa cum pătrunde în subsoluri.

— Acum, cînd o să ajungem la Cornu...
— Ei, ce?
— O să vedem *odăile*.
— Și cum sînt?
— Nici asta nu știi? Ah, învățătorule! Dar habar n-aveți deci de așa ceva?

O capră ce cobora în fuga mare se rostogoli, le căzu în față. Rămase puțin mirată, zvîcni din picioare și se pierdu în pădure.

— Ah, s-a dus! spuse Kitsos.
— De ce?
— Ei, de ce? N-ai înțeles? Era o capră sălbatică, musafirule!
— Se spune că are carne acră. Așa e?
— Acră e limba ălor care nici n-au gustat-o și se trezesc vorbind. E ca dulceața de gustoasă! Dar am făcut-o noi acră, că n-o putem împușca!
— Păi, atunci ce tot mă birii că „s-a pierdut"!
— Hm! Pentru că n-aveam la mine pușca!

După puțin, trecură muntele și ajunseră pe un plai.

— Uite odăile! strigă Kitsos.

Jos, în fund, apărură — ca un viespar — colibele „satului".

Erau vreo zece coșulețe răsturnate cu gura în jos, împrăștiate pe o poiană. De jur împrejur, pădure întunecoasă.

Melios se pomeni deodată într-o poveste adevărată.

CAPITOLUL II

Dimineață. Muntele se trezește ca o floare. Cerul e limpede. Un singur nouraș, rămas aninat o clipă deasupra colibelor ca o pată pusă de un pictor, alunecă apoi împreună cu păsările. Melios se trezește în „conacul învățătorului", amețit de miresme.

Coliba școlii era puțin mai depărtată de restul satului. Mai mare și cu stîlpi puternici, pentru ca să îndure vremuirile. Era ca o pîlnie răsturnată, împletită din crengi de fag. Totul miroase a munte, a vînt și a prospețime.

Un ciobănaș crăpă ușa și-i aduse lapte, apă și prosop ca să se spele.

— Să bat toaca, domnule? întrebă el.

— Ce toacă? Care ți-e numele?

— Drosos.

— Ce toacă, Drosos?

— Uite! Toaca atîrnată de furcă. S-o bat, ca să se strîngă copiii, să le citești?

— Da, da, frumoasă treabă! Desigur, să o bați!

Drosos însă nu plecă... sta în prag și-l măsura pe Melios, rîzînd.

— De ce rîzi, Drosos? Ce s-a întîmplat?

— Ha... mi-au spus mie!

— Ce ți-au spus?

— Mi-au spus că ești mititeluț!

— Mititeluț? Ce-nseamnă asta?

— Iaca, miculeț, micuț... cum să-ți spun?

— A... dar unde ați fost ieri dimineață cînd am sosit, de nu m-ați văzut?

— P-aproape, pă la oi! Dar acu' am tuns-o la lecție! Așadar, să bat?

— (Și ăsta cu „așadar"!) Bine, sună!

Cu glas răgușit și mohorît, toaca începu să cheme copiii. Cîțiva mititei behăiră sus, pe plai. Erau singuri acolo. Mamele muriseră la nașterea lor.

După un minut, coliba era plină de băieți arși de soare și fete posomorîte, ce-l priveau în batjocură. Melios transpiră. Tot e bine că nu i-au scos limba. Sărmane Melios! Te-ai grăbit să devii învățător! Ești încă necopt, „mititeluț". Cum să lupți cu săl băticiunile astea?

Scoase batista și-și șterse sudoarea de pe față. In sfîrșit, se hotărî să se prefacă că n-a înțeles nimic, că totul e simplu, liniștit.

— Stați jos, copii!

Nu mișcă niciunul.

Mai repetă o dată. Tăcere. Se apropie de unul cu păr vîlvoi care era mai aproape de el.

— Cum te cheamă?

— Cum vreau! Pă tine „te cheamă"?

— Unde te duci?

— Unde vreau!

— Întoarce-te!

— Aha! N-oi veni!

Trecu pragul și plecă.

Sudoarea se îngroșă pe fața lui Melios.

— Vino tu încoa'! Tu ești băiat cuminte! spuse altuia.

— Țț! Nu vin!

Și deodată dădură buzna afară toți. Se duseră într-o vîlcea și începură să se joace.

Melios simți nevoia să-și acopere fața și să plîngă. Dar descoperi că nu era singur. Rămăsese un copil. Numai unul. Acesta era Drosos. Melios nu-și credea ochilor. Avea, prin urmare, un aliat?

— Tu de ce nu te duci la joacă, Drosos?

— A... de ce? Domnule... pentru că... n-am nevoie!

— Bine, Drosos! Atunci, dacă vrei, facem amîndoi lecția. Ei, ce spui? Facem?

— Să facem!

Făcură amîndoi lecția timp de două ore. Drosos era o scînteie. Îl învăță să citească cu glas tare și repetă întocmai. Cînd sfîrșiră lecția, Melios îi spuse:

— Sună acum toaca!

Drosos sună. Mai sună. Nimic. Niciunul din copii nu ieși din vîlcea. Îl rugă atunci să le spună că au terminat orele și să vină să-și ia „hîrtiile". Într-o clipă veniră toți, buluc, își luară hîrtiile și plecară fără nici un „bună ziua". Ultimul plecă Drosos. Înaintă ca amorțit pînă spre ușă, spuse „bună ziua", dădu să plece... Lăsă ochii în jos și începu să scormonească cu piciorul pămîntul.

— Ce-i, Drosos? întrebă neliniștit Melios.

— Domnule! bîigui copilul. Domnu' învățător!

— Ce-i, fiul meu?

— Nimic. Bun' ziua!

Nu trecu însă nici o jumătate de secundă și se auzi un glăscior de afară:

— Domnule, te iubesc! strigă și fugi.

Melios rontăi niște pesmeți ce-i avea la el și se îndreptă spre Alkitsos.

Cum îl văzură femeile la intrare, se traseră în partea întunecoasă a colibei și-l întrebară dacă-l caută pe Alkitsos.

— Vino, învățătorule! îi strigă prietenul său. Ia loc. Pune ibricu, bre mamă!

Melios nu zăbovi cu introducerea.

— Kitsos — îi spuse acestuia, intrînd direct în subiect. Ceva nu-i curat aici. Așa și așa s-a întîmplat azi. Cineva i-a învățat. Nu puteau gîndi ei singuri. Nu-i așa?

— Hm, învățătorule, așadar... ești... Dar... șezi!

— Spune! E așa?

— Așa-i. Dar nu te necăji. Baciu' a început-o!

— Și de ce?

— Păi, te-a văzut mititeluț. S-a făcut foc și pară. „L-ai adus?" m-a întrebat. „L-am!" îi spusei. „Pune-l acu-n *bangă* și du-te dă adă învățătoru'!" mi-a spus.

Melios se sculă.

— Un' te duci?

— Mă duc să mă plimb puțin!

— Așteaptă. Vin și eu!

— Nu, vreau să fiu singur!

Melios se pierdu în pădure și se întoarse doar pentru lecțiile de după amiază.

Drosos îl aștepta afară.

— Sună! îi spuse.

Vocea sa avea ceva hotărît.

Drosos sună cu putere. După puțin veniră copiii și stătură în fața lui ca niște mumii. Melios înaintă și acoperi cu trupul său ușa.

— Stați jos! le spuse.

Tușiră toți sec și cu încăpățînare.

Chemă pe unul lîngă el.

— Cum te cheamă, fiul meu? întrebă cu vocea dulce.

— Cum vreau!

N-apucă să-și termine fraza. O palmă îl întinse în fața băncii. Lui Melios îi căzu părul în ochii care-i străluceau.

— Altul! strigă. Tu! Pe tine cum te cheamă? Spune!

— Cum... cum... — făcu ciobănaşul.

Il pălmui şi pe el.

— Pe tine? strigă altuia.

— Ia... Ianos — îi spuse şi duse mîna la faţă ca să se ferească.

— Pe tine?

— Mitracos...

— Staţi jos toţi! Toţi!

Nici n-apucă să-şi termine fraza. Toţi se aşezară ca nişte iepuri speriaţi. Se făcu linişte. Melios îşi luă capul în mîini.

Apoi i se auzi vocea înceată, spartă:

— Pe mine m-a durut cel mai mult! le spuse. Şi nu numai azi. Mă va durea şi mîine şi toată vara cît am să fiu lîngă voi. Pentru că, trebuie să vă spun, copii, că n-am lovit niciodată pînă acum pe nimeni! Dar trebuie să vă hotărîţi. N-am venit aci ca să vă bateţi joc de mine! Nimeni nu poate înghiţi aşa ceva! Am venit să vă învăţ din cît ştiu şi eu. Şi să învăţaţi nu de frică, ci de plăcere. Dar voi ce mi-aţi făcut? V-aţi bătut joc de mine de parc-aş fi fost un caraghios. Dacă nu sînt bun pentru voi, putea-ţi să mi-o spuneţi! Şi aş fi plecat. Vi s-a spus că sînt mic şi nu sînt bun de învăţător. Dar ce, parcă toţi cei care sînt mari sînt şi buni învăţători? Ori atunci n-aveţi nevoie de învăţător! Să facă pe învăţătorul părinţii şi bunicii voştri. Am făcut vreo lecţie împreună şi nu v-a plăcut?

— Eu, domnule, am făcut! sări Drosos. Şi mi-a plăcut mult!

— ...Cînd m-am urcat pe catîr ca să vin la voi, eram plin de bucurie. Am să găsesc, mi-am spus, vreo douăzeci de prieteni cu care voi face lecţii la

școală, iar duminicile voi merge cu ei toți la plimbare... să...

— ... domnule, sînt căpșuni p-aci! sări un băiețaș slăbuț.

— ... am fi strîns căpșuni, am fi cîntat, am fi petrecut atît de bine, încît toamna nu mi-ar mai fi venit să plec... Dar acum, nu mai stau nici un ceas.

— Nu, domnule, nu vrem să pleci... — se rugau toți, cu lacrimi în ochi. Tot ce vrei tu, aia o să facem... Să ne spui, domnu' învățător, că n-ai să pleci!

— Bine... să mă mai gîndesc!

*

Seara, Melios se duse să-l găsească pe Alkitsos.

— Hai să ne plimbăm... — îi spuse. Vreau să-ți vorbesc.

Prietenul își legă opincile, luă tutunul și se duseră la coliba lui Melios. Cînd se așezară, Kitsos scoase căciula și o izbi zdravăn de genunchi.

— I-au mîncat lupii! strigă.

— S-a întîmplat ceva?

— S-a zis! Te-or lăsa curînd.

Melios îngheță.

— Ce?

— I-am lăsat jos la cerdac acușica. Au plănuit să ia copiii neîntîrziat de la școală. În zadar o bate mîine toaca! Au să facă pe surzii!

— De unde știi?

— Au hotărît părinții. Acușica! Erau acolo. Vrui să-i împiedic. Ia, îs fără ascultare! Vorba mea n-are cătare!

Melios își mușcă buzele. Crescuse deodată.

— Ascultă, Kitsos... — îi spuse hotărît. Vreau să mă ajuți!

— Cu ce?

— Du-te pe la colibe și află dacă au mărturisit copiii că i-am bătut.

— Oh! I-ai bătut! Ți-ai săpat singur groapa. Acu' nu mai scapi.

— Te rog află ce te-am rugat și pe urmă vedem noi!

— Așadar... Bine, mă duc!

Își îndesă căciula pe cap, stinse țigara și se duse. Melios nu mîncă nici în seara aceea. Îi aduseseră devreme niște plăcintă cu brînză, dar nu se atinse de ea. Afară, în stînă, scheunau niște cîini. Alkitsos se întoarse posomorît.

— Nu, nu te-au pîrît. Niciunul. Așadar... niciunul... Dar ce folos! Ai să pleci curînd! Nu vor lăsa pă nici un țînc să vină la școală!

Lui Melios îi luciră ochii.

— Te văd... — zise mai departe Kitsos — că nu le pui la inimă!

— Nu se va întîmpla asta, Kitsos!

— Hai? Ce nu se va întîmpla? Așadar... nu-i vor împiedica?

— Îi vor împiedica. Dar ei vor veni!

— Asta-i! Avurăm acu' doi ani un cîine... un cîine... Căta locul de unde plecase și-a venit, cum îți spusei, la noi... În ziua ceea frămînta maică-mea pîinea. Luă o joardă și-i arse una că schelălăi toată ziulica. Dar nu plecă de la noi. Îl voiau toți, îi dădeau pîine, el nimic. A doua zi bătaie, pietre... Nimic. Pînă la urmă ni s-a urît. Haide, mă, rămîi! îi spuse mama... Ha-ha-ha-ha! Mi-adusei aminte că te văzui așa, acuși, îndărătnic, ca și cîinele! Ha-ha-ha!

— Și unde-i acum cîinele ăsta?

— Mîncă... mîncă... vreo lună de zile și plecă să hoinărească pe uliță!

Melios se aprinse:

— Și mă asemeni lui?

— Ha-ha! Dinadins ți-am spus-o! Nu, nu s-a dus. S-a făcut un cîine strașnic, sărmanul, și păzește oile... Ha-ha-ha! Văd, așadar... că repede te-nfurii!

Vorbiră și de multe altele. Afară adia un vînt plăcut. Din cînd în cînd cîinii se asmuțeau, sus la tîrle.

— Ai scris... Melemenei?

Melios se supără.

— N-o cheamă Melemena! Știi prea bine!

— Glumesc! Stai, să vezi... A! știu! Agri... Agri... Nu! Agrielia! Nu! Am găsit! Agrambeli! Ha-ha... ia te uită ce nume!

— De ce? A ta are nume mai frumos?

— Sst! M-ai ars! Stai să văd dacă ne-a auzit careva, Sfinte Ilie pupa-ți-aș mînuța ta!

Kitsos ieși speriat și dădu ocol colibei. Ascultă plescăind din limbă necăjit.

Cînd se întoarse în casă, era numai o apă.

— Aman! Ei, s-a zis! Nu scap eu anul ista! Nu!

— De ce?

— Cum, de ce? Dacă mă află, poți să-ți iei adio de la mine. Ah, mamă, bine că am scăpat! Sst!... tăcere! Io, acu', mă-c! Haide, somn ușure! Nimic! Ce-avurăm de vorbit săvîrșitu-s-a. Dacă „s-aude" numele fetei, nimeni n-o mai ia, nici eu. Înțelesu-m-ai?

— Și dacă îl spui tu?

— Nu, n-o iau! Un nume de fată spus va să zică: pe fata ceea nimeni n-o mai ia!

Plecă, călcînd apăsat cu opincile lui grele. În drum se opri, își suflă nasul și porni mai departe. Melios începu să bănuiască care era draga lui. Una cu ochii negri, cu piele albă ca laptele. Locuia în coliba din fața școlii. O văzuse de vreo două ori torcînd lînă sau trebăluind pe la cuptor. Frumoasă fată! Avea dreptate Alkitsos.

Învățătorul nu închise ochii toată noaptea. Crezu a fi cea mai lungă noapte din viața lui. Da, spusese lui Kitsos acel categoric: „Vor veni!" Dar era

chiar atît de convins ? Nu. Oricît ar fi pătruns sufletul acelor mici sălbăticiuni, lighioanele acelea n-avură vreme să gîndească.

Bătu toaca dimineața și îi tremura mîna. Lovi însă cu putere și cu hotărîre. Deodată începură să se audă certuri de prin toate colibele. Înjurături, plînsete. După puțin, unul cîte unul, scăpau copiii pe uși și apucau potecile spre școală. În puțină vreme erau adunați bucuroși toți școlarii.

— Bună ziua !
— Bună ziua !
— Bună ziua !
— Bună ziua !
— Bună ziua !

(Cum putea să nu fie ziua „bună" ?)

Ochii lui Melios se umplură de lacrimi.

CAPITOLUL III

Vara venea încărcată de zvonul tilincilor, al fluierelor și de susurul apelor cristaline. Totul în jur mirosea a lemn fraged de fag și brad. Din cînd în cînd mai urca din cîmpie cîte unul de-ți venea să-i plîngi de milă. Supt, cu fața ca lămîia. Colo, devale, frigurile bîntuiau. Aci zilele sînt răcoroase ca în luna mai, deși a sosit august.

Melios stă afară, în fața colibei, și scrie în caietele lui ce-a văzut prin pădure. Găsise și-un izvor de munte de unde băuse cu toată setea. Vrea să-i scrie despre dragostea lui cea mare. Da, dar cum să-i trimită scrisoarea? Parcă e atît de ușor? Dacă va cădea în alte mîini? Dar nici să tacă nu poate. N-a lăsat în urma sa o fată oarecare. Lăsase acolo, împreună cu Agrambeli, totul. Iar el, aici, are impresia că-i mort și că s-a urcat la cer.

Vrea să-i scrie mai întîi despre munte. Miroase atît de frumos și atît de pătrunzător, încît fără îndoială cîndva, ea a trecut pe aici... Apoi vrea să-i scrie despre o curioasă descoperire făcută. Că muntele nu-i ceva ce se sfîrșește cu vîrful. Nu. Ajungi acolo și tot mai urci. Ceva te ridică mai sus, împreună cu vîrful. Unde ajungi?

Într-o zi, Alkitsos i-a spus: „Te-ai făcut, așadar, bărbat de-adevărat!" Voia să-i scrie și asta. Pentru

că așa era. Nu-i spusese numai Alkitsos, simțea și el. Crescuse, se împlinise.

Vrea să-i scrie și despre vîntuleț, care-i dulce ca respirația ei... Despre ape... Se dusese să bea apă de la un izvor și cînd se aplecase să bea, crezuse că-i aude glasul, sorbi... sorbi... și nu-i venea să se mai ridice de deasupra lui.

Vrea să-i mai spună că de cînd a plecat din oraș, gîndul lui se plimbă ca un cerșetor prin ulițe, nădăjduind că doar-doar o va întîlni.

E într-o după amiază. Totul e atît de minunat aici! Chiar printre stînci abrupte și munți întunecoși. S-a împrietenit cu toți, pînă și cu bacii. Desigur, n-a fost chiar atît de ușor cu ei. Sînt ambițioși, suflete aspre și bănuitoare.

Nici nu trecuse bine săptămîna de la „conflictul" cu micii lui elevi, și într-o seară se pomeni cu trei baci venind la el, trei baci ca niște galioane grele, de să nu le poți urni.

— Învățătorule — îi spuseră — sara bună!

— Bună seara!

— Învățătorule! prinse a vorbi cel mai vîrstnic dintre ei. N-avem vorbă multă. Știm carte puțină, dar treabă zdravănă! Ți-am adus aci un sac cu de-ale gurii!

— Ce să fac cu el?

— Să pleci sănătos!

Melios îngheță.

— Mai dormi noaptea asta și în zori te speli și te duci!

— Dar... copiii! reuși să bîiguie. Copiii, mă vor!

— Pe care leneș nu-l vor copiii? Învățătorule! Nu te-am adus să-nveți pe copii snoave, joacă și cîntece! Cu sudoare scoatem bănuții unul cîte unul și te plătim! Auzit-ai?

— Dar...

— O să-mi zici că „la orașe..." Nu mai pot eu de orașe! Ele nasc pierde-vară...

— Ascultă, baciule!

— N-am sfîrșit!... Toți acolo sînt hoți. Avocați, popi, jupuitori și hoți dă suflete! Toți s-au strîns și s-au năpustit pă bietul cioban, să-l sugă! Am spus și noi... mai rabdă oleacă să învețe copilul tău carte, că apoi nu te mai înșală nimeni! Iar tu? Venit-ai să-i înveți snoave și cîntece? Nu te vrem! Du-te sănătos! Curînd am să viu să caut un învățător. Am sfîrșit. Dacă vrei să te aperi, zi!

— N-am nimic... — spuse, negru de supărare, Melios. Plec. Vă rog numai, dacă puteți, dați-mi un cal!

— Te duc eu, să-l aduc pe-ălălalt sus. Ascultă numai, să n-afle nimeni! Viu în zori!

Ce zi a fost aceea pentru Melios! Plecă mai mult mort. Jură să nu-și mai facă vise. Să nu mai aibă atîta încredere în puterile lui. Cobora învins, distrus pentru totdeauna. Se închise în casă și patru zile nu vorbi cu nimeni.

Într-a cincea zi, cineva izbi cu piciorul în ușă ca un sălbatic și ceru să-l vadă. Coana Matula îi spuse „să se ducă să învețe cum să se poarte și pe urmă să mai vină iar să bată la ușă".

Ocoli casa, și veni de bătu la ușă mai puternic. Coana Matula văzu că musafirul era hotărît să dărîme casa, de-asta se duse și-i deschise. Îi deschise, dar îl luă în primire. Melios, cufundat în gîndurile lui, nu-și dădu prea bine seama ce se întîmplase. Reuși să distingă că omul care vorbea cu bătrîna repeta des pe „așadar". Melios aruncă plapuma de pe el cît colo și scoase capul pe fereastră. Lumea era așa cum o lăsase acum patru zile.

Numai la gardul din curte, doi cai negri goneau mușchii.

— Kitsos!

— Ha-ha-ha! Bătrîna așadar mușcă ca un șarpe...

— Cînd ai venit?

— Acușic'! Am adus pe învățător. Bun om! Cap!

— Și-atunci de ce l-ai adus înapoi?

— L-au fugărit țîncii cu pietre! S-a tîmpit bătînd din toacă. Niciunul nu ieșea din casă. Pe urmă o luară razna. „Dacă nu ne-aduceți pe-al nostru — spuseră — nu mai călcăm pe-acasă!" Ce era să facă? „Haida, învățătorule — îi spuseră. Ai avut ghinion! Lasă, la anu'! Ne ducem să-l aducem pe lenești' ăla!" Dar învățătorul nu era nici el un prost! Avea cap, așadar. „Ia stai, eu de dus mă duc; dar spuneți-mi: de ce nu mă vor copiii?" „A... îl iubesc pe lenești' ăla care l-am gonit!" „Stați! le spuse acesta. Învățător iubit de copii nu-i niciodată învățător rău! Ascultați-mă pe mine, care am îmbătrînit învățînd elevi!" „Îi învăța snoave și teatru, de-asta îl iubesc!" „Nu, dar iubesc și ce le băga în cap. Aduceți-mi un copil! Vreau să văd ce-i învăța!" Îl prinseră pe unu' și-l aduseră cu „hîrtiile". După o oră zise: „Aduceți calul! Mă duc să-mi văd de treburi și voi aduceți-vă învățătorul înapoi... E numai creer, deștept foc..." și stai, aici a mai grăit ceva... nume de muiere...

— Sofia![1]

— Ptiu, așadar... Toate le știi! Hai! Acu' scoală-te, să nu ne prindă noaptea. Îmbracă-te, fă-ți legăturica și hai! Iar tu, maică, acu' de ne-mpăcarăm, poți, așadar, să-mi faci o cafeluță!

. . . . . .

Își amintește de toate astea și se miră cum a izbutit s-o scoată la capăt cu copiii aceea sălbatici din munți. Acum, cînd trece pe acolo, îi spun: „Bună seara, învățătorule!" și gura le e plină de șerbet.

Așadar... ca fulgul e lumea cînd ești tu acolo și în inimă porți pe cea care se numește Agrambeli... «Ieri m-am dus să strîng flori. Știu că nu ți le pot trimite, dar așa... ca să spun: „Și asta e pentru Agrambeli. Și asta-i pentru ea!" Dar n-am

[1] Sofia, în grecește, înseamnă inteligență, înțelepciune (n. t.).

găsit nici o floare. Ce munte urîcios! Cum a aflat că am să le strîng pentru tine, și le-a ascuns. Însă Alkitsos mi-a spus altceva: „Florile nu pot trăi, așadar, atît de sus!" Știai, tu, Agrambeli, că „nu pot trăi așadar" aci sus, florile? Să nu vii niciodată aici sus, Agrambeli, niciodată, niciodată, pentru că aci sus florile nu rezistă! Mă gîndesc la rîulețul ce trece prin fața casei voastre. Într-o zi stăteam și aruncam bărcuțe pe undele lui. Nu știam ce să fac, Agrambeli. Mă gîndeam în sinea mea: Una din ele trebuie s-o vadă. La școală ni s-a spus că rîurile coboară din munți. E adevărat asta! E adevărat că acum mă aflu la izvoarele rîului ce trece prin fața casei tale! Îmi dau seama acum de ce iubesc atît de mult apa aceasta de munte. Poate că nu sînt flori aici sus, Agrambeli, dar totul e parfumat. Pajiștile întinse au o mireasmă prietenoasă. Și fagii miros atît de frumos! De aci încolo, toată viața mea voi iubi muntele. Iar cînd am să fiu în cîmpie și-l voi privi, am să spun: „Uite, acolo, sus, pe acel munte, m-am gîndit mult la ea. Și-acolo sus mi-am dat seama ce lucru mare e iubirea..." Mi-e imposibil să nu trimit această scrisoare. Chiar dacă nu voi putea de aici, am să ți-o dau cînd voi coborî. Îți amintești cum...»

— Of! Ce tot mîzgălești acolo? Mai lasă hîrtiile să se hodinească! Mereu scîrț-scîrț! N-ai obosit?

Kitsos venise cu o frunză de fag între buze. Melios îl aștepta. O văzuse pe vecină torcînd așezată pe lavița de dinaintea colibei.

— De ce mănînci frunza, Kitsos? Nu mai ai tutun?

— Am. Dar frunza, așadar, e la necaz!

— Te-a văzut?

— Tu ce crezi? Nu!

— Nici tu n-ai văzut-o?

— Ți-am spus: nu!

— Păi atunci ce folos că ai trecut și ce folos că ea stă pe laviță?

— Lumea știe... că nici n-am privit-o nici nu m-a privit.

— Ei și?

— La lume ne gîndim noi acu'? Oricum, noi ne-am privit!

— Și nu v-a văzut nimeni?

— Nici Dumnezeu. Ha-ha-ha!

— Cum o cheamă? N-ai să-mi spui?

— Ha-ha! Crezi, așadar, că are un nume ca Melemeni a ta?

— De ce? Al ei e mai frumos?

— Dacă e? Piii, măiculiță, ba bine că nu!

— Cum o cheamă?

Alkitsos se aplecă:

— Agoro spui și te-ndulcești. Ai văzut, ți-am spus eu! Nume, nu glumă!

— Și ce înseamnă *agoro?* Nume de fată-i ăsta?

— Doar n-o fi ied?

— Și ce înseamnă?

— Ce-nseamnă? Iaca, Agoro! Agorasti[1]! Cum să-ți spun?

— Și unde o să ajungeți cu iubirea asta, Alkitsos?

— Știu eu? Unde-o vrea Dumnezeu!

— Și n-ai să i-o spui?

— Ce, ai înnebunit?

— Și-atunci, ce-o să se întîmple?

— Ce-o vrea Dumnezeu!

— Agoro (ce nume i-ai pus! Păcat de fată!). Avea privirea ațintită numai la fus și gîndurile numai la tors. Nici din gene nu clipea.

Alkitsos oftă.

— De ce oftezi, Kitsos?

— A-ah! M-a privit! De-asta!

---

[1] Agorasti — cumpărată (n. t.).

— O privești de-atîta timp în ochi! Nu i-au clipit nici genele! Așadar, lasă minciunile!

— Ce știi tu de-asta! A-ah! Iar m-a privit!

— Haide, scoală-te! Să plecăm, pentru că așa cum merg lucrurile, ai să-mi dărîmi coliba.

— Și unde să mergem?

— Mergem încolo... să privim spre cîmpie!

— Păi, atunci trebuie să încălecăm. (Ce bine era fără acest „așadar", dar vezi, rar uita de el). Se duseră unde păsteau caii. Puseră șeile. Dădură cîteva călcîie și intrară în galop.

— Văd, așadar... că ai ajuns un călăreț pă cinste. Nici eu, că-s mai vechi, nu te mai ajung!

Mai sus se auziră răbufnituri ca de tobă. Melios se miră:

— Ce-i acolo, Alkitsos? Fac ursii nuntă?

— Ha-ha! sînt „tobele", unde să face brînza! Tocma' se bate untu'!

— Mergem să vedem?

— Mergem!

Mai sus, ca la vreo sută de metri, era un drumeag. Cei doi călăreți cotiră și dădură de cășărie.

Acolo, vreo șase oameni. Miroseau ca niște cîini.

— Bine ați venit! spuse unul bătrîn, nebărbierit, mirosind mai rău decît ceilalți. Ce să vă dăm?

— Nimic — spuse Melios. Mulțumim!

Era atît de murdar, că-i venea să verse.

— A-a-a! Pe mine, așadar, să mă serviți! se amestecă Kitsos.

— Ce poftiți? întrebă bătrînul.

— Poftă mi-e dă niște lapte acru! Dacă mi-l dai din putineiul tău.

— Din toată inima! făcu omul și-i îndeplini hatîrul.

Alkitsos mîncă caimacul, își linse degetele și apucă de hățuri.

— Haide! Noapte bună, bacilor! Bătrînețe ușoară și holdă bogată deie domnul!

— Amin! Să ne fii sănătos! spuseră căşerii.

Călăreţii se suiră în şa. Un pîrăiaş plîngea într-o vîlcea. Melios descălecă şi-şi afundă buzele în unda lui.

— O să-ţi crăpi dinţii! strigă Alkitsos.

Da, într-adevăr, era gheaţă.

După puţin, ajunseră.

Cîmpul era o întindere vastă. Aburi călătoreau deasupra satelor. Totul părea ireal, ca într-un abţibild. O linie argintie tăia ca un cuţit cîmpul în două.

— Uite — spuse Kitsos — de-aci începe rîul.

Linia argintie cobora şi se pierdea printre primele case ale oraşului...

Într-una albăstruie, cu obloane roşii, trăia sufletul cu cea mai îmbătătoare răsuflare.

— Cum o cheamă? întrebă Kitsos.

— Pe cine? pe fată? Agrambeli!

— Nu, oraşul.

— A... oraşul! Oraşul...

— Ce? Nu cumva şi oraşul se cheamă tot Agrambeli? Ha-ha-ha!

— Poate că da, Kitsos! Poate!...

CAPITOLUL IV

Toamna pe munte. Nu mai există muntele. Cînd vine toamna ceața acoperă totul. Întinzi mîna și ți-o pierzi aproape pe jumătate. Totul e umed, curg lacrimi mici și grele. Sufletul lui Melios e greu. Nimeni nu va ridica greutatea asta? Nu-și amintește să fi văzut pe nicăieri atîta brumă. Melios sta tăcut în coliba lui, departe de lume, ca un naufragiat pe un caic rătăcind pe ape. N-are chef de nimic și nici nu se mai vede. Încercă să-și aprindă lampa, dar i se păru singurătatea și mai grea și o stinse. Cît o fi ceasul? Știe bine că-i duminică, dar cît o fi ceasul? Un vecin are un ceas. Poate să-l întrebe. Îi e teamă însă să nu-i spună că-i devreme! Ar despera și mai mult.

Afară se aud pași. Pămîntul e ud și pașii se aud înfundați.

— E-e-e! Cum o duci aici? se auzi afară vocea lui Kitsos. (Ăsta prieten!)

— Vino, Kitsos!

Dădu ușa de perete și intră scuturîndu-și opincile.

— Ți-e greu, hai? Nu ești învățat! Repede ai să te deprinzi. Și-apoi, mai ai vreo două zile și sfîrșești!

— Și cum am să găsesc drumul să cobor, Kitsos?

— Nu-ți fie teamă! Îl găsesc animalele singure.

Scoase un prosop și-și șterse fața udă.

— Oh! Stai fără foc! Ai să rugineşti! Ca o oaie înjunghiată! Aşa ai să ajungi!

— Nu-i nimic!

— Nu te las eu ca un pui de bogdaproste! Nu! Mă duc s-aduc lemne.

Melios nu-l reţinu. Avea nevoie de foc. Orice-ai spune, e o consolare în momente de-astea. Aprinse iar lampa. Acum i se păru că luminează mai bine. Se auziră iar paşi afară. De data asta nu erau ai lui Kitsos. Un băieţaş îi aduse plăcintă. Trebuie să fie ora prînzului.

Se auziră şi alţi paşi. Grei, tîrîţi. Era Kitsos cu lemnele. Le trînti jos şi-şi scoase haina.

— Ai să vezi acu' foculeţ! Deseară să te ţii ger... Vor tăbărî aşadar „blestemaţii", ai înţeles?

— Cine-s ăştia, *blestemaţii?*

— Lupii!

— Oh! Spune-mi, Alkitsos! Mănîncă şi oameni?

— De ce? Nu mai sînt om? Nici de la om nu dau înapoi, dar nu îndrăznesc! Ciobanii, aşadar, şi-au luat puştile. Şi-apăi... şi focul, aşadar, nu-i mai prejos. Li-i frică. He-he! Ştim noi de-astea.

— E adevărat, Kitsos, că lupii merg în haite?

— D-apăi cum?

— Şi de ce? Li-e frică?

— Oh, mămuţă, turbează de-asta! Acum nu-i bine să dai peste ei! Te vor sfîşia.

Focul ardea. Lemnele trosneau.

— Ştii de ce trosnesc aşa? întrebă Kitsos.

— Nu!

— Cer castane! Stai o ţîră. Îs înapoi acuşi!

Îşi puse haina şi ieşi. Se întoarse curînd cu buzunarele pline. Le goli şi începu să cresteze fiecare castană cu dinţii, aruncîndu-le pe jar. Dacă nu mişti din ele, înnebunesc lumea cu trosniturile.

După puţin, erau ghiftuiţi bine. Alkitsos nu semăna cu ceilalţi ciobani. Nu era posac, bănuitor. Ceilalţi nu te credeau niciodată. Întîi miroseau parcă

vorba, o treceau prin ciur, o gustau cu limba. Kitsos era un om care avea încredere în ceilalți.

Începură să vorbească iar despre lupi.

— Să înțelegi... — spuse Alkitsos. Îi puțin să spui că te sfîșie!

— E ceva și mai rău?

— Oho!... Cei mai mulți sînt turbați. Numai să te atingă și te poate plînge mumă-ta! Îmi aduc aminte, acum doi ani, cînd l-au mușcat pe Gavoiannis Hristos. Într-o dimineață se sculă, așadar, și ceru să-și mănînce copilul din leagăn! Ai, ce-a fost!

— Ei, și pînă la urmă?

— L-au legat, l-au dus aici, mai devale, și l-au pironit de un copac. Toată noaptea a urlat. Dimineața, cînd s-au dus să-l vadă, mîncase din carnea lui. Și încă mai urla!

— Atunci?

— Așadar, Pinela Spatula, spuse să se aducă un ciur. Aduseră deci ciurul și i-l puseră deasupra capului... îi turnară apă... și iertat fu! Mare e domnul! Ei, ce spui?

Toată după amiaza și-o petrecură așa. Mîncînd castane și povestind. Melios era necăjit că ceața îi stricase planurile. Avusese de gînd ca înainte de plecarea lui, copiii să dea examen. Și ce examen! „Să nu-l dea uitării pînă la venirea lui cea de-a doua" — cum zicea Alkitsos.

— Nu te necăji — îl mîngîie prietenul. Ceața a mare e încă în urmă. Soarele așteaptă după deal. Cum o să înceapă vîntul, s-arată. Nu-i de plumb! A naibii ceață mai e!

Vorbiră într-una pînă la miezul nopții. Lăsară de-o parte poveștile cu lupi și începură să vorbească despre „chinurile inimii". Mai apoi Alkitsos se strădui să afle cum de-l apucase pe Melios boala asta cu scrisul.

— Bine, știu, așadar, că nu sfîrșești niciodată cu cartea. Și așa sînt multe, mai scrii și tu! Unde-om

ajunge? Aș vrea să știu, toate i le scrii Melemenei? O s-o înăbuși cu ele!

Melios rîse.

— Nu. Uite, sufăr de boala asta: vreau să scriu cărți!

— Cărți? Stai! Nu cumva vrei să spui „hîrtii", adică *pagini* pentru ăia mici?

— Nu. Cărți pentru cei mari!

Alkitsos dădu trist din cap.

— Vezi? S-au prostit, așadar, asta văd eu, s-au prostit ăștia acolo, jos, în orașe și se joacă! Nu le-ar fi rușine! Dar, ia stai, mă învățătorule! Ce *pagini* spui tu? Păi tu le ai pe toate împrăștiate. Nu cumva ai de gînd să le strîngi și să le faci cărți de joc?

— Așa-i!

— Ai văzut? N-oi fi știind eu carte, dar chiar prost nu-s! Ai? Ha-ha! Haide, noapte bună!

Melios stinse lampa și se trînti în pat cu gînd s-adoarmă. Era învelit cu o bundă. Deasupra acesteia, bunda din bîrne a colibei și deasupra colibei, bunda de ceață și mai sus: bunda cenușie-tulbure a cerului care încetul cu încetul începuse să se lumineze.

Răsăritul era o broderie de stele purpurii.

Dimineața, soarele se ivi și lumină cele mai ascunse colțuri de pădure.

Alkitsos bătu în ușa colibei și veni să-l vestească de ce se întîmplă afară.

— Nu te mîhni! Soarele e părelnic. Musafir. O să plece. Fă ce mai ai de făcut! *Egzamene* și alte de-astea! Grăbește-te! Eu gătesc animalele de coborîș.

Melios nu mai pierdu o clipă. După ce se spălă, bătu toaca.

— Astăzi, copii, avem ultimul nostru examen. Așadar, dați-vă toată silința. Să-i facem să rămînă cu gurile căscate de ce știți voi!

Aveau de spus cîntece, poezii. În program mai era și gimnastică, iar la urmă o comedie scrisă chiar de Melios, pe limba înțeleasă de puii ăștia de ciobani și cu subiect luat din viața lor.

Cînd ziua sosi, aduseră cu toții o pătură mare, pentru scenă, cortină și culise.

Toți erau minunați. Ce le pregătea învățătorul lor?

La ora hotărîtă veniră la „teatru" și ăi mai mititei, cu leagănele lor. Pînă să sosească vremea de începere, cei adunați își suciră gîturile voind să ghicească ce-i în casa asta de lînă ce-o făcuse în mijlocul poienii învățătorul.

Sună și clopoțelul. Deodată, Sfinte Ilie, ce-i asta? Pătura cea mare a bătrînei Mitsena începu să umble singură! Și în fața lor apăru o cameră cu canapele și în mijloc o masă cu un ghiveci de flori. Apăru apoi și învățătorul și le ținu o cuvîntare. O astfel de cuvîntare că toți plîngeau, nemîngîiați. Kitsos le șopti că în loc să plîngă, mai bine ar „bate din palme". Și începură să aplaude. Aplauzele nu mai conteneau.

Dar cea mai mare distracție fu comedia. Nu-și mai puteau ține burțile de-atîta rîs.

— Învățătorule! strigau, ținîndu-se de pîntece. Nu! Stai! Să mai răsuflăm o picătură și pe urmă începi iar.

— A-ah! strigau, Surul! Nu-u! Măi, Surule!

Acesta era personajul „comic" al spectacolului. Mustață sură, păr la fel și îmbrăcămintea cenușie.

— La dracu' învățătorule! Ești dat naibii! strigau. Pînă și mustăți le-ai făcut copiilor! Mamă-ă-ă! Surule! Uite-l! Iar a ieșit! E fi-miu! Fie-ți milă! Nu mai pot!

— Stai, învățătorule! Ne-ai dat gata!...

— Oprește-te, învățătorule!... Să ne tragem un pic răsuflarea, și-apăi iar! Of-f-f!

. . . . . .

Această zi de neuitat se termină cu un adevărat triumf pentru învățător.

— Ați văzut ce învățător am vrut să gonim ?!

— Vai, ce era să pierdem de-l izgoneam !

— Lasă ! Te luăm la noi, la anu', învățătorule ! Nu cumva să ne uiți și să mergi la alții !

— Învățătorule, ține-te de cuvînt și nu ne înșela !

A doua zi dimineața se pregăti de plecare.

— Nimic ! strigau. Te însoțim pînă mai devale.

Așa se întîmplă. Încălecară toți, își luară pușile și-l petrecură o bună bucată de drum. Copiii îl însoțiră și ei, plîngînd. Ceilalți erau tăcuți. La despărțire își strînseră zdravăn mîinile. Melios luă căpăstrul și o tuli devale. Deodată toți cei ciți îl petrecură începură să tragă focuri de armă de parc-ar fi început războiul cu ulii și cu norii.

Plînsul copiilor se înteți. Melios le flutură batista. Nu mai vedea nimic. Auzea numai împușcăturile.

Alkitsos înjura.

— De ce-i înjuri ?

— Slăbește-mă ! Sapă groapa așadar unuia, coboară după alt învățător și pînă la urmă plîng ca niște oi !

— Și de ce îi înjuri ?

— De ce ? Și eu plîng ca o oaie ! Asta-i !

Împușcăturile erau din ce în ce mai rare. Pădurea singură vuia.

Alkitsos își aduse aminte de comedie și începu să rîdă.

— La naiba, Surule ! A-ha-ha ! Ne dor burțile, învățătorule ! Știi, așadar, ce pagubă era să-mi faci ?

— Nu, ce ?

— Ai văzut-o ?

— Pe care ?

— Ei ! Așa am vorbit ? N-am spus noi că atunci cînd e vorba de-astea ne-om înțelege ?

— Înțeles!

— Să-mi trăiești! Știi ce era să-mi faci cu Surul tău?

— Ce? Spune!

— Cît p-aci, așadar, să-i nenorocești pîntecele de cît rîdea. Și-apoi cu ce mai face copii? Ha-ha-ha! La naiba cu Suru' tău! Bine că scăpă teafără! Ah!

CAPITOLUL V

Tulburătoarea filă a verii fu întoarsă. Fusese o filă plină de farmec și de amărăciune deopotrivă. Singurătate și neastîmpăr. Vara pîrjolește pe oameni ca și pe insecte. Soarele nu întreabă de nume. Pîrjolește ca un neștiutor. Cerul l-a învățat numai aritmetica. Ai să răsari la ora cutare, ai să asfințești la cutare oră... Nu-ți este îngăduit să-l știi pe cel pe care l-ai scos din minți sau l-ai pîrjolit cu arșița ta. Și vine toamna cu mersul ei greoi. Înmiresmează lumea cu arome și se tupilează după munți, de unde își scoate nasul iarna. Iarna cu apucăturile ei grosolane, călcînd tot în picioare, tot ce-i iese în cale: floare, frunză sau fruct. Pentru școli mai e încă toamnă. Pe porțile lor ies și intră copii îmbujorați, mîncînd castane și scuipînd cojile pe jos, pe unde se nimerește. Moș Todos îi pune pe fugă cu mătura. Ce cred ăștia că e școala?

— Unde să aruncăm cojile? În buzunare?

— Mirosiți ca pisicile! Afară cu voi, copii ai satanei! Răilor! Afară, generație spurcată!

Popa, cînd îl aude, se face foc și pară.

— Nelegiuitule! îi spune. Limba ta barbară și necultivată pîngărește toate cele sfinte!

— Ălea despre care vorbești, părinte, poate că limba mea le numește anapoda, însă gîndul meu le înțelege cum se cuvine!

— Iată, încă un blestem!

— Nu te supăra de pomană și lămurește-mă, rogu-te, un lucru: Cum se face că tu le vorbești ăstora toată ziulica cum nu se poate mai corect și totuși nu te-ascultă, pe cînd eu le vorbesc ca vai de lume și mă înțeleg, și-mi dau ascultare? Ei? Asta vreau să mă lămurești!

— Ești de o sută de ori un nelegiuit! Defăimezi sfînta lecție de religie cu glumele ce le faci pe placul elevilor. Ho, ajungă-ți! S-o sfîrși și mizeria asta!

— Să mă bată Dumnezeu dacă am înțeles o iotă din tot ce-ai spus. Dar după cît mă taie capul, îți cunosc inima și îmi dau seama că trebuie să absolv școala. Da?

— Tu duci tineretul studios spre prăpastie!

— Stai! Pînă aci, popo! In prăpastie îi duc alții! Ăi răi, ăi fără pic de milă care se învîrt p-aci ca lupii, sfîșiind inimile copiilor. Numește-mă cum vrei. Bou, lemn, piatră, dar nu spune că n-am inimă: tot ce-i cinstit am respectat; tot ce-i necinstit calc în picioare. Cinstește-l pe tatăl și pe mama ta... așa trebuie. Nu ne jucăm!

— Taci!

— Acu', după ce vorbii, o să tac? Eu, oricum, spusei totul!

Părintelui îi venea să-și rupă hainele de pe el.

Moș Todos se aplecă să strîngă cojile.

— Ia uită-te, drăcușorii! Ladă de gunoi au făcut din școală! Nu că uită, nu! Așa le place lor să te chinuiască, să te facă să suferi. Ah, *generație* necredincioasă!

— *Generație* necredincioasă! îl corectă părintele.

— Spune-o tu pe limba ta popească și lasă-mă pe mine să vorbesc ca oamenii! Mă fac înțeles mai bine!

— Antihrist! Dacă nu va fi aprobat raportul meu, demisionez! spuse părintele.

Ținîndu-și pulpana anteriului, plecă precum un nor negru.

— Măcar de-ai *dimisiona!* murmură bătrînul. Poate că ajungem atunci să ne înțelegem cu Dumnezeu.

Se mai aplecă de vreo două ori și strînse ultimele coji. Apoi se ținu de mijloc, oftă și începu să coboare scările.

„Să mergem acu' la clopoțel!" își spuse, pieptănîndu-și barba cu degetele făcute greblă. Dumnezeu să lumineze pe popi, pe pașale și pe cîntăreții de biserică. Amin!

Melios venea la școală cu inima clocotind de nerăbdare. Cămașa lui tremura ca și cum ar fi avut sub ea o pasăre. Ochii i se uscaseră de setea de a vedea. Cum va fi? Ce va face cînd îl va vedea? Ochii aceia, ochii aceia... Cum îl vor primi? Cu cîtă dulceață? Cu cîtă lumină? Dacă sînt departe, dacă s-au înstrăinat, dacă sînt supărați? Cum va rezista? Școală cu o Agrambeli s t r ă i n ă...

Moș Todos nu înțelese. Îl luă în brațe. Îl strînse și se liniști. „Smochina" era zdravănă și sănătoasă. Asta îi era de ajuns. Suferințele inimii sînt trecătoare ca o apă. Lasă! Va suferi puțin și apoi are să-i treacă. Dar cînd îl văzu, îi vorbi. Înțelese că focul ce-l cuprinsese ardea și pe înăuntru și pe dinafară. Alte griji pe spinarea moșneagului, și spinarea îi e bătrînă și gîrbovită.

— Am înțeles! îi zise. Nu-mi spune nimic. Citesc totul în ochii tăi. Nu cunosc nici măcar pe „alfa" dar inima pricepe. Am să te las să lupți singur. Ce soldățel îmi ești! Ieși pe maidan și dă cu pietre în cine îți place.

A mărilor zînă
Pe altul iubi.

Stai! Ești sigur că inima ei este a ta? Stai! Nu te grăbi să-mi spui „da". Păstrează taina! Ce-i, capră? E fată!

Nu vreau să-ți plimbi inima de colo-colo. Vreau să ți-o păstrezi. Ți-am cerut-o? Stai, întreabă și cercetează. În ce grădină o vei trimite să se plimbe? Inima nu-i un ciob de strachină din care mănîncă tot felul de cîini! Este „floarea cea mai înmiresmată a cîmpiei", uite ce face învățătura! Dacă aș fi știut carte, n-aș fi stat să număr pe degete. Le-aș fi pus pe masă și ți-aș fi spus: „Iată care-i ordinea și faptul Iată ce trebuie să faci, ce-i cinstit!"

— Nu știu ce-mi spui...

— Ce stai și te zgîiești la mine ca un pui speriat? Dacă n-ai nevoie de vorbele mele, dă-mi-le înapoi! Știi ce-i iubirea? Într-o zi vorbeau între ele două păsărele. Se giugiuleau, se giugiuleau și pînă la urmă dormeau pe salteaua făcută din puful lor. Ce este iubirea? De unde să știu eu? Sînt eu pasăre ca să-ți *isplic?* Dar chiar dac-aș fi, aș putea? Ce-i iubirea? Vino-ncoa'! Iar vrei să-mi scapi! Știi ce-și vorbesc boii cînd sînt între ei perechi? Și șerpii cînd sînt perechi? Nimic nu spui. Și vrei ca oamenii să știe! Să-ți spun eu ce-și vorbesc? Nimic. Cuvintele îs nimica față de tăcerea asta. Am terminat lecția. Am spus *am terminat?* La naiba! Parcă are sfîrșit *lecția* asta? Fie. Ce voiam să te întreb? Ți-ai luat toate „hîrtiile"? Filă cu filă, pe toate?

— Da!

— Și... *alebra* ai luat-o?

— Care *alebra*... Vrei să spui *algebra?* Da, am luat-o!

— Spune-i cum vrei. Pentru mine e mai ușor așa. Și încă ceva... Spune-mi... fata... e colegă cu tine?

— Cum adică?

— Adică sînteți în aceeași clasă?...

— Care... fată?

— Asta care-i sub cămașa ta și ți-o umflă ca un aluat... Stai! Ești gata s-o ștergi iar!

— Nu știu ce tot spui!

— Lasă, nu-i nimic, știu eu. Știu eu c a r e e. Este ca o mlădiță, care stă mereu colo, pe lîngă plopi, și nu știe ce-a pierdut. Ea e? Asta-i! Iar vrea să plece! Mi-o amintesc de anul trecut. Ține după ea pe una cu ochelari, ca s-o ajute la căutat. Ce caută? A pierdut ceva și caută să găsească, dar nu găsește, fiindcă nu știe ce... Tăcere!

Melios reuși să scape. Vorbele bătrînului îl tulburară și mai mult. Îl zăpăciră. Acum nu mai știe unde să se ducă și ce să facă. Merge spre rîu. Pe partea cealaltă plopii sînt încă verzi, dar nu e nici o fată. Toate sînt la ora de gimnastică. Subsolul vuiește ca un coteț. Ce tot spun și ciripesc de e atîta gălăgie?

Ochelarii Caliontzei strălucesc în soare. Melios o vede trăgînd de șorț pe una. O față îmbujorată apare o clipă, privește cu niște ochi strălucitori. E plină de fericire și groază. Parcă i-ar fi luat foc rochia. „Automobilul" rămîne privindu-l: „O vezi? E nebună de iubire. De asta nu știe ce face, nici încotro merge!"

Sună clopoțelul. Se aude nițel mai slab decît anul trecut. Dar dovedește că îi sînt bine cunoscute mîinile care-l țin, că sînt prieteni vechi.

Glasul clopoțelului tremură, parcă i-ar fi frig, dar cheamă copiii cu dragoste. Melios se așază în bancă și așteaptă. In clasă intră băieții.

Clopoțelul mai sună o dată. Și coridorul răsună numaidecît de răpăiala tocurilor. Imediat două-trei mutrișoare apar în ușă. Apoi se ivește „automobilul" și în urma ei — doamne — clasa se umple de lumină!

In ușă răsare Agrambeli!

CAPITOLUL VI

Viață plină de primăvară și vorbărie fără de sfîrșit. Nopți cu vise luminoase. Școala cîntă ca o colivie. Vine toamna și nimeni nu bagă de seamă. Vînturile ce vor deveni mai tîrziu puternice sînt încă molcome. Se împiedică în iarba care nu s-a veștejit încă. Anul acesta nu va fi iarnă. E destul că vrei tu asta, Agrambeli. Totul va fi așa cum cere inima ta. Numai tu să vrei. Numai tu să vrei și rîul — rîul acesta care iarna e viforos și se rostogolește ca un balaur — e gata să devină pentru orașul acesta o panglicuță albastră. Numai să vrei tu. Totul va fi vesel. Dakridzikos e singur și trist. Dakridzikos a crescut și haina de-acum doi ani de pe el protestează. Melios îl privește și-și pierde din veselie. Fața căpitanului e ca scîndura. Tace și privește lumea cu răceală. N-are chef nici să mai scuipe, și cît de mult îi plăcea! Este ca un cocoș care și-a pierdut noaptea stînd sub ploaie. Văzînd tristețea regelui lor, sînt posomorîți și ceilalți „perși".

Melios simți o durere. Acum, cînd Agrambeli îi zîmbise, nimeni nu trebuia să fie trist. Pînă și norii s-au răsfirat. Thori! Cum poți rezista în fața unei asemenea dulci lumini? Agrambeli rîde. Cînd va fi mare, va scrie o carte cu titlul „Agrambeli rîde".

Dakridzikos însă e întunecat. Păsări negre zboară prin capul lui.

În recreație, Melios se duse și-l găsi pe aghiotant. Hamolias îl privi bănuitor.

— Ascultă! îi spuse Melios.

— Ascult... Ce-am spus? Dacă vreau, nu ascult! Ai prins un nas de-ți ajunge pînă la clopotniță! Cum de poți să mai stai de vorbă cu noi, haimanalele? Dar, ha-ha-ha! s-a zis cu nasul tău! He-e! L-ai văzut pe frumosul ăla care stă în banca întîia?

— Pe cine?

— Nu te face că nu știi, nu-ți merge. Pe cine? Pe ăla din Atena, ăla cu păr creț, pe care și-au pus ochii ele, ca niște scoici...

— Ei, ce-i?

— Cum, ce? Stai și ai să vezi. Știi ce compuneri scrie? O să te dea gata! Îți vine de hac! Ha-ha! Voiai să faci pe grozavul în clasă, hai? Ei, s-a zis acu'! O să-ți taie nasul Condoleos ăsta, ca...

— Condoleos se numește?

— Păi cum? Cam tîrziu ți-ai găsit nașul, dar acu' l-ai găsit cu vîrf și îndesat. Ai să vii să te rogi să te primim în bandă. Thori nici nu vrea, mă, să te vadă. Îi vine să urle cînd te vede.

Melios îl privi cu drag pe Hamolias.

— N-are dreptate. Eu nu i-am făcut nimic. M-am dus alaltăieri și i-am întins mîna. El mi-a scuipat-o! Dacă nu vrea să fim prieteni, ce vină am eu?

— Mă mincinosule! N-am fost noi ăia care te-am chemat în bandă și n-ai vrut?

— În bandă nu intru. Asta-i altceva! Faceți lucruri care nu-mi plac. Dar prieten n-am spus că nu vreau să vă fiu!

— Ei... haide, s-a făcut! Ce-ai să cîștigi? Mă, tu! Se potrivesc peștele cu iepurele? Tu ești un băiat bun...

— Măsoară-ți cuvintele!

— Ai să mă bați?

— Nu știu ce-am să fac, dar măsoară-ți cuvintele. N-am venit să mă cert cu tine! Thori are ceva și am venit să te întreb. E bolnav?

— Nu!

— Atunci?

— Ce vrea el aia are! Ești și doctor acum? Ce are, are!

Îi venea să urle de ciudă că nu putuse îmblînzi pe acest „pers". Începu să-l ia mai cu blîndețe:

— Ascultă! îi spuse Melios, cu voce dulce.

— Aud! Nu-i nevoie să mă tragi de haină! Ce, sînt surd? Aud!

— Stamati!

— Ia te uită la el! Acum mă cheamă Stamati! Pînă acum m-ai înnebunit cu „Hamolias", și acuma „Stamati"! Ce vrei, mă? Te ascult!

— Vreau întîi să ne dăm mîna!

— Prostii! Ce nevoie ai de-astea acuma? Vrei să spui ceva, dă-i drumu', bărbătește! Ce nevoie ai de tămîieli?

— Insist! Melios rămase cu mîna întinsă.

— Uf! Ei bine, mă, na, ia-o! Tu încerci să mă pui rău cu căpitanul! Știi ce-are să-mi facă dacă mă vede? Îi e scîrbă de astfel de... Îl cunoști doar! Haide, acum termină, să nu cumva să ne vadă. Haide! Ai terminat?

Melios îl luă de braț. „Persul" se supără, dar nu-și retrase brațul.

— Niciodată nu l-am văzut așa — urmă Melios. Nu mai dă cu piciorul în pietre, nu mai înjură. Nici nu mai scuipă!

— Da, văd! suspină Hamolias înlăcrimat. Văd și eu că are ceva. Ce, sînt chior? Dar nu vrea să spună!

— L-ai întrebat?

— Oho-o! Ei bine, mă Cadras, de-acum îl cunoști? Parcă spune ceva atunci cînd nu vrea el?

— Dacă nu-l întrebi, cum vrei să-ţi spună ? Aşa, de florile mărului să te cheme şi să înceapă : „Ascultă, Hamolias, am asta şi asta !“

— Da. Tu nu-l cunoşti...

— Bine ! El nu spune. Dar tu... nu bănuieşti nimic ?

— ...

— Vorbeşte !

— Nu, nimic !

Melios căzu pe gînduri. Căută cu privirea spre căpitan. Îl văzu şezînd pe-o piatră, uitîndu-se în zare.

— Eu îţi spun, Stamati, să te hotărăşti. Du-te şi-l întreabă !

— Tu vrei să mă bagi în belele. Asta văd eu. Dar n-o să-ţi stric hatîrul. Mă duc şi ce-o fi o fi !

— Orice-o fi, tot va fi mai bine decît nimic.

— Bine, mă duc.

Căpitanul văzu pe aghiotant apropiindu-se de el, dar nu-l băgă în seamă.

— Blestematul ! spuse Hamolias.

Căpitanul îl privi.

— Ăsta... înţelegi ?

Ochii căpitanului întrebară : „cine ?“

— Cadras ! L-a apucat mila !

„Ce-i, mă ?“ întrebară iar ochii căpitanului.

— E necăjit din cauza ta ! Dă-l încolo ! Ce-avem noi de-a face cu de-alde ăştia ? Nu zic bine ?

Căpitanul îşi muşcă limba.

— Mutre ! continuă Hamolias. Ăsta-i un şmecher ! Nici eu nu ştiu şi vrea să ştie el ! Şi-a primit însă replica şi s-a liniştit. „Mă, ăsta nu-mi spune nici mie — i-am zis — şi are să-ţi spună ţie ? Prostule !“ Nu i-am zis bine ?

— Bine ! şi căpitanul scuipă.

Hamolias înnebuni de bucurie. De cîte zile nu mai scuipase căpitanul !

— „Nimic ! i-am zis. N-are nimic Thori. Dacă ar fi avut ceva, mi-ar fi spus mie întîi. Nu m-ar fi lăsat

așa!" Nu i-am zis bine, mă Thori? Păi ce? M-ai fi lăsat așa? Nu?

— Taci! se răsti căpitanul strîngîndu-se și mai mult în haină. Era scurtă de tot și cîrpită. Mîinile lui lungi îi atîrnau afară. Sărmanul căpitan! Ce mică îi rămăsese haina!

— Spune-mi, Thori! Ce ai? Ce ai?

Căpitanul îl privi posomorît.

— Pe naiba am! și se mai strînse în haină.

Hamolias se duse la Melios.

—Ce ți-am spus! Dar tu simțeai nevoia să fiu mustruluit dis-de-dimineață.

— Ei, ce ți-a zis?

— Vrei s-auzi? Ascultă. Pe naiba am! Așa a spus! Eu știam, dar ai vrut să știi și tu! Ești mulțumit acum?

Melios privi pe Dakridzikos. Stătea pe piatră, ca un rege jignit pe treptele tronului.

— Trebuie să-l iei cu binele! spuse Melios.

— M-ai lămurit! Du-te tu! De ce nu te duci tu?

— Am să mă duc!

Hamolias înlemni.

„S-a zis cu el!" mormăi printre dinți.

— Mă duc chiar acum!

— Du-te!

Melios nu se codi prea mult. Din doi pași era lîngă căpitan.

— Thori! începu el. Nu știu ce-ai să faci. Numește-mă cum vrei. Nu pot să te văd așa. Dacă ți-am făcut ceva, îți cer iertare. Iar dacă ești bolnav, mă duc să chem un doctor. Iar dacă ai altceva, spune-mi, ca să ne gîndim cu toții, să te ajutăm. Ceva vom face. M-asculți, m-asculți, Thori? Thori, ascultă-mă! Chiar dacă nu ți-am spus-o pînă acum, te socotesc prietenul meu. Chiar dacă nu sînt din banda voastră. Ce importanță are că nu sînt? Și de ce o numiți bandă? Voi nu sînteți bandiți. Sînteți copii buni. Chiar dacă sînteți puțin slabi la învă-

țătură. Parcă cei „răsfățați" nu sînt slabi la carte? Deci, Thori, să știi că îți sînt prieten și trebuie să mă crezi. Dacă vrei, înjură-mă! Eu tot prieten am să-ți fiu. Îmi spui ce ai?

Melios tăcu. Căpitanul nici nu se clinti. Își ținea capul între pumni și sta mut. Era statuia unui „pers" care a înmărmurit în clipa cînd înjură. Și îi era frig.

— Ai să-mi spui, Thori?

Statuia mișcă.

— Du-te și te plimbă, mă! spuse și-și vîrî iar capul în mîini.

Melios privi spre plopi. Șorțul Agrambelei flutura ca un steguleț albastru.

— Thori! spuse cu desperare Cadras.

Dakridzikos se sculă ca hipnotizat și porni încet. Ieși din grădina școlii și o luă spre stradă. Mergea încovoiat, împovărat... parc-ar fi fost singur pe lume.

Agrambeli, acolo, sub plopul ei, lumina încă această lume care i s-ar fi părut mohorîtă și fără bucurii, ca o țară invadată de dușman.

Agrambeli!

Sună clopoțelul. Melios nu se duse în banca lui. Se așeză lîngă Hamolias, pe locul căpitanului. Nu vorbiră. Totul era întunecat. După puțin timp, intră Cucuiul.

— E-e! făcu și arătă cu degetul banca lor. Unde-i augustul rege?

Melios se încruntă și spuse:

— Elevul Hristidis s-a îmbolnăvit și a plecat acasă.

— A! Și excelența voastră ce caută acolo? Treci imediat în banca ta!

Melios înghiți un răspuns ce-i venise pe limbă.

— Bine! Viu!

Cucuiul zîmbi apoi prietenos unuia care ședea în prima bancă.

— Cum merge?

— Mulțumesc! Bine — spuse elevul Condoleos.

— A fost frumoasă vara în capitală?

— Foarte frumoasă. Mulțumesc!

Melios văzu. Avea dreptate Hamolias. Era într-adevăr frumos, mai frumos decît anul trecut. Și avea un costum! Văzu și ochii fetelor. Toate îl priveau. Anul acesta înnebuniseră după el. Pînă și „automobilul" îl privea.

Agrambeli! Ea ce făcea? Nu îndrăznea să privească. Dacă și ea se uită la Condoleos?! El, Cadras, va muri. Trebuie să afle! Chiar dacă s-ar prăbuși lumea! Închise ochii și întoarse capul spre ea. Îi deschise. Prăpastie... Frumoșii ei ochi, prea iubiții ei ochi, priveau și ei într-acolo. Cum se va sfîrși ora? Cine-l va scoate pe el ca și pe ea din prăpastie? Simți în gură ceva amar. Și *ea,* deci? Dar ce-i iubirea? O muscă purtată unde vrea vîntul? O insectă nebunatică ce se așază pe flori, pe răni și pe noroi? Iubirea pentru el acum era o pierzanie. Un plîns care nu voia să izbucnească. O înjurătură ce n-o putea articula. Cine îi va spune că greșise? Că Agrambeli nu privise într-acolo? El n-o va mai privi niciodată, n-o va mai auzi niciodată! Niciodată nu-i va mai spune nimic!

Nu va mai trece niciodată prin fața casei ei. Nici nu va mai surîde rîului ce trece prin fața casei ei. A văzut-o bine. Cînd îl privea pe acela, ochii ei erau dulci ca atunci cînd se uita la el. În definitiv, ce avea frumosul ăsta ca să le înnebunească pe toate? Se uită la el. Da, era foarte bine făcut. Cum de nu-l observase din prima clipă? Hainele îi erau din cel mai bun cașmir. Aveau dreptate caprele acestea. Da, dar *ea* ce motiv avea? Ea era — poți spune — ca și căsătorită! Cum putea să se mai uite la altul? Melios de ce era aici? A, nu! Nu-i din ăi pe care poți să-i arunci atît de ușor la gunoi! O va face să regrete amar

răul ce i l-a făcut. O va face s-o doară. Nu! Nu poți jigni așa inima cuiva! O să vadă ea!

Frumosul o privi. Melios mușcă lemnul băncii ca să nu întoarcă capul. Ca și cum, dacă ar fi privit și el înapoi, un cuțitaș l-ar fi înjunghiat în spate. Ucigașule! Și ora nu se mai sfîrșea! Voia să se întunece odată, să alerge acasă, să se culce și să se învelească pînă peste cap... să nu mai vadă. Voia să smulgă din rădăcini toate plantele ce purtau numele ei. Să-și taie limba care pronunțase de-atîtea ori numele ei.

Sună clopoțelul. Părăsi clasa printre cei dintîi. Altă dată aștepta să treacă ea pe lîngă el, să-l atingă cu șorțul ei, cu răsuflarea ei... să-i arunce o vorbuliță care să-l îmbete, care să-l amețească. Acum plecă primul, fără să privească înapoi. Coborî scările parcă-l fugărea cineva. Voia să găsească un locșor întunecos, să stea acolo, să nu vadă și să nu fie văzut. Alergă la subsol. Bătrînul, aplecat la fereastră, trebăluia ceva. Nu-l simți că intrase. Continuă treaba — cîntînd sau înjurînd, nu-ți dădeai seama ce făcea, dar se auzea ceva ca un murmur ce semăna ori a cîntec, ori a înjurătură și nu era nimic din amîndouă.

Cînd isprăvi și privi în jur, îl descoperi stînd în locul cel mai întunecos. Era ca o lumînare stinsă într-o biserică sumbră. Se duse lîngă el și-l atinse ușurel:

— Ai friguri?

Melios nu răspunse nimic. Bătrînul înțelese că nu asta îi era boala. Se gîndi să-l mai întrebe o dată, dar n-o făcu. Înțelese.

Femeile... Știi de ce a dat Dumnezeu păr lung femeilor? Ca să se spînzure singure. Dar niciuna nu s-a spînzurat. Le-au făcut frînghii ce te înalță și te coboară... cînd în Paradis, cînd în Iad. Te-a părăsit?

Melios nu vorbi. Nici nu prea auzise ce-l întrebase.

— Bine. Nu mai spun nimic... Dacă vrei, taci, de ți-e poftă, plîngi, dar ascultă-mă și pe mine: doftoria o ai tu singur. Capul sus! Asta-i doftoria. Mă duc să văd scările. Mi se pare că ăștia pun la cale vreo năzbîtie!

Ieși, tîrîndu-și picioarele ca și cînd ar fi ologit.

— Cerc „conrumpt"! șopti. Toate sînt... cerc „conrumpt"!

Sus, coridorul vuia de parcă s-ar fi prăjit ceva.

— Auzi? continuă singur moș Todos. Asta nu-i școală! E... sfîrșitul lumii! Asta-i! S-a sfîrșit!

CAPITOLUL VII

În timp ce inima lui Melios se frămînta amarnic, școala își urma mai departe cursul ei. „Totul merge strună", obișnuia să spună popa.

Timpul începu să se răcească. Se apropia iarna. Rațele sălbatice țipau prin văzduh. Se apropiau nopțile cînd vînătorii vor ieși să le împuște, cîte trei dintr-o împușcătură. Așadar, iarna era pe-aproape. N-are decît. Inima lui Melios era înghețată înainte de venirea ei. Inima lui era închisă, grea, pecetluită ca un mormînt.

Seci și lipsite de bucurii erau zilele. Gîndul îi era mort. Zadarnic coana Matula îi făcea „descîntece". Nu era vorba de vreun deochi. Așa se părea. Erazmó dibuise însă: „Tristețea iubirii", zicea... și ochii i se umezeau.

— Ce-au făcut cu inima ta? Ți-au rupt-o în bucăți? Știu, durere ca durerea dragostei nu există!

Melios își astupa urechile. Nici nu mai voia să audă acest cuvînt. I u b i r e... Agrambeli! Îi vedea doar spatele! Nici cărțile nu le mai iubea. I se păreau niște hîrtii mîzgălite de muște.

Văzu într-o zi ochii lui Dakridzikos. Doamne! Oare era atît de bolnav? Atît de nenorocit, de îndurerat încît pînă și lui Dakridzikos îi fu milă de el! Dakridzikos... a cărui privire era numai cuțite, care

era de ajuns numai să-l vadă și gura să i se umple de scuipat!

— Mă, tu... Vino să te cinstesc! S-a îmbolnăvit și puturosu' ăla de Kurkulos și sînt necăjit. N-o să mă refuzi? Nu-i așa?

Hamolias îl trase de haină:

— Face cinste Thori... A vîndut rîșnița mă-sii!

— Bani furați! Nu, nu vin!

— Haimana! îi spuse Hamolias. Ai învățat un psalm și-l cînți într-una. A furat, mă, vreodată Thori? Răspunde! Nu căuta să schimbi vorba!

— Lasă-l! porunci căpitanul. Nu asta a vrut să spună. Nu-i așa, mă, Cadras?

— Da, așa-i! făcu Melios zăpăcit.

— Așadar, vii?

— Viu! Nu vreau să mănînc... nimic. Dar viu!

— E vorba de dulciuri, mă!

— Nu-mi trebuie prăjituri. Viu pentru voi!

— Am vrut și eu o singură dată să te cinstesc... De ce-mi strici cheful, mă, Cadras?

— Bine! Mergem! Dacă am să pot, mănînc. Dacă n-am să pot, nu-i nimic! Viu pentru voi!

— Prăjituri! se extazie Hamolias și-și linse buzele.

— Mergem! Dacă am să pot...

— Uf! Ai să poți! Ai și putut!

Îl umflară pe sus și porniră împrieteniți, izbind bărbătește pietrele. Melios era zdrobit, nu se putea ține pe picioare.

— Javre! se stropși căpitanul, scuipînd pe pantofi și dîndu-i lui Melios un ghiont.

Acesta îl privi desperat, rugător.

— Nu-i nimic... — continuă căpitanul. N-am spus nimic. Sînt niște păduchi din Atena, asta știu!

— Dă-i dracului, mă Cadras! se vîrî și Hamolias. Au un costum de haine și își închipuie că ceilalți sînt păduchi pă lîngă ei. Am zis eu, da' nu

mă lasă Thori. E o babă în mahalaua de sus care... bine, tac!

— Nu, dă-i drumu'!

— Zicea...

— Ce? Zi!

— Strîngi într-o sticluță urină de broască țestoasă și-o arunci în obraz frumosului, de-l faci ciumă! Da' nu mă lași tu!

— Am spus eu ceva, mă? Nici nu vreau altceva.

— Păi, atunci de ce nu mă lași?

— De ce? De ce? Pentru ăsta! E mîndru, bă, Cadras ăsta! Și nu permite așa ceva. Și-apoi, n-o să intre niciodată în banda noastră!

Hamolias se încruntă:

— Așa-i, mă Cadras?

Melios încuviință dînd din cap.

— La dracu'! spuse aghiotantul. Găsești leacu' și el... Uite, mă Cadras, de-asta nu-mi placi! Pentru că semeni cu ăi de prin cărți. Parcă ai fi... Hristos! Mi-e scîrbă de-așa ceva! Și lui Thori! Nu te uita la el, că nu vorbește. Ce tot ne bîrîie, bă, la cap cu Hristos? M-am săturat! L-au scuipat și el „lasă" și „lasă" și rahat cu perje! Un bărbat, bă, nu așteaptă să i se pună fuste și în loc să se ambiționeze, să lovească... ia în mînă sceptrul și face pă regele... La dracu'! Tu ești de acord cu de-astea, mă Thori?

— Pe coarnele mele de ied, sînt!

— Păi, atunci de ce nu-i spui?

— Azi am venit pentru prăjituri. Dacă n-o mînca, nici să nu-l mai văd în fața ochilor! Ți-o spun ca să știi și tu! Dar „frumosului" ăluia voiam să-i fac mutra plăcintă. În așa fel, încît cînd l-or gini stricățelele alea, să li se-ntoarcă mațele!

Melios mîngîie cu dragoste haina căpitanului.

— Ce folos! zise cu privirea pierdută. Dacă-i iubesc cu adevărat...

— De-asta am să i-o fac!

— Îl vor iubi și mai mult!

— Atunci dă-le naibii! Să mergem la prăjiturile noastre și n-are decît să le care după el ca pe niște rățuște. Mergem la prăjituri! Nici nu știi cît de dulci sînt!

Intrară într-o cofetărie. Nu încăpeau prea bine în ea trei măsuțe. Patronul îi privi:

— Ce doriți? Nu vindem limonadă!

— De ce, mă nene? Nu semănăm a mușterii?

— Nu!

Căpitanul se sculă.

— Bine! Atunci fă-le terci și înghite-le! Hai, bă!

Cofetarul ieși de după tejghea:

— Ia să vă văd, mă! Poate că nu voi fi văzut eu bine. Păi sigur, nu v-am văzut bine! Asta-i! Poftiți înăuntru. Apăi, voi sînteți clienți de prima clasă! Luați loc, vă rog. Ce pagubă era să-mi fac! Poftiți, vă rog! Poftiți!

„Perșii" se priviră ca niște viezuri ce-așteaptă să le dai castane.

— Hai, să trăiești! spuse căpitanul către bătrîn. Intră, bre! Haida, Cadras. Dacă prăjiturile tale n-or fi dulci, am să-ți scot căciula și ți le bag în ea.

— Sînteți puțin... așa...

— Ce-i, mă bătrîne?

— Puțin glumeți... Dar... de mușterii, sînteți mușterii. Gata, asta-i! Așadar... prăjiturile, da? Trei porții a două drahme fiecare, total șase drahme. Așa? Ca să arătați cît sînteți de distinși... pentru că, ah! un om distins trebuie să arate asta! Puneți-mi în palmă bănuții ca să mă duc să vă pregătesc prăjiturelele! Așa, hagiilor!

Cei trei „hagii" se sculară toți deodată. O jignire ca asta un om adevărat distins n-o putea admite.

— Cu alte cuvinte... — făcu căpitanul — vrei banii înainte? Da? Am înțeles noi bine?

— Ia te uită ce copil deștept ești! făcu cofetarul cu admirație. M-ai înțeles pe loc!

— Du-te dracului, bă nene! Ai înțeles? Mergem, mă! zise sălbatic spre ceilalți Dakridzikos.

Două pietroaie făcură țăndări vitrina cofetarului.

— Mănîncă-ți acum cioburile! strigă căpitanul. Niciodată n-am permis vreunuia să mă jignească! Bălegarule! Dacă te văd îmbrăcat c-o haină mai veche, gata, vor banii înainte! Halește-ți cioburile acu'! Hai, bă! Astăzi nu mîncăm prăjituri. Am să dau banii bătrînei să-și cumpere tîrlici pentru la iarnă! Dar... unde să mergem?

— Mai încolo e casa Caliontzei! spuse Hamolias.

— Și ce-mi pasă mie?

— Mergem să desenăm cu cretă pe poarta ei un automobil?

— Te-a jignit? întrebă fără chef căpitanul.

— Nu!

— Păi, atunci de ce să faci asta?

— Păi... de-asta...

— Mucles! porunci căpitanul. Ți-am spus, astăzi vreau să fii mai altfel. Cadras e cu noi!

— Păi tu de ce-ai spart geamul cofetarului? Hai?

— Asta-i altceva. M-a jignit în cinstea mea. Nu-i așa, bă Cadras?

— Dar — răspunse cel întrebat.

— Vezi?

— A început să fie cuminte! scrîșni printre dinți Hamolias, satisfăcut.

După puțin erau în fața casei colegei lor. Niciunul n-avea chef să deseneze pe poarta ei automobile. Dar „automobilul" veni singur după ei.

— Mă, Hristidis! strigă ea cu timiditate.

Căpitanul se opri și-i spuse aghiotantului:

— Du-te, bă, dă vezi ce vrea.
— Dacă mă plictisește, să-i ard o palmă?
— Du-te!
— Bine! Mă duc!
„Automobilul" îl așteapta, legănîndu-și șoldurile.
— Mă, tu!... îi spuse lui Hamolias cînd se apropie de ea.
— Ce mai vrei, fă?
— Spune-mi... Bine, bine... nimic!
— Ai de gînd să vorbești?
— Nimic. Am vrut să te-ntreb... Nu cumva Cadras e supărat?
— Cu cine? Cu tine?... Ia te uită la ea!
— De mine știu... De ce să se supere? Dar aș vrea să știu... Nu cumva e supărat pe a l t a?
— Nu mai poate el! Ăsta, fă, e mîndru ...Nu dă nici o para chioară pe voi. Știi cît e de mîndru? Cînd i-am vorbit de una care șade cu tine în bancă, a trecut o oră pînă să-și aducă aminte. „Ia stați — ne-a spus... nu cumva e vorba de una... Stamiri? Agrambeli mi se pare c-o cheamă? Mda, ce-o mai fi făcînd?" Mie îmi spui de Cadras!
— Păcat! făcu „automobilul".
— Păcat-nepăcat, ce să-ți facem? Ăsta-i el. Nu te uita că e cu noi. Noi sîntem prieteni, de-asta.
„Automobilul" se zăpăci, parc-ar fi primit o palmă.
— Păcat... — spuse ea prostește. Aveam să-i dau ceva.
— A... păi atunci se schimbă! Poți să-mi dai mie.
— Dar... Ai să i-o predai în mînă?
— Ia ascultă! Ce, ne jucăm? Dă-ncoa'!
— Să nu se piardă, că te omor!
— Tu? Aman, fie-ți milă! Haide, fă! Dă! Pentru Cadras e? Dă-mi-o!
— Da, dar vreau răspuns!

— Cînd, acum ?
— Da !
— Oh !
— De fapt, nu ne interesează... Pe noi să ne intereseze ? Nici gînd !
— Bine, bine... Taci ! Te cunosc ca pe scuipatul din gură. Dacă nu vă pasă, fă, atunci de ce vreți răspuns și chiar acu' ? Hai ?
— Așa... Dacă l-am găsit, mi-am zis, de ce să nu iau și răspunsu' ?
Hamolias o privi cu scîrbă.
— Fă ! Spune-mi drept, pe-ăla din Atena îl dai pe Cadras ? Ăsta e bandit, fă ! Dacă vrei să ne avem bine, du-te și spune-i prietenei tale că nu se prinde !
— Păcat, Hamolias ! Și eu care te credeam un băiat bun !
— Pă cine ? Pă mine ?
— Păi, pe cine altul !
— Pst... spune-o la alții ! Nu-ți merge cu noi ! Nu erai tu, fă, aia care îmi ziceai anul trecut haimana ?
— Eu ? Să mor ! Eu, pe tine, haimana ? Pe tine ? Tocmai pe tine, care ești mai... mai viteaz decît toți !
— Asta-i acum ! Adică ce sînt eu ca să nu-mi zici așa ?
— Ce ești ? Of ! Iei scrisoarea ?
— O iau ! Dar n-am mai văzut un „automobil" mai îngrozitor ca tine !
— Haimana !
— Vrei să capeți vreo cîteva ?
— Hristidis ! Uite, ăsta mă bate !
— Las-o, mă ! îi strigă cu asprime căpitanul. Ce, ne-am făcut de zahăr și ne luăm de gîște ? Fă ce-ai de făcut și șterge-o !
Caliontzi scoase din buzunar scrisoarea și i-o dădu.

— Vezi să nu se piardă! Să i-o dai în mînă! Și vreau răspuns! Aștept aici!

— E-n regulă!

Hamolias luă scrisoarea, o suci, o învîrti, o mirosi și i-o dădu lui Melios.

— Ia-o, mă, și bagă-te în vreun gang s-o citești. Ea zice că așteaptă răspuns. Las-o s-aștepte!

Melios se duse mai încolo. Degetele îi tremurau, iar inima i se oprise ca și cum ar fi urcat pe munte.

„De ce nu vrei să mă mai vezi? Ce ți-am făcut? Eu sînt ca întotdeauna în bancă și aștept să mă privești. Nu știu ce să gîndesc. Nu cumva te-am jignit cu ceva și n-am observat? Îmi pare rău că te-am pierdut. Noi, însă, orice-ar fi, vom rămîne doi buni prieteni. Nu-i așa? Frumoasele-ți scrisori nu le voi uita niciodată. Cînd am să mă mărit, am să le pun la icoană. Cea mai bună prietenă a ta, Agrambeli.“

Melios mototoli hîrtia și rămase tăcut. Ochii săi priveau niște nori ce lunecau pe cer. Ce murdar era cerul! Parc-ar fi fost călcat în picioare și mînjit cu noroi. Banda îl văzu în halul ăsta și se apropie de el.

— Ce-i, mă Cadras? îl întrebă îngrijorat Hamolias.

Melios nu se clinti.

— Întreabă-l tu, mă Thori! Mie nu vrea să-mi spună!

Dakridzikos se apropie greoi, cu un aer oficial.

— Ce scrie-n hîrtia asta murdară de ești în halul ăsta?

Melios împietri.

— E de la ea? întrebă căpitanul.

Melios lăsă să-i cadă hîrtia din mîini. Apoi o strivi cu piciorul.

Hamolias scuipă și luă o piatră de jos.

— Fă! strigă către Caliontzi. Du-te la dracu'! Șterge-o, că de nu îți sparg capul! Cară-te!

„Automobilul" rămase locului ca o bufniță gînditoare.

— Tot mai stă... Fă! Am să-ți sparg capul! N-auzi?

— Să-mi spună Cadras să plec... — spuse Caliontzi. Să plec, Cadras?

Melios o privi ca și cum o vedea pentru prima oară.

— N-ai să-mi dai nici un răspuns?

— Nu! strigară toți.

— Păcat!

„Automobilul" lăsă capul în jos și plecă. Era amorțită și-i era frig.

Cei doi „perși" se aplecară să privească hîrtia călcată în picioare.

— De ce ai scuipat-o, mă? spuse furios căpitanul.

— Numai scuipat? Trebuia să dau cu pietre!

— De la ea era?

— Dacă știi, de ce mă mai întrebi?

Scrisoarea arăta ca un drapel după bătălie. Căpitanul tăcea. Suspină și-l luă de braț pe Melios.

— Mergem — îi spuse. Mergem, mă! ordonă și aghiotantului.

Trecură, călcînd toți peste scrisoare.

Mergeau spre rîu. În capul lui Dakridzikos începu să se frămînte ceva. Pe pod se opri.

— Voi plecați! le spuse. Eu rămîn!

— Ce-ai să faci aici? întrebă Hamolias.

— Ce vreau, mă! N-am voie?

— Bine, plecăm.

Hamolias îl trase pe Melios și plecară. Căpitanul făcu cale întoarsă. Scrisoarea îl aștepta tristă în noroi.

— Neruşinato! strigă Thori și începu s-o calce în picioare, gemînd. Neruşinato! Neruşinato!

Apoi se rezemă de un perete, privind-o cu tristețe. Se apropie și începu să strîngă bucățelele. Le luă cu atîta băgare de seamă, de parc-ar fi fost o păsărică rănită. Le puse în sîn... și se îndreptă spre rîu. Se duse pe pod, se agăță de bară și-și lăsă capul în jos.

— Nerușinato! făcu cu dor și desperare. Stricățico! Stricățico!

Ochii săi vărsau în rîu lacrimile cele mai fierbinți, cele mai amare din toată viața lui amărîtă.

CAPITOLUL VIII

Ceea ce puse stăpînire pe Melios era ceva nespus de puternic. Parcă ar fi sosit sfîrșitul lumii. Or fi în viață consolări pentru unii. Pentru alții... Cine va lua cu binișorul inima unui copil îmbătrînit mai înainte de vreme? Matur la gîndire, dar necopt ca vîrstă, cum e strugurele primăvara...

Era în el ceva greu, care îl făcea să scîncească ca un animal căruia i s-au dat ierburi amare. Porni spre casă împleticindu-se ca un om beat. Pe drum întîlni o păsărică. Stătea pe-un gard zgribulită ca un cerșetor. Mai apoi se întîlni cu un coleg de-al lui. Purta o haină ieftină, și aia peticită.

— Unde te duci? îl întrebă.

Melios se ghemui în sine și dădu să treacă mai departe. Celălalt însă îl privi adînc:

— Te-am supărat cu ceva?

— Cine ești? întrebă Melios, arătînd că nu ține să știe cine e.

Celălalt îl privi încurcat.

— Nici eu nu mai știu...

— Ești Sikalos! Dintr-a șasea!

— Sikalos mă numesc. Dar nu mai sînt elev.

— N-ai cu ce te-ntreține?

— Lasă asta! O să mă răzbun. N-am de nici unele! Mi-o vor plăti!

Melios îl privea îndurerat.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Cum?! făcu zăpăcit Sikalos. N-ai aflat nimic? Pe ce lume trăiești? Nu mai mergi la școală?

— Ba da, dar nu știu nimic! Nici ce se întîmplă, nici ce se vorbește. Nu insista. Nu pot să-ți spun. Lasă-mă mai bine să plec!

— Ai și tu ceva pe inimă. Ceva care te chinuiește ca pe-un cîine! E-eh! De-ai avea ce am eu, te-ai duce de rîpă!

— Ți-au găsit cumva...?

— Zi! Zi!

— Ți-au găsit niște... scrisori?

— Vezi că știi! De unde-ai aflat?

— Acum îmi amintesc că am auzit ceva! Despre niște scrisori.

— E adevărat! Nu puteam face altfel. Muream dacă nu-i scriam. Tu nu știi încă chestii de-astea. Sînt eu un prost că stau să-ți mai spun de-alde astea. De fiecare dată cînd mă gîndeam la ea, simțeam că-mi pierd mințile. Dacă ai să mă întrebi acum „cine a scris aceste scrisori?" am să-ți răspund: „Tocul meu! Nu eu!" Dar cine ținea tocul?

— Iubirea? șopti Melios pierdut.

— N-aș vrea să-nțelegi asemenea lucruri, chiar de pe-acum! îi spuse trist Sikalos. Dar ceea ce ai spus, e adevărat. Așa-i! O iubesc... atît de mult, încît și tocul meu a aflat! Infamul!

Melios îl auzea și-l durea. Îl auzea și parcă n-ar fi fost Sikalos cel care îi vorbea, ci se auzea pe el însuși.

— Ce-a făcut cu scrisorile?

— Le-a dat Cucuiului! Altfel cum se poate să fi căzut în mîinile lui?

— Nu spune așa ceva dacă nu ești sigur!

— Ba spun!

— Și dacă i le-a luat?

Sikalos rămase pe gînduri.

— Poate! Nu știu! Și-apoi... de ce să nu le fi dat chiar ea? Ei îi e silă să mă vadă!

— Și-atunci de ce i-ai mai scris? se miră Melios.

— Ca să nu mă sinucid! răspunse Sikalos disperat. Mi se pare că nici acum n-am să scap. Mort să mă vadă și n-o să-i pese. Și-asta știu... Nu pot nici să mă sinucid... nici să mai trăiesc. Spune-mi ce să fac? Și-apoi, mai e și ea cu năsucul ei...

— Cine-i ea? Eu le-am cam amestecat!

Sikalos îl privi mirat.

— Atunci n-ai mințit cînd ai spus că n-ai aflat nimic! Altfel ai ști despre cine e vorba. Cucuiul a dat alarma peste tot. Infamul! Nu-i destul că m-au scuipat și m-au gonit de la școală... Dar a dat sloară-n țară... și au obligat-o și pe ea să plece din școală.

— Dar, dar încă n-ai spus despre cine e vorba!

— Cea mai frumoasă, cea mai...

— Ei, bine, asta știu!

— De unde știi?

— Păi, dacă o iubești!

Sikalos se scărpină după ureche. Ochii lui păreau acum și mai bolnavi.

— O iubesc! Adică... bunică-mea mi-a spus c-o iubesc!

— Cum? făcu fîstîcit Melios și-l atinse ușor pe tîmple. Tu nu știai și-ai așteptat să ți-o spună bunică-ta?

— Mi-am dat seama eu că am c e v a, dar de unde să știu că asta era iubire? A venit apoi bunică-mea. M-a văzut așa buimac și m-a întrebat ce am. „Nu te necăji, mi-a zis ea. E dragostea! O să-ți treacă!" Și-atunci mi-am dat seama că ceea ce aveam era ori iubire, ori nebunie.

— Și?

— Acum mi-am dat seama că sufăr de amîndouă... Se pare că iubirii îi e teamă singură și-o

însoțește nebunia, ca să nu-i fie rușine. Și-asta tot bunică-mea mi-a spus-o!

— Și nu ți-a dat nici o doctorie?

— Nu, tu știi vreuna?

— Nu.

Nu, nu știa nici el. Dacă ar ști, ar lua-o și el. Cînd ai friguri, da, iei chinină. La iubire ce se ia? Cineva îi spusese: „bei vin". Pentru prima dată auzise că vinul ar fi doctorie. El știa că vinul e pentru ca să cînți și să spargi geamuri. Altă doctorie — îi spuseseră — este să-ți pierzi nopțile, dar l-au încurcat alții care i-au spus că mai bun e somnul. În care din toate astea să creadă? Și prietenul lui suferea acum... Atunci își aminti că o băbuță îi spusese: „să călătorești", altă doctorie nu-i.Dar Sikalos era sărac. De unde bani pentru călătorii?

— Sikalos... — îi spuse, și-l duru cînd îi pronunță numai numele — nu există leac!

— Eu am găsit! strigă desperat tînărul.

— Cunosc un bătrîn care le știe pe toate... — spuse Melios ca și cum n-auzise. Mi-a spus: „așteaptă!", altceva nu știa.

— Eu știu! spuse Sikalos în culmea desperării.

Melios se agață de haina lui.

— Sikalos! Spune-mi și mie, să scap. Care e leacul? Și eu sufăr la fel! I-a luat mințile un altul, Sikalos... Sikalos... Ochii ei nu mai mă văd! Îi e scîrbă pînă și de banca în care stau. Spune-mi!

Sikalos îi luă fața în mîini și începu să-i vorbească cu privirea dusă peste rîu, acolo unde se înălțau copacii cimitirului:

— Tu vorbești ca un bărbat. Cînd ai crescut?

— Ieri!

— Ce ți-au făcut?

Melios închise îndurerat pleoapele:

— M-au aruncat! M-au prăbușit din cer... Și mai știi ceva? Nu-i mai pot vedea ochii și... Am crescut? Am îmbătrînit!

— Măcar de-aș îmbătrîni și eu! spuse Sikalos. Bunicul meu avea o vorbă: „Cu cît ți se tulbură mai mult vederea, cu atît vezi mai bine!" Măcar de-ar fi așa! Atunci mi-aș da seama și n-aș mai iubi-o!

— De-atîta vreme îmi vorbești... și nici numele ei nu mi l-ai spus!

— Da, sărmane, nu ți l-am spus! Scuipă-mă! E vorba de Aglăița!

Melios îl îmbrățișă, ca să nu cadă.

— Sărmanul de tine! îi spuse și-l mîngîie. Nu, nu se poate face nimic. În fața unora ca ele noi nici nu contăm. E și mai mare și... profesoara ta... Apoi mai e ceva...

— Ce? strigă Sikalos, fără să deschidă ochii.

— Bănuiesc... că iubește pe altul! Înainte nu-mi dădeam seama de nimic. Din ziua cînd am început să iubesc și eu, am învățat să le deosebesc.

— Am să te sugrum! strigă furios Sikalos. Și-asta pentru că știi și nu vrei să-mi spui!

— Nu. N-am să-ți spun. Ai dreptate. Dacă vrei acum, n-ai decît să mă strîngi de gît.

— E vorba de Cucui?

— Îți pot spune sigur că nu! Și nici nu te mai gîndi că ea i-a dat scrisorile. Fără îndoială că i le-a furat. Îl cunosc. Nimic nu-i scapă. Nu există ceva pe lume, fie și cel mai necinstit lucru, care să nu-l poată face. Și-acum, uite... Tu mi-ai spus totul, iar eu nu-ți pot spune nimic. Mi-ai vorbit și despre un medicament. Care e? Pentru că, de unde știi... poate că eu am mai multă nevoie de el chiar decît tine!

— Nu vreau să încerci... — spuse. E cel mai teribil lucru dintre toate. Nici eu nu m-am hotărît încă!

— Dar care e?

— Un unchi de-al meu are un pistol! Dacă nu i-l pot lua, mă arunc în rîu!

— Nu, Sikalos! Să nu faci una ca asta! Răbdare! Bătrînul mi-a spus că răbdarea e mai mare chiar și decît Dumnezeu. Du-te la dînsa și vezi-o, vorbește-i. I-ai vorbit vreodată?

— Nu!

— Du-te atunci și vezi-o!

*

Casa Aglăiței era înconjurată de rodii, al căror fruct îi invidiau obrăjorii. Pe o străduță pustie, cu case singuratice, gata să se înece în verdeață, o dată cu oamenii ce locuiau în ele.

Aglăița se agăța în fiecare dimineață de crăcile acestor pomi, se îmbujora făcîndu-și gimnastica, apoi pleca la școală ca un trandafir gata să împrăștie parfumul lui. Toți voiau să simtă acest parfum cu excepția unuia care dorea să-l soarbă. De acesta se ferea ea, ca cerbul de vînător. Dar pînă la urmă nu scăpă. Printr-un mijloc nu prea lăudabil, reuși să-i parvină acestuia corespondența ei. La liceu nu se găsi nimeni să condamne interceptarea unei corespondențe, dar toți se grăbiră să stigmatizeze fapta învățătoarei „care primea scrisori de dragoste de le elevii ei". Scamvuras, care îndrăznise să bîlbîie ceva, fu lovit ca de trăsnet și tăcu. Aglăița, cu ochii înlăcrimați, dar trufașă, plecă rănită și se închise la ea în casă. Nu voi să mănînce și nici să vadă pe nimeni. Rămase ca statuia unei zeițe, învăluită în singurătate și uitare. Nu dormi două nopți. Era convinsă că nimeni nu va veni să-i dea bună seara, să-i aducă o floare, sau o farfurie cu mîncare. Nimeni. La un moment dat i se păru că aude afară, la fereastră, tusea timidă a lui Albert, dar cînd deschise, văzu că nu era nimeni în gră-

dină. Numai rodiile rîdeau sub lună cu dinții lor ca ai unor hîrci. Mai trecură cîteva ore...

Deodată se auziră în plină noapte niște bătăi rare, ca niște săgeți. Aglăița, înfrigurată, ajunse la fereastră și deschise. La lumina lămpii apăru fața palidă a lui Sikalos. Ochii îi erau plini de rugăminți... și nebunie!

— Sikalos... — strigă ea cu desperare — fiul meu... de ce îmi faci răul acesta?

— Vă iubesc! strigă băiatul, ca și cum ar fi cerut „ajutor!"

— Ce pot face, spune-mi! Ajută-mă... Sora ta ce-ar fi făcut în locul meu?

— Vă iubesc! repetă băiatul.

— Dumnezeule, cine să mă ajute?... Ajută-mă tu, Sikalos! Am nevoie de cineva care să mă apere. Sînt singură de tot în nenorocirea mea. Singură și tristă, și-ai venit tu, să mă faci să desperez. Știu, Sikalos, nu sîntem noi de vină. Nici tu că m-ai iubit, nici eu care nu se cade să te iubesc. Dar, să știi, mi-ai îngreunat mult viața, dar spune-mi, ce pot face pentru tine?

— Vă iubesc! mai strigă acesta plîngînd.

— Cum să te salvez, sărmanul meu băiat?

Deodată ceva luci la cureaua lui Sikalos.

— Ce-i asta? strigă Aglăița înnebunită de presimțiri negre. Aruncă-l imediat din mînă! Ce vrei să faci? Dumnezeule! Ajutor!

— Nu vă temeți, nu!

— Nu tremur pentru mine! Știu! Dar te implor, nu face una ca asta! Fie-ți milă de tine! Dă-mi revolverul!

— Nu! spuse Sikalos. El mi-a mai rămas acum de iubit și îl iubesc mult... pentru că el mă va salva de dragostea ce v-o port.

Se rezemă de-un pom și începu să plîngă amarnic.

Aglăița plîngea și ea domol pe pervazul ferestrei.

Deodată auzi un fîșîit.

— Sikalos! strigă ea sugrumat.

— Vă iubesc! se auzi din depărtare vocea băiatului.

Niște păsări bătură din aripi în noapte.

— Ajutor! strigă Aglăița.

Departe, în cimitirul din vale, răsună înfundat împușcătura elevului. Aglăița se apucă de păr și căzu pe podea.

CAPITOLUL IX

Ziua următoare acestor evenimente, pentru școala acestui orășel nu mai fu zi, ci o cumplită zăpăceală. Sikalos, pe moarte, se afla la spital. Aglăița își dădu demisia și părăsi cu trenul localitatea. Scamvuras, doamna Raul, Albert se închiseră în casele lor. Melios, agitat, cocoțat pe-o scară, striga:

— Să plece... altă cale nu există!

— Îl vom ucide! strigă cu ochii roșii Dakridzikos.

— Jos Cucuiul! strigă toată școala.

Bătrînul se ținea de pîntece:

— Atotputernice! S-a zis, îl vor goni din școală, vai de mine! Dă-te jos de acolo, mă nenorocitule! Privește, Isuse Hristoase, fiul Tatălui... ce să fac, că n-am puterea să-l împiedic? Mă, tu! S-a zis!

Întreaga lume a elevilor vuia ca o pădure înfuriată.

— Moarte ucigașilor!

Bătrînul își astupă urechile și intră la el în subsol.

— Focul odată izbucnit, mistuie! Iar el, sărmanul, se luptă cu moartea la spital. Aș vrea să știu cine i-a dat *rivolveru'*? Și mai e anteriul ăla de pomină și Cucuiul care tot spun „Păcătoșii". Cine sînt păcătoșii? Păcătoșii sînteți voi, he! Păcătoși și hoți! Da!

Bătrîna lui moș Todos începu să se sufoce.

— De ce tușești iar, tu, Zumbulia?

— Mi-e bine! Ce s-a întîmplat sus?

— Poate aleargă vîntul după păsărele! Nu s-a întîmplat nimic. Odihnește-te!

Începu iar să vorbească singur:

— Furnica!

— Ce-ai cu furnica? întrebă bătrîna.

— Nimic. Pe furnică, de vrea Dumnezeu s-o strice, îi dă aripi. I-auzi vorbă! Ca o haimana!

In curte se auzea mereu: „Jos! Jos!" La un balcon apăru capul ca de mort al directorului. Era rece și rău ca un șarpe.

— Să plece! strigau copiii. Afară cu ucigașii!

— La spînzurătoare!

— Tăcere! ordonă directorul cu voce aspră. Să vină administratorul imediat sus!

In balcon apăru și popa.

— Jos cu moartea! strigară copiii.

— Recoltă de atei! Fii de șerpi! șuieră popa printre dinți și-și acoperi ochii cu mînecа anteriului. Adunătura e furioasă! zise directorului.

— Văd!

— Gloată de diavoli! Tăcere! Directorul mai strigă o dată mai tare: Să vină imediat administratorul!

Moș Todos își strînse cureaua.

— Bine, bine! Viu! Să dea Dumnezeu să te urce pe spînzurătoare, iezuitule!

Tîrșîindu-și picioarele, urcă la cancelarie.

— Să alergi numaidecît la poliție! îi strigă tremurînd Carlaftis.

— Să alerg? Frumos! Dar cu ce! Dă-mi picioarele tale că alerg... dacă nu, mă voi tîrî ca melcul!

— Știu! murmură Carlaftis. Ești și tu unul din ăia care aruncă paie peste foc! Iți ordon! Auzi?

— Picioarele mele bătrîne îs surde! Chiar dacă te-aud, ce folos?

— Să vină imediat! Să-i aresteze pe cei care tulbură ordinea! Acum!

— Spui tu „acum", dar eu zic „bună seara"! Pînă să vină poliția, ori vor obosi ei, ori voi o să vă liniștiți. Atunci de ce te frămînți?

Din balcon veni directorul.

— Administratore! Poliția! Răscoala e în toi!

— Tocmai asta și spuneam, domnule director. Bine, vine poliția. Dar cum îi vom izgoni? Aici e greutatea. Drăcușorii ăștia nu sînt oameni ca dumneata și ca mine! Sînt ca mustul. Dacă-i tulburi puțin, se otetesc și mai rău! Îi cunosc eu bine, i-am *studiat!* Trebuie să-i luăm cu binișorul, ușurel... Ascultați pe bătrînul cu capul plin de cenușă!

— Taci și tu, complotistule! Nihilistule!

— Înjurături greu de-nțeles! Și la mine nu se prind! Te iert! Eu în viața mea... m-am obișnuit să iert într-una!

— Cîine! strigă popa și gîtul i se înălbi.

— M-a luminat Dumnezeu, părinte, și mi-am amintit chiar acum un cuvînt ce ți se potrivește de minune: „Fericiți cei buni!" Cum de-ai uitat, popo?

— Taci! De nu taci, te pălmuiesc! strigă ridicînd mîna.

Bătrînul făcu doi pași, veni în fața lui și-i întinse plin de mîndrie obrazul.

— Pălmuiește! Pălmuiește! Biciuiește-mă! Popă al satanei și-al iadului! Ce mai stai? Asta și vreau! Alt chip să scape anteriul de tine nu-i! Pălmuiește-mă, deh!

Directorul alergă și-l prinse de „rochie".

— Datoria ta, administratorule, este să te supui și să nu discuți. Îți ordon pentru ultima oară: anunță poliția!

— Nu mă duc nicăieri! Auziți? Goniți-mă! Aruncați-mă în stradă cu bătrîna împreună!

— Îți acceptăm demisia! zise directorul, oftînd.

— Mă așteptam! N-am să mă rog. Am să-mi fierb zdrențele și o să mi le mănînc! Nu îngenunchez! Nu!

Dădu să plece. Dar în clipa aceea ceva se auzi rostogolindu-se și-un val de elevi urcă scările. Bătrînul fu dat la o parte ca un pai. Copiii dădură buzna în cancelarie.

Directorul se înspăimîntă. Ridică brațele ca să oprească puhoiul.

— Încet! spuse. Atenție! Imprudența asta să nu vă coste prea scump! Ce poftiți, mă rog?

— Să plece Cucuiul!

— Purtați-vă ca niște elevi ce sînteți, dacă vreți să vă ascult. Și în primul rînd, nu zbierați! Să vorbească numai unul. Cine dorește?

— Eu! strigă Melios.

— Cadras! Mereu același Cadras! Spune. În primul rînd să știi că ești exmatriculat pentru totdeauna. Și-acum, vorbește!

— Nu cerem răzbunare! spuse Melios liniștit. Am luat însă o hotărîre. Atîta timp cît colegul nostru va trăi, vom continua lecțiile normal. Dar dacă va muri...

— Atunci?

— Nu vom mai veni la școală decît după ce va pleca domnul Carlaftis!

— Colegul vostru trăiește!

— *Încă* mai trăiește!

— Ce-i aia *„mai* trăiește"? Trăiește! Trăiește! Duceți-vă în clase.

Copiii nu se clintiră.

— Ce-ați rămas cu gura căscată? urlă directorul. Am zis: Întorceți-vă în clasele voastre!

Vreo zece și porniră spre clase. În fruntea lor era Condoleos. Atunci toată marea de copii năvăli

asupra celor zece. Dakridzikos îl apucă cel dintîi pe-ăl din Atena. Îi puse mîinile pe după gît și-l strînse.

— Te sugrum, bă, fluture! Nu vreau să-mi mai murdăresc mîinile cu tine, dar de nu te întorci, îți mănînc urechile!

Spilcuitul își pierdu cumpătul.

— Mă duceam să-mi șterg nasul — spuse roșindu-se.

— Ștergeți-l și-nghite-l! Pentru asta trebuie să te duci în clasă?

— Bine!

Curînd fură scoși și ceilalți cîțiva.

— Prin urmare? întrebă directorul. Ce vă zgîiți la mine? Vă ordon să intrați în clase!

— Toți? se auzi glasul de trombon al lui Dakridzikos.

— Desigur! confirmă directorul.

— Și Cadras? întrebă cu vocea cea mai amenințătoare Dakridzikos.

Directorul ezită, dar văzu ochii lui plini de hotărîre.

— Fie! spuse. Provizoriu... fie! Și Cadras. Marș acum! Duceți-vă! În clase, Theodule!

— Îm! Ei? făcu bătrînul. Ce dorești?

— Să suni clopotul! îi spuse acum cu prietenie.

— Bucuros! răspunse moș Todos și mîngîie cu dragoste mînerul clopoțelului. Haideți! Marș! Repede, duceți-vă la cărțile voastre! Și nu mai umblați așa, că-mi dărîmați treptele. Încet!

La sfîrșitul orelor, „aliații" îl așteptau pe Melios.

— Împrăștiați-vă, măi! le spuse Dakridzikos. Cadras e ocupat. Mergem, mă Cadras! Vreau să-ți spun ceva. Și aplecîndu-se la urechea lui îi șopti, lingîndu-și buzele: Am bani de prăjituri!

— Da! se amestecă și Hamolias. Nu-ți lasă gura apă? Habar n-ai ce dulci sînt!

— Și tîrlicii pentru maică-ta? întrebă Melios pe Thori.

— Și-i face ea dintr-o manta veche! Nu te îngriji de asta! Banii ăștia-s pentru prăjituri! S-a făcut! Haidem!

— Bine! Dacă-i așa, mergem!

— Ah, mă Cadras! îi spuse răgușit Dakridzikos. Cum te-ai schimbat! Ascultă! Uite, te fac, te numesc căpitan! Mă crezi? Nu, vreau să mă crezi! De-asta te-am chemat. Nu mai pot eu de prăjituri! Spune-i și tu, Hamolias! Nu ne-am înțeles? Ești mai bun decît noi toți, măi Cadras! Ești primul! Spune, mă, și tu!

— Ești! spuse cu lacrimi în ochi Hamolias. Eu unul recunosc că ești primul. Asta-i, Cadras! Auzi? Nu spune nu! Cine spune „nu" moare!

Ochii „persului" ardeau ca niște făclii aprinse. Dakridzikos îl apucă de haină:

— Șmechere! Ți-am dat eu voie să spui așa ceva?

— Vreau să vină la noi, mă Thori! făcu aghiotantul cu multă rîvnă. Ah, dacă ai ști cît vreau să intre-n banda noastră! Dacă n-o să intre... Uite, îți spun, Cadras, dacă nu vii, nici nu vreau să mai știu de bandă!

Melios îi privi pe amîndoi cu dragoste și le spuse cu blîndețe:

— Noi sîntem frați! Ce nevoie avem de bandă? Există ceva mai frumos decît frăția? Banda este pentru furt!

— Niciodată n-am furat! strigă supărat Hamolias.

— Tocmai de-asta! Și-atunci, ce nevoie avem de *bandă*? Sîntem frați și asta ajunge. Cine va încerca să ne supere, îl vom sugruma. Da?

— Așa-i, dar... — dădu să înceapă ceva căpitanul și scuipă.

— Așa-i! sublinie și Hamolias — dar o iubesc mă, Cadras! Pentru că, vezi, noi n-avem niciuna... nici o Stamiri de iubit... și iubim...

— Gura! urlă cu durere căpitanul. Cadras... — zise către Melios — dacă vrei să nu-i terciuiesc ăstuia capul de bou într-o bună zi... Vino... Să plecăm ca să scape teafăr!

Melios îi mîngîie pe amîndoi, zicînd:

— Acum mergem să mîncăm prăjituri... și, mai discutăm noi!

— Ești! strigă Hamolias. Eu știu! Acum ești căpitanul nostru! Ah, mă Kurkulos... — își aminti el de cel care era bolnav. Unde ești mă, să-l vezi pe noul nostru căpitan?

— Cîinii de doctori! mîrîi printre dinți și Dakridzikos. Timp de două luni au tot zis: „N-are nimic!" și l-au lăsat să vină la școală! Blestemații! Haidem!

Se îndreptară spre vizuinele lor. Pe drum se întîlniră cu o pisică. Hamolias dădu să ia o piatră, dar se uită la Melios și-și băgă mîna în buzunar. „E de rău cu căpitanu' ăsta! gîndi el. Totuși, mai bine așa! Chiar, cu ce sînt vinovate pisicile?"

Intrară într-o lăptărie unde mirosea a acru. Stăpînul ședea la tejghea și strîngea banii. În lăptărie servea un băiat luat de suflet. El strigă:

— Două, jupîne!

Jupînul se scărpină după ureche și întrebă încă o dată, ca să priceapă mai bine:

— Cît ai spus, hai?

— Două!

— Da domnului, doua! Mulțamesc!

Căpitanul fierbea de fiecare dată cînd îl auzea pe patron cerînd să-i repete comanda. „Într-o zi am să-i dau una în cap să-l fac terci!"

Prăjiturile erau însă foarte dulci. Cei din bandă, după ce-și șterseră bine-bine farfuriile și-și linseră și degetele, plecară.

Nu făcură nici zece pași și dădură de Caliontzi.

— Ia te uită, iar „automobilul"! Ne pîndește. E moartă după noi. „Perșii" trecură de ea, prefăcîndu-se că n-au văzut-o. „Automobilul" tuși.

— Nu te ține după noi! îi spuse sălbatic căpitanul.

— Așa? Ei, atunci o să mă rugați și n-am să vă spun!

— Crezi că sîntem morți să știm? îi strigă Hamolias.

— Mie nu-mi pasă! spuse „automobilul". Voi pierdeți!

— Ce pierdem, fă? întrebă Hamolias și se întoarse. Ei? Ai să-mi spui, sau te trimit să faci baie? Și știi cît de rece-i apa!

— P l e a c ă ! spuse Caliontzi și începu să plîngă.

— Cine, fă? Ia te uită la capra asta! Plînge și-a amuțit! Vorbești sau nu?

— S t a m i r i ! Ah, ai spus c-o să mă arunci în apă? Aruncă-mă!

Hamolias scuipă stînjenit. Apoi, cu răutate în glas:

— De ce să te-arunc?

— De ce? S-au adunat toți acasă la ea, popa, Cucuiul, a venit și unchiul ei, primarul. De unde să știu eu ce i-au făcut? Parcă iese să-mi spună?

— Păi, de unde știi atunci?

— De la ea.

— Ai spus că nu iese!

— A ieșit la fereastra din dos. Era roșie toată și plîngea, plîngea! N-am înțeles ce are.

— Atunci cum ai înțeles că pleacă?

— Asta a spus-o clar! Și că vrea... și pe-asta a spus-o limpede, ca să știe *el*! Numai pe el —

acum și-a dat seama — numai pe el l-a iubit. Pe nimeni altul! Și-a dat acum bine seama!

— Pe cine, fă?

— Nu-ți spun!

— Vezi apa?

— Aruncă-mă! Te implor! La ce-mi folosește viața? Aruncă-mă, să mă liniștesc!

Și „automobilul" începu iar să plîngă.

— Ia te uită curca! Și-i frică de înec! Ai să-mi spui, fă, rațo?

— Nu!

— Ei bine, știu. Pe „frumosul" Condoleos! Vezi că știu?

— Nu știți nimic!

— Pe cine altul? Spune-i numele!

— Nu-l înghit!

— Pe cine?

— E vreunul mai bun la noi în clasă? Niciodată nu l-am înghițit! Nu-l vezi cum întoarce spatele...

— El? spuse Hamolias holbîndu-se la Cadras. Pe *el*? Ăsta e mîndru, fă, de-asta...

— De-asta nu-l înghit!

— Ascultă aci! o luă în primire „persul". Să nu mai vorbești așa despre căpitanul nostru, că te fac tocătură! Ai auzit?

— Căpitanul vostru? A devenit și căpitan? Ah, Stamiri! Stamiri!

„Automobilul" dispăru plîngînd de parc-ar fi bătut-o cu pietre.

Aghiotantul se întoarse tulburat și dădu „raportul".

Seara cobora nehotărîtă. Soarele pălea cu încetul, acoperit de pete singerii, parc-ar fi trecut printr-un măcel.

— Și-acum pleacă... — își încheie Hamolias „raportul" și-și privi cu durere pantoful. Un deget îi ieșise din el, ca un animal murdar, chinuit și însetat. Și-acum pleacă... — mai zise o dată și-apoi tăcu.

Nimeni nu scoase o vorbă.

Ea pleacă!

CAPITOLUL X

Cîteodată zac în unii oameni niște pui de leu pe care nu-i poți sătura nici cu carne crudă. Vor să mănînce pînă și suflete, să macine fericirea, să zdrobească visele.

Cucuiul lăsase pușca jos, dar numai ca să se odihnească și să ochească apoi și mai bine. Sufletu-i gemea într-o turbare abia stăpînită. „Am să-l distrug!" urla, respirînd aerul pe nări ca un armăsar înfărîtat.

La sfîrșitul orelor se întîlni cu preotul.

— Se cere să activăm ca trăsnetul! îi spuse, zgîlțîindu-l de anteriu.

— Înainte! strigă popa. Alianță și apărare!

Se duseră într-un ungher și se șușotiră ore întregi. Pe urmă, cu pași mari, se grăbiră spre primărie. Nimeni nu cunoștea crimele pe care le puneau la cale.

Seara trecu liniștită.

In atmosferă însă se făceau simțite prevestiri sumbre.

Oameni răi își ascuțeau cuțitele în noapte.

Dimineața veni posomorîtă. Copiii se strînseră sub streșini ca să se ferească de vînt.

. . . . . .

Scamvuras se trezi îmbufnat. Cum ședea întins în pat, se mai gîndi o dată la viața lui, la cîte le făcuse sau nu, la îndrăznelile lui. Se simțea pierdut într-o lume crudă. Ura școala. Fiecare zi îi sădea în suflet și mai mult deznădejdea. Se simțea amărît și groaznic de singur. Profesoara de gimnastică, oricît l-ar fi rănit cîndva, oricît s-ar fi purtat cu el ironic, chiar dacă-l făcuse prost... în adîncul inimii lui nutrea pentru ea păreri de rău și un sentiment de duioasă așteptare. Era ceva de care nu se putea tămădui.

Inima-i rămase să lupte singură, cu un foc ce-l cuprindea din ce în ce mai cumplit. De trei ori pînă acuma luase hotărîrea să se ducă dis-de-dimineață în fața casei ei, să-i ațină calea și să-i spună: „Știu... distrug totul... Dar vă iubesc! Și-acum, adio, domnișoară! Adio, pentru totdeauna!" Să se suie apoi în tren și să... Îi era însă teamă de rîsul ei.

Dar astăzi desperarea îl copleșise pînă într-atît, încît hotărîrea veni singură, inevitabila, plină de o forță neobișnuită.

Se îmbrăcă, își puse pălăria și deschise ușa. Da! Acum era sigur. Nimeni, nici chiar el, nu se mai putea opri. Închise cu putere ușa în urmă-i. Dar în aceeași clipă, un om încerca să sune la intrare.

— Ce dorești? întrebă profesorul.

— O recomandată!

— Pe numele?

— Scamvuras Stoirios al lui...

— Eu sînt!

— Vă rog, o semnătură.

Profesorul semnă atît de urît încît nu-și recunoscu scrisul. Luă scrisoarea. Nu știa... Dar ghicise. Întoarse plicul. „Expeditor: Aglaia Hloidu".

Intră în birou și se încuie.

„...Dumnezeule — începea scrisoarea. *Dacă aș ști cum să încep! Cer de un milion de ori iertare. Acum am înțeles! Un om mai cinstit decît dumneata, mai nobil, nu va exista, nu voi găsi în această viață oribilă. Și azi mai sufăr încă, iar amintirea vechei mele frivolități mă face să desper. Mă vei putea ierta oare? Pe atunci eram vinovată. Dar acum, vreau să strig, a c u m nu sînt vinovată!*

N-am încurajat pe acel sărman copil. Greșeala mea a fost că nu l-am împiedicat cum ar fi trebuit. Departe de mine gîndul de a-l face să-și curme zilele. Cum ar fi trebuit să procedez, oare, ca să evit ceea ce, din păcate, n-am putut evita. Mi-e inima sfîrîmată.

Dragul meu! E atît de a ta inima asta, încît sînt convinsă că niciodată nu mi-a aparținut. Știu că de cînd am venit pe lume ea ți-a fost hărăzită ție!

Cînd te-am iubit mai mult? Atunci cînd m-a durut pentru dumneata? Sau... Dar au trecut toate și acum eu sînt aceea care am nevoie de compasiunea dumitale. Mă pot bizui pe dumneata pentru a-mi găsi un reazem, pentru a plînge... și a aștepta?

Aglaia."

Bietul profesor se găsea iarăși la margine de prăpastie. Înjosire, îndoială, dulce așteptare și prăpăd... Toate împreună se zbăteau în el ca niște valuri.

Împături cu evlavie scrisoarea și-o puse în buzunar. Vedea totul în roz. I u b i r e a... venise atît de tîrziu!

De ce, doamne, atîta mulțumire și groază totodată?

La școală ura pîndea în toată goliciunea ei. Distrugerile se succedau unele după altele. Colegul de matematici sta ca o săgeată într-un arc încordat.

Intră și popa, plin de ură. În urma lui, directorul, alb ca varul și rece ca un schelet. Își scoase pălăria și și-o agăță cu multă grijă în cuier. Voi să plece, dar n-apucă decît să se încline dinaintea celui care se ivi în ușă. În cancelarie intră domnul primar.

Zîmbete... Directorul strigă de pe balcon.

— Să vină sus elevul Cadras!

Bătrînul își tîrșîi ciubotele și se duse să-l caute. Cînd îl găsi, avu grijă să-i spună:

— Vino sus! Te caută măcelarii! Strînge din dinți și du-te! Lucrurile-s grave, văd eu! Dar ține capul sus! Curaj! Am mai vorbit noi!

În timp ce Melios urca scările, o voce îl pironi locului:

— Cadras, Sikalos a murit!

Simți o strîngere de inimă teribilă. Sus îl aștepta Golgota... Urcă.

Directorul mai strigă, aplecat peste balustrada balconului:

— Să vină sus eleva Stamiri!

Bătrînul se duse în curtea fetelor.

— Pst! Fato — îi spuse el lui Agrambeli. Ce ți-au pățit ochii! Nu-ți fie teamă. Iubești un viteaz! Nu va lăsa să te facă de rușine. Du-te sus! Te caută! Sus capul! Curaj! Am mai vorbit noi!

Mere și rodii erau obrăjorii fetiței. Intră în cancelarie cu înfățișarea unei condamnate la ardere pe rug.

— Vino! Știu... Dumnezeu cu tine! zise marele pontif. Te-a zăpăcit nemernicul ăsta și ai primit scrisorile lui murdare. O să te iertăm... Nu vei avea nimic de suferit.

— Să mi le dați înapoi! strigă înnebunită fata. Sînt ale mele! De ce mi le-ați luat?

— Ce vrea nebuna asta? întrebă popa cu ochii scoși din orbite și se apropie de ea ca o furtună.

— Scrisorile mele! strigă ea. De ce mi le-ați furat?

— Agrambeli! urlă primarul. Tu ai îndrăznit?

— Vreau scrisorile mele, unchiule!

— Te pălmuiesc! Te pălmuiesc, ca să-ți intre mințile în cap! Poftim!

Obrăjorii roșii primiră palmele acelei bestii.

Primarul se întoarse și-i strigă lui Melios:

— Tu! Să dai imediat, scrisorile care le-ai primit de la ea! Nu căuta să minți! A mărturisit singură!

— N-am nici o scrisoare de-a ei! zise liniștit Melios. Domnișoara Stamiri nu mi-a scris niciodată nimic!

— Ești un mincinos și un nemernic! îi spuse Carlaftis.

De pe scaun sări strigînd Scamvuras:

— Destul! E nemaiauzit!

— Nemaiauzit este ceea ce faceți dumneavoastră, tutore al ateilor și al cerșetorilor! urlă popa.

Scamvuras rămase alb ca de var... Încercă, dar n-apucă să spună nimic. Vocea lui Carlaftis acoperi totul.

— Tu! Obraznicule! Ești un laș! Mai laș decît acel Sikalos care se preface că „s-a sinucis"... Ha-ha! Cine vrea să se sinucidă, nimerește în inimă și nu în haină!

Melios era lîngă el. Ochii i se umplură de lacrimi. Nu-și dădu seama ce face... Glasul îi ieși răgușit:

— Ticălosule! strigă, înecat în lacrimi. Sikalos a murit! Iar voi îl batjocoriți!

Mîna lui Carlaftis căzuse izbind creștetul lui Melios. Cînd se întoarse spre ceilalți, văzu fețele lor învinețite... atunci auzi cu întîrziere groaznicul cuvînt al lui Melios... și se prăbuși pe primul scaun. Urmă o tăcere penibilă. Apoi directorul, cu pași

mari, se apropie de Melios, stătu în fața lui ca un mort înviat și spuse rece:

— Soarta ți-e definitiv pecetluită. Ești eliminat pentru totdeauna din toate liceele din țară (răsuflă). D u - t e ! ! ! urlă, căzînd și el pe-un scaun...

. . . . . .

In urma lui, Melios, ca un somnambul, auzi plînsul nemîngîiat al lui Agrambeli, plîns ce-l va însoți de-a lungul întregii lui vieți, ca cel mai amar, mai deznădăjduit cîntec.

CAPITOLUL XI

Calea care duce spre prăpastie pornește de oriunde. De-acum, drumul și norocul i le-au ales alții. Învățătura? Nu, nu era ușor să mai învețe. Așadar... Clădește-ți viața din altceva, cu cărți nu mai ai voie. Udă-ți hîrtiile cu otravă, căci cu cerneală nu poți.

Se trezi devreme. Avea multe de făcut, avea să-și ia „rămas bun" de la mulți. La subsol, sufletul i se strînse. Știa... Acea strîngere de mînă va fi ultima. Acea îmbrățișare caldă se va răci peste puțin pentru totdeauna.

Bătrînul îi recunoscu pașii și se ascunse în ungherul cel mai întunecos al subsolului. Nu voia ca băiatul să-l vadă atît de nenorocit. „De ce să-i încarc sufletul și cu plînsul meu? Are de străbătut cale lungă!"

— Ești aici, bunicule... Nu te văd!

Bătrînul se prefăcu că rîde. Încercă să glumească:

— Ha-ha... Nu mai vezi de bătrînețe? Sînt aici, la locul meu. Afară e frumos, da? Hm... frumos afară și trist pentru om... Pentru că tu, fiule, vei pleca... și n-am să te mai văd.

— Am să mai viu, bunicule!

— Nu! strigă bătrînul cu durere. Nu vreau! Lacrimile sînt sărate și vor vesteji iarba de pe mormîntul meu. Nu vreau să mai vii!

— Nu se poate, bunicule! Mai viu!

— Pe cine-ai să găsești? Eu cu Zumbulia vom fi plecați. Iar pe fată au trimis-o oamenii răi la capătul pămîntului. Haide, nu te necăji. Ai s-o porți în inima ta și-o vei plimba prin străini. Să ai numai grijă, iubirea e de porțelan... și să nu treci prin locuri pline de ghimpi. Carnea fetei e prea gingașă și ușor se zgîrie. Mai vreau să-ți spun încă multe. Mergi pe drumul tău cu capul sus! Nu te lăsa învins. Ai grijă de mîinile tale. Să ți le păstrezi curate și să le întinzi atît cît trebuie. Mîna ne-a fost dată pentru a ne-o strînge și nu ca s-o mînjim cu te miri ce. Și încă ceva să ai grijă. Omul are pleoapa ca să-și acopere ochiul cînd doarme, nu și cînd e treaz! Privește omenirea cu ochii deschiși și ea te va iubi. Pentru că tu, fiul meu, mai mult decît orice, ai nevoie de iubire. Acum pleacă repede și nu mai întoarce capul să mă vezi!

— Tușa Zumbulia?

— Bine. Du-te de ia-ți rămas bun și dacă va putea îndura... Dumnezeu cu noi.

Melios trecu pragul și se apropie de pat. Cînd o atinse, bătrîna își acoperi fața și începu să plîngă cu sughițuri, ca fetița pe care cei mari au lăsat-o în întuneric și-au plecat la biserică.

Melios ieși cu lacrimi în ochi. În prag stătea neclintit bătrînul, pradă unui sentiment greu și nelămurit. Nu-l atinse. Se duse departe, lîngă ulpi, îmbrățișă unul și-și lipi obrazul de el. Avea impresia că astfel îmbrățișează toți moșnegii pe care îi iubise... toți copacii... pînă și pe *ea* o îmbrățișa dulce, pe ea, cea care plecase pentru totdeauna dinaintea ochilor lui.

Începu să meargă de-a lungul apei, mînă-n mînă cu rîul. Avea un tovarăș. Acel copil ce pășea alături de el pe apa minunată.

Ajunse la casa în care locuise, să-și ia bocceluța. Ochii coanei Matula erau închiși, atît erau de umflați și numai cel chior se mai deschidea din cînd în cînd... parcă să-i arate cît de urît va fi în casa ei, începînd de mîine. Erazmó, cum o atinse, începu să ofteze:

— Ah, băiețelul meu! Luminița mea! De ce trebuie să pleci? De ce?

— Am să vin! Vă jur!

— Oh, eu voi fi atunci adînc îngropată sub pămîntul ăsta hain. Și-așa, cum ședea, își încrucișă brațele și cu ochii închiși începu să cînte cu voce plîngăreață cîntecul cel mai dulce din viața ei:

Mă duc, lumina mea, printre străini,
Pe totdeauna eu voi fi departe.

. . . . . .

Își șterse ochii, oftă și urmă:

Soarta pe oameni desparte
și rîndunelele cuibul și-l schimbă.
Tot alte locuri văd ochii, pe unde se plimbă
dar inima, lumina mea, ea nu se schimbă.

Melios se îndepărtă anevoie de casa pe care o iubise atîta și o porni pe strada mare. Ajunse devale, la chiparoși. Mai avea și pe-acolo cunoștințe... inimi mari... ce se făcuseră țărînă. Și alte cunoștințe mai avea, dar lacrimi, nu.

Și porni iar pe drumul mare. Lăsase în urmă orașul. Deodată, în urma lui, se mișcă ceva, un băiat cu capul în piept.

— Thori!

„Căpitanul" se apropie de el, dînd un șut unei pietre, cea mai mare din viața lui.

— De ce pleci, mă? îi spuse amărît.

Melios simți ochii umplîndu-i-se de lacrimi. Nu putea scoate un cuvînt, și-și șterse nasul.

— N-am să te uit nicio...

— Lasă plînsul ăsta! strigă căpitanul, și el printre lacrimi. Noi, mă, sîntem bărbați! Numai ăla, Hamolias, prostul, n-a rezistat și s-a dus să plîngă acasă. Dar noi sîntem bărbați! Nu sîntem? Dar, tu, mă Cadras, de ce pleci? Și-a plecat și ea. Ai aflat?

— Da!

Căpitanul își trase un nasture de la haină, rupîndu-l.

— Știi, mă! strigă cu glas schimbat. O iubeam! Mai mult chiar decît oasele mamei mele. Dacă ar fi fost altul în locul tău, l-aș fi ucis!

— Acum îmi dau seama ce fel de prieten ai fost!

— Prieten? Nici nu știi! Am plîns ca pisica, mă, în ziua cînd te-am aruncat în apă!

— Și de ce nu mi-ai spus-o, mă, Thori?

— Mi-era rușine!

Melios îl îmbrățișă.

— Rămîi cu bine!

Dakridzikos se repezi la el, îl îmbrățișă și pe urmă...

— La naiba! strigă, ce tot plîngem, mă, ca babele? La dracu'! Mai dădu un șut la ce nimeri și se smulse locului, pornind spre oraș, înjurînd și plîngînd.

Melios rămase singur. Singur, cu vechiul său prieten, drumul. Cîmpia tăcea, ca să-l poată auzi. Alături de ele muntele mohorît gîndea. Ceva funebru plana prin aer. O pasăre trecu nervoasă pe deasupra capului său, lăsînd în urmă două note false. Ultimele raze ale soarelui se ascunseră.

I se păru că departe arsese ceva ce acum fumega. Cînd ard visele au un miros tare greu.

Începu să meargă grăbit, cu îndărătnicie, mușcîndu-și buzele. Avea nevoie acum de încăpățînare pentru a-și putea înăbuși durerile. Pleca... Și în urma lui rămînea orașul... O amintire de neuitat ce-l urmărea ca o lupoaică. Pleca...

Pînă să cadă seara, orașul se pierdu, ca o pană ce se cufundă în cerneală. Nu mai auzea nimic. Numai picioarele bocănind pe drum.

Departe — în noapte, se văzură limbi de foc. Își desțeleneau unii pămîntul. Dar aceste flăcări aveau o teribilă sălbăticie, așa cum apăreau în cîmpul gol, fără zgomot de voci ori de pași. Nu, niște pași se auziră pe aproape. Se apropiară puțin încurcați.

— Pst! Ei! auzi un glas străpungînd noaptea ca un cuțit. Melios se opri. Omul își grăbi pasul împleticit. Ei! mai auzi o dată, de mai aproape acum. Unde umbli, mă suflete, în noapte? Astea-s ceasurile satanei!

Melios nu-i răspunse. Mirosea zdravăn a rachiu de țară. Omul se mișcă puțin, ca să vină în bătaia lunei. Era un lungan uscățiv. Melios n-avea chef de vorbă.

— Ce-i acolo? îl întrebă și arătă focurile.

— Astea? Hm! Seamănă a foc și de-asta zic că-s focuri.

— Și cine le-a aprins?

— Hm, copiii dracului! Țiganii! Ticăloșii! Toată ziua fură, iar noaptea petrec. Dar pe tine n-or să te fure! Du-te de te încălzește! Ce să fure de la tine? Nu faci nici cît o para chioară!

— Bine! Păstrează-ți părerea pentru tine! Eu mă duc!

— Da, da, du-te! Du-te, pentru că așa cum umbli, pînă dimineața ai să fii sloi de gheață.

Melios mări pasul, ca să ajungă lîngă focuri. Îi era frig. Dar focurile, pînă s-ajungă el, se micșorară și se stinseră. Numai unul singur mai pîlpîia. Se-apropie, amorțit. Un om mînjit de negreală fuma la lună, trăgînd din cînd în cînd din țigară.

— Bună seara! zise Melios.

Omul întoarse privirea încotro venea glasul și răspunse:

— Hairola! Ești om bun! Stai, să te-ncălzești!

Melios, la auzul acestei voci, își simți picioarele ca de ceară, topindu-i-se.

— Bitros! strigă, lăcrimînd.

— Aman! făcu țiganul și sări ca un drac zdrențăros. Bre, bre! Ce caută glasul ăsta aici?

— Bitros! Eu sînt!

— Mi-ai mîntuit inima! Melo! Melo! Tu ești? Tu? Fomeie! Dudu! Vino!

De sub o basma apăru umbra oacheșă a lui Dudu. Și cei doi zdrențăroși se repeziră la el, îl mîngîiară, îl udară cu lacrimi fierbinți. Le pieri glasul. Totul își spuseră prin semne și printre lacrimi. După puțin, cînd Bitros prinse iar inimă, spuse nevestei:

— Sufletelule, pune de cușcuș! Adu rachiu! Adu smochine! Adu cîrpe, sa-i facem un iatac, aci, lîngă pirostrie... sa privească cerul lu' Dumnezeu și sa se bucure!

Dudu își trecu palma peste ochi, ca să-și șteargă lacrimile și intră în colibă.

— Melo! spuse Bitros. Pe unde umbli? Ce cauți în lume? Ai parasit școala? Bine-ai facut! Învațatori zapacesc capul! Cartea e ca niște sulițe! Gauresc capul și se varsa creierul tot afara. Ha-ha-ha! Nu-i așa, Melo?

— Nu, Bitros, nu!

Focul se înălța, umplea cerul de scîntei ce se prefăceau în stele.

— Nu, Bitros, n-am să las învățătura. Am părăsit pe *învățători,* nu și învățătura! Nu, n-o voi lăsa! Am s-o găsesc singur din cărți, din inimă.

— Nu prea înțeleg, Melo! Nu înțeleg! Sînt vorbe goale. Tu știi. Eu am inima, ia-o! Na, ia cușcuș! Ia rachiu! Na, ia pătura sa dormi, foc sa-ți încalzești oasele... Ia cerul plin de bancuțe, sa le numeri. Sînt sarac, gol. N-am nimic!

— Ești cel mai bogat om pe care l-am cunoscut vreodată! Foarte bogat! Atît de bogat, încît nu pot îndura atîta avuție și voi pleca. Am să caut. Voi căuta să mă îmbogățesc și eu ca tine!

Țiganul se fîstîci și rîse încurcat.

— Vlan! spuse și-și șterse lacrimile. De ce rîzi, de ce rîzi de mine? Ce bogat? zici sa-l încurci pe fratele tau Bitros? Eu n-am un pantalon, o pereche de pantofi!

— Numai de-astea duci lipsă, Bitros.

— Aman! Acu' mi-ai umplut sufletu' de miere!

— Da, numai astea îți lipsesc! Pentru că, dacă ai avea și astea, Bitros... atunci ar fi trebuit să luăm o funie, s-o aruncăm spre cer și să-l dăm pe Dumnezeu jos de-acolo.

Bitros se holbă și-apoi, căzînd pe spate, începu să se țină de burtă, hohotind, mișcîndu-și picioarele murdare spre cer... și-i strigă soției să vină să rîdă și ea. „Mulțumesc" strigă, și plînse.

. . . . . .

Îți mulțumesc, Bitros, îți mulțumesc mult și eu, Melios, bărbatul, omul... Îți mulțumesc că poți citi mai adînc decît toți învățătorii; să rîzi mai

mult decît toți fericiții; să plîngi adevărat, mai mult decît toți întristații și să iubești, să iubești, Bitros, așa cum trebuie să iubească toți oamenii... într-o zi.

TAINA CELOR DOUA OCEANE

(Colecția „Cutezători")

de G. B. Adamov

Scriitorul Sovietic G. B. Adamov înfățișează în acest roman peripețiile extraordinare ale echipajului submarinului sovietic „Pioner" din Leningrad, căruia în preajma celui de-al doilea război mondial, i se încredințează misiunea de a străbate mările și oceanele, pentru a ajunge la Vladivostok în ziua de 23 august, unde va întări apărarea granițelor din Extremul Orient împotriva amenințărilor imperialiștilor japonezi. Partidul și Guvernul Uniunii Sovietice urmăreau calm, dar vigilent, pregătirile statului vecin. Știau că în ziua de 24 august ziua de naștere a micadorului, conducătorii japonezi vor lua o hotărîre de care depindea viața pașnică a milioane de oameni ai muncii.

Sarcina dată submarinului „Pionier" era ca tocmai în ajunul acestei zile hotărîtoare să apară la țărmurile răsăritene, pentru a arăta că granițele Țării Sovietelor sînt inaccesibile.

Dușmanii Uniunii Sovietice strecoară pe bordul navei un diversionist, în persoana trădătorului Gorelov, care urma să împiedice prin orice mijloc submarinul de a-și duce la îndeplinire misiunea. Ba mai mult decît atît, el primește ordin de la stăpînii lui care-l plătesc cu aur, să distrugă minunata navă de război sovietică.

Strîns unit în jurul căpitanului Vorontev, comandantul vasului, echipajul săvîrșește adevărate minuni de vitejie în încleștarea cu dușmanul perfid. Minunatele calități morale ale omului sovietic, ca abnegația, curajul, dîrzenia, cinstea, se dezvăluie la tot pasul, în cursul desfășurării evenimentelor. După nenumărate peripeții, Gorelov este demascat și, împreună cu complicii săi, își primește pedeapsa bine meritată. Iar în ziua fixată de partid și guvern, submarinul „Pioner" intră în apele portului Vladivostok, străjă granițelor Patriei Sovietice.

LIVADA DIN STEPA

de V. Kataev

La moartea scriitorului L. Tolstoi, profesorul Vasili Petrovici Bacei citeşte în faţa elevilor săi un referat, în care afirma că Tolstoi este unul dintre cei mai mari artişti ai lumii, mîndria întregii Rusii.

După puţin timp, profesorul Bacei este invitat printr-o adresă să se prezinte la epitropia districtului de învăţămînt pentru a da lămuriri cu privire la referatul ţinut în faţa elevilor, fără să fi avut în prealabil aprobarea forului superior. I s-a oferit o singură posibilitate pentru a mai rămîne în învăţămînt : să batjocorească ideile sale, şi asta în clasă, în faţa elevilor şi în prezenţa inspectorului de district al învăţămîntului. I s-a cerut să explice elevilor ce influenţă nefastă are opera scriitorului Tolstoi asupra societăţii ruse. În caz contrar era obligat a-şi da demisia.

Profesorul Bacei şi-a dat seama limpede că în Rusia un slujbaş nu poate rămîne om cinstit, liber şi de aceea a preferat să-şi dea demisia.

Pentru a-şi întreţine familia, profesorul Vasili Petrovici Bacei ia în arendă o livadă. La lucratul livezii este ajutat de muncitorul tipograf Gavrik, prietenul fiului său, şi de alţi muncitori, în schimbul unor lecţii de popularizare a ştiinţei, de istoria civilizaţiei, de literatură şi astronomie.

Prietenia dintre Gavrik, muncitorul tipograf şi Petea, fiul lui Vasili Petrovici, capătă aici o valoare deosebită, autorul zugrăvind influenţa pozitivă, ajutorul concret pe care această prietenie i-l dă lui Petea şi profesorului Bacei în transformarea concepţiei lor despre viaţă.

Nr. 3882

Redactor de carte : E. ŞIŞMANIAN
Tehnoredactor : EL. CEAUŞU
Corector : SZÁSZ A.

Dat la cules 13.X.59. Bun de tipar 16.XI.59 Tiraj 10.100 ex. broşate şi 2050 ex. cartonate. Hîrtie semivelină de 80 gr. m. p. Coli de tipar 29,75. Coli de editură 19,8. Ft. 32/84×108. Com. editurii 3376. Ed. I. A 01734. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 (A) = R.

Tiparul executat sub c-da nr. 1805/1959 de Litografia şi Tipografia Învăţămîntului str. Mihai Vodă nr. 44—46 Buc.

Lei 9,30

EDITURA TINERETULUI